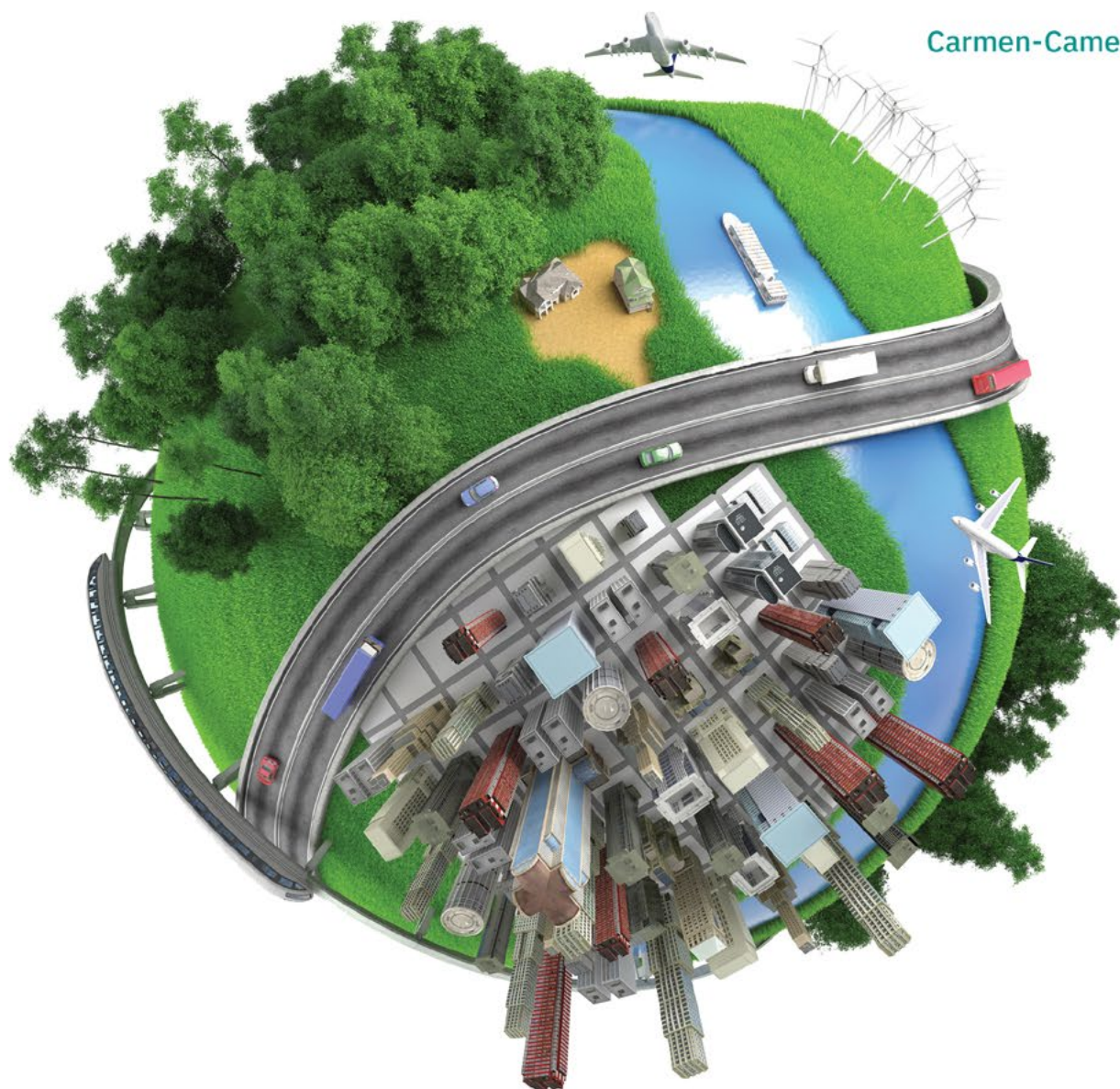

Silviu Neguț
Carmen-Camelia Rădulescu
Ionuț Popa

Geografie

Clasa a VI-a

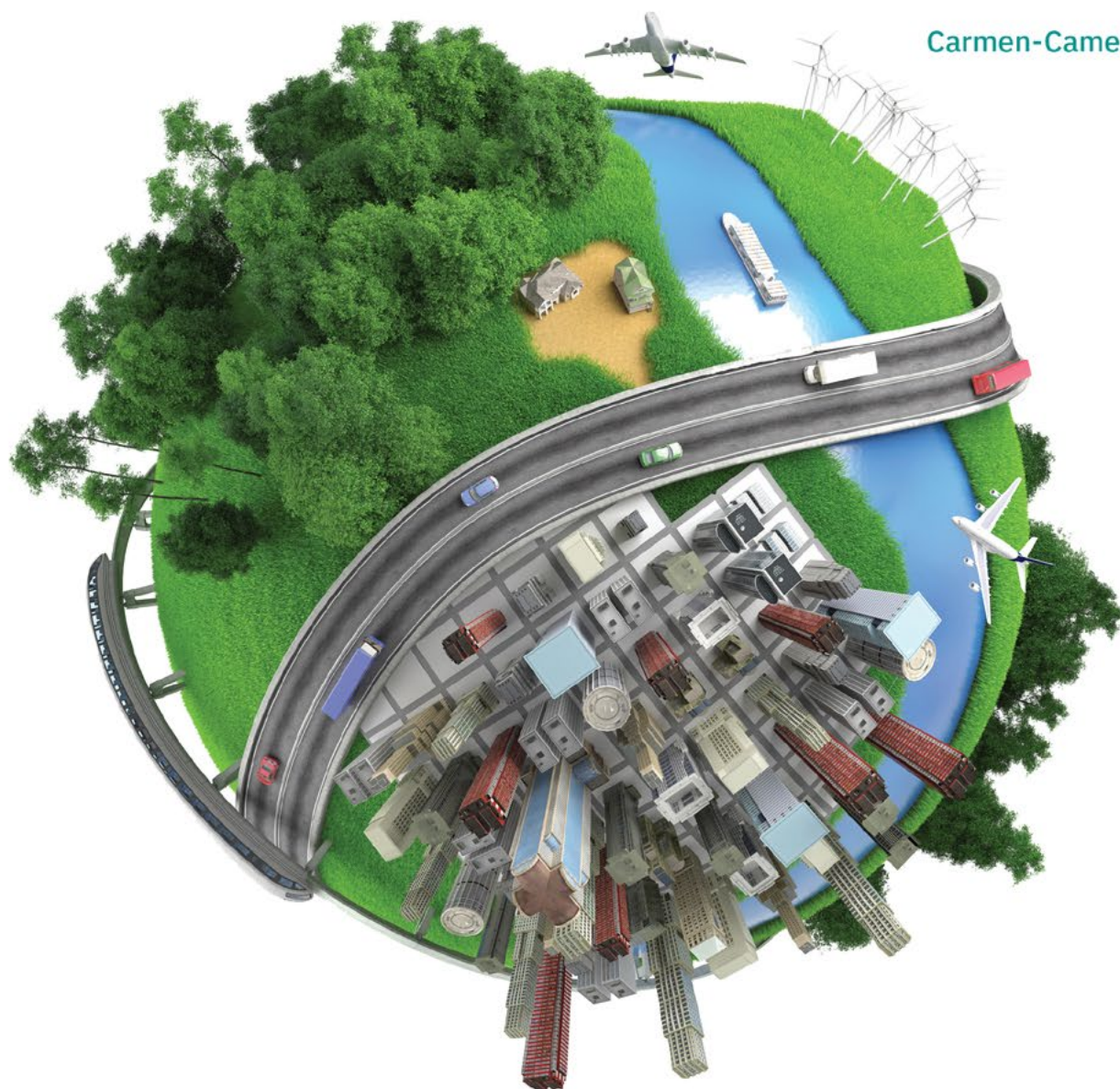
Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Acest manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației naționale nr. 3393/28.02.2017.

119 – număr unic de telefon la nivel național pentru cazurile de abuz împotriva copiilor

116.111 – numărul de telefon de asistență pentru copii

Silviu Neguț
Carmen-Camelia Rădulescu
Ionuț Popa

Geografie

Clasa a VI-a

Manualul școlar a fost aprobat de Ministerul Educației prin ordinul de ministru nr. 5022/06.07.2023.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital, și este transmisibil timp de patru ani școlari, începând din anul școlar 2023 – 2024.

Inspectoratul Școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

* Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.

• Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.

• Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. George Erdeli, Facultatea de Geografie, Universitatea din București

Prof. grad I Constantin Dincă, Liceul Teoretic „Onisifor Ghibu”, Sibiu, inspector de specialitate ISJ Sibiu

Redactor-șef: Roxana Jeler

Redactor: Ionuț Popa

Tehnoredactor: Mihaela Aramă

Corector: Adrian Crețu

Ilustrații și elemente grafice: Dreamstime, Carmen-Camelia Rădulescu, Ionuț Popa

Cartografie și elemente cartografice: Răzvan Mădălin Spiridon, Șerban Bogdan, Ionuț Popa

Fotografii: Dreamstime, Shutterstock, Science Photo Library/Guliver, Carmen-Camelia Rădulescu, Ionuț Popa, Osama Shukir Muhammed Amin FRCP (Glasg.)

Coperta: Faber Studio SRL

Activități digitale interactive și platformă e-learning: Learn Forward Ltd.

Website: <https://learnfwd.com>

Înregistrare sunet și postprocesare: ML Sistem Consulting

Voce: Camelia Pintilie

Animații: Buzilan Digital Visualization Studio

Credite video: Dreamstime, Pixabay

ISBN: 978-606-076-555-4

Pentru comenzi vă puteți adresa Departamentului Difuzare

C.P. 12, O.P. 63, cod 014880, sector 1, București

Tel.: 021.796.73.83, 021.796.73.80

Fax: 021.369.31.99

www.art-educational.ro

Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Art Klett.

Nicio parte a acestei lucrări nu poate fi reprodusă, stocată ori transmisă, sub nicio formă

(electronic, mecanic, fotocopiare, înregistrare sau altfel), fără acordul prealabil scris al Editurii Art Klett.

© Editura Art Klett, 2023

Cuvânt-înainte

În clasa a V-a ai învățat despre cele patru învelișuri ale Terrei (*litosfera, atmosfera, hidrosfera și biosfera*) și despre cum interacționează acestea, constituind obiectul de studiu al **geografiei fizice**. Acum a sosit vremea să descoperi modul în care omul și-a pus amprenta asupra a ceea ce a creat natura de-a lungul îndelungatei sale evoluții, efectele dezvoltării societății și ale influenței sale asupra mediului natural conturând antroposfera, studiată de **geografia umană**.

Vei cunoaște, mai întâi, îndelungatul proces de descifrare a tainelor planetei noastre, grație exploratorilor din trecut, și tot în prima parte a manualului vei descoperi *Harta politică a lumii* din Antichitate și până astăzi, când există 195 de state independente și câteva zeci de teritorii cu statut special.

În continuare, te invităm să urmărești informații esențiale despre populația planetei: dinamica în timp a numărului total de locuitori, până la cele 8 miliarde de locuitori de astăzi, răspândirea geografică a populației și mobilitatea acesteia, diversitatea umană (rase, religii, limbi vorbite etc.), cele două mari categorii de așezări în care este concentrată populația: satele și orașele.

Apoi, în mod firesc, vei descoperi imensele bogății ale planetei noastre, *resursele naturale*.

În strânsă legătură cu aceste resurse se derulează *activitățile economice* esențiale de pe Terra, care pot fi grupate în patru sectoare: *primar* (agricultura), *secundar* (mineritul și industria prelucrătoare, cu o mare varietate de ramuri și subramuri), *terțiar* sau al *serviciilor* (transporturi, telecomunicații, comerț, turism etc.) și *cuaternar*.

Reține însă că, pe lângă multitudinea de bunuri create și fără de care n-ar fi posibilă viața locuitorilor planetei, inclusiv a noastră, activitățile umane au avut și au efecte negative asupra mediului și a calității vieții.

Cea de-a doua parte a manualului este dedicată **continentului nostru**. Pentru început, vei lua contact cu *identitatea geografică a Europei*: poziția pe glob, mediul natural, oamenii și locurile, economia, precum și caracterizarea geografică a unor state reprezentative din toate regiunile continentului, printre care și toți vecinii noștri.

În mod firesc, în această parte a lucrării, un întreg capitol este rezervat **Uniunii Europene**, cel mai important, consolidat și promițător bloc regional de pe glob, din care face parte, din 2007, și țara noastră.

Tinere prieten, suntem siguri că la sfârșitul clasei a VI-a vei deveni, grație acestui manual, nu numai un elev foarte *informat*, ci mai ales *format*, pentru că vei privi și înțelege altfel lumea în care trăiești, alături de peste 8 miliarde de locuitori ai frumoasei noastre planete.

Autorii

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 110 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă. Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- **AMII static**, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- **Activitate animată**, filmuleț sau scurtă animație
- **Activitate interactivă**, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Cuprins
- Ecran complet
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Notițe
- Ajutor
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Geografie. Clasa a VI-a

Modern, actual, adaptat și orientat astfel încât să faciliteze învățarea centrată pe elev prin formarea și dezvoltarea de competențe, manualul de *geografie* pentru clasa a VI-a are în vedere implicarea elevului ca parte activă în procesul de învățare prin activități de observare, explorare, analiză și interpretare.

Integrând tehnici și mijloace moderne de predare-învățare-evaluare, manualul oferă posibilitatea actualizării și valorificării noțiunilor deja cunoscute în noi contexte de învățare care promovează dobândirea cunoștințelor atât în manieră clasică, prin intermediul auxiliarelor de tip hartă, atlas sau caiet, cât și prin intermediul mijloacelor

multimedia actuale, în pas cu tehnologia digitală, prin trimiteri către surse de informare web, atent selectate.

O *unitate de învățare* cuprinde lecții de predare-învățare interactive, focalizate pe formarea de competențe, activități de recapitulare/autoevaluare și un test de evaluare. Secvențele de instruire cuprind o gamă largă de activități de învățare, gradual construite, sarcini de lucru pentru evaluarea continuă și instrumente complementare de evaluare, cu caracter formativ.

Structura unităților de învățare. Rubrici în lecție

Lecții de predare-învățare	Analiză critică
<p><i>Lecția de predare-învățare cuprinde rubrici/secvențe de învățare care se completează reciproc, oferind o viziune integrată asupra temelor abordate.</i></p> <p>Unde este cazul, lecția debutează cu o secvență de actualizare, plasată pe coloana laterală și marcată cu titlul Știu.</p> <p>Secvențele de aplicații (rubrica Aplic) cuprind activități de fixare a cunoștințelor, dar și activități de formare și de exersare a abilităților intelectuale și practice.</p> <p>Geografia utilizează o multitudine de termeni de specialitate (grupați în rubrica Termeni noi).</p> <p><i>Metodele complementare de evaluare</i> utilizate facilitează atât identificarea modului de atingere a competențelor (portofoliul, proiectul, investigația, autoevaluarea), cât și observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor.</p>	<p>Analiza critică presupune observarea și analiza activă de către elev a realității geografice înconjurătoare, urmată de sarcini de lucru care să conducă la cunoașterea și la înțelegerea elementului, procesului sau fenomenului respectiv.</p>

Manualul este structurat în 4 unități de învățare

U1 Cunoașterea lumii în care trăim

Unități de învățare

Unități de învățare	10
Secvențe	14
Activități	26
Proiecte	1
Teste	22
Test final	22

U2 Antroposfera – omul și activitățile umane

Unități de învățare

Unități de învățare	10
Secvențe	14
Activități	26
Proiecte	1
Teste	22
Test final	22

U3 Europa. Identitate geografică

Unități de învățare

Unități de învățare	10
Secvențe	14
Activități	26
Proiecte	1
Teste	22
Test final	22

U4 Europa în lumea contemporană

Unități de învățare

Unități de învățare	10
Secvențe	14
Activități	26
Proiecte	1
Teste	22
Test final	22

Explorez

Explorez este secvența prin care elevul descoperă elementele geografice care formează realitatea observată, direct, în viața de zi cu zi, sau indirect, prin intermediul imaginilor, suporturilor cartografice și grafice.

Rețin

Rețin este expresia sintetică a lecției, care conduce spre dobândirea competențelor ce fac obiectul programei școlare.

Recapitulare și autoevaluare

Itemii propuși au un grad ridicat de aplicabilitate în viața cotidiană, respectând principiile/regulile de proiectare. Încadrându-se atât în tipologia itemilor obiectivi, cât și a celor semiobiectivi și subiectivi, itemii și metodele complementare de evaluare sunt însoțiți/însoțite de modele, indicații și sugestii de rezolvare. Pentru fiecare secvență de **Autoevaluare** este pregătită o grilă de acordare a punctajelor, cu ajutorul căreia elevul își poate urmări în permanență evoluția. O parte dintre secvențele de **Recapitulare/ Autoevaluare** sunt interactive în manualul digital.

Aplicație

Manualul propune un număr generos de **Aplicații practice** și, ca urmare, ponderea conținuturilor practice, cu relevanță pentru realitatea înconjurătoare și aplicabilitate în viața de zi cu zi, este egală cu cea a noțiunilor teoretice.

Test secvențial

Fiecare unitate de învățare finalizează actul învățării cu un test secvențial, menit să evalueze dobândirea de cunoștințe și dezvoltarea de competențe. **Testele** sunt elaborate în conformitate cu metodele moderne de evaluare în geografie, fiind relevante și cu un nivel ridicat de aplicabilitate în viața de zi cu zi.

Unitatea de învățare	Pag.	Lecții
	3	Cuvânt-înainte
	4	Prezentarea manualului
Unitatea 1 Cunoașterea lumii în care trăim	10	Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă
	14	Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii
	20	Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale
	21	Recapitulare și autoevaluare
	22	Test secvențial
Unitatea 2 Antroposfera – omul și activitățile umane	26	Populația Terrei: evoluția numerică, dinamica naturală și mobilitatea teritorială, răspândirea geografică, diversitatea umană
	30	Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale
	34	Resursele naturale și valorificarea acestora
	36	Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile
	40	Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții
	42	Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial
	44	Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice
	45	Recapitulare și autoevaluare
	46	Test secvențial
Unitatea 3 Europa. Identitate geografică	50	Mediul natural ca suport al locuirii umane
	50	Poziția geografică. Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmtori
	52	Relieful – caracteristici generale și unități majore
	56	Hidrografia
	60	Diferențieri climatice și biogeografice
	63	Recapitulare și autoevaluare
	64	Oameni și locuri
	64	Harta politică – state și regiuni
	68	Populația Europei (evoluție, dinamică, răspândire, elemente de diversitate)
	72	Mari orașe europene
	74	Economia
	74	Resursele naturale și valorificarea lor
	76	Activitățile economice: agricultura, industria, serviciile
	80	Uniunea Europeană
	80	Uniunea Europeană – caracteristici generale
	83	Recapitulare și autoevaluare
	84	Caracterizarea geografică a unor state (cel puțin un stat din fiecare regiune)
	84	Europa Centrală: Germania, Elveția, Austria, Polonia, Ungaria, Republica Moldova
	92	Europa de Sud: Spania, Italia, Grecia, Bulgaria, Serbia
	100	Europa de Vest: Franța, Marea Britanie, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg
	106	Europa de Nord: Suedia, Norvegia, Finlanda, Danemarca
	112	Europa de Est: Ucraina, Federația Rusă
	116	Test secvențial
UNITATEA 4 Europa în lumea contemporană	120	Valori culturale și umane europene
	122	Calitatea vieții în Europa
	124	Test final
	126	Glosar

Competențe specifice

1.1., 2.1., 2.2., 2.3.,
3.2., 4.1.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.2., 2.3., 3.3., 3.4.,
4.1., 4.3.

Competențe generale

1. Prezentarea realității geografice, utilizând mijloace și limbaje specifice
2. Raportarea realității geografice spațiale și temporale la reprezentări cartografice
3. Studiarea spațiului geografic, realizând conexiuni cu informații dobândite la alte discipline școlare
4. Elaborarea unui demers investigativ din perspectiva educației permanente și pentru viața cotidiană

Competențe specifice

- 1.1. Precizarea prin cuvinte proprii a sensului termenilor geografici
- 1.2. Descrierea relațiilor dintre elementele și fenomenele geografice utilizând termeni specifici
- 2.1. Poziționarea elementelor geografice pe reprezentări cartografice
- 2.2. Ordonarea spațială și/sau cronologică a elementelor, fenomenelor și proceselor geografice după criterii date
- 2.3. Utilizarea informațiilor oferite de suporturile cartografice, grafice și alte materiale vizuale în contexte/situații diferite
- 3.1. Utilizarea informațiilor cu caracter geografic obținute cu ajutorul instrumentelor TIC/GIS și al elementelor din matematică și științe
- 3.2. Prezentarea caracteristicilor elementelor, fenomenelor și proceselor geografice prin utilizarea instrumentelor TIC/GIS
- 3.3. Prezentarea diversității naturale, umane și culturale realizând corelații interdisciplinare
- 3.4. Descrierea patrimoniului local, național, european și mondial utilizând diverse surse
- 4.1. Construirea unui demers investigativ dirijat
- 4.2. Caracterizarea elementelor, fenomenelor și proceselor după un algoritm dat
- 4.3. Compararea elementelor, fenomenelor și proceselor după caracteristicile geografice

U1

Cunoașterea lumii în care trăim

Lecția 1 10

Lecția 2 14

Aplicație 20

**Recapitulare
și autoevaluare** 21

Test secvențial 22

Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă

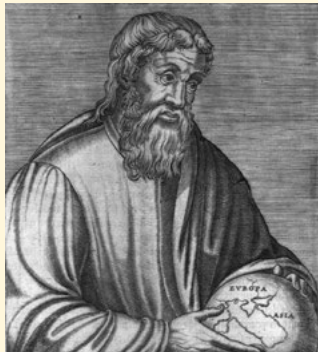
Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii

Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale

La început, mânat de curiozitate, omul a încercat să exploreze ținuturile înconjurătoare spațiului în care viețuia. Apoi, a pornit în căutarea unor resurse mai bogate de hrană și, mai aproape de vremurile moderne, a dorit să exploreze toată suprafața Pământului (**geo**). În același timp, omul a simțit nevoia ca tot ceea ce a descoperit să rămână înscris în piatră, pictat pe papirusuri sau scris pe hârtie (**graphia**). Geografia lumii de astăzi este, de fapt, suma tuturor expedițiilor de explorare desfășurate de-a lungul istoriei, cărora li se adaugă toate hărțile pe care omul le-a completat după fiecare dintre aceste expediții. Pentru a înțelege lumea de azi, ai nevoie de curiozitate și de o hartă bună. Ai nevoie de geografie!

Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă

Strabon (64 sau 63 î.H. – 24 d.H.) a călătorit în Europa, Africa și Asia Mică. *Geografia* sa, păstrată aproape în întregime, cuprinde descrieri (de relief, de climă și de hidrografie) ale locurilor pe care le-a văzut și, de asemenea, relatări legate de popoarele întâlnite și de obiceiurile acestora.

Explorez

- 1 Timp de mii de ani, oamenii au avut un orizont geografic limitat la zona în care își duceau traiul. Însemnările unor renumiți învățați ai Antichității (precum Herodot, Eratostene, **Strabon** sau Ptolemeu) sunt de referință pentru cunoașterea popoarelor din acele timpuri și a locurilor în care acestea au trăit.

Între secolele al VIII-lea și al IX-lea, un important rol în descoperirile maritime l-au jucat *normanzii* sau *oamenii din nord*, cum erau denumite triburile germanice care trăiau în Peninsula Iutlanda și pe țărmurile Peninsulei Scandinavice. Ei au întreprins adevărate expediții, înaintând spre est, pe fluviile Europei, până la Marea Neagră și de aici până la Bizanț, dar și spre vest, înfruntând apele Oceanului Atlantic. În timp, au primit numele de *vikingi*, adică *copii ai golfurilor*, deoarece își strecurau cu ușurință corăbiile pe lângă țămuri, prin golfuri și strâmtoari.

Identifică în infograficul de mai jos câțiva renumiți exploratori și contribuția lor la cunoașterea lumii vechi.

470 sau 450 î.H.

Navigatorul Himilcon, plecat din Cartagina (nordul Africii), a explorat coasta atlantică a Europei.

325 – 320 sau 310 – 306 î.H.

Navigatorul grec Pytheas realizează o călătorie de-a lungul țărmurilor europene, până în regiunea subarctică, în insula ce va intra în istorie drept *Ultima Thule* (*Insula de la Capătul Pământului*).

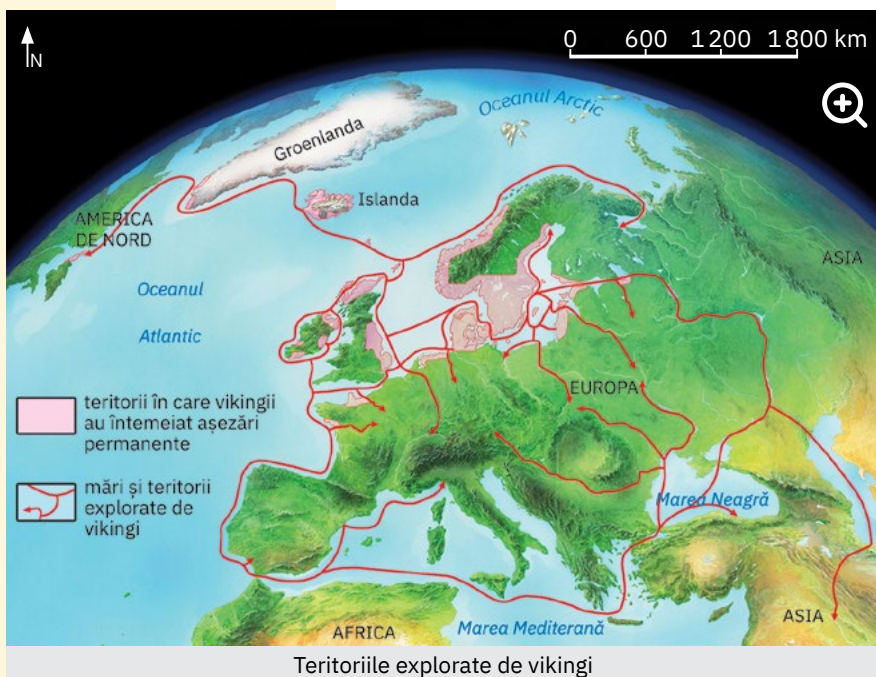
64 î.H. – 23/26 d.H.

Geograful și istoricul grec **Strabon**, care a călătorit în Imperiul Roman, a scris două cărți (una de istorie și alta de geografie), în care face descrierea lumii cunoscute în acea vreme.

981 sau 982 – 983

Vikingul Erik Raude (Erik cel Roșu) descoperă Groenlanda. Ulterior (în jurul anului 1000), fiul său **Leif Eriksson** (Leif cel Fericit) traversează Atlanticul și ajunge pe țărmul nord-american, cu aproape cinci secole înainte ca acest continent să fie descoperit de Cristofor Columb.

Repere ale cunoașterii Terrei din Antichitate până în Evul Mediu

- 2 Insula nordică la care a ajuns Pytheas este denumită de mulți scriitori antichi *Ultima Thule*, adică Insula de la Capătul Pământului, cel mai îndepărtat tărâm nordic din cele care se cunoșteau la acea vreme.

Care este astăzi insula descrisă de Pytheas? Acest subiect a generat multe discuții printre istorici și geografi. Discută cu colegii și formulează opinii prin care să exprimați, argumentat, care ar fi astăzi insula numită atunci *Ultima Thule*.

Observă pe harta alăturată teritoriile explorate de vikingi. Cu ajutorul atlasului geografic, identifică trei insule explorate de vikingi, trei mări și trei strâmtoari străbătute de aceștia. Scrie denumirile acestora pe caiet.

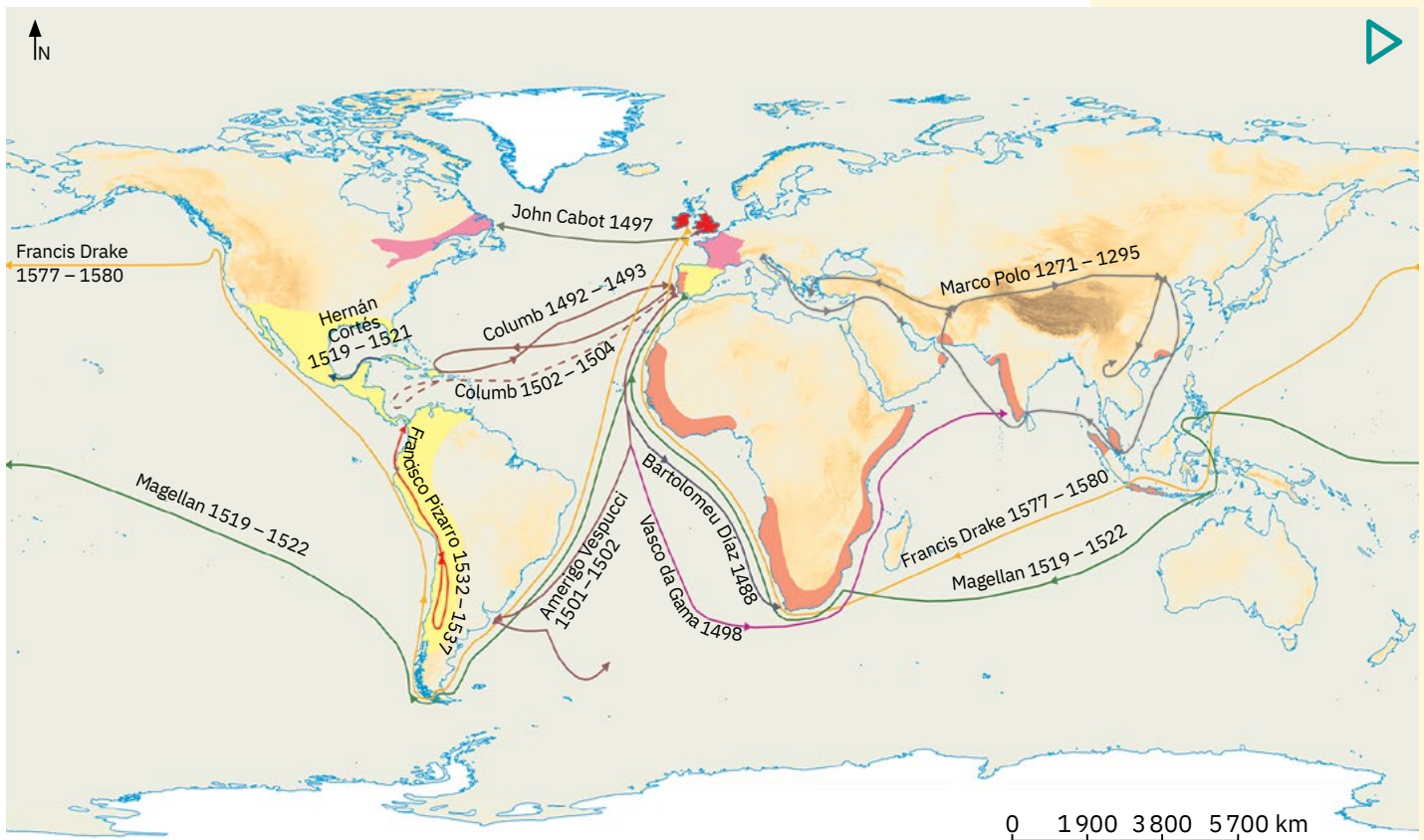
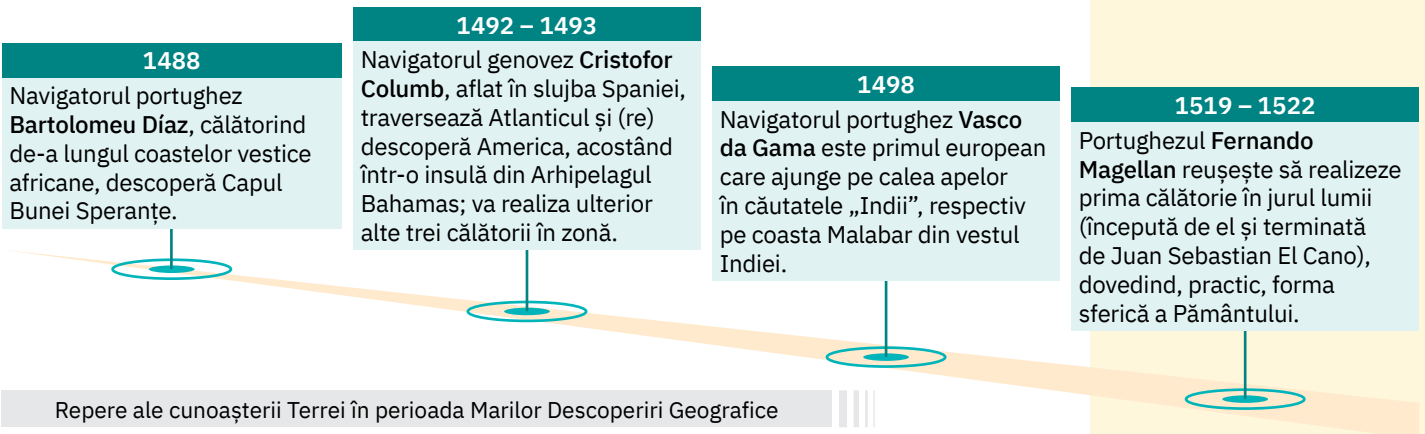
3 Perioada cea mai importantă pentru explorarea și cunoașterea Terrei a fost *Epoca Marilor Descoperiri Geografice*. Aceasta a debutat la sfârșitul secolului al XV-lea, odată cu expedițiile maritime ce aveau drept țintă „Indiile”, termen generic prin care europenii denumeau locurile de unde proveneau unele mărfuri foarte căutate, precum faimoasele mirodenii (scorțișoară, vanilie, cuișoare, piper etc.). Au urmat expedițiile de cucerire a noilor pământuri, care ulterior au fost declarate teritorii aparținând statelor europene, în vederea exploatării resurselor umane și naturale. Astfel, au luat ființă marile imperii coloniale.

ȘTIAI CĂ?

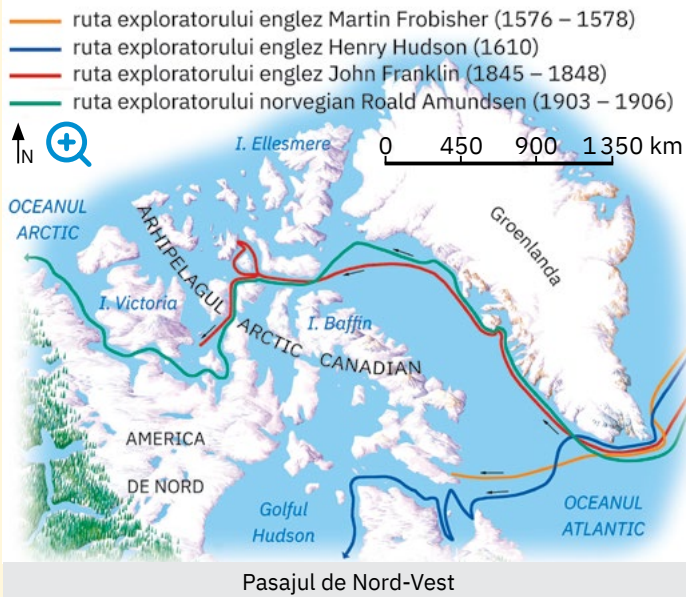
Venețianul **Marco Polo** a devenit faimos prin jurnalul expedițiilor sale în China, fiind unul dintre primii europeni care au străbătut Asia. Celebra sa „Carte a minunilor lumii” numită și „Cartea călătoriilor” a devenit în secolele următoare un îndreptar pentru marii navigatori și exploratori.

Analizează infograficul și harta de mai jos și identifică principalii exploratori ai acestei perioade și marile lor descoperiri.

Explică de ce teritoriile ce cuprind Mexicul, America Centrală și America de Sud sunt cunoscute astăzi și sub numele de „America Latină”.

Harta celor mai importante trasee din Epoca Marilor Descoperiri Geografice și a noilor teritorii cucerite de marile puteri europene

! Analiză critică

- 1 Explorarea regiunilor polare și căutarea unor căi care leagă oceanele Atlantic și Pacific prin regiunea arctică au fost dorințele multor navigatori.

După îndelungi căutări, au fost descoperite *Pasajul de Nord-Vest* (ansamblul de canale și strâmtoni din Arhipelagul Arctic Canadian) și *Pasajul de Nord-Est* sau *Marele Drum Maritim de Nord* (prin mările mărginașe ale Oceanului Arctic, care scaldă țărmurile Europei și Asiei).

Analizează pe harta alăturată traseele exploratorilor prin mările Oceanului Arctic și numește exploratorul care a descoperit Pasajul de Nord-Vest.

Identifică în infografic cine a realizat prima călătorie între oceanele Atlantic și Pacific, prin regiunea arctică.

1878 – 1879

Exploratorul **Nils Adolf Erik Nordenskjöld** străbate „Drumul Maritim de Nord-Est”, reușind astfel prima călătorie din istoria navigației între oceanele Atlantic și Pacific prin regiunea arctică.

1897 – 1899

Se desfășoară expediția științifică antarctică „Belgica”, al cărei biolog este naturalistul român **Emil Racoviță**.

1909

Americanul **Robert Edwin Peary** cucerește Polul Nord și, deși compatriotul său **Frederick Cook** declarase că realizase aceeași performanță în anul anterior, este recunoscut drept câștigător.

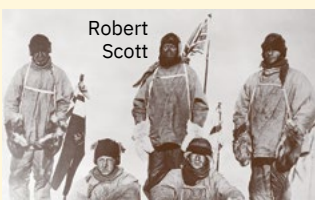
1911

Norvegianul **Roald Amundsen** cucerește Polul Sud, în ziua de 15 decembrie; 34 de zile mai târziu, reușește același lucru și britanicul **Robert Scott**.

Repere ale cunoașterii Terrei – cucerirea regiunilor polare și a celor doi poli geografici

Amundsen și echipa sa la Polul Sud

Căpitanul Scott și echipajul cu care a cucerit Polul Sud

- 2 În pragul secolului al XX-lea, descoperirea și cunoașterea planetei erau, în cea mai mare parte, încheiate. Mai rămăseseră neatinși polii geografici ai Pământului.

Polul Nord a fost cucerit la 6 aprilie 1909 de către americanul **Robert Edwin Peary**. Deși un compatriot al său, **Frederick Cook**, anunțase aceeași performanță, o comisie îl va declara câștigător pe cel dintâi. La câțiva ani distanță, cucerirea Polului Sud a provocat o adevărată dramă. După ce norvegianul **Roald Amundsen** reușește această performanță la 14 decembrie 1911, englezul **Robert Falcon Scott**, ajuns acolo 34 de zile mai târziu (pe 18 ianuarie 1912), moare pe drumul de întoarcere, împreună cu ceilalți patru camarazi, din cauza vremii rele, a lipsei proviziilor și, mai ales, a deznădejdii. Descoperă în infografic numele românului care a avut o contribuție însemnată în domeniul explorării Terrei. Documentează-te împreună cu colegii și reconstituieți pe harta fizică a lumii traseul expediției „Belgica”. Ce misiune a avut Emil Racoviță? Observă în infografic coperta revistei „Le Petit Journal”, din data de 19.09.1909, care îi ilustrează pe Robert Edwin Peary și pe Frederick Cook, „luptându-se” pentru Polul Nord. Ce crezi că este greșit în această ilustrație?

3 Ca urmare a dezvoltării științei și tehnicii, secolul al XX-lea marchează aprofundarea cunoașterii uscatului terestru, dar și a adâncurilor oceanice mai puțin cercetate înainte.

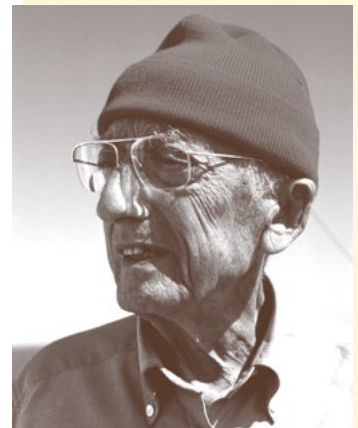
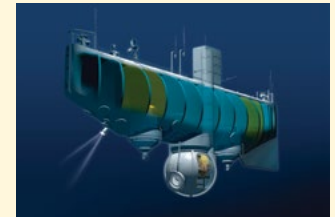
Analizează infograficul de mai jos, care prezintă principalele momente „istorice” în cunoașterea și explorarea Terrei în secolul trecut. Citește apoi afirmațiile următoare și completează spațiile punctate cu informațiile corespunzătoare.

- a Cei doi poli geografici sunt cucerți, inclusiv pe calea aerului, de către ... (în 1926, Polul Nord; în 1929, Polul Sud).
- b Pentru a-și demonstra teoria că Polinezia (un grup de insule din Oceania) ar fi fost populată inițial de către sud-americani și nu de către populații venite din sud-estul Asiei (cum consideră specialiștii), Thor Heyerdahl traversează Oceanul ... într-o plută din lemn de balsa, botezată Kon-Tiki, ambarcațiune expusă astăzi la Muzeul Kon-Tiki din Oslo.
- c Cel mai înalt pisc montan de pe Terra, Chomolungma/Everest, se află în Munții ...
- d În a doua jumătate a secolului ..., multe dintre secretele vieții marine și oceanice au fost dezvăluite prin intermediul cercetărilor realizate la bordul navei „Calypso”, sub comanda oceanologului francez Jacques-Yves Cousteau.

ȘTIAI CĂ?

În anul 1875, au fost făcute primele măsurători ale Gropii Marianelor, iar în 1960, doi pionieri ai scufundării subacvatice, Don Walsh și Jacques Piccard, au realizat prima coborâre în cea mai adâncă fosă a Terrei, la bordul batiscafului Trieste.

1926

Aviatorul american **Richard Byrd** survolează, în premieră, Polul Nord al planetei; trei ani mai târziu cucerește pe calea aerului și Polul Sud.

1947

Norvegianul **Thor Heyerdahl** traversează Oceanul Pacific, între portul peruvian Callao (de pe țărmul Americii de Sud) și Arhipelagul Touamotou (Polinezia Franceză).

1953

Alpiștii **Edmund Hillary** (neozelandez) și **Norgay Tenzing** (nepalez) cuceresc vârful Chomolungma/Everest (8 850 m).

1967 – 1970

Comandantul și oceanologul francez **Jacques-Yves Cousteau** realizează, la bordul navei „Calypso”, cele mai lungi campanii de explorare științifică a mărilor și oceanelor lumii (peste 250 000 km).

Repere ale cunoașterii Terrei – epoca modernă și contemporană

✓ **Rețin**

- Marii învățați ai Antichității au transmis prin operele lor importante informații despre locurile descoperite, civilizațiile existente, dar până spre sfârșitul secolului al XV-lea cunoștințele asupra Terrei erau limitate.
- Europeanii descoperiseră Orientul Apropiat și nordul Africii, știau de existența Chinei, Indiei și a altor teritorii, dar informațiile nu ofereau imaginea completă a ceea ce există pe Pământ.
- Un salt remarcabil în cunoașterea Terrei a avut loc în așa-numita Epocă a Marilor Descoperiri Geografice, când expedițiile maritime și terestre de explorare au dus la descoperirea de noi uscatuți continentale și la stabilirea de contacte între popoare și civilizații.

Grație progreselor științifice și tehnologice, mijloacele și instrumentele de cercetare a suprafeței terestre au devenit mai performante, astfel încât explorarea modernă a Terrei a condus la aprofundarea cunoștințelor despre planeta noastră.

ȘTIAI CĂ?

Cea mai performantă imagine a Terrei a fost realizată de satelitul meteorologic rusesc Elektro-L nr. 1. Imaginea are o rezoluție de 121 de megapixeli.

Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii

A. Reprezentările cartografice

Explorez

- 1 Cele dintâi reprezentări în plan ale unor suprafețe terestre sunt:
 - planul orașului antic Çatal Hüyük (Turcia), din anul 6200 î.H.;
 - o tăbliță din argilă cu o vechime de aproximativ 4500 de ani, descoperită în ruinele cetății babiloniene Ga-Sur (situată pe teritoriul actual al statului Irak);
 - o hartă din perioada 1300 – 1200 î.H., pe care era reprezentat orașul Nippur din Mesopotamia.

Primele reprezentări cartografice, cunoscute astăzi sub numele de hărți, sunt cele realizate de marii învățați ai Antichității, precum Eratostene, Strabon sau Ptolemeu.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă hărțile de mai jos. Identificați uscaturile continentale reprezentate pe fiecare hartă. Observați lanțurile muntoase și apele curgătoare reprezentate pe hărți prin semne convenționale specifice. Discută cu colegii și stabiliți ce utilizări aveau hărțile în lumea antică.

Această tăbliță din argilă prezintă lumea babiloniană cunoscută în jurul anului 500 î.H.

Harta a lumii cunoscute, realizată de Strabon (a), cu Europa în detaliu (b)

Una dintre numeroasele reproduceri ale hărții lui Ptolemeu, sec. al II-lea (c), cu Europa în detaliu (d)

- 2 Pentru războaiele de expansiune, romanii au întocmit hărți cunoscute sub numele de „itinerarii”. Imaginea alăturată prezintă un mic fragment dintr-o astfel de hartă despre care specialiștii consideră că a fost creată în secolul al II-lea. Harta originală s-a pierdut (la fel ca majoritatea hărților antice), dar o copie a fost descoperită în 1507 și cumpărată de către Konrad Peutinger, cel de la care harta își va primi și numele: *Tabula Peutingeriana*.

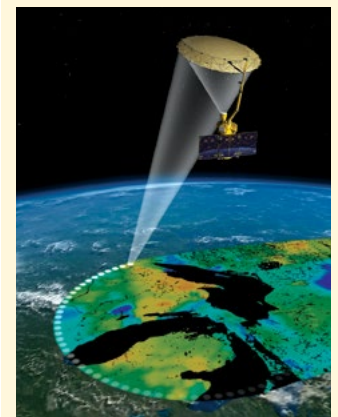
Harta redă rețeaua de drumuri a Imperiului Roman, marile orașe, hanurile și alte locuri unde călătorii se puteau odihni. Analizează harta și stabilește prin ce semne convenționale au fost reprezentate aceste elemente.

3 În Evul Mediu și mai ales în Epoca Modernă, acuratețea crescută a reprezentărilor cartografice a fost legată de nevoile navigatorilor, de apariția și dezvoltarea tehnicilor de tipărire și de perfecționarea sistemelor de măsurare.

Dar inventarea fotografiei, apoi posibilitatea de a observa suprafața terestră din avion au revoluționat realizarea hărților. În zilele noastre, cartografia a ajuns la un nivel excepțional, sateliții furnizând informații extrem de precise; astfel, a apărut cartografia digitală, iar hărțile 3D (în relief) sunt ceva obișnuit.

Analizează cu atenție hărțile de mai jos, create de renumiți cartografi ai perioadelor menționate. De ce Ecuatorul este marcat pe ambele reprezentări ale lumii? Discută cu colegii și stabiliți cel puțin trei diferențe între cele două hărți ale lumii și, respectiv, între cele două hărți ale Italiei.

Analizează harta lumii și harta Italiei din atlasul geografic. Prin ce diferă hărțile actuale de cele realizate în secolele trecute? De ce în prezent, pe lângă titlu, pe orice hartă sunt notate în mod obligatoriu legenda și scara?

Scanarea suprafeței Pământului cu ajutorul sateliților

Harta lumii, secolul al XVI-lea

Harta lumii, secolul al XVIII-lea

Harta Italiei, secolul al XVI-lea

Harta Italiei, secolul al XVIII-lea

✓ Rețin

Indiferent de modul de realizare și de conținut, reprezentările cartografice (hărțile) sunt:

- instrumente de redare în plan, într-o formă micșorată și convențională, a unor întinderi terestre;
- mijloace de cunoaștere a realității geografice utilizate în toate timpurile istoriei.

TERMENI NOI

- **graniță** – limita care desparte două state vecine; în realitate este un plan vertical imaginar care delimitează suprafața geografică propriu-zisă pe care se întinde un stat (inclusiv subsolul) și spațiul aerian de deasupra acestuia. Se deosebesc granițe *aeriane, terestre și maritime*. Granițele terestre pot fi *naturale* (cursuri de apă, culmi montane) și *convenționale* (trasate pe baza unor înțelegeri între state).

PORTOFOLIU

- **Ce este portofoliul?**
Un dosar în care vei aduna diferitele materiale pe care le-ai realizat în cadrul activităților la clasă sau suplimentare.
- **Cum vei întocmi portofoliul?**
Pe baza recomandărilor din manual și după indicațiile primite de la profesor/profesoară. Grupează materialele și ordonează-le pe teme, în funcție de lecțiile parcurse.
- **Ce finalitate are acesta?**
Cuprinde momentele importante ale învățării, permite aprecierea aptitudinilor și a talentelor tale și constituie dovada evoluției și a progresului tău școlar.

Primul material din portofoliul tău are un titlu sugestiv: *Vatican – cel mai mic stat din lume*. Caută în enciclopedii ilustrate, în reviste sau pe internet informații legate de Vatican. Realizează o scurtă prezentare a acestui stat, care să includă date (însoțite de imagini) privind așezarea geografică, suprafața, populația și alte aspecte deosebite.

Vatican – cel mai mic stat din lume.

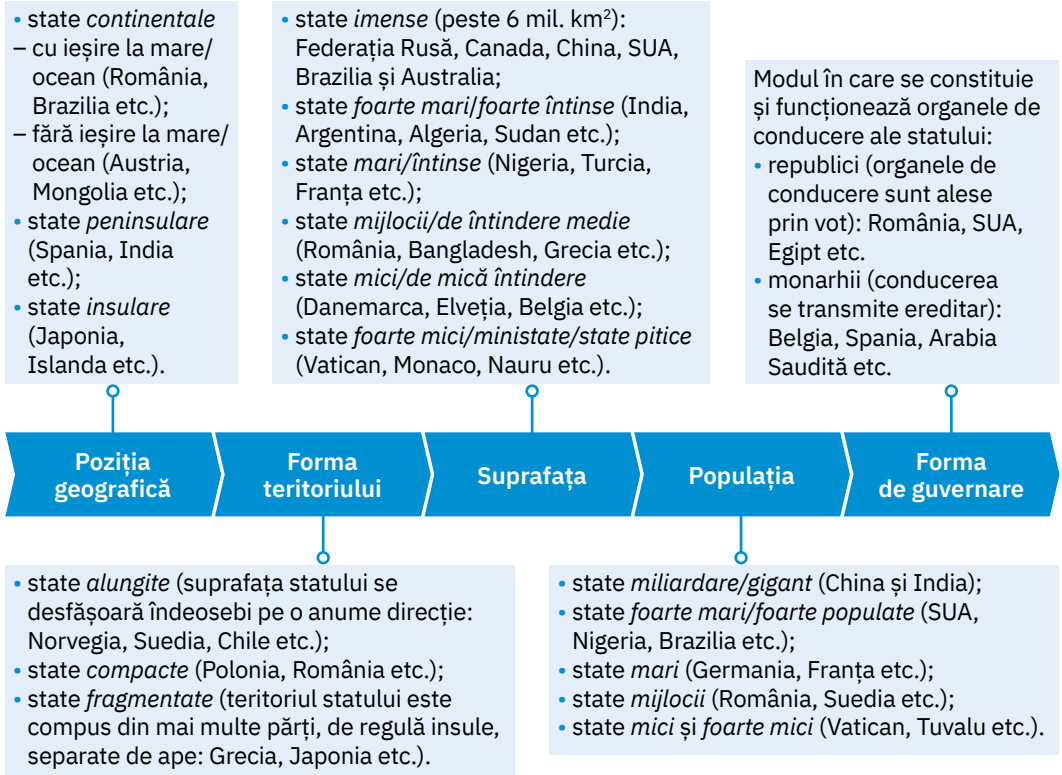
B. Statele și harta politică a lumii

! Analiză critică

- 1 Din necesitatea oamenilor de a trăi în comunități permanente și organizate, de-a lungul timpului au existat diferite forme de organizare politico-teritorială. În Antichitate, erau orașe-stat, regate și imperii, în Evul Mediu state feudale, iar după Marile Descoperiri Geografice s-au constituit imperiile coloniale. În prezent, pe Terra există peste 190 de forme de organizare politico-teritorială, independente și suverane, pe care le numim **state** sau **țări**.

În semnificația actuală, statul este definit ca un teritoriu delimitat de granițe, bine conturate și recunoscute internațional, permanent populat, organizat și condus de o autoritate politică internă suverană.

Analizează infograficul de mai jos și identifică principalele aspecte geografice prin care se diferențiază statele lumii. Discută cu colega/colegul de bancă și, având în vedere poziția geografică, stabiliți din ce categorie fac parte statele care au numai granițe aeriene și terestre, respectiv cele cu granițe aeriene, terestre și maritime. Ce tipuri de granițe are România?

- 2 Reprezentarea cartografică în care sunt prezentate toate statele lumii și dispunerea lor geografică poartă numele de **hartă politică**. Pentru a fi mai ușor de observat/identificat, statele sunt evidențiate pe harta politică prin culori diferite, iar granițele, printr-o linie continuă sau întreruptă.

Analizează harta politică a lumii prezentată la paginile 18-19. Cum se numește continentul cu cele mai numeroase state? Cum se numește singurul stat de pe glob care ocupă un continent?

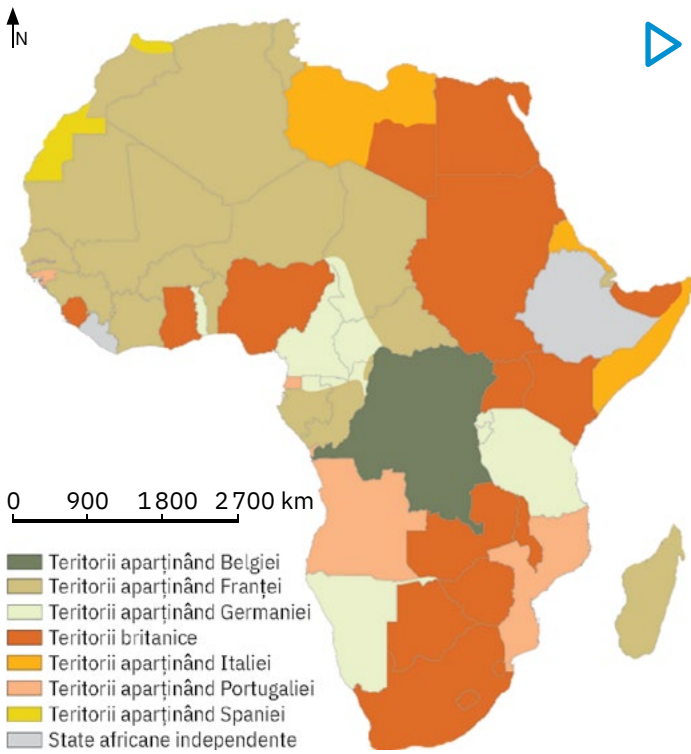
Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, localizați statele menționate în infograficul de mai sus.

De ce Federația Rusă și China sunt statele lumii cu cei mai numeroși vecini?

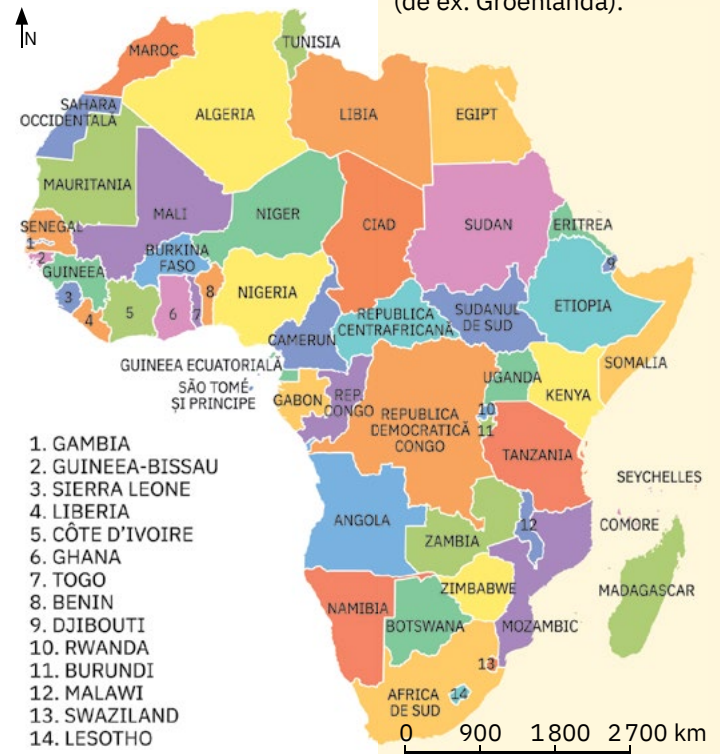
3 Secolul al XX-lea s-a impus în istorie prin mari transformări administrativ-politice determinate de cele două războaie mondiale și de destrămarea sistemului colonial (prin câștigarea independenței majorității teritoriilor foste colonii). Aceste evenimente istorice s-au reflectat și pe harta politică a continentelor, respectiv a lumii. Analizează hărțile de mai jos. Formulează argumente care să susțină afirmațiile: *Africa este continentul cu cele mai noi (tinere) state.* *Harta politică a Europei la începutul secolului al XX-lea era mult diferită față de actuala hartă politică a acestui continent.*

ȘTIAI CĂ?

Pe lângă state, pe harta politică a lumii apar și teritoriile lipsite de independență. Majoritatea sunt *teritorii dependente*, rămășițe ale fostelor imperii coloniale (de ex. Groenlanda).

Harta politică a Africii, în 1914

Harta politică actuală a Africii

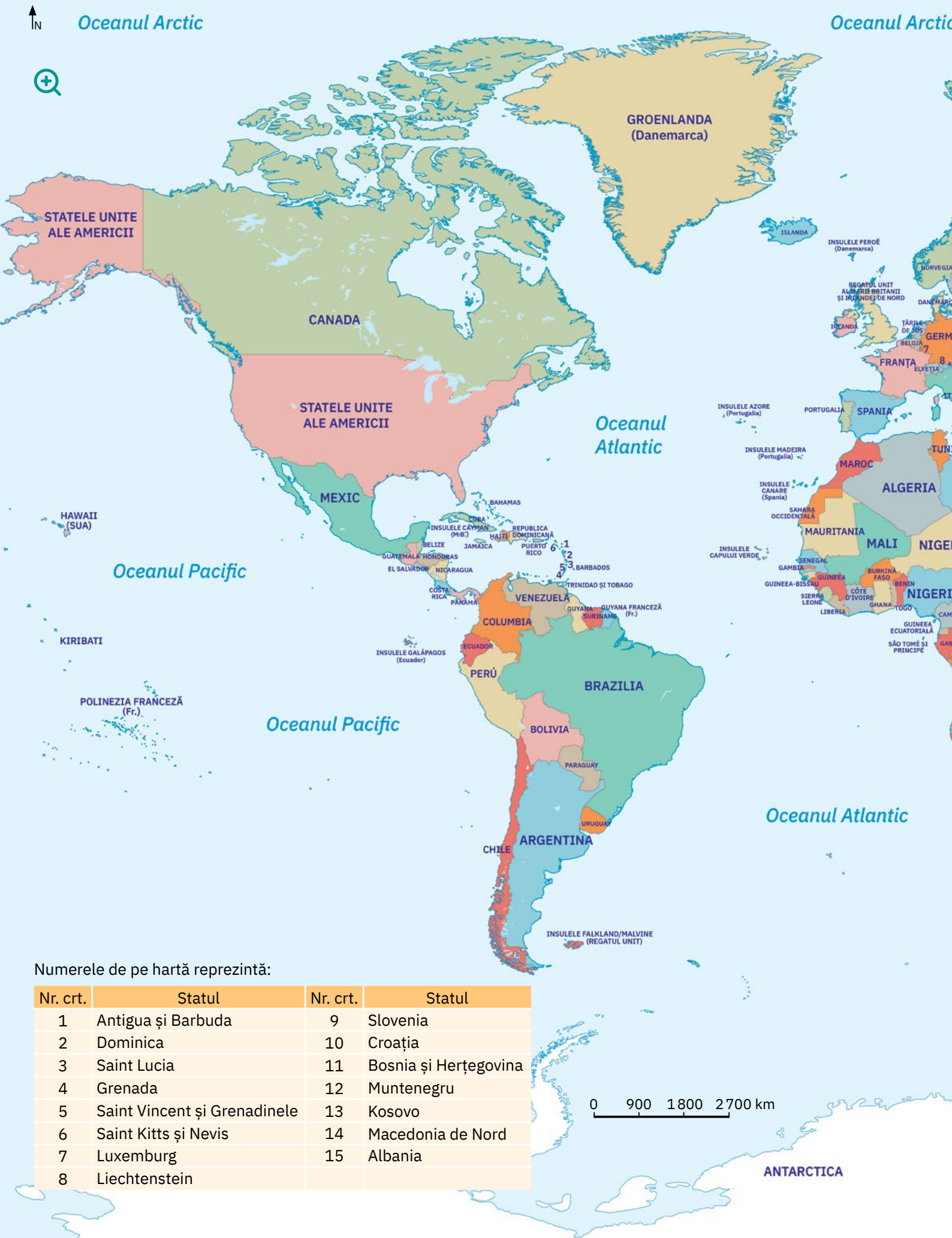
Harta politică a Europei înainte de Primul Război Mondial

Harta politică actuală a Europei

Rețin

Harta politică a lumii este reprezentarea cartografică a tuturor statelor existente la un moment dat pe glob. Această hartă se modifică permanent, având astfel un caracter istoric.

Numerele de pe hartă reprezintă:

Nr. crt.	Statul	Nr. crt.	Statul
1	Antigua și Barbuda	9	Slovenia
2	Dominica	10	Croația
3	Saint Lucia	11	Bosnia și Herțegovina
4	Grenada	12	Muntenegru
5	Saint Vincent și Grenadinele	13	Kosovo
6	Saint Kitts și Nevis	14	Macedonia de Nord
7	Luxemburg	15	Albania
8	Liechtenstein		

0 900 1800 2700 km

ANTARCTICA

Evoluția numărului de state pe continente de la începutul secolului XX până în prezent

Anul	Europa	Asia	Africa	America	Australia și Oceania	TOTAL
1900	21	5	2	20	0	48
1914	23	5	4	22	1	55
1945	31	12	4	22	2	71
1989	32	38	51	35	11	167
2017	47*	46**	54	35	14	195

* inclusiv Turcia ** inclusiv Turcia

Aplicație: Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor

ȘTIAI CĂ?

- Unul dintre cei mai mari geografi și cartografi ai Antichității a fost *Claudiu Ptolemeu* (90 – 168 d.H.). Acesta a folosit în lucrarea sa *Geographia* o rețea asemănătoare paralelelor și meridianelor, care a servit, multe secole, în orientarea pe hărți și în măsurarea distanțelor sau a suprafețelor.

- Gerardus Mercator* (1512 – 1594) a fost primul care a introdus noțiunea de *atlas*. El a reușit să publice o colecție de hărți, dintre care au rămas doar cinci, păstrate în Muzeul de Istorie din Duisburg (Germania). Acest cunoscut geograf, cartograf și matematician a inventat proiecția cartografică care-i poartă numele și a realizat prima hartă de mare precizie a Europei.

- 1 Imaginează-ți că ești un faimos pirat și ai primit o informație grozavă: undeva în Australia, în punctul marcat pe harta de mai jos cu litera **X**, se află îngropată o comoară. Corabia ta se află în acest moment în punctul marcat cu litera **A**, iar pentru a ajunge la comoară, trebuie mai întâi să acostezi în portul marcat cu litera **B**. Prima dată trebuie să afli la ce distanță te afli față de port și apoi la ce distanță de port este îngropată mult râvnita comoară.

Scara 1 : 40 000 000

Cum procedezi? Urmărește pașii:

- Pasul 1:** Măsoară cu o riglă distanța pe hartă dintre punctele **A** și **B**, apoi distanța dintre punctele **B** și **X**.
- Pasul 2:** Citește scara hărții și află câți kilometri înseamnă în realitate 1 cm de pe hartă.
- Pasul 3:** Calculează apoi distanța reală, din teren, dintre punctele **A** și **B** și, respectiv, dintre punctele **B** și **X**. Ce urmează? O simplă adunare ...

- 2 Cum calculezi, cu aproximație, suprafața Australiei? Ai nevoie de: două agrafe de birou, hârtie transparentă (hârtie de calc) și hârtie milimetrică. Și acum la lucru! Nimic mai simplu! Urmărește pașii:

- Pasul 1:** Suprapune hârtia transparentă peste harta Australiei și trasează cu pixul/creionul conturul acestui continent. Ai mare grijă să nu miști hârtia transparentă!
- Pasul 2:** Aplică hârtia transparentă peste hârtia milimetrică și prinde-le împreună cu agrafele de birou.
- Pasul 3:** Numără cu atenție câte pătrățele întregi se află în interiorul liniei de contur a Australiei.
- Pasul 4:** Amintește-ți că fiecare pătrățel are latura de 1 mm. Prin urmare, 10 pătrățele înseamnă un pătrat mai mare, cu latura de 1 cm. Calculează câte pătrate cu latura de 1 cm cuprinde suprafața Australiei.
- Pasul 5:** Știi scara hărții și cât reprezintă în realitate 1 cm de pe hartă. Poți calcula acum, cu aproximație, suprafața reală a Australiei.

Recapitulare și autoevaluare

I Copiază pe caiet enunțurile de mai jos și completează-le cu termenii dintre paranteze care exprimă realitatea științifică, după modelul dat:

Enunț: Strabon și (*Ptolemeu, Scott*) fac parte dintre renumiții istorici și geografi ai Greciei Antice.

Model de răspuns: Strabon și Ptolemeu fac parte dintre renumiții istorici și geografi ai Greciei Antice.

- În secolele VIII-IX, vikingii au descoperit insula numită (*Groenlanda, Ultima Thule*).
- Traversează Oceanul Atlantic și descoperă America, respectiv câteva insule și arhipelaguri din America Centrală, renumitul navigator (*Amerigo Vespucci, Cristofor Columb*).
- Până spre sfârșitul secolului al XV-lea, europenii descoperiseră Orientul Apropiat și nordul (*Africii, Australiei*).
- Primele hărți au fost realizate în perioada (*antică, medievală*).
- Sunt definite ca state teritoriile (*dependente, independente*).
- Din rândul statelor imense, cu suprafețe de peste 6 milioane km², face parte și (*Albania, Brazilia*).
- România face parte din grupul statelor de dimensiuni (*mari, medii*).
- După poziția geografică, este considerat insular statul numit (*Bulgaria, Islanda*).

II Citește cu atenție enunțurile de mai jos și stabilește dacă sunt adevărate sau false! Dacă apreciezi că un enunț este adevărat, scrie pe caiet litera A, iar dacă apreciezi că este fals, scrie litera F, după modelul: 1 – A sau 1 – F.

- Harta politică a lumii cuprinde toate formele de relief existente pe Glob.
- Primele forme de organizare politico-teritorială de tipul orașe-stat au apărut în Evul Mediu.
- De la începutul secolului al XX-lea și până în prezent, numărul statelor lumii a crescut.
- Teritoriul fiecărui stat este bine delimitat de granițe.
- După forma de guvernare, țara noastră este monarhie.
- Toate statele lumii sunt situate în zona de climă temperată.
- Cele mai ample campanii de explorare științifică a mărilor și oceanelor lumii au avut loc în a doua parte a secolului al XX-lea.
- Harta politică a lumii se modifică permanent.
- Reprezentările cartografice 3D (în relief) au fost realizate încă din Evul Mediu.
- Everest, cel mai înalt vârf de pe Terra, a fost cucerit de renumitul Marco Polo.

III Scrie pe caiet cinci propoziții în care să folosești corect fiecare dintre următorii termeni: *continent, descoperire, explorator, hartă, plan, stat*.

Indicație: termenii pot fi folosiți atât la singular, cât și la plural.

Model de răspuns: *Reprezentările cartografice transpun în plan suprafața Terrei.*

IV Scrie pe caiet numele a două state care, după poziția geografică, sunt peninsulare.

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

Când aplic ceea ce am învățat, îmi place ...

Citește afirmațiile de mai jos și răspunde prin **DA** sau **NU**. Bifează cu **X** caseta cu varianta de răspuns.

Îmi place ...	DA	NU
să aleg răspunsul corect din mai multe variante date		
să completez spațiile libere dintr-un enunț		
să stabilesc dacă o afirmație este adevărată sau falsă		
să formulez propoziții cu diferiți termeni geografici		
să rezolv probleme geografice		

Prin **autoevaluare** poți afla:

- punctele slabe ale învățării tale;
- cunoștințele incomplete sau insuficiente;
- unde este necesar să îți concentrezi atenția în învățare;
- cum să îți îmbunătățești rezultatele.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	8 x 4 p = 32 p
Subiectul II	10 x 3 p = 30 p
Subiectul III	5 x 4 p = 20 p
Subiectul IV	2 x 4 p = 8 p

Total: 32 p + 30 p + 20 p + 8 p + 10 p din oficiu = **100 de puncte**

Cine sunt eu?

(*Fișa de observare sistematică/fișa elevului*)

- După fiecare activitate de autoevaluare ai posibilitatea să te descoperi, să afli cine ești, cum ești, ce simți, ce atitudine ai față de învățare la orele de geografie, dacă ai învățat „să înveți”.
- La fiecare fișă de acest fel, copiază pe caiet sau pe o foaie de hârtie (după cum recomandă profesorul/profesoara) un tabel asemănător și completează rubricile, conform indicațiilor date.
- Să știi că nu există răspunsuri corecte sau greșite!
- Prin răspunsurile tale sincere, profesorul/profesoara te va cunoaște mai bine și va înțelege cum să te ajute să progresezi.

Timp de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II
+ Subiectul III + Subiectul
IV + Subiectul V = 90 de
puncte.

Subiectul I	5 × 4 p = 20 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	1. 1 × 4 p = 4 p 2. 2 × 4 p = 8 p
Subiectul IV	5 × 4 p = 20 p
Subiectul V	1. 2 × 4 p = 8 p 2. 2 × 3 p = 6 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 20 p + 24 p + 12 p
+ 20 p + 14 p + 10 p din
oficiu = **100 de puncte**

Scara
1 : 300 000 000

Test secvențial

I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Cei doi poli geografici au fost cucerți în prima parte a secolului:
 - al XVIII-lea;
 - al XIX-lea;
 - al XX-lea;
 - al XXI-lea.
- Exploratorul portughez care a descoperit Capul Bunei Speranțe a fost:
 - Bartolomeo Díaz;
 - Fernando Magellan;
 - Roald Amundsen;
 - Vasco da Gama.
- Marile Descoperiri Geografice au avut loc în secolele:
 - al V-lea și al VI-lea;
 - al X-lea și al XII-lea;
 - al XV-lea și al XVI-lea;
 - al XIX-lea și al XX-lea.
- Actuala hartă politică a lumii ne indică faptul că cele mai numeroase state se află pe uscaturile continentale:
 - Africa, America și Asia;
 - Africa, America și Australia;
 - Africa, Australia și Europa;
 - Africa, Asia și Europa.
- Este cunoscut astăzi sub numele de „America Latină” spațiul geografic reprezentat de:
 - America Centrală;
 - America de Sud;
 - Mexic și America Centrală;
 - Mexic, America Centrală și America de Sud.

II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile următoare, după modelul dat.

- Afirmație: Triburile germanice care, în secolele VIII-IX, trăiau în Peninsula Iutlanda și pe țărmurile Peninsulei Scandinavice sunt cunoscute sub numele de ...
Răspuns: 7 – *vikingi*.
- A dovedit forma sferică a Terrei expediția lui ...
- Primul român care a ajuns în Antarctica, în calitate de biolog al expediției științifice „Belgica”, este ...
- Cele mai multe dintre actualele state africane sunt foste colonii care și-au obținut ...
- Continental ocupat în întregime de un singur stat este ...
- În prezent, pe glob sunt peste ... de state.
- Statele în care organele de conducere sunt alese prin vot poartă numele de ...

III Imaginează-ți o călătorie în câteva țări ale Americii de Sud. Cu litera A este marcat pe harta alăturată punctul de plecare. Călătoria urmează traseul dat de linia ce ar uni punctele A, B, C și D.

Analizează harta și scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe:

- Calculează ce distanță, în kilometri, ai avea de parcurs din punctul A până la punctul B dacă, măsurată pe hartă, în linie dreaptă, distanța dintre cele două puncte este de 2 cm.
- Tabelul de mai jos prezintă suprafețele statelor în care se găsesc cele patru puncte marcate pe hartă (valori rotunjite).

Punctul de pe traseu	Suprafața statului în care se află punctul (km ²)
A	1 139 000
B	1 285 000
C	8 516 000
D	2 780 000

- Calculează suprafața totală a celor patru state traversate în această călătorie.
- Suprafața Americii de Sud este de 17 840 000 km². Ce pondere (%) din suprafața Americii de Sud reprezintă suprafața totală a celor patru state? Alege răspunsul corect din următoarea listă:
sub 25%; 50%; peste 75%; 100%.

IV Analizează fragmentul de hartă de mai jos. Scrie pe foaia de test, după modelul dat, numele statului care prezintă următoarele caracteristici:

- stat african traversat de Ecuator și învecinat la sud cu Zambia;
Răspuns: 6 – Republica Democratică Congo.

- statul ale cărui țărmuri vestice (coasta Malabar) au fost descoperite de navigatorul portughez Vasco da Gama;
- stat asiatic peninsular cu ieșire atât la Marea Roșie, cât și la Golful Persic, traversat de paralela de 30° lat. N;
- stat asiatic insular situat la nord de paralela de 30° lat. N;
- stat african care se învecinează la nord-vest cu statul numit Sudan;
- stat african vecin cu Libia și traversat de Meridianul Greenwich.

V Scrie pe foaia de test:

- două argumente prin care să demonstrezi că următoarea afirmație este adevărată: *Epoca Marilor Descoperiri Geografice a însemnat un pas uriaș în cunoașterea Terrei.*
- două caracteristici geografice naturale prin care se deosebesc între ele statele lumii; poți lua în calcul caracteristici naturale pe care le poți observa și pe hărțile fizico-geografice ale celor două state de mai jos.

U2

Antroposfera – omul și activitățile umane

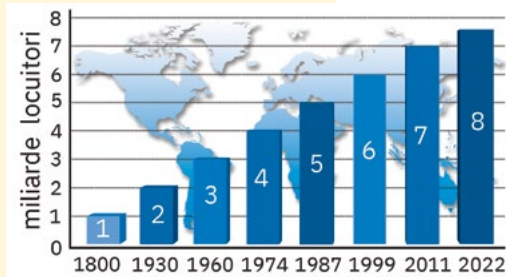
Lecția 1	26	Populația Terrei: evoluția numerică, dinamica naturală și mobilitatea teritorială, răspândirea geografică, diversitatea umană
Lecția 2	30	Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale
Lecția 3	34	Resursele naturale și valorificarea acestora
Lecția 4	36	Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile
Lecția 5	40	Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții
Aplicație	42	Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial
Aplicație	44	Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice
Recapitulare și autoevaluare	45	
Test secvențial	46	

Lumea actuală, a informației care circulă instantaneu dintr-un capăt în celălalt al globului, a parteneriatelor comerciale multinaționale, a internetului, a consumului și a serviciilor este una extrem de dinamică. Ierarhiile mondiale în diverse domenii se schimbă de la un an la altul, cu o viteză pe care doar memoria calculatoarelor o mai poate egala. Societatea umană se transformă sub ochii noștri și, odată cu ea, ne schimbăm și noi obiceiurile zilnice. Depindem atât de mult de ceea ce se întâmplă în jur, încât înțelegerea fenomenelor economice, politice, sociale trecute, actuale și viitoare devine obligatorie pentru o bună integrare în acest flux global. Tot ceea ce folosim și tot ceea ce vedem în fiecare zi poate constitui baza statistică a uneia dintre cele mai complexe ramuri ale științei, geografia umană.

ȘTIAI CĂ?

Specialiștii estimează că până în anul 2025 populația Africii (îndeosebi din statele situate la sud de Sahara) se va dubla, în timp ce populația Europei și a Americii de Nord va crește foarte puțin.

Populația Terrei

A. Evoluția numerică a populației

! Analiză critică

1 Specialiștii în **demografie** apreciază că la începutul mileniului întâi pe Terra trăiau aproximativ 100 – 300 de milioane de oameni. Din Evul Mediu și până la începutul secolului al XIX-lea, epidemiile, războaiele și foametea au afectat un mare număr de oameni, astfel că populația lumii a înregistrat o creștere lentă. Primul miliard de locuitori a fost atins în jurul anului 1800.

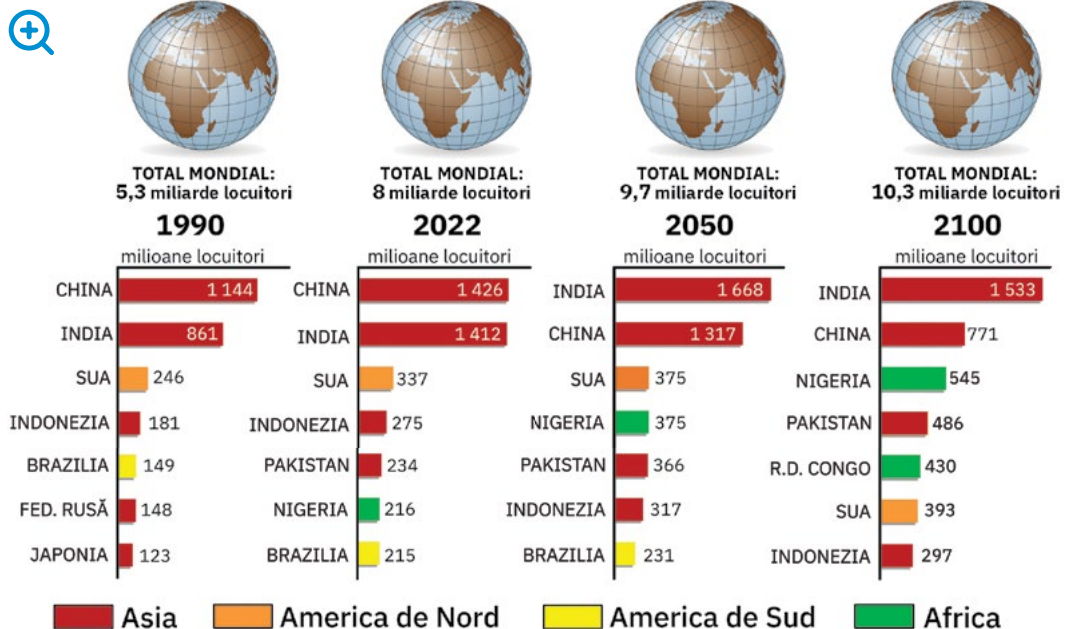
Analizează reprezentarea grafică alăturată, care prezintă evoluția populației Terrei începând cu anul 1800. În ce an populația Terrei a atins pragul de 8 miliarde de locuitori? Cu cât a crescut populația Terrei în perioada 1800 – 2022?

Discută cu colegii și stabiliți împreună dacă următoarea afirmație este adevărată sau falsă:

În secolul XX s-a înregistrat o creștere din ce în ce mai rapidă a populației mondiale.

2 Analizează reprezentările de mai jos, care evidențiază topul celor mai populate state ale lumii în patru momente diferite. Precizează:

- numele primelor cinci state ale lumii cu cea mai numeroasă populație în prezent (2022) și continentele în care acestea sunt situate;
- numele statelor care au înregistrat o scădere a populației în perioada 1990 – 2022;
- numele a două state care vor înregistra în viitor o creștere accentuată a populației și continentul pe care acestea se află;
- numele continentului care va înregistra în viitor o creștere puternică a numărului de locuitori.

Sursa datelor United Nations, Population Division, World Population Prospects, 2022

✓ Rețin

În prezent, pe Terra sunt aproximativ 8 miliarde de oameni și, potrivit estimărilor, în anul 2100, populația planetei ar putea atinge 10,3 miliarde de locuitori.

Creșterea explozivă a populației, fenomen denumit **explozie demografică**, ridică probleme legate de hrană, de asigurarea unui loc de muncă, de păstrarea echilibrului între mediul natural fragil și numărul din ce în ce mai mare de locuitori.

TERMENI NOI

- demografie** – știință care studiază fenomenele și procesele referitoare la populație: numărul, repartitia geografică, structura, densitatea, mișcarea populației și structura acesteia pe grupe de vârstă, pe sexe etc.
- explozie demografică** – creștere accentuată a populației într-o perioadă scurtă de timp.
- estimare** – evaluare aproximativă; apreciere inexactă, aproximativă a unei cantități, a unei valori sau a unei mărimi.

B. Dinamica populației

Explorez

- Creșterea sau scăderea populației dintr-un anumit spațiu (localitate, regiune, țară, continent) poate avea la bază cauze naturale sau poate fi rezultatul sosirii, respectiv plecării unor persoane din acel spațiu. Analizează împreună cu colega/colegul de bancă imaginea alăturată.
 - Explicați faptul că numărul de locuitori dintr-un anumit spațiu este într-o continuă modificare (creștere sau scădere).
 - Precizați elementele care contribuie la creșterea populației dintr-un anumit spațiu și, respectiv, la scăderea populației din acel spațiu.
- Dinamica populației se definește prin **dinamica naturală** și **dinamica migratorie**. Expresia dinamicii naturale o reprezintă **bilanțul natural** al populației (numit și *sporul natural*), definit ca diferența dintre **natalitate (N)** și **mortalitate (M)**.

Analizează împreună cu colegii datele din tabelul alăturat care prezintă dinamica naturală a populației mondiale în perioada 2019 – 2022.

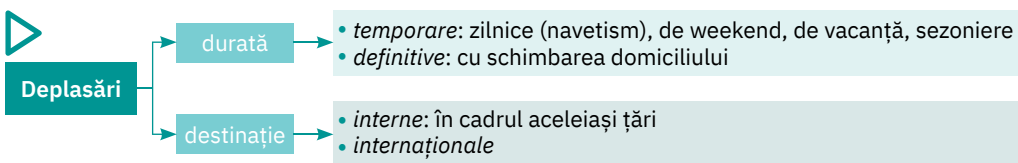
- Calculați bilanțul natural al populației înregistrat la nivel mondial în anul 2022.
 - Discută cu colegii și formulați argumente care să susțină afirmația: *Pandemia de COVID-19 a afectat toate componentele dinamicii naturale a populației.*
- Deplasările oamenilor dintr-un loc în altul, permanente sau temporare, definesc **dinamica migratorie a populației** sau **mobilitatea populației (migrațiile)**.

Cauzele migrațiilor sunt de natură:

- economică** (dorința de a avea un venit mai mare, de a beneficia de un nivel de trai mai bun);
- socială** (istorică, religioasă, culturală);
- psihologică** (populația din zonele de câmpie este atrasă de regiunile înalte, cea din regiunile reci de zonele mai calde etc.).

La aceste cauze generale se adaugă **războaiele, catastrofele naturale** (care determină **imigrări** și **emigrări** masive și bruște) și **cauzele de ordin politic** (situații în care anumite persoane intră în conflict sau dezacord cu politica unei regiuni sau țări, alegând să migreze către locuri în care opiniile le sunt acceptate).

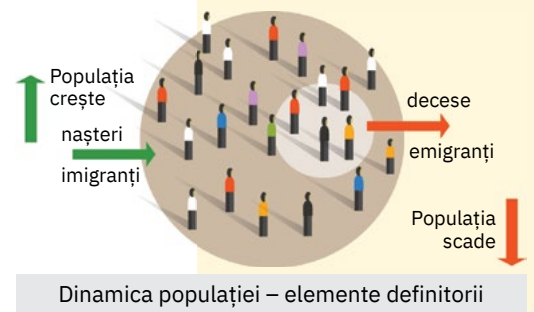
Identifică în schema de mai jos principalele tipuri de deplasări (migrații) și apoi notează-le în caiet.

Pe baza imaginii din dreapta-sus, precizează cum se numesc persoanele care pleacă dintr-un loc în alt loc (temporar sau definitiv). Dar persoanele care se stabilesc într-un loc, venind din altă regiune?

Completează pe caiet enunțul: *Expresia dinamicii migratorii a populației o reprezintă bilanțul (sporul) migratoriu, definit ca diferența dintre ... și ...*

În statele cu spor migratoriu foarte mare predomină numărul de imigranți sau de emigranți? Argumentează.

Anul	Natalitatea (N)	Mortalitatea (M)	Bilanțul natural
2019	17,8	7,5	10,3
2020	17,2	8,1	9,1
2021	16,9	8,8	8,1
2022	17,0	8,0	X

(Sursa datelor: *Population Reference Bureau, 2022 World Population Data Sheet*)

TERMENI NOI

- natalitate** – indicator demografic ce ia în calcul numărul de copii născuți vii pe o perioadă de un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰).
- mortalitate** – indicator demografic ce reprezintă numărul de decese înregistrat într-un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰).
- imigrare** – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane vine (definitiv sau temporar) într-o țară străină.
- emigrare** – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane pleacă din țara de origine pentru a se stabili (definitiv sau temporar) într-o țară străină.

ȘTIAI CĂ?

Între 2010 și 2021, în numeroase state ale lumii s-au înregistrat niveluri ridicate de emigrație (de exemplu în Republica Arabă Siriană, Pakistan, Bangladesh, India, Nepal, Venezuela, Myanmar etc.).

Rețin

Dinamica populației reflectă schimbările survenite în numărul de locuitori care trăiesc într-un anumit spațiu ca urmare a dinamicii naturale (natalitate și mortalitate) și a dinamicii migratorii (imigrări și emigrări).

Dinamica populației dintr-un anumit spațiu, pentru un anumit interval de timp, se calculează cu ajutorul formulei $P_t = P_i + B_n + B_m$, în care: P_t = populația totală, P_i = populația inițială, B_n = bilanțul natural (adică $N - M$), B_m = bilanțul migratoriu (adică $I - E$).

ȘTIAI CĂ?

Cele mai mari densități ale populației se înregistrează în statele de dimensiuni mici (de exemplu în Monaco, statul european cu o întindere mai mică de 2 km², densitatea populației depășește cu mult 20 000 loc./km²).

Aplic

- 1 Pe parcursul anului 2022, în localitatea X au fost înregistrate 10 246 de nașteri și 3 120 de decese. La sfârșitul anului 2022, numărul locuitorilor din localitatea X a crescut sau a scăzut? Argumentează.
- 2 Calculează populația din localitatea Y la 31 decembrie 2022, știind că: la 1 ianuarie 2022, populația a fost de 5 355 de locuitori, iar pe parcursul acestui an s-au înregistrat 456 de nașteri, 182 de decese, 560 de imigranți și 236 de emigranți. Dacă în această localitate, pe parcursul anului 2022, s-ar fi înregistrat 182 de nașteri și 456 de decese, respectiv 236 de imigranți și 560 de emigranți, la finalul anului numărul de locuitori ar fi identic cu cel calculat de tine? Argumentează.

C. Răspândirea populației

Explorez

	Suprafața (mil. km ²)	Populația (mil. loc.) (iulie 2022)	% din populația mondială
Europa	10,3	742	9,32
Africa	30,3	1 419	17,82
America de Nord	24,1	594*	7,46*
America de Sud	17,8	434	5,45
Asia	45,0	4 730	59,4
Australia	7,6	44**	0,55**

* inclusiv populația Americii Centrale

** inclusiv populația Oceaniei

- 1 Analizează informațiile din tabelul alăturat. Scrie pe caiet continentele din tabel, grupându-le pe două coloane: coloana A în ordinea descrescătoare a suprafeței și coloana B în ordinea descrescătoare a populației. Ce observi?
- 2 Răspândirea neuniformă a populației Terrei este rezultatul influenței unor factori de ordin: *natural* (relieful, clima, vegetația), *istoric*, *demografic* (sporul natural și migratoriu), *economic*. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți modul în care acești factori favorizează sau limitează (restricționează) repartitia geografică a populației.

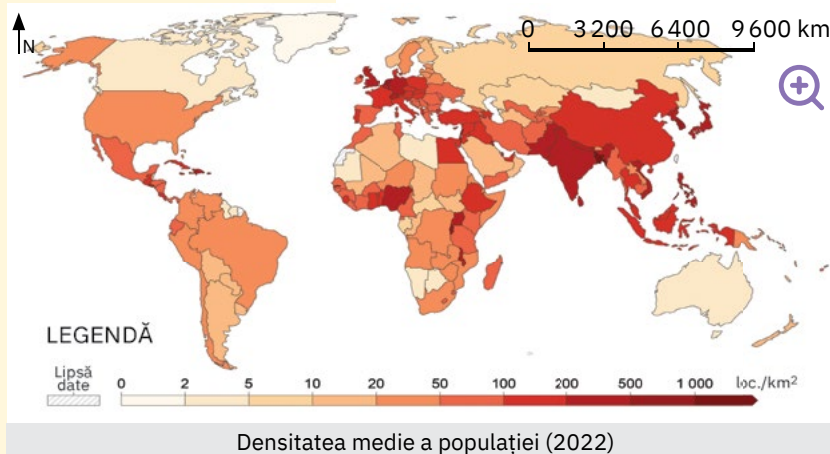
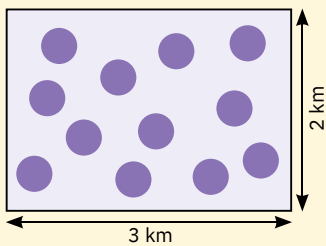
Rețin

Populația este neuniform răspândită, atât la nivelul globului, cât și la nivelul continentelor, regiunilor sau statelor.

Raportul dintre numărul locuitorilor dintr-un teritoriu și suprafața acestuia se numește **densitatea populației**. Aceasta indică repartitia teritorială a populației și se exprimă în locuitori pe kilometru pătrat (loc./km²).

Aplic

- 1 Imaginează-ți că desenul alăturat reprezintă suprafața unei localități oarecare X. Calculează densitatea populației din această localitate, știind că ● = 10 locuitori.
- 2 Analizează harta de mai jos, care prezintă densitatea medie a populației (2022).

Scrie pe caiet:

- a numele a două state cu o valoare a densității medii a populației de peste 500 loc./km²;
 - b numele a două state cu o valoare a densității medii a populației sub 5 loc./km².
- 3 Discută cu colegii și argumentați, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, afirmația:

Cele mai mari concentrații de populație se înregistrează în Asia de Est și de Sud-Est (29% din populația Terrei) și Asia Centrală și de Sud (26% din populația mondială).

D. Diversitatea umană

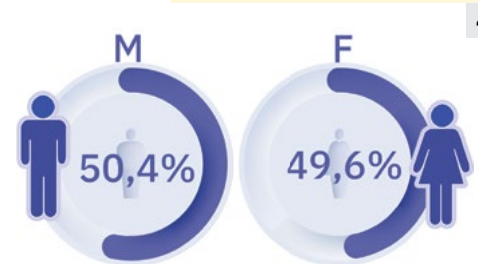
! Analiză critică

Analizează informațiile oferite de hărțile și graficele de mai jos. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, argumentați afirmația: „Oamenii se deosebesc între ei din punct de vedere al rasei (culoarea pielii, forma ochilor, a buzelor sau a feței), al sexului, al vârstei, al limbii vorbite, al mediului în care trăiesc (rural sau urban), al nivelului de instruire sau al apartenenței la o anumită religie”.

1

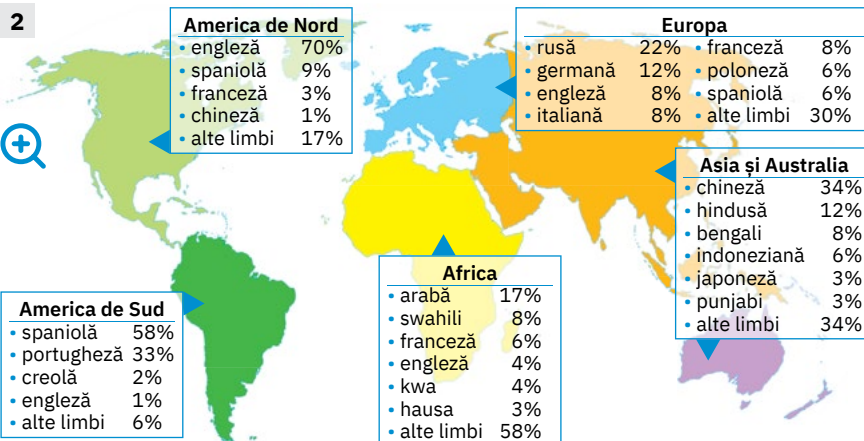

Repartiția geografică a principalelor grupuri rasiale

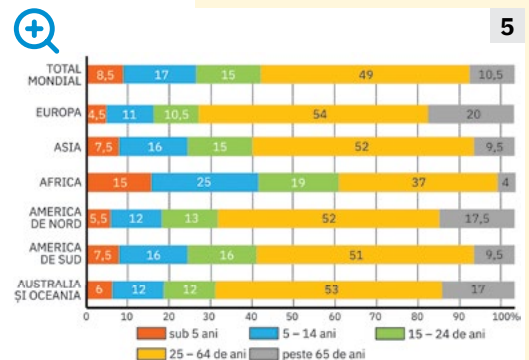

Ponderea (%) populației pe sexe la nivel mondial (2022)

2

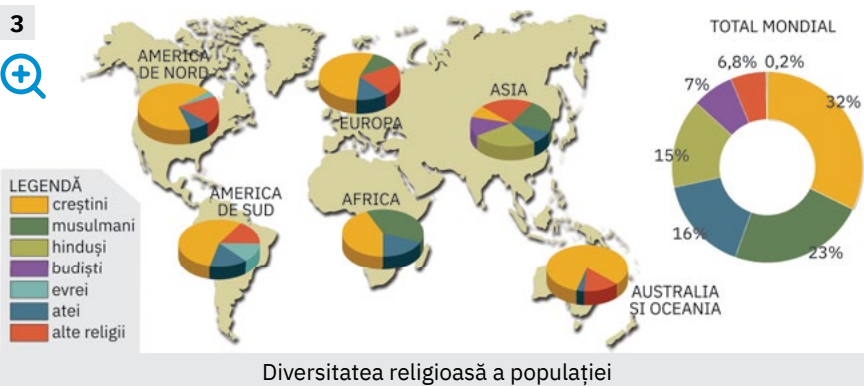

Diversitatea lingvistică. Cele mai vorbite limbi în lume

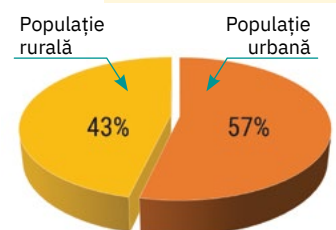
Ponderea (%) principalelor grupe de vârstă (2022)

3

Diversitatea religioasă a populației

6

Ponderea (%) populației urbane și rurale la nivel mondial (2022)

✓ Rețin

Diversitatea umană este rezultatul diferențelor (de rasă, de gen, de vârstă, de etnie, de limbă, de religie etc.) care există între noi, oamenii. Diversitatea înseamnă să accepțăm faptul că, deși diferiți, noi suntem toți egali și trebuie să ne respectăm și să ne apreciem unii pe ceilalți.

Surse: United Nations World Population Prospects, FAO, OECD World Bank Open Data

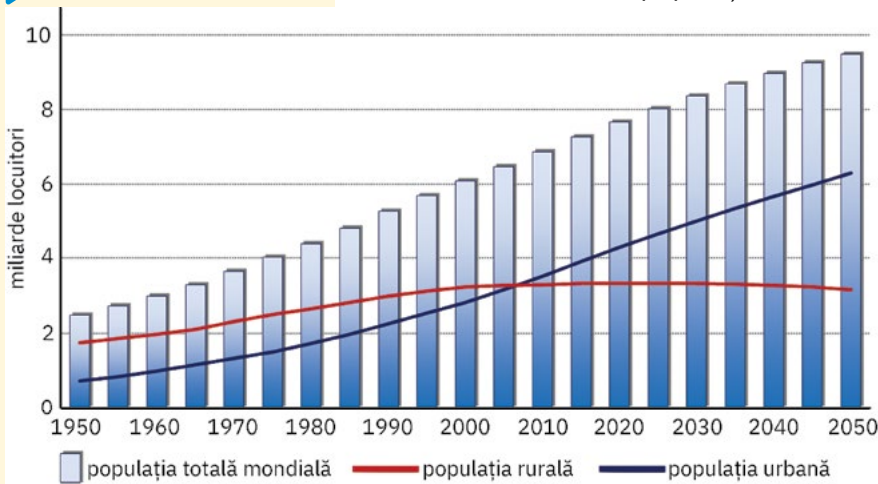
Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale

A. Așezările rurale

! Analiză critică

1 La scara timpului istoric, prima formă de locuire a colectivităților umane a reprezentat-o **satul**. La începuturi, satele erau foarte mici, constituite dintr-un grup restrâns de colibe, bordeie sau case primitive. Au existat, însă, și așezări care încă din primul moment au fost fondate ca orașe (orașele-cetăți din Antichitate).

O mare perioadă de timp, populația planetei a fost concentrată în sate, de aceea, numărul locuitorilor de la sate (**populația rurală**) era mult mai ridicat decât numărul de locuitori care trăiau în orașe (**populația urbană**). Abia în primul deceniu al actualului mileniu, populația urbană a devenit majoritară.

Analizează graficul alăturat. Începând din ce an populația urbană a depășit populația rurală?

Alege răspunsul corect dintre următoarele variante:

- a 2000; c 2007;
b 2005; d 2010.

De ce crezi că a crescut permanent numărul persoanelor care trăiesc la oraș?

2 După numărul de locuitori (*mărimea demografică*), satele pot fi *mici*, *mijlocii* și *mari*, pragurile valorice care le delimitează fiind diferite de la o țară la alta și de la un continent la altul:

- în Africa, la sud de Sahara, există sate care constau doar din câteva zeci de colibe, ce adăpostesc câteva zeci, cel mult sute de locuitori (a, b), în timp ce în China există sate care concentrează mii sau chiar zeci de mii de locuitori (c);
- în România, dar și în multe alte state europene, există sate *mici* (sub 500 de locuitori), *mijlocii* (între 500 și 1 500 de locuitori), *mari* (între 1 500 și 3 000 de locuitori) și *foarte mari* (peste 3 000 de locuitori) (d).

Observă, cu atenție, imaginile de pe coloană și identifică două diferențe între satele prezentate.

3 Chiar dacă în ultimele decenii, după **activitățile economice** (ocupațiile principale ale locuitorilor), tot mai multe sate au **funcții mixte** (activitățile agricole fiind completate de cele din domeniul minier, industrial, de transport, comercial sau turistic), majoritatea așezărilor rurale sunt **agricole**.

Analizează informațiile din tabelul de mai jos. Discută cu colegii și explică faptul că activitățile agricole desfășurate de locuitorii satelor diferă în funcție de treapta de relief pe care acestea sunt amplasate.

Treapta de relief	Activități agricole tradiționale
câmpie și podișuri joase	<ul style="list-style-type: none"> • cultura cerealelor (grâu, orz, porumb în Europa Răsăriteană și America de Sud; mei, sorg în Africa la sud de Sahara; orez în Asia musonică etc.) • cultura plantelor tehnice (sfeclă-de-zahăr în nordul Europei; floarea-soarelui în America, Europa Sudică și Europa Estică etc.)
deal și podiș	<ul style="list-style-type: none"> • culturi viticole și pomicele (măslini în regiunea Europei Mediteraneene) • meri în Europa Centrală și Sudică, în America de Sud și în California; • bananieri în America Centrală și de Sud, în Asia de Sud etc.
munte	<ul style="list-style-type: none"> • creșterea animalelor și exploatarea lemnului din păduri

Explorez

1 Așezările rurale ocupă astăzi toate formele de relief. În afară de populație și de activități economice, aceste forme de locuire se diferențiază și după specificul componentelor lor teritoriale:

- **vatra** (spațiul în care s-au format și au evoluat și în care se află casele și anexele gospodărești);
- **moșia** (teritoriul din jurul vetrei care cuprinde terenurile pe care locuitorii își desfășoară activitatea).

Caracteristicile reliefului au influențat **modul de distribuire a gospodăriilor în vatră** și respectiv **dispunerea și aspectul vetrei**. Ca urmare, se deosebesc:

- **sate adunate** (în câmpii, unele podișuri joase, depresiuni netede; au gospodăriile apropiate);
- **sate răsfirate** (îndeosebi în regiunile de deal și podiș; gospodăriile sunt distanțate, separate de vii, livezi sau terenuri cultivate);
- **sate risipite** (în regiunile montane; gospodăriile se află la distanțe mari, foarte împrăștiate);
- un tip particular de sat adunat este **satul compact** (întâlnit în Europa Centrală, mai ales în spațiul germanic, precum și în alte regiuni ale lumii colonizate de germani, inclusiv în România, în sudul Transilvaniei și în Banat; casele sunt dispuse la stradă, lipite unele de altele, iar porți mari maschează curțile interioare);
- o variantă particulară de sat răsfirat o constituie **satul-liniar** sau **satul-drum**, desfășurat de-a lungul unei văi sau al unui drum.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă imaginile de mai jos (a, b, c și d), care sunt reprezentative pentru tipurile de sate descrise mai sus. Identificați tipurile de sate descrise anterior și asociați, pe caiet, fiecărui tip de sat litera corespunzătoare imaginii.

2 În estul Europei apar frecvent case construite din chirpici, iar în vestul și centrul continentului tipic este **satul-târg (burg)**, cu case mari, construite din cărămidă și piatră și așezate ordonat în jurul unei piețe centrale.

Analizează următoarele imagini și informații. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulați argumente care să susțină afirmația: „Formele de locuire rurală au aspecte diferite, nu numai în funcție de **spațiul geografic** în care sunt amplasate, ci și după **materialul utilizat la construcția caselor**”.

În satele din nordul Asiei și Europei sunt specifice casele construite din bărne și cunoscute sub numele de **izbe**.

În zona mediteraneană, sunt renumite satele **stup** (sau **cuib**), cu case construite din piatră, care par că „îmbracă” versanții.

Satele din Africa de Sud, numite **kraal**, cuprind locuințe din lut și lemn, așezate în cerc/semicerc și înconjurare cu gard din crengi, pentru a adăposti animalele în caz de pericol.

În satele specifice populațiilor nomade din Asia Centrală, locuințele, numite **iurte**, sunt formate dintr-un schelet de lemn acoperit cu pâslă.

ȘTIAI CĂ?

Există și sate care, din punct de vedere economic, îndeplinesc funcții specifice:

- **sate piscicole**, în delte și pe malurile marilor fluvii ori pe țărmurile marine;
- **sate miniere**, cu profiluri diferite în funcție de resursa exploatată (cărbune, petrol, minereuri);
- **turistice**, dezvoltate mai ales în statele europene pe teritoriul cărora se află Munții Alpi și Munții Carpați.

Sat-liniar sau sat-drum

Din anul 2012, situl arheologic Çatalhöyük a fost înscris în Patrimoniul Mondial UNESCO

INVESTIGAȚIE

Babilon

• Ce este investigația?

O activitate de cercetare (analizare, studiere) efectuată cu scopul de a căuta informații pe o anumită temă, de a descoperi ceva nou.

• Cum procedezi?

Caută informații pe tema dată (în cazul de față despre orașul Babilon).

• Ce finalitate au investigațiile?

Dovedești că ai înțeles noțiunile și că le poți explica și utiliza în diferite moduri, că știi să observi, să pui întrebări, să identifici și să analizezi

caracteristicile lumii din jur.

Documentează-te din diferite surse (enciclopedii ilustrate, reviste, cărți de istorie sau de pe internet) pentru a afla informații despre orașul Babilon. Demonstrează prin informațiile tale de ce istoricul grec Herodot susținea despre Babilon că este „cel mai mare și cel mai frumos oraș din lumea antică”.

Grădinile suspendate din Babilon, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice

✓ Rețin

Diversitatea și diferențierile teritoriale ale așezărilor rurale existente astăzi pe Terra sunt determinate de:

- varietatea reliefului și a climei;
- populația și activitățile economice specifice;
- diferitele materiale de construcție oferite de mediul din jur.

B. Așezările urbane

🗺 Explorez

1 Specialiștii apreciază că primele forme de locuire de tip urban au apărut în urmă cu aproximativ 10 000 de ani. Așezările Ierihon (Palestina) și Çatalhöyük (Turcia) sunt cele mai vechi dovezi de locuire urbană descoperite până în prezent.

Ca urmare a dezvoltării unor înfloritoare civilizații, în ultimele milenii de dinainte de Hristos au apărut numeroase orașe în Mesopotamia, actualul Irak (Ur, Uruk, Babilon), Egipt (Memfis, Teba), India (Mohenjo-Daro, Harappa), China (Xian, Anyang). Pentru Antichitate, foarte cunoscute sunt orașele din Grecia (Mycene, Atena, Sparta etc.) și orașele Imperiului Roman (Roma, Milano, Napoli ș.a.).

În Evul Mediu, au înflorit cetățile, în jurul cărora s-au dezvoltat cartiere și așezări care, odată cu extinderea influenței cetății, au fost înglobate și au format mari orașe: Veneția, Florența, Pisa (Italia), Hamburg, Bremen, Lübeck (Germania), Sibiu, Brașov, Iași, Suceava ș.a. (România). Începând din secolul al XIX-lea, dezvoltarea industriei și a comerțului, progresul în transporturi au impulsivat dezvoltarea de noi orașe.

Formulează o părere prin care să explici de ce un rol important în apariția și dezvoltarea orașelor l-au avut văile râurilor, intersecțiile drumurilor comerciale și regiunile litorale.

2 Secolul al XX-lea a fost nu numai secolul exploziei demografice (populația planetei sporind cu peste patru miliarde de locuitori), ci și al **exploziei urbane**, care s-a manifestat prin creșterea rapidă a populației urbane, a numărului de orașe, în paralel cu extinderea lor teritorială. Odată cu înmulțirea orașelor mici (sub 50 000 de locuitori) a crescut puternic mult numărul orașelor foarte mari (peste un milion de locuitori). Dacă în anul 1900 erau numai 16 orașe cu peste un milion de locuitori (dintre care Londra era singurul cu peste 5 mil. loc.), astăzi, cele mai mari orașe ale lumii au peste 10 milioane de locuitori (numite megaorașe).

Analizează informațiile prezentate în tabelul de mai jos. Orașele cu peste un milion de locuitori poartă numele de *metropole*. Cu cât a crescut numărul de metropole în perioada 1900 – 2020?

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți cauzele/factorii care stau la baza creșterii intense a numărului de așezări urbane începând cu secolul al XX-lea.

Anul	Număr de orașe cu o populație:			
	peste 10 mil.loc.	5 – 10 mil.loc	1 – 5 mil.loc	500 000 – 1 mil. loc.
1950	2	5	69	101
1970	3	15	127	190
1990	10	21	243	301
2020	34	51	494	626
2030	43	66	597	710

Sursa datelor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs

3 Orașele concentrează o mare varietate de activități economice desfășurate de populația acestora. Aceste activități se reflectă în **funcțiile așezărilor urbane**. Orașele mici sunt în general *monofuncționale*, majoritatea populației fiind antrenată într-o singură activitate de bază:

- a orașe *miniere*: Rovinari (România), Kursk (Rusia), Kiruna (Suedia), Fushun (China);
- b orașe *culturale*: cu activități religioase (Mecca din Arabia Saudită, Ierusalim din Israel) sau universitare (Oxford din Regatul Unit, Uppsala din Suedia);
- c orașe *turistice*: numeroasele stațiuni balneo-maritime, balneoclimaterice și montane etc.

Explică faptul că majoritatea orașelor dețin mai multe funcții (de natură politică, administrativă, economică, culturală etc.).

PROIECT

Orașele lumii

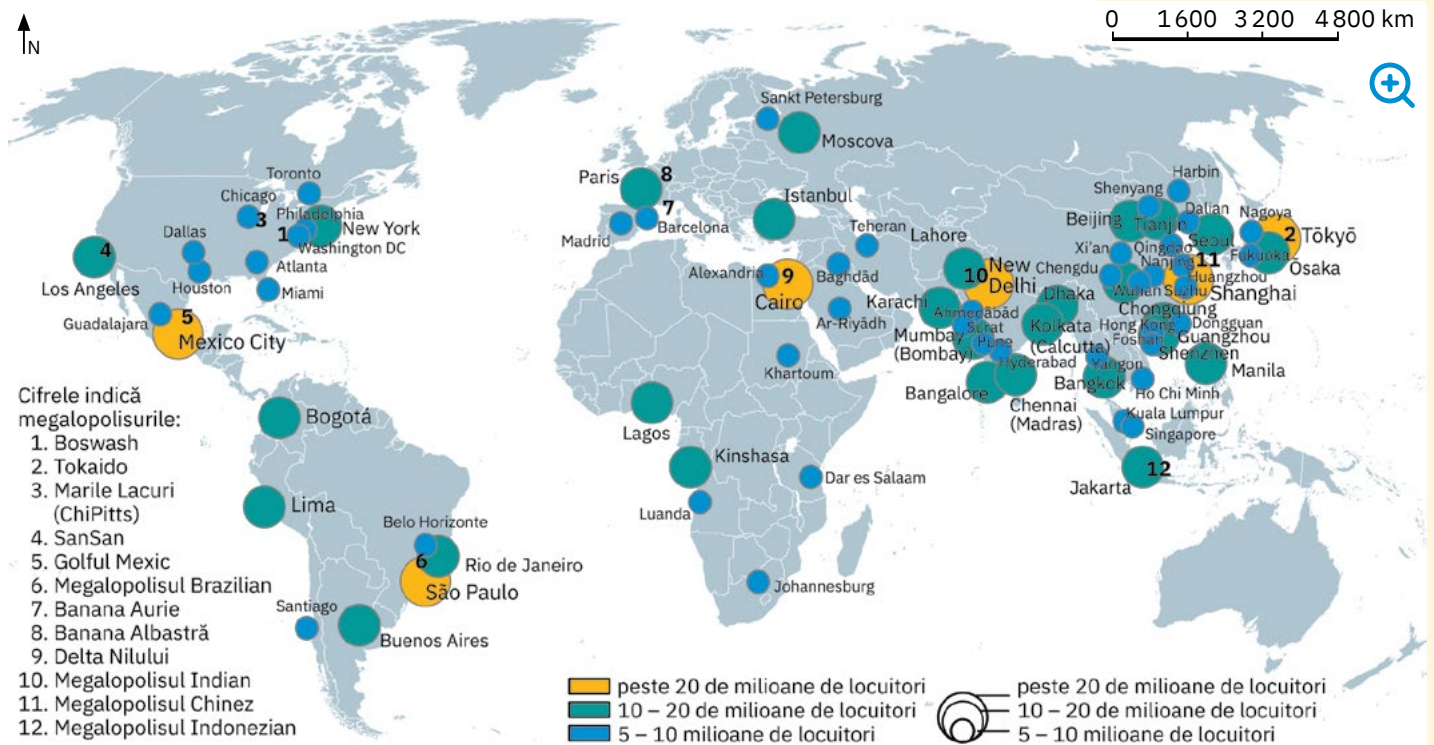
Ce este proiectul?

O activitate prin care aplici ceea ce ai învățat. Proiectul îl realizezi împreună cu colegii și, prin această activitate, te antrenezi să lucrezi în echipă, să comunici și să cooperezi, să îți asumi responsabilități. Întocmești proiectul pe baza recomandărilor din manual și după indicațiile primite de la profesor/profesoară. Proiectul începe în clasă, prin definirea și înțelegerea sarcinii de lucru, se continuă acasă și se încheie în clasă, prin prezentarea în fața colegilor a produsului realizat.

! Analiză critică

Dezvoltarea în timp a orașelor a condus la diversificarea **formelor de concentrare urbană**. De la *orașul propriu-zis*, formațiunile urbane au evoluat spre *conurbații* (câteva orașe importante, de mărime apropiată, se extind teritorial până când își unesc periferiile; de exemplu Liverpool – Manchester – Leeds (Regatul Unit), Nancy – Metz – Aix-en-Provence (Franța), *metropole* (dintre care se remarcă cele cu peste 10 mil. loc.), ajungându-se astăzi la *megalopolisuri*, cele mai spectaculoase concentrări urbane, arii urbanizate extinse, cu populație foarte numeroasă și puternic dezvoltate economic.

Analizează harta de mai jos. Identifică marile metropole mondiale cu peste 10 milioane de locuitori. În ce continent se găsesc cele mai multe megaorașe? De ce? Identifică și scrie pe caiet numele principalelor megalopolisuri și continentul în care acestea se află.

Harta orașelor cu peste 5 milioane de locuitori și a principalelor megalopolisuri

✓ Rețin

Spre deosebire de sate, orașele se caracterizează prin:

- număr mai ridicat de locuitori;
 - funcții predominant nonagricole;
 - concentrare mai mare a construcțiilor și a dotărilor tehnico-edilitare.
- Creșterea numerică și transformările teritoriale și funcționale ale orașelor sunt determinate de:
- bilanțul natural ridicat al populației urbane;
 - migrațiile rural-urban;
 - transferul unor sate în categoria orașelor;
 - înglobarea în cadrul orașelor a unor așezări rurale învecinate.

Formați șase echipe. Fiecare echipă va realiza un poster având ca temă orașele de pe un continent (de exemplu *Orașele Europei*). Prezentăți vechimea orașelor, numărul de locuitori, funcții, rețeaua de străzi, clădiri, forme de concentrare urbană etc. Completați posterul cu imagini sugestive și, după prezentarea lui în fața colegilor, expuneți-l în clasă.

TERMINI NOI

- **termocentrală** – centrală care produce energie electrică prin arderea combustibililor fosili (cărbuni, păcură, gaze naturale).

Termocentrală

- **hidrocentrală** – centrală care produce energie electrică prin valorificarea forței apelor curgătoare.

Hidrocentrală

Resursele naturale și valorificarea acestora

Explorez

- 1 Lumina solară, vânturile, apele, solurile, pădurile, combustibilii fosili (cărbunii, petrolul, gazele naturale), minereurile și multe alte elemente și substanțe folositoare omului reprezintă **resurse naturale**.

- După **localizare**, acestea se grupează în:
 - a **resurse de suprafață** (situate la exteriorul scoarței terestre);
 - b **resurse de subsol** (aflate în interiorul scoarței terestre).
- În funcție de **modul de folosință (de valorificare)** se deosebesc:
 - a **resurse energetice** (utilizate pentru producerea de energie);
 - b **resurse minerale** (care sunt prelucrate și transformate în diferite produse esențiale pentru viața, bunăstarea și confortul nostru).

Identifică resursele naturale ilustrate în imaginile de mai jos. Copiază pe caiet următorul tabel și completează spațiile punctate cu resursele corespunzătoare.

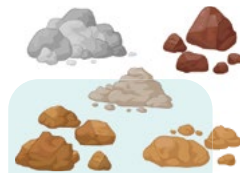
După poziția geografică		După modul de utilizare	
Resurse de subsol	Resurse de suprafață	Resurse energetice	Resurse minerale
...

minereuri neferoase
(cupru, plumb, zinc,
aur, argint etc.)

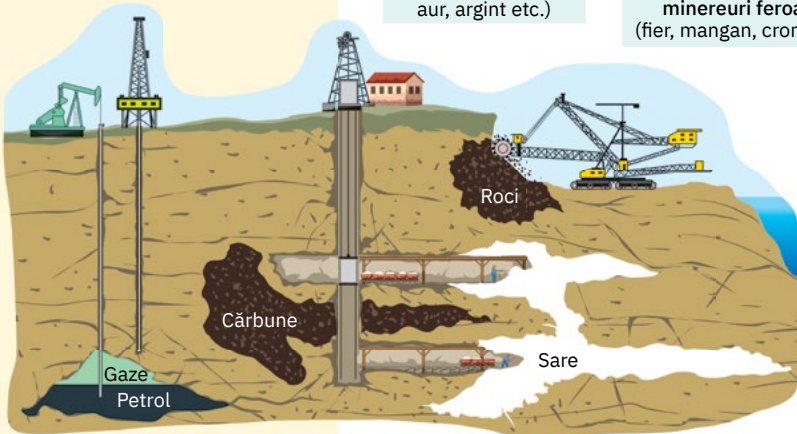
minereuri feroase
(fier, mangan, crom etc.)

roci de construcție
(calcare, argile,
marmură etc.)

păduri
și ape

energia
eoliană

energia emisă de Soare

În caseta de mai jos sunt menționate diferite produse care se obțin prin **valorificarea** resurselor ilustrate în imaginile de mai sus. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți corespondența dintre resursele din ilustrațiile de mai sus și valorificarea acestora.

- bijuterii, sârmă, foi de tablă, tuburi
- combustibili, mase plastice, fire și fibre sintetice
- energie
- fontă și oțel necesare pentru realizarea de utilaje, mașini ș.a.
- hârtie, obiecte de mobilier, cherestea, creioane
- materiale de construcție (ciment, porțelan, faianță, obiecte decorative ș.a.)

- 2 La orele de geografie din clasa a V-a ai descoperit că solurile reprezintă o resursă naturală esențială atât pentru oameni, cât și pentru vegetația și fauna planetei.

- Care este principala proprietate a solului?

Discută cu colegii și argumentați afirmația: *Solul reprezintă suportul vieții și al bunăstării oamenilor.*

! Analiză critică

1 Creșterea populației generează nevoi tot mai mari de resurse, iar evoluția tehnologiei a permis extragerea mai rapidă a resurselor necesare.

În funcție de posibilitățile de refacere, resursele naturale pot fi:

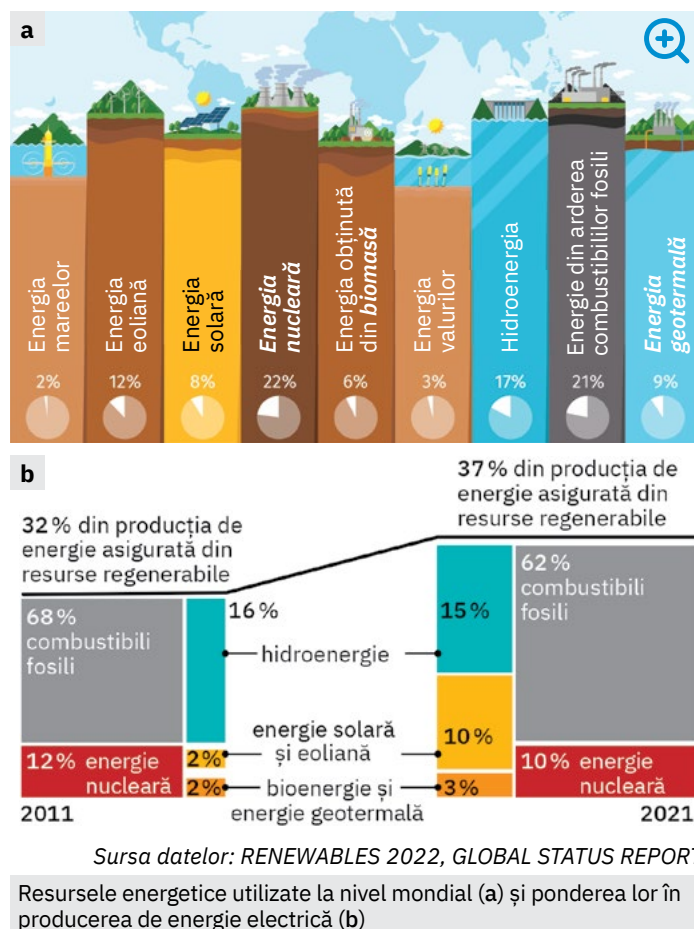
a regenerabile – resursele care se pot reface și pot fi exploatate pe termen nelimitat, dacă sunt folosite rațional, la o rată ce nu depășește posibilitățile lor de refacere naturală (lumina și căldura provenite de la Soare, gazele fosilite care intră în compoziția atmosferei, apa, valurile, mările, vânturile, solurile, pădurile/lemnul, plantele necultivate folosite ca resurse de hrană, peștii etc.). Dacă exploatarea acestor resurse depășește capacitatea lor naturală de refacere, devin epuizabile (nu se mai regenerează).

b neregenerabile – resurse care, odată exploatate, nu se vor mai reface niciodată (petrolul, gazele naturale, cărbunii, minereurile feroase și neferoase, precum și cele utilizate în producerea energiei nucleare ș.a.).

Dar consumul excesiv de resurse are consecințe devastatoare. De ce?

2 Combustibilii fosili sunt resurse energetice de bază, iar o problemă majoră a lumii contemporane o reprezintă, pe de-o parte, epuizarea acestora în timp, pe de altă parte, poluarea intensă pe care o generează valorificarea lor. Sursele regenerabile de energie constituie alternative la combustibilii fosili și sunt din ce în ce mai intens utilizate.

Imaginează-ți o zi întreagă fără energie electrică. Scrie pe caiet activitățile zilnice pe care nu le-ai putea desfășura din cauza lipsei acesteia. De ce producerea de energie este vitală pentru societatea umană? Analizează imaginile alăturate. Care sunt resursele energetice regenerabile? Ce modificări s-au produs în perioada 2011 – 2021 în ceea ce privește resursele utilizate la producerea de energie electrică? Discută cu colegii și stabiliți un top al primelor trei resurse energetice considerate de voi „resursele viitorului”. Argumentați acest clasament.

TERMENI NOI

- **biomasă** – partea biodegradabilă (care poate fi descompusă de către factorii naturali) a produselor, deșeurilor și reziduurilor din agricultură, silvicultură și industriile conexe, precum și partea biodegradabilă a deșeurilor industriale și urbane. Biomasă este o importantă resursă energetică, fiind folosită și pentru obținerea biocombustibililor (biodiesel, biogaz etc.).
- **energie geotermală** – este energia calorică/termică naturală a Pământului. Cu cât pătrundem mai în adâncime, cu atât planeta noastră este mai fierbinte, iar această energie internă a Terrei poate fi folosită ca sursă de energie.
- **energia nucleară** – se mai numește și *energie atomică*, deoarece este eliberată în procesele care afectează nucleul anumitor atomi. Deosebit de puternică, energia nucleară are la bază un mineral (uraniul) care, în urma unor reacții, eliberează energie. Aceasta este transformată în energie electrică în centralele nucleare (sau atomoelectrice), având însă ca rezultat secundar și producerea unor deșeuri deosebit de periculoase pentru viața noastră.
- **dezvoltare durabilă / sustenabilă** – tip de dezvoltare prin care resursele planetei se folosesc rațional, pentru a satisface nevoile actuale ale omenirii și pentru a crește calitatea vieții, fără însă a pune în pericol șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

✓ Rețin

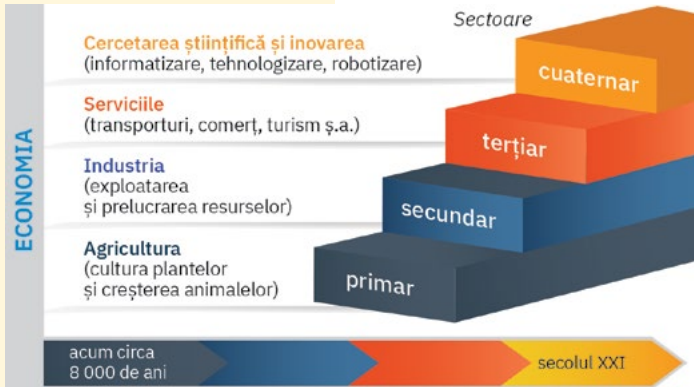
Resursele naturale sunt reprezentate de totalitatea mijloacelor naturale pe care omul (societatea umană) le poate utiliza pentru satisfacerea nevoilor sale.

La momentul actual, omenirea a înțeles că, prin utilizarea intensă a resurselor naturale, echilibrul planetei este în pericol și că Terra trebuie protejată. Folosirea rațională a resurselor naturale (mai ales a celor neregenerabile), în cantități și modalități care să permită și generațiilor viitoare utilizarea lor, constituie baza **dezvoltării durabile**.

Domeniile activităților economice pe Terra

A. Economia și domeniile economice

! Analiză critică

Activitățile desfășurate de oameni pentru producerea bunurilor necesare vieții alcătuiesc **economia**.

Analizează imaginea alăturată și identifică domeniile economice actuale.

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulează argumente care să susțină afirmația: *Activitățile oamenilor au evoluat de la satisfacerea nevoilor de supraviețuire la crearea de produse și de condiții care să le asigure bunăstarea, confortul, eficiența la locul de muncă, inclusiv un mod relaxant de petrecere a timpului liber.*

ȘTIAI CĂ?

- *orezul* este specific Asiei Musonice și reprezintă alimentul de bază pentru aproximativ jumătate din populația globului.
- *porumbul* este folosit pentru obținerea de ulei, amidon, glucoză etc.
- *cartoful* este folosit la obținerea amidonului.
- *plantele industriale* sunt numite și *plante tehnice*, deoarece asigură materia primă în diferite industrii.

Terenuri agricole

B. Agricultura

🔍 Explorez

- 1 **Agricultura** reprezintă principalul furnizor de produse alimentare și, în același timp, asigură diferite materii prime pentru industrie. Acest domeniu al economiei cuprinde:
 - a **cultura plantelor** (*culturi anuale* – cereale, cartofi, legume și leguminoase pentru boabe, plante industriale – și *culturi permanente*);
 - b **creșterea animalelor sau zootehnia**.

Analizează infograficele de mai jos și scrie pe caiet principalele culturi agricole și cele mai importante grupe de animale de interes zootehnic. Numește produsele obținute prin creșterea respectivelor specii de animale.

Cultura cerealelor

• *grâu, orez, porumb, secară, orz, ovăz* etc.
Utilizări: alimentația umană, industria alimentară, hrana animalelor (furaje: orz, ovăz, porumb ș.a.)

Cultura cartofului

• *cartof, batață* (cartof dulce, în regiunile cu clima caldă)
Utilizări: alimentația umană, industrie, hrana animalelor

Cultura legumelor și a leguminoaselor pentru boabe

• *roșii, ardei, vinete, morcovi* etc.
 • *fasole, mazăre, linte, năut*
Utilizări: alimentația umană, industrie, hrana animalelor

Cultura plantelor industriale

• *plante pentru ulei* (soia, floarea-soarelui, ricin, rapiță etc.)
 • *plante pentru zahăr* (sfecla-de-zahăr în clima temperată, trestia-de-zahăr în clima caldă)
 • *plante textile* (bumbac, in, cânepă)

Culturi permanente

viță-de-vie, pomi fructiferi (meri, peri, caiși, pruni etc.), citrice, măslini, bananieri, curmali, cafea, cacao, arbori-de-cauciuc, cocotieri etc.

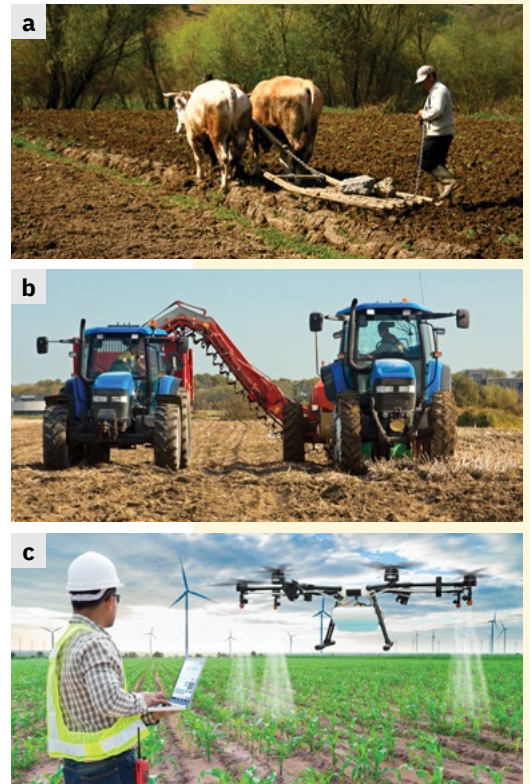
Creșterea de:

• *bovine;*
 • *porcine;*
 • *ovine, caprine;*
 • *cabaline;*
 • *păsări* (avicultură);
 • *albine* (apicultură);
 • *viermi de mătase* (sericultură).

- 2 Suprafețele pe care se practică cultura plantelor și creșterea animalelor constituie **terenuri agricole** și sunt răspândite pe toate treptele de relief. Dintre acestea, cele mai importante sunt *terenurilor arabile*, extinse mai ales în regiunile de câmpie, pe care se practică culturile anuale (îndeosebi cereale).

Discută cu colegii și stabiliți factorii care influențează practicarea agriculturii.

3 De-a lungul timpului, agricultura a evoluat, trecându-se de la practicile agricole rudimentare (*agricultura tradițională* – a) la utilizarea mașinilor și a utilajelor agricole (*agricultura mecanizată* – b). În ultimii ani, sistemele informatice și tehnologiile avansate de comunicații au început să fie integrate și în activitățile agricole, deschizându-se drumul spre ceea ce specialiștii numesc *agricultura inteligentă* (sau *automatizată* – c). Discută cu colegii și stabiliți avantaje și dezavantaje ale fiecărui mod de practicare a agriculturii (aveți în vedere numărul de persoane implicate, întinderea suprafețelor cultivate, producții etc.).

Rețin

Creșterea populației a generat o cerere din ce în ce mai mare de produse agroalimentare (de natură vegetală și animală), astfel că **agricultura constituie domeniul economic de bază care asigură securitatea alimentară**. Cultura plantelor și creșterea animalelor se practică în mod diversificat, în funcție de condițiile naturale și de dezvoltarea economică a diferitelor țări sau regiuni.

C. Industria

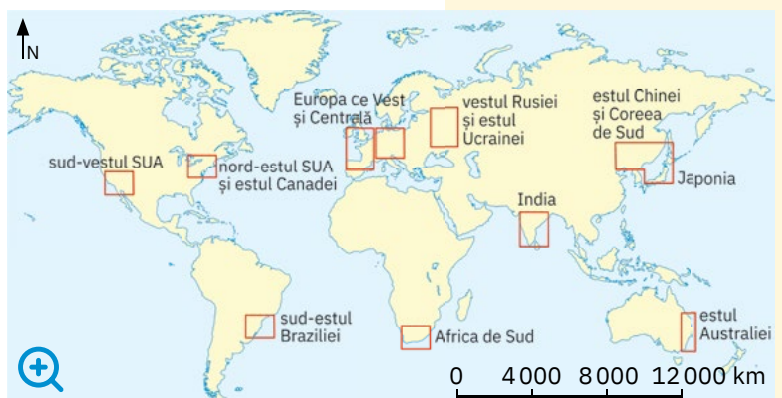
Analiză critică

- 1 Apărută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Anglia, odată cu inventarea motorului cu aburi, industria cuprinde:
 - a *industria extractivă*: activități de exploatare a diferitelor resurse naturale;
 - b *industria prelucrătoare*: activități de prelucrare și transformare a materiilor prime provenite de la industria extractivă și din agricultură în diferite produse.
 Identifică în tabelul de mai jos principalele ramuri ale industriei prelucrătoare și explică importanța lor.

Ramurile industriei prelucrătoare	Specificul activităților industriale și exemple de produse
industria energetică	transformă combustibilii fosili și alte surse energetice în energie electrică
industria metalurgică (cu siderurgia/metalurgia feroasă și metalurgia neferoasă)	prelucrează minereurile feroase și neferoase; produce oțel, fontă, aluminiu și diferite categorii de aliaje metalice
industria constructoare de mașini	produce utilaje industriale și agricole, mijloace de transport, aparatură electronică, electrotehnică, de IT ș.a., utilizând produsele industriei metalurgice
industria chimică	prelucrează o gamă largă de resurse naturale (inclusiv deșeuri) și produce: cauciuc sintetic, fire și fibre sintetice, materiale plastice, hârtie, vopseluri și coloranți, produse farmaceutice, produse cosmetice etc.
industria materialelor de construcție	prelucrează rocile de construcție în diferite produse: ciment, produse ceramice, porțelan, faianță și prefabricate din beton etc.
industria lemnului	transformă masa lemnoasă în produse finite: cherestea, placaje, mobilă, instrumente muzicale, rechizite școlare etc.

Din cadrul industriei prelucrătoare mai fac parte *industria textilă și a confecțiilor, industria pielăriei și a încălțăminteii, industria alimentară*. Pentru fiecare dintre aceste ramuri industriale, dă exemple de materii prime și de produse specifice.

- 2 Accesul la resurse, dezvoltarea căilor de comunicație, resursa umană calificată și puterea financiară au determinat concentrarea activităților industriale și apariția de țări foarte dezvoltate industrial și de regiuni industriale, care realizează mare parte din producția mondială. Identifică pe hartă principalele regiuni și state industrializate de pe glob și continentele în care acestea se află situate.

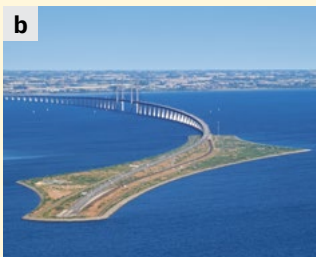
ȘTIAI CĂ?

Creșterea interesului consumatorilor față de produsele bio a generat o ascensiune rapidă a *agriculturii ecologice*. Definită ca formă de agricultură care produce alimente utilizând substanțe și procese naturale, agricultura ecologică are un impact limitat asupra mediului, pentru că încurajează:

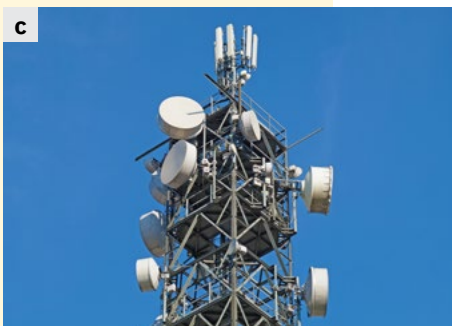
- utilizarea responsabilă a energiei și a resurselor naturale;
- păstrarea biodiversității;
- creșterea fertilității solului;
- menținerea calității apei etc.

Podul Çanakkale 1915 sau Podul Dardanelor (Turcia), cel mai lung pod rutier suspendat din lume (4,6 km) care leagă țărmul turcesc european de cel asiatic.

Podul și tunelul submarin Øresund, care leagă Danemarca de Suedia, pe sub Marea Baltică.

✓ Rețin

Totalitatea activităților prin care oamenii extrag, transformă și valorifică resursele naturale cu ajutorul mașinilor, utilajelor și al instalațiilor formează **industria**, domeniu economic care, prin ramurile și subramurile sale, contribuie la dezvoltarea fiecărei țări și la creșterea nivelului de trai al oamenilor.

D. Serviciile

🗺️ Explorez

1 Serviciile constituie domeniul economic care cuprinde *transporturile, comerțul, turismul*, precum și alte activități (de natură educațională, medicală și de asistență socială, culturală, financiar-bancară etc.).

Discută cu colegii și argumentați faptul că activitățile din domeniul serviciilor sunt esențiale pentru oameni și pentru companii, deși nu contribuie la obținerea de produse/bunuri materiale, vizibile.

2 În funcție de mediul în care se desfășoară, **transporturile** se realizează prin diferite căi de comunicație și mijloace.

Analizează infograficele de mai jos și scrie pe caiet tipurile de transporturi existente astăzi pe Terra. Formulează argumente care să susțină următoarea afirmație: *Chiar dacă, în general, au trasee asemănătoare, căile de comunicație rutiere sunt mai extinse decât cele feroviare.*

Discută cu colega/colegul de bancă și explicați faptul că, deși utilizate intens pentru circulația de diferite bunuri (alimente, fructe, flori, medicamente, aparatură medicală etc.), căile de comunicație aeriene au un rol redus în transportul de mărfuri.

Ce importanță au telecomunicațiile în viața oamenilor? Realizează o listă cu primele trei mijloace de comunicații pe care le folosești zilnic.

▶ Transporturi pe uscat

- *rutiere* – autostrăzi, șosele continentale și transcontinentale, drumuri naționale/de interes regional/local și diferite amenajări (poduri simple și suspendate – a, tuneluri pe uscat și subacvatice – b); facilitează transportul mărfurilor și al persoanelor în locuri greu accesibile;
- *feroviare* – au avantajul deplasării dintr-un loc în altul a unor volume și cantități mari de mărfuri și de alte bunuri, a unui număr mai mare de persoane.

▶ Transporturi pe apă

- *fluviale* (pe apele interioare – unele cursuri de apă, lacuri);
- *maritime* (pe mările și oceanele lumii).

Construirea canalelor navigabile maritime (Panama, Suez) și a celor interioare care leagă diferite cursuri de apă a permis scurtarea rutelor și a timpului de transport și a facilitat „apropierea” între continente, regiuni sau țări.

▶ Transporturi aeriene

cele mai avantajoase pentru circulația rapidă și la mare distanță a persoanelor și a mărfurilor, fiind folosite inclusiv pentru serviciile/transportul de mesagerie și poștă; rutele aeriene (interne și internaționale), aeronavele și aeroporturile înregistrează un trafic de pasageri și de mărfuri din ce în ce mai intens.

▶ Transporturi speciale

telecomunicațiile sunt căi și mijloace de legătură între oamenii aflați la distanțe mari (radioul, televiziunea, poșta, telegraful, cărora li s-au adăugat, în timp, telefonie mobilă, sistemele de transmitere a informațiilor prin fibră optică și prin satelit – c), *transporturile prin conducte* (petrol, gaze naturale – d, apă etc.), *transportul energiei electrice prin liniile de înaltă tensiune* (e).

3 Comerțul este domeniul economic responsabil de schimburile de produse și de bunuri de la producători la beneficiari/consumatori. În viața cotidiană este foarte vizibil și extins **comerțul interior** (între persoane, firme, localități, situate în interiorul aceleiași țări), dar pe plan mondial se remarcă **comerțul exterior** care se realizează între statele lumii prin activități de *export și import*.

Ce importanță au activitățile de comerț în viața ta cotidiană? Dar pentru economia unei țări?

4 Turismul reunește activitățile de petrecere a timpului liber și cuprinde:

- a turiștii**, care călătoresc în altă localitate sau în altă țară (pentru a cunoaște noi locuri/fapte/oameni, pentru odihnă, tratament, distracție sau sport etc.);
- b bunuri și servicii turistice** (spații și servicii de cazare și de alimentație publică – operatori/agenții de turism, hoteluri, restaurante etc.) necesare pentru satisfacerea intereselor, nevoilor sau preferințelor manifestate de turiști.

Numărul de turiști și nivelul de dezvoltare a bunurilor și serviciilor turistice dintr-o localitate, regiune sau țară sunt în strânsă legătură cu **resursele turistice** existente și cu modul lor de exploatare/valorificare evidențiat prin **tipurile de turism** practicate.

Identifică resursele turistice prezentate mai jos, care împreună constituie potențialul turistic local/regional/național.

Formulează o părere prin care să exprimi cum influențează clima activitățile turistice.

Resurse turistice naturale

- peisaje naturale sau forme de relief cu aspect inedit;
- zone litorale, lacuri cu ape folosite în scopuri terapeutice, râuri, fluvii cu cascade, canioane sau alte forme spectaculoase;
- elemente de vegetație și/sau faună – specii deosebite, rare sau unice, de interes peisagistic sau cinegetic etc.

Resurse turistice antropice

- realizate de om în decursul timpului: monumente istorice, arhitectonice și de artă;
- tradiții, obiceiuri, costume naționale tradiționale;
- manifestări cultural-artistice și sportive etc.

Identifică în imaginile de mai jos principalele tipuri de turism. Precizează resursele turistice și tipurile de turism specifice localității sau județului natal.

✓ Rețin

Prin căi și mijloace diferite, **transporturile** asigură circulația oamenilor, a mărfurilor și a informației.

Comerțul interior reflectă puterea de cumpărare a populației, iar cel exterior definește schimburile internaționale.

Turismul contribuie la dezvoltarea social-culturală a oamenilor și la creșterea veniturilor locale/regionale/naționale.

Promovarea unor **servicii** eficiente, accesibile și sigure, dar și responsabile sub aspectul protecției mediului reprezintă obiective în dezvoltarea economică a oricărui stat.

INVESTIGAȚIE:

Realizează acasă o investigație. Notează într-o listă obiectele electronice și electrocasnice și numele mărcii producătoare. Documentează-te apoi pe internet despre țara de origine și despre specificul companiei care a produs fiecare obiect. Realizați apoi, în clasă, un inventar și un top al țărilor de proveniență a dispozitivelor electronice și electrocasnice, pe categorii (de exemplu, cele mai multe televizoare provin din... sau cele mai multe telefoane mobile provin din...). Discutați despre modul în care aceste produse au ajuns în România.

- 1** Turism cultural-istoric
- 2** Turism religios
- 3** Turism pentru refacere și recreere
- 4** Turism pentru practicarea sporturilor de iarnă
- 5** Turism de afaceri
- 6** Turism pentru participarea la conferințe și congrese

Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții

Explorez

Mult timp, omul a considerat că aerul, apele, viețuitoarele, solurile reprezintă „rezervoarele” planetei, care îi „absorb” și îi „depozitează” activitățile și deșeurile, fără nicio modificare a însușirilor/calităților lor naturale.

Dezvoltarea și diversificarea activităților economice, creșterea cererii de materii prime, energie și produse, extinderea așezărilor umane au generat însă degradarea componentelor naturale ale mediului din jur, care, în fapt, îi asigură omului însăși existența și **calitatea vieții**.

Discută cu colegii și stabiliți ce legături există între oameni și mediul lor de viață. Formulați argumente care să susțină afirmația: *Starea de sănătate și de bunăstare a oamenilor depinde de starea de sănătate a mediului înconjurător.*

Analiză critică

1 Una dintre activitățile umane cu grave consecințe la nivel mondial este **defrișarea/despădurirea**, care înseamnă nu numai tăierea arborilor de pe suprafețe întinse, ci și schimbarea folosinței/destinației terenului.

În prezent, doar aproximativ 31% din suprafața uscatului Terrei este acoperită de păduri. Specialiștii avertizează că anual se pierd circa 10 milioane de hectare de pădure (suprafață echivalentă cu cea a statului european Portugalia), o suprafață mult mai mare decât cea destinată plantărilor și împăduririlor. Ca urmare, pădurea poate deveni o resursă neregenerabilă prin dezechilibrul creat între exploatare și capacitatea sa de regenerare naturală.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă infograficul de mai jos și identificați principalele cauze ale reducerii suprafețelor împădurite. Care sunt efectele defrișării? Discută cu colegii și formulați argumente care să susțină afirmația: *Defrișările într-un ritm alarmant reprezintă o adevărată amenințare pentru calitatea vieții pe planetă.*

Calitatea vieții, sau degradarea mediului?

Tăierea pădurilor are efecte negative asupra mediului.

Dezvoltarea așezărilor umane

Construirea căilor de comunicație

Extinderea terenurilor agricole

Utilizarea lemnului în industrie

CAUZE

EFFECTE

reducerea cantității de oxigen din atmosferă

agravarea secetelor și a inundațiilor

degradarea solurilor

extinderea alunecărilor de teren

diminuarea masei lemnoase

reducerea diversității învelișului biogeografic

2 Încă de la prima Conferință a Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare (în 1992, la Rio de Janeiro), **poluarea** a fost considerată o problemă majoră pentru întreaga lume. Efect al activităților umane, poluarea reprezintă contaminarea mediului cu substanțe (deșeuri și reziduuri lichide, solide sau gazoase) care au o acțiune nocivă asupra vieții (contribuie la degradarea stării de sănătate a oamenilor și a viețuitoarelor).

Identifică în imaginile de mai jos componentele naturale ale mediului afectate de poluare.

Discută cu colegii și realizați o listă cu activități umane care generează poluarea fiecărei componente naturale a mediului. Ce observați? Cum afectează poluarea diversitatea plantelor și animalelor de pe Terra?

3 În ultimele decenii, **încălzirea globală** a devenit o problemă alarmantă pentru toate statele lumii, dat fiind faptul că determină modificări cu impact negativ grav asupra mediului și asupra calității vieții. Încălzirea globală este rezultatul activităților umane care au generat emisii din ce în ce mai mari de gaze (dioxid de carbon și alte gaze cunoscute sub numele de gaze cu efect de seră). Aceste gaze au intensificat efectul de seră, transformându-l dintr-un fenomen natural, specific atmosferei terestre, într-un „motor” al schimbărilor globale.

Identifică în infograficul alăturat consecințele încălzirii globale.

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, identificați schimbările climatice pe care le-ați observat în mediul din jur. Stabiliți cum afectează aceste schimbări calitatea vieții oamenilor din orizontul apropiat și local.

ȘTIAI CĂ?

O componentă de bază a dezvoltării durabile sau sustenabile este **economia circulară**, un model de producție și consum bazat pe partajarea, reutilizarea, recondiționarea și reciclarea materialelor și a produselor, pentru:

- extinderea folosirii lor și optimizarea consumului de materii prime și energie;
- reducerea la minimum a cantității de deșeuri generate;
- un demers mai prietenos cu mediul.

• creșteri ale temperaturilor medii globale ale apelor oceanice și marine

• topirea ghețarilor și creșterea globală medie a nivelului Oceanului Planetar

• intensificarea fenomenelor climatice extreme, accentuarea secetelor

• apariția de noi areale deșertice și extinderea deșerturilor actuale (proces numit deșertificare)

• diminuarea numărului de viețuitoare

✓ Rețin

Chiar dacă sunt generatoare de bunăstare și confort, activitățile umane au început să aibă efecte din ce în ce mai grave asupra mediului și calității vieții. Pentru a păstra echilibrul între nevoile tot mai mari ale umanității (de resurse, de hrană, de spațiu pentru locuit, de mijloace de transport etc.) și conservarea mediului natural, statele lumii au adoptat un model nou de dezvoltare, numit **dezvoltare durabilă/sustenabilă**.

ȘTIU

Amintește-ți de la orele de *Geografie* din clasele anterioare faptul că *orizontul apropiat* este reprezentat de localitatea natală, în care trăiești și îți desfășori activitatea. *Orizontul local* reprezintă județul natal.

Aplicație: Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial

- I** Andreea locuiește în orașul Borșa din județul Maramureș, iar George în orașul Cernavodă din județul Constanța. Cei doi s-au împrietenit când George și familia sa și-au petrecut vacanța la Borșa. Amândoi sunt pasionați de geografie, iar e-mailurile lor par adevărate investigații. Acum au hotărât să afle de pe site-ul Institutului Național de Statistică informații privind populația din orizontul lor apropiat și local, apoi să le analizeze/interpreteze. Iată caracteristicile demografice ale spațiilor considerate de fiecare dintre ei orizontul său apropiat și local specifice anului 2021:

Orizontul apropiat	Populația totală (nr. locuitori)	Din care:	
		nr. persoane de sex masculin	nr. persoane de sex feminin
Borșa	29 428	14 721	14 707
Cernavodă	18 310	8 952	9 358

Orizontul local (județul natal)	Suprafața (km ²)	Populația totală (nr. locuitori)	Populația urbană (nr. locuitori)	Populația rurală (nr. locuitori)	Nr. total de imigranți	Nr. total de emigranți
Maramureș	6 303	518 287	310 341	207 946	178	532
Constanța	7 104	760 995	516 811	244 184	425	1 246

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică

Analizează datele din tabelele de mai sus și scrie pe caiet răspunsurile la următoarele cerințe:

- Calculează cu câți locuitori este mai numeroasă populația din localitatea natală a Andreei față de cea în care trăiește George.
 - Calculează pentru fiecare județ densitatea medie a populației. Compară valorile și explică de ce sunt diferite.
 - Precizează numele județului în care se înregistrează o pondere mai ridicată a populației urbane.
 - Explică de ce, la sfârșitul anului 2021, valorile bilanțului migratoriu indică, pentru ambele județe, o scădere a populației.
- II** Analizează împreună cu colegii caracteristicile demografice din orizontul local și apropiat. Accesați site-ul Institutului Național de Statistică sau cel al Direcției Județene de Statistică și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, căutați informații pe care apoi să le interpretați.
- III** Andreea și George au analizat apoi caracteristicile de locuire din orizontul lor apropiat și local, pe baza fișei de pe pagina următoare. Fotocopiază fișa, apoi completează spațiile punctate sau bifează cu X casele corespunzătoare răspunsului tău. Completează fișa și cu alte aspecte pe care le consideri importante pentru orizontul apropiat și local. Adaugă această fișă la portofoliu.
- IV** Andreea și George sunt elevi în clasa a VI-a și au descoperit, la fel ca tine, diferitele situații-problemă cu care se confruntă lumea actuală, ca urmare a dezvoltării și diversificării activităților umane. Au întocmit următoarea listă cu situații-problemă:
- ponderea în scădere a populației tinere (0 – 20 de ani) în populația totală a localității/județului/țării;
 - emigrarea unui număr ridicat de tineri specialiști în afara granițelor;
 - ponderea ridicată a resurselor neregenerabile în producția de energie electrică;
 - poluarea aerului, a apelor și a solurilor ca urmare a activităților umane.
- Discută cu colegii și formulați argumente prin care să demonstrați că soluțiile/modalitățile de rezolvare a acestor situații-problemă conduc, pe plan local, la adevărate provocări atât pentru oameni, cât și pentru firme/companii/instituții.

Fișă de observare a caracteristicilor de locuire din orizontul apropiat și local

A. Date generale:

- Numele și prenumele elevului:
- Clasa:
- Școala:
- Localitatea natală:
- Județul în care este situată localitatea natală:
- Sursele de informare: – observații realizate în timpul excursiilor
– informații obținute prin studiul personal
– informații obținute prin studierea hărților orizontului local
– alte surse:

B. Informații privind caracteristicile locuirii din orizontul apropiat și local:

Tipul de așezare în care locuiești: așezare rurală așezare urbană

Aspecte privind vechimea localității natale:

.....
.....
.....

Numele așezărilor urbane și rurale din orizontul local pe care le-ai vizitat:

.....
.....
.....

În localitatea natală predomină: cartierele de blocuri cartierele de case

Locuințele din localitatea natală sunt conectate:

- la rețeaua de apă potabilă: în totalitate majoritatea câteva
- la rețeaua de canalizare: în totalitate majoritatea câteva

În localitatea natală există:

- zone special amenajate pentru: • odihnă și recreere/parcuri da nu
• manifestări culturale, artistice, sportive da nu
- transport public local: da nu
- magazine alimentare și nealimentare de dimensiuni: mari medii mici
- sucursale sau agenții bancare: da nu
- telefonie fixă: da nu – telefonie mobilă: da nu
- societăți care oferă televiziune prin cablu sau prin satelit: da nu

La nivelul localității natale: – se respectă un anumit stil arhitectural:

– există un amestec de stiluri specifice unor perioade istorice:

Aplicație: Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice

DOMENII DE INTERES TURISTIC

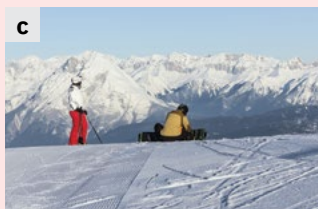
- 1 dorința de cunoaștere
- 2 îngrijirea sănătății
- 3 recreere, odihnă, agrement
- 4 practicarea unor sporturi

a
Plajă din Miami (Florida)

b
Piramidele de la El-Gizah

c
Domeniul schiabil Innsbruck

d
Plaja Copacabana (Rio de Janeiro)

e
Orașul Interzis

I În funcție de motiv, scop, destinație ș.a., se pot contura mai multe *domenii de interes turistic* (prezentate pe coloana alăturată) și destinații/atracții turistice precum cele ilustrate în imaginile marcate cu litere de la **a** la **e**.

- 1 Scrie pe caiet asocierile dintre domeniile de interes turistic și imagini. Ce observi?
- 2 Precizează un tip de turism care poate fi practicat în fiecare dintre locațiile/destinațiile prezentate în imagini.

II Litoralul Mării Mediterane reprezintă o *regiune turistică* foarte cunoscută pe plan mondial. Cu ajutorul atlasului geografic, ordonează orașele și stațiunile turistice din lista dată, astfel încât să realizezi cele două *trasee turistice* indicate mai jos. Scrie traseele pe caiet.

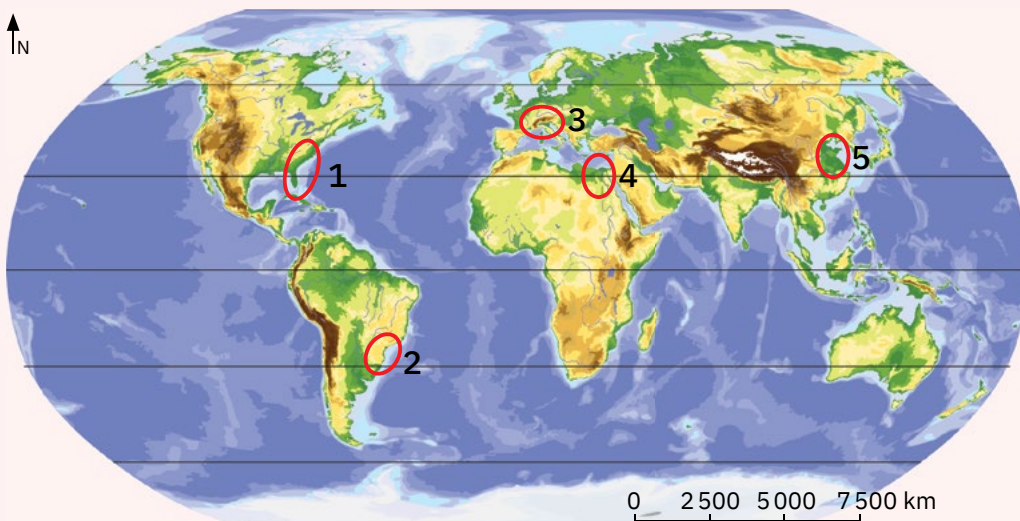
- *Traseul 1* pe litoralul mediteranean:
De la Gibraltar la Bosfor, traseu care să permită turiștilor o scurtă vizită la Genova, pentru a vedea casa în care s-a născut Cristofor Columb.
- *Traseul 2* pe litoralul mediteranean:
De la Bosfor la Gibraltar, traseu care să permită turiștilor o scurtă vizită la Alexandria, orașul egiptean supranumit „Perla Mediteranei”.

Lista orașelor și stațiunilor turistice de pe litoralul mediteranean: *Antalya (Turcia), Cannes (Franța), Málaga (Spania), Nisa (Franța), Salonic (Grecia), San Remo (Italia), Sidi-Fredj (Algeria), Tanger (Maroc), Zaghuan (Tunisia), Zakynthos (Grecia)*.

III Imaginile alăturate prezintă destinații/atracții turistice foarte cunoscute în următoarele regiuni turistice: A – Alpi, B – China, C – Egipt, D – SUA, E – Brazilia. Aceste regiuni sunt marcate pe harta de mai jos cu cifre de la **1** la **5**.

Analizează harta și scrie pe caiet:

- 1 cifra cu care este marcată pe hartă fiecare dintre regiunile date, după modelul: *F – 8*;
- 2 asocierile dintre imagini și regiunile turistice marcate pe hartă, după modelul: *g – 7*.

IV Documentează-te din diferite surse (internet, harta turistică a județului natal, discuții cu profesorul/profesoara de geografie, familia etc.) și întocmește o listă cu principalele atracții turistice din orizontul local. Propune două trasee turistice pe domenii de interes diferite. Prezintă colegilor traseele turistice propuse și discutăți în clasă despre atracțiile turistice din orizontul local. Atașează apoi lista și traseele la portofoliu.

Recapitulare și autoevaluare

I Copiază pe caiet enunțurile de mai jos și completează-le cu termenii dintre paranteze care exprimă realitatea științifică, după modelul dat:

Enunț: Populația rurală este reprezentată de oamenii care locuiesc în (*orașe, sate*).

Model de răspuns: Populația rurală este reprezentată de oamenii care locuiesc în sate.

- 1 Creșterea rapidă a numărului de locuitori într-o perioadă scurtă de timp poartă numele de explozie (*demografică, urbană*).
- 2 Natalitatea și mortalitatea sunt indicatorii cu ajutorul cărora se calculează bilanțul (*migratoriu, natural*) al populației.
- 3 Navetismul face parte dintre deplasările populației cu caracter (*definitiv, temporar*).
- 4 Populația așezărilor rurale desfășoară, în general, activități specifice domeniului economic numit (*agricultură, industrie*).
- 5 Persoanele care se stabilesc într-o țară, venind din altă țară se numesc (*emigranți, imigranți*).
- 6 Din grupul de plante cultivate pentru obținerea uleiului face parte (*bumbacul, floarea-soarelui*).
- 7 Din categoria combustibililor fosili fac parte (*apele subterane, cărbunii*).
- 8 Activitățile din turism se încadrează domeniului economic numit (*industrie, servicii*).

II Citește cu atenție enunțurile de mai jos și stabilește dacă sunt adevărate sau false! Dacă apreciezi că un enunț este adevărat, scrie pe caiet litera A, iar dacă apreciezi că este fals, scrie litera F, după modelul: 1 – A sau 1 – F.

- 1 Populația Terrei este repartizată neuniform.
- 2 Cea mai mare parte din populația Terrei trăiește în așezările rurale.
- 3 Cele mai mari concentrări de populație de pe glob se află în Asia.
- 4 Hidroenergia reprezintă energia electrică produsă de vânturi.
- 5 Industria extractivă cuprinde ansamblul activităților de prelucrare a unor materii prime.
- 6 Procesul prin care apar noi areale deșertice și se extind deșerturile actuale poartă numele de defrișare.
- 7 Comunicațiile prin satelit și prin intermediul internetului permit astăzi transferul în timp real de date și informații.
- 8 Dezvoltarea durabilă are în vedere folosirea resurselor naturale în cantități și modalități care să permită și generațiilor viitoare utilizarea lor.
- 9 Activitatea de creștere a albinelor este cunoscută sub numele de avicultură.
- 10 Cauciucul sintetic și hârtia sunt produse ale industriei chimice.

III Scrie pe caiet cinci propoziții în care să folosești corect fiecare dintre următorii termeni: așezare, industrie, poluare, populație, oraș.

Indicație: termenii pot fi folosiți atât la singular, cât și la plural.

IV Scrie pe caiet numele celor două state de pe glob care, în prezent, au (fiecare) o populație de peste un miliard de locuitori.

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

Când am de realizat o activitate împreună cu colegii, îmi place ...

Citește afirmațiile de mai jos și răspunde prin **DA** sau **NU**. Bifează cu **X** caseta cu varianta de răspuns.

Îmi place ...	DA	NU
să cer ajutor atunci când am nevoie		
să cooperez cu colegii în realizarea unei sarcini de lucru		
să finalizez activitatea/sarcina de lucru		
să împart materialele cu colegii		
să lucrez în echipă		
să particip la discuții și dezbateri		
să urmez indicațiile primite		

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	8 x 4 p = 32 p
Subiectul II	10 x 3 p = 30 p
Subiectul III	5 x 4 p = 20 p
Subiectul IV	2 x 4 p = 8 p

Total: 32 p + 30 p + 20 p + 8 p + 10 p din oficiu = 100 de puncte

Timp de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II +
Subiectul III + Subiectul IV
= 90 de puncte.

Subiectul I	5 × 3 p = 15 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	1. 3 × 3 p = 9 p 2. 2 × 4 p = 8 p
Subiectul IV	6 × 4 p = 24 p
Subiectul V	1. 2 × 3 p = 6 p 2. 1 × 4 p = 4 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 15 p + 24 p + 17 p
+ 24 p + 10 p + 10 p din
oficiu = **100 de puncte**

Test secvențial

I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Face parte din grupa cerealelor planta numită:
 - batată;
 - linte;
 - secară;
 - soia.
- După modul de dispunere a gospodăriilor, satele specifice regiunilor de câmpie sunt de tip:
 - adunat;
 - compact;
 - răsfirat;
 - risipit.
- Cea mai complexă formă de concentrare urbană poartă numele de:
 - aglomerație urbană;
 - conurbație;
 - megalopolis;
 - metropolă.
- Aparatele electronice (monitoare, camere video ș.a.) și electrocasnice (aragaz, frigider ș.a.) sunt produsele unor subramuri care aparțin de industria:
 - chimică;
 - constructoare de mașini;
 - energetică;
 - materialelor de construcție.
- Sunt cele mai avantajoase pentru transportul dintr-o regiune asiatică într-o regiune sud-americană a unor cantități enorme de mărfuri foarte grele (precum cărbunii, minereurile sau lemnul) căile de comunicație:
 - aeriene;
 - feroviare;
 - maritime;
 - rutiere.

II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile:

- Sericicultura se ocupă cu creșterea
- Din punctul de vedere al posibilității de refacere, combustibilii fosili (cărbunii, petrolul și gazele naturale) fac parte din categoria resurselor
- Cei mai mulți locuitori ai Terrei sunt de religie
- Deplasarea temporară a persoanelor în afara localității de domiciliu, pentru petrecerea timpului liber sau cu alte scopuri, poartă numele de
- Activitățile care presupun schimburile de produse și de bunuri de la producători la beneficiari/consumatori se desfășoară în cadrul domeniului economic numit
- Casele construite din bârne, specifice satelor din nordul Asiei, se numesc

III Tabelele de mai jos prezintă câteva caracteristici demografice și de locuire ale regiunii X. Analizează datele din tabele și scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe.

Suprafața (km ²)	Populația totală (nr. loc.)	Ponderea (%) principalelor grupe de vârstă			Populația urbană (nr. loc.)	Populația rurală (nr. loc.)	Numărul total de orașe	Numărul total de sate
		0 – 19 ani	20 – 64 de ani	65 și peste 65 de ani				
374	31790	25	47	28	19074	12716	3	24

Anul	Numărul total de copii născuți vii	Numărul total de decese	Numărul total de emigranți	Numărul total de imigranți
2022	2084	1548	1183	1207

1 Reformulează afirmațiile următoare, astfel încât să exprime caracteristicile demografice și de locuire ale regiunii X, după modelul dat.

Afirmație: Numărul de sate este cu 20 mai mare decât numărul de orașe.

Răspuns: Numărul de sate este cu 21 mai mare decât numărul de orașe.

- Peste 50% din populația totală a regiunii X trăiește în așezări rurale.
- În anul 2022, mobilitatea populației (dinamica migratorie) a determinat o scădere a populației din regiunea X.
- După structura populației pe grupe de vârstă, 70% dintre locuitorii regiunii X au sub 65 de ani.

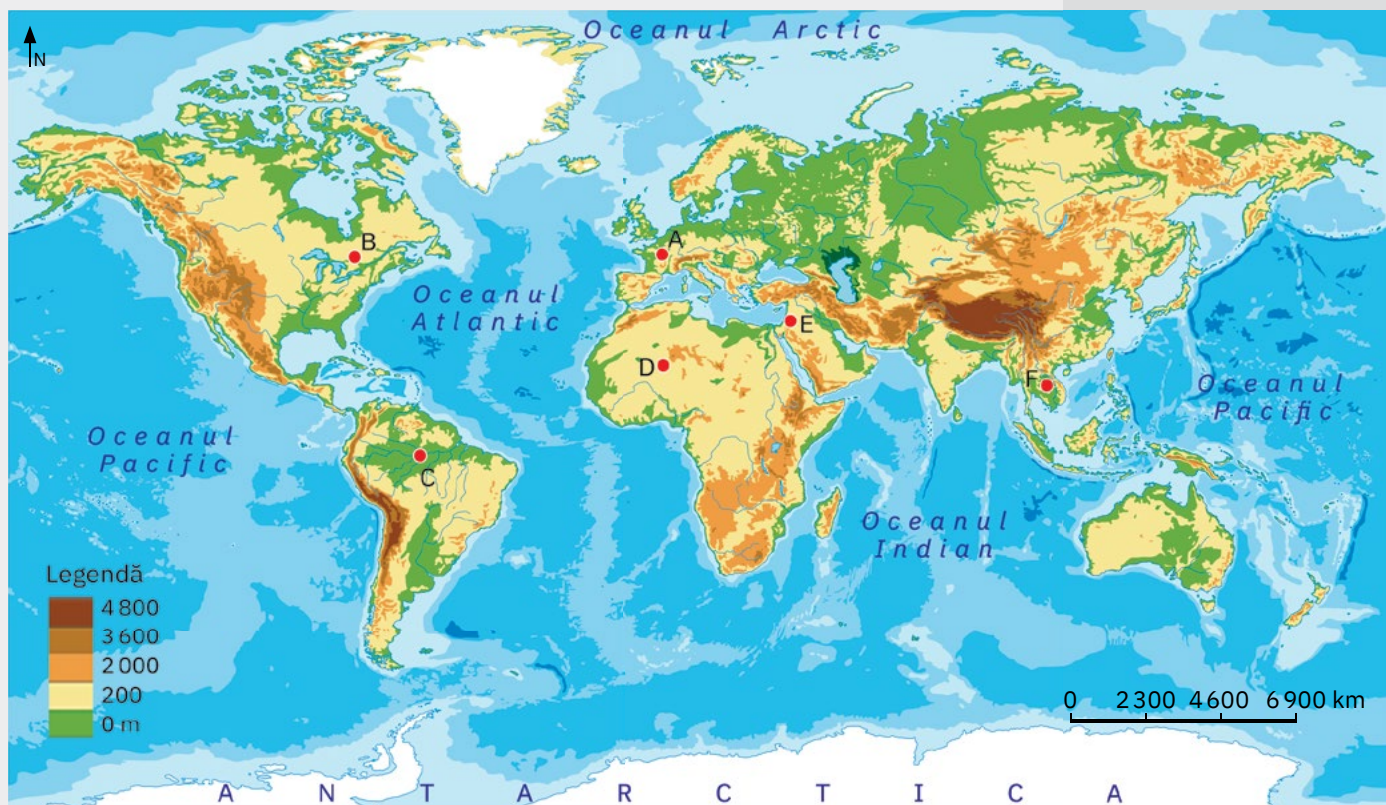
2 Calculează:

- valoarea densității medii a populației din regiunea X.
- valoarea bilanțului natural al populației.

IV Pe harta de mai jos sunt marcate șase puncte de observație, aflate în regiuni diferite din punct de vedere al cadrului natural, al populației și așezărilor, al activităților economice.

Analizează harta și scrie pe foaia de test litera cu care este marcat pe hartă punctul de observație din regiunea:

- situată la cea mai mică distanță de Canalul Suez;
- unde așezările umane sunt situate la distanțe foarte mari unele de altele, din cauza reliefului nefavorabil, a climatului deșertic, a resurselor reduse de apă etc.;
- unde suprafața pădurii tropicale s-a redus puternic din cauza defrișărilor;
- aflată la cea mai mică distanță de megalopolisul Boswash;
- intens frecventată de turiștii dornici să viziteze Turnul Eiffel, Muzeul Luvru și alte obiective deosebite din Franța;
- în care pe suprafețe extinse se practică cultura orezului.

v Scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe:

- Precizează numele a două orașe de pe glob care datează din Antichitate.
- Explică de ce pentru producerea de energie electrică ar trebui să fie utilizate îndeosebi hidroenergia, energia eoliană sau energia solară.

U3

Europa. Identitate geografică

Mediul natural ca suport al locuirii umane

Lecția 1	50	Poziția geografică. Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmtori
Lecția 2	52	Relieful – caracteristici generale și unități majore
Lecția 3	56	Hidrografia
Lecția 4	60	Diferențieri climatice și biogeografice
Recapitulare și autoevaluare	63	

Oameni și locuri

Lecția 5	64	Harta politică – state și regiuni
Lecția 6	68	Populația Europei (evoluție, dinamică, răspândire, elemente de diversitate)
Lecția 7	72	Mari orașe europene

Economia

Lecția 8	74	Resursele naturale și valorificarea lor
Lecția 9	76	Activitățile economice: agricultura, industria, serviciile

Leagăn al culturii și al civilizației de tip occidental, Europa trece printr-o perioadă de profunde transformări:

- încălzirea globală și schimbările climatice duc la topirea ghețarilor montani și produc fenomene meteorologice din ce în ce mai dramatice, de dimensiuni cu care *Bătrânul continent* nu s-a întâlnit niciodată;

- multe specii sălbatice de plante și de animale dispar într-un ritm galopant;

- populația suferă un accentuat proces de îmbătrânire;

- fluxurile de migrați din țările Asiei pun presiune pe economiile statelor occidentale;

- schimbările de natură politică de la nivelul Uniunii Europene au culminat cu ieșirea Marii Britanii din această structură.

Acestor transformări li se adaugă, din 2022, conflictul armat dintre Ucraina și Federația Rusă, care a generat un val de refugiați și o majoră criză energetică de nivel continental.

Cum răspunde Europa la toate aceste provocări? Cum ne adaptăm noi? Geografia Europei oferă răspunsurile.

Uniunea Europeană

Lecția 10 **80**

Uniunea Europeană – caracteristici generale

**Recapitulare
și autoevaluare** **83**

Caracterizarea geografică a unor state (cel puțin un stat din fiecare regiune)

Lecția 11 **84**

Europa Centrală: Germania, Elveția, Austria, Polonia, Ungaria, Republica Moldova

Lecția 12 **92**

Europa de Sud: Spania, Italia, Grecia, Bulgaria, Serbia

Lecția 13 **100**

Europa de Vest: Franța, Marea Britanie, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg

Lecția 14 **106**

Europa de Nord: Suedia, Norvegia, Finlanda, Danemarca

Lecția 15 **112**

Europa de Est: Ucraina, Federația Rusă

Test secvențial **116**

ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre *emisferile terestre, paralele, meridiane, latitudine, longitudine*. Discutați în clasă despre *articulațiile țărmurilor (peninsule, insule, golfuri, strâmțtori, capuri)*.

Capul Tarifa, extremitatea sudică a Europei continentale

Europa continentală – punctul extrem	Coordonate
Capul Nordkinn/Kinnarodden (la nord)	71° 08' lat. N
Capul Tarifa (la sud)	36° 00' lat. N
Capul Roca (la vest)	9° 30' long. V
punctul cu înălțimea de 545 m, situat în apropiere de localitatea Vorkuta (la est)	66° 37' long. E

Munții Ural

Mediul natural ca suport al locuirii umane

Poziția geografică.

Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmțtori

! Analiză critică

- Analizează reprezentările cartografice și tabelul de mai jos, care ilustrează elementele definitorii pentru poziția geografică a continentului Europa. Completează pe caiet afirmațiile date, notând informațiile corecte din punct de vedere științific.
 - Prin raportarea la Ecuator și la meridianul de 0°, continentul Europa se situează latitudinal în emisfera ... și ... în ambele emisfere (estică și vestică).
 - Înconjurată din trei părți de oceane și mări (la nord Oceanul ..., la vest Oceanul ..., la sud Marea ... și Marea ...), Europa se învecinează la est cu ..., formând împreună o singură întindere de uscat (Eurasia).
 - Europa se desfășoară latitudinal între paralelele de 36° N (Capul ..., Peninsula Iberică) și de 71° 08' N (Capul ..., Peninsula Scandinavă).
 - Longitudinal, continentul nostru se întinde între ... de 9° 30' V (Capul ..., Peninsula Iberică) și de 66° 37' E (punctul cu înălțimea de 545 m, situat în vestul Munților Ural, în apropiere de localitatea Vorkuta).
- Având în vedere coordonatele care definesc punctele extreme ale Europei, calculează pe câte grade de latitudine și, respectiv, pe câte grade de longitudine se desfășoară continentul nostru.
- De ce crezi că uscatul european este considerat, în unele lucrări, o mare peninsulă a Asiei?

(sursa datelor: <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-extreme-points-of-europe.html>)

Europa – poziție geografică și puncte extreme

✓ Rețin

Cu o întindere de aproximativ 10 mil. km² (6,8% din uscatul planetei), Europa este așezată în întregime în emisfera nordică și predominant în emisfera estică.

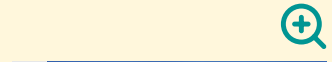
Încadrat la nord, la vest și la sud de oceane și mări, continentul Europa se învecinează la est cu Asia, formând împreună cea mai extinsă suprafață de uscat a Terrei.

Limita dintre Europa și Asia este reprezentată convențional de Munții Ural, fluviul Ural, Marea Caspică și Munții Caucaz.

Explorez

1 Cu o lungime de peste 80 000 km, **țămurile** Europei sunt scăldate de numeroase mări cu largă deschidere la cele două oceane (Arctic și Atlantic) sau care comunică cu acestea prin strâmtori.

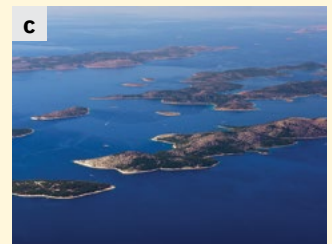
Analizează harta de mai jos și identifică mările care mărginesc țămurile Europei. Numește bazinele marine care formează partea europeană a Mării Mediterane.

Țărm cu fiorduri (vestul Peninsulei Scandinavia)

Țărm cu rias (nord-vestul Peninsulei Iberice)

Țărm cu canale/de tip dalmatic (estul Mării Adriatice)

2 Supuse permanent acțiunii apelor oceanice și marine, țămurile Europei prezintă numeroase creștături/articulații, reprezentate de **golfuri**, **insule** (înglobează 7% din uscatul european, sunt numeroase, dar au, în general, dimensiuni mici), **peninsule** (formează 27% din masa continentală) și **strâmtori**.

Identifică pe harta de mai sus principalele articulații ale țămurilor europene și notează-le pe caiet sub forma tabelului alăturat.

3 Dacă în regiunile litorale de câmpie sunt specifice **țămurile joase** cu *plaje și cordoane litorale*, cu *lacuri, delte sau estuare*, la contactul mării (oceanului) cu versanții mai abrupti ai munților, podișurilor sau dealurilor există **țămuri înalte**, diferite ca mod de formare și formă/aspect.

Identifică în imaginile a, b și c tipurile de țămuri înalte specifice Europei, notează-le pe caiet și apoi localizează-le pe hartă.

Golfuri	Insule	Peninsule	Strâmtori
...

Rețin

Europa se caracterizează prin țămuri variate ca geneză, sinuoase și adânc creștate, și prezintă numeroase:

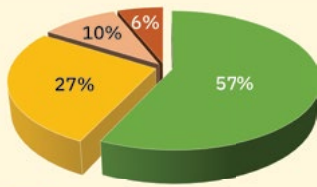
- *golfuri* – Biscaya, Botnic ș.a.;
- *insule* – Marea Britanie, Irlanda, Islanda, Sicilia ș.a.;
- *peninsule* – Scandinavă, Iberică, Italică, Balcanică ș.a.;
- *strâmtori* – Gibraltar, Bosfor, Dardanele ș.a.

Strâmtoarele Bosfor și Dardanele

ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre relief, forme majore, trepte și tipuri de relief.

— câmpii (sub 200 m)
 — dealuri, podișuri joase, câmpii înalte (200 – 500 m)
 — dealuri, podișuri înalte, munți joși (500 – 1 000 m)
 — munți înalți (peste 1 000 m)

Ponderea (%) principalelor trepte de relief din Europa

Vf. Mont Blanc (4 810 m), Munții Alpi

Vf. Elbrus (5 642 m), Munții Caucaz

Vulcanul Etna (3 340 m), cel mai înalt din Europa

Relieful – caracteristici generale și unități majore

! Analiză critică

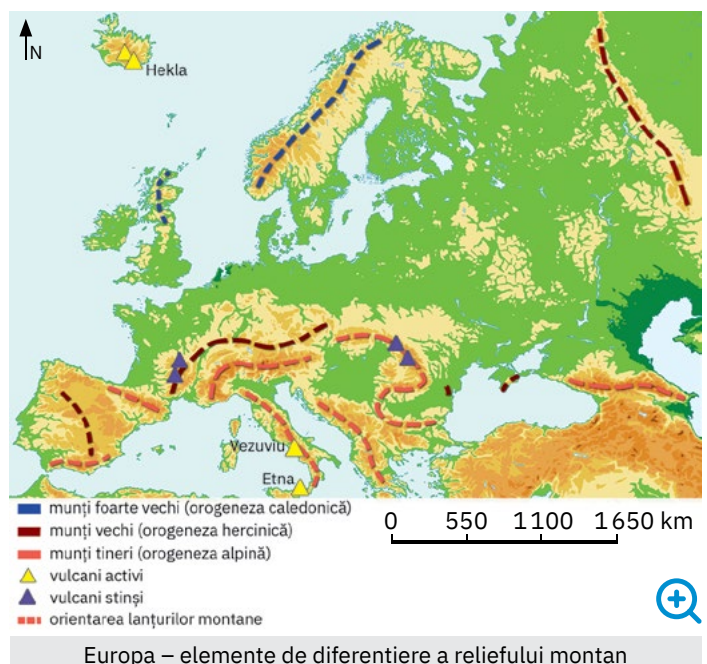
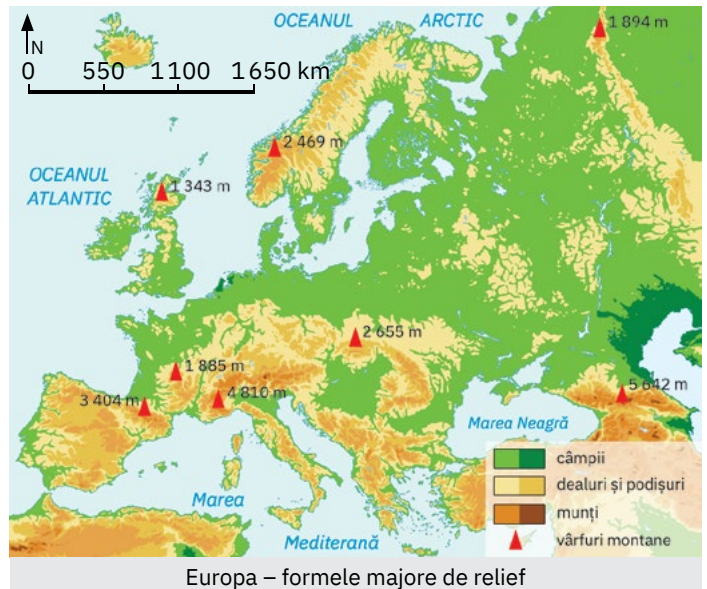
1 Europa se evidențiază prin caracteristici distincte privind treptele și formele majore care îi definesc relieful.

Analizează împreună cu colegul/colega de bancă harta alăturată și graficul de pe coloana din stânga. Copiați pe caiet enunțurile următoare și completați spațiile punctate cu termenii corespunzători dintre paranteze.

- Teritoriul Europei se caracterizează prin ... formelor de relief. (*diversitatea; omogenitatea*)
- Pe suprafața continentului european, formele majore de relief sunt distribuite ... (*uniform; neuniform*)
- Câmpiile, dealurile și podișurile cu altitudini sub 500 m ocupă ... din suprafața Europei. (*57%; 84%*)
- Relieful Europei se extinde altitudinal până la aproape 5 000 m în Munții Alpi și depășește 5 600 m la limita cu Asia, în Munții ... (*Caucas; Ural*)

2 Relieful montan european cuprinde lanțuri discontinue, diferențiate după modul și etapa de formare, cu dispunere, orientări și altitudini variate. Procesul de formare a munților prin încrețirea/cutarea și înălțarea scoarței terestre poartă numele de **orogeneză**.

Analizează harta și imaginile de mai jos. Reformulează, împreună cu colegii, afirmațiile de pe pagina următoare, astfel încât să corespundă realității geografice.

Masivul Central Francez – munți formați în orogeneza hercinică, care prezintă și vulcani stinși, puternic erodați

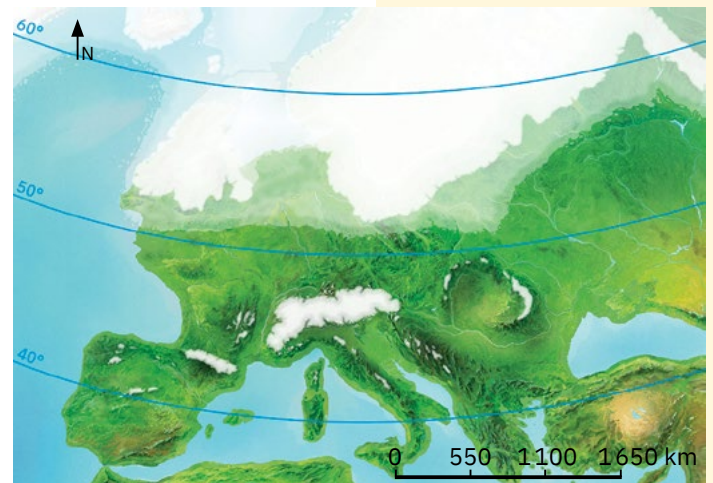
- a În Europa predomină munții de încrețire, formați prin erupții vulcanice, în diferele orogeneze.
 - b Lanțurile montane din sudul Europei cuprind munți vechi, formați în orogeneza alpină.
 - c În Peninsula Scandinavia și în nordul Insulei Marea Britanie sunt munți foarte tineri, ce aparțin orogenezei caledonice.
 - d În Europa există și vulcani activi, precum Hekla din Insula Irlanda.
 - e Lanțurile montane au orientări diferite, de exemplu Munții Ural se desfășoară predominant pe direcția V-E, pe când Munții Caucaz și Munții Alpi sunt orientați dominant pe direcția N-S.
- 3 Complexitatea reliefului european este atât rezultatul modurilor diferite de formare, cât și al acțiunii ghețarilor care au acoperit la un moment dat mare parte din uscaturile continentale.

Analizează, cu atenție, harta alăturată și apoi citește textul următor. Completează afirmațiile, alegând termenii corespunzători din lista de mai jos.

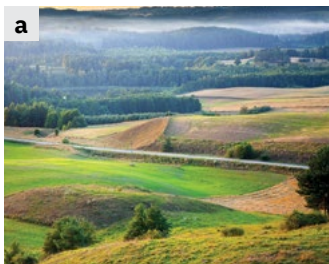
Acum aproximativ două milioane de ani, la nivelul întregii planete s-a produs o puternică ... a climei, care a avut ca efect acoperirea cu ghețari a părții ... a Europei (ghețari de ...), precum și a unor zone montane aflate la peste 1 800 m (ghețari ...). Calota glaciară se întindea, în momentul de maximă expansiune, până spre paralela de ... lat. N, modelând formele de relief existente. Încălzirea ulterioară a climei a dus la ... calotei și a ghețarilor montani.

Lista de termeni: 40°, 50°, calotă, estice, încălzire, montani, nordice, răcire, topirea.

- 4 La diversitatea peisajelor contribuie nu numai **varietatea rocilor** care intră în alcătuirea formelor de relief, ci și forțele externe (precum apa, vântul etc.) care au modelat suprafețele și au creat **tipuri de relief** specifice, precum cele ilustrate în imaginile de mai jos. Analizează imaginile și identifică formele specifice *reliefului glaciar* și caracteristicile *reliefului carstic*.

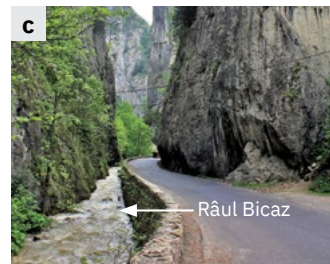
Extinderea ghețarilor acum aproximativ două milioane de ani

a Coline în Câmpia Nord-Europeană, formate din morenele depuse de fosta calotă glaciară

b Circuri (1) și văi (2) în Munții Carpați, create de foștii ghețari montani

c Cheile Bicazului, Munții Carpați (vale îngustă, cu versanți abrupti, săpată în calcare)

d Peștera Postojna (Slovenia) cu stalactite și stalagmite, rezultate prin dizolvarea calcarelor sub acțiunea apei

Discută cu colegii și formulați împreună argumente care să susțină afirmația: *Anumite caracteristici ale reliefului actual sunt rezultatul acțiunii de eroziune și de acumulare a foștilor ghețari.*

✓ Rețin

Caracteristicile generale ale reliefului Europei sunt:

- complexitatea;
- altitudinile predominant reduse;
- ponderea diferită a treptelor de relief;
- dispunerea neuniformă a formelor majore de relief;
- diversitatea formelor și a tipurilor de relief.

ȘTIAI CĂ?

La finalul perioadei glaciare, acum 10 000 de ani, a avut loc o încălzire bruscă a climei. Pe lângă topirea calotei glaciare, această încălzire a dus la dispariția unui număr impresionant de animale, pentru că acestea nu s-au putut adapta noilor condiții.

ȘTIAI CĂ?

Relieful *carstic* are o largă răspândire în Europa, iar denumirea sa provine de la Podișul Karst din Slovenia, unde a fost studiat prima dată.

Câmpia Panonică

Explorez

Relieful major al Europei se compune, în ordinea extinderii, din unități de câmpie, de dealuri și podișuri și unități montane. **Unitățile majore de relief** se diferențiază atât prin modul de formare, vârstă, rocile din care sunt alcătuite, cât și prin caracteristici ce au în vedere aspectul lor exterior (altitudine, înclinare, masivitate sau fragmentare, orientare, extindere etc.).

- 1 Analizează informațiile și harta de mai jos. Identifică și apoi notează pe caiet:
 - a cele două unități de câmpie situate în estul și respectiv în nordul Europei;
 - b două unități de podiș situate în vecinătatea munților;
 - c două unități de podiș situate în mijlocul unor suprafețe mai joase, de câmpie.

Podișul Boemiei

Câmpiile

- ocupă aproximativ 60% din suprafața continentului;
- se remarcă două unități majore, de mari dimensiuni, care se întind în estul și în nordul Europei;
- există și alte câmpii, mai puțin extinse (precum Câmpia Panonică, Câmpia Padului etc.) sau cele răspândite de-a lungul țărmurilor (câmpii litorale).

Dealurile și podișurile

- unele unități sunt localizate în apropierea munților și au altitudini mai mari – între 800 și 1000 m, formarea/evoluția lor fiind în strânsă legătură cu a munților;
- există și unități care se individualizează ca areale distincte în cadrul unităților de câmpie, având, în general, altitudini sub 500 m.

Europa – principalele unități majore de relief

- 2 Analizează informațiile de mai jos. Identifică marile unități montane ale Europei și apoi localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 54).

Munții

Elemente de diferențiere a unităților montane:

Mod de formare

- munți de *încrețire* (majoritatea)
- munți *vulcanici*: vulcani stinși (Masivul Central Francez, Carpații Occidentali din România, Munții Apenini etc.); vulcani activi (Hekla, Vezuviu, Etna etc.)

Vârstă

- orogeneza *caledoniană* (Munții Scandinaviei ș.a.)
- orogeneza *hercinică* (Munții Vosgi, Munții Jura, Munții Măcinului, Munții Ural ș.a.)
- orogeneza *alpină* (Munții Pirinei, Munții Alpi, Munții Carpați ș.a.)

Tipurile de roci din care sunt alcătuiți

- șisturi cristaline, calcare, conglomerate, granite etc.

Alitudini

- sub 2% din unitățile montane au altitudini de peste 2 000 m

Orientarea

- foarte diferită

Rețin

Unitățile montane s-au format în etape diferite și se remarcă printr-o poziție oarecum periferică. Cele mai numeroase, mai masive și mai înalte unități montane sunt dispuse la sudul paralelei de 50°lat. N, dominând zona sudică și, parțial, zona centrală a Europei (unități tinere ce aparțin sistemului muntos alpino-carpato-himalayan: *Pirinei, Alpi, Apenini, Dinarici, Carpați, Balcani, Caucaz* și alte unități aflate în Asia).

Unitățile de deal și de podiș sunt situate predominant în centrul (de exemplu, *Podișul Bavariei, Podișul Boemiei*) și estul Europei (de exemplu, *Podișul Valdai*) și au origine variată.

Unitățile de câmpie sunt dominante ca extindere și diferă ca geneză, altitudini, fizionomie ș.a. Cele mai mari sunt *Câmpia Europei de Est* și *Câmpia Nord-Europeană*.

Aplic

- 1 Imaginile de mai jos sunt reprezentative pentru patru unități majore de relief din Europa. Pe baza caracteristicilor date și cu ajutorul hărții de la pagina alăturată (pag. 54), identifică unitatea majoră de relief ilustrată în fiecare imagine și apoi notează-i numele pe caiet.

a
Constituie un lanț montan foarte vechi, alcătuit din masive cu versanți abrupti, care în vest formează fiorduri.

b
A doua câmpie din lume ca întindere, după Câmpia Amazonului; suprafețele netede se asociază cu podișuri joase.

c
Se desfășoară sub formă de șiruri paralele, pe direcție nord-sud, și includ vulcani activi (Vezuviu).

d
Câmpie cu aspect vălurit, fragmentată de numeroasele râuri care se varsă în Marea Nordului și în Marea Baltică.

- 2 Analizează imaginile alăturate (e și f), care sunt reprezentative pentru două unități de câmpie europene. Discută cu colegii și formulați o părere prin care să exprimați de ce diferă modul de utilizare a terenurilor în cele două câmpii.

Câmpia Finlandei

Câmpia Niprului

PORTOFOLIU

Colectează din cărți, din reviste, din enciclopedii sau de pe internet imagini și informații despre marile unități de relief ale Europei. Realizează o fișă cu imagini și scurte informații pentru fiecare unitate majoră de relief. Atașează aceste materiale la portofoliu, dar mai întâi prezintă-le colegilor.

Munții Carpați

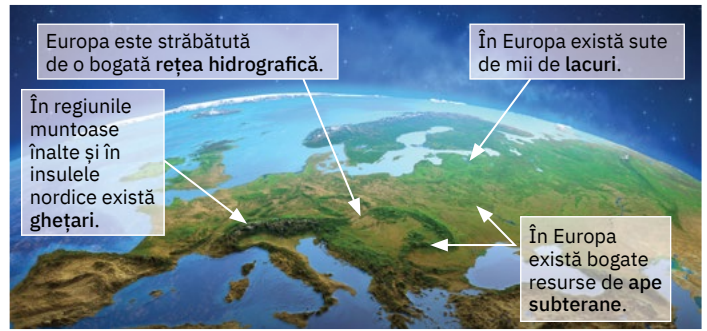
ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre fluvii, lacuri, ape subterane și ghețari. Discutați în clasă despre caracteristicile și importanța lor.

Hidrografia

! Analiză critică

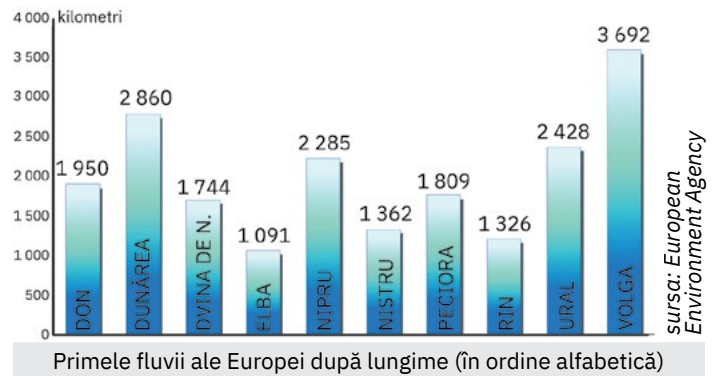
Argumentează, pe baza informațiilor din ilustrația alăturată, afirmația: **Hidrografia Europei este evidențiată de toate tipurile de ape continentale.**

A. Principalele fluvii europene

🗺️ Explorez

- 1 Uscatul european este străbătut în toate direcțiile de numeroase fluvii, traseul, lungimea și debitul lor fiind influențate de varietatea și dispunerea unităților majore de relief și de diferențierile climatice. Analizează graficul alăturat.

Numește fluviile în ordinea descrescătoare a lungimii și apoi notează-le pe caiet. Localizează aceste fluvii pe harta de la pagina alăturată (pag. 57).

- 2 De la izvoare (Podișul Valdai) și până la vărsare, **Volga**, cel mai lung fluviu european, traversează doar unități joase de relief și o singură țară (Federația Rusă). Spre deosebire de Volga, **Dunărea** izvorăște din Munții Pădurea Neagră și străbate Europa de la vest la est, trecând prin mai multe trepte și unități de relief și prin mai multe țări. Urmărește pe harta de mai jos cursul Dunării și notează pe caiet statele străbătute de Dunăre de la izvoare la vărsarea în Marea Neagră. Numește statul care deține cel mai important segment al Dunării (1075 km, adică 38% din lungimea totală, inclusiv gura de vărsare).

Ordonează imaginile alăturate, astfel încât să reflecte orașele-capitală pe care Dunărea le traversează în drumul său de la izvoare spre vărsare.

Dunărea la Belgrad

Dunărea la Bratislava

Dunărea la Budapesta

Dunărea la Viena

Statele și capitalele europene traversate de fluviul Dunărea

3 Fluviile și râurile Europei reprezintă importante surse de apă pentru alimentarea localităților și pentru irigații, resurse energetice regenerabile, căi navigabile utilizate îndeosebi pentru transportul de mărfuri, iar unele se constituie în granițe naturale. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți de ce Dunărea, al doilea fluviu ca lungime și debit, este considerat cel mai important fluviu european sub aspect economic și geopolitic.

Europa – principalele fluvii și lacuri

Rețin

Rețeaua de fluvii este neuniform distribuită și tributară în cea mai mare parte, direct sau indirect (prin intermediul mărilor), oceanelor Atlantic și Arctic. Primele două fluvii din Europa, ca lungime și debit, sunt **Volga** și **Dunărea**.

Aplic

1 Utilizând harta de mai sus, identifică și grupează fluviile Europei după bazinul colector (marea sau oceanul în care se varsă). Completează pe caiet un tabel asemănător:

Bazinul colector	Fluvii
Marea Baltică	Vistula ...
...	...

- 2 Numește fluviile cărora li se poate atribui afirmația: *Apele lor nu se întâlnesc niciodată cu apele Oceanului Planetar*. Argumentează răspunsul dat.
- 3 Majoritatea fluviilor se alimentează din precipitații și din topirea zăpezilor. Ce legătură există între modul de alimentare a fluviilor și debitul acestora, adică volumul de apă (măsurat în litri sau m³) care se scurge într-un anumit loc al cursului de apă în timp de o secundă?
- 4 Discută cu colegii și explicați faptul că unele fluvii se varsă în mare sau ocean printr-o deltă (de exemplu, Volga, Dunărea, Rin, Ron, Pad, Ebru), iar altele prin estuar (de exemplu, Tamisa, Sena, Tajo, Elba).

ȘTIAI CĂ?

- Volga are peste 200 de afluenți, dintre care se remarcă prin lungime Kama și Oka.
- Însemnătatea Dunării a crescut odată cu construirea canalelor care leagă apele acestui fluviu de Rin, prin afluentul său Main și respectiv de Marea Neagră (pe teritoriul României). *Canalul Rin-Main-Dunăre* reprezintă o importantă arteră navigabilă care leagă Marea Nordului (portul Rotterdam, Olanda) de Marea Neagră (portul Constanța, România).

B. Lacurile Europei

! Analiză critică

- 1 Analizează împreună cu colega/colegul de bancă infograficul de mai jos și stabiliți trei termeni/expresii-cheie care descriu lacurile Europei.

Aproape 2% din suprafața Europei este acoperită de lacuri.

- Creează peisaje specifice.
- Influențează economia regiunii în care se situează.

Lacurile au o repartizare neuniformă, fiind mai numeroase în nordul Europei și în regiunile montane.

Peste 70% dintre lacuri sunt localizate în Scandinavia și în nordul Câmpiei Estice.

Chiar dacă sunt numeroase, lacurile au dimensiuni relativ reduse (comparativ cu lacurile de pe alte continente).

Ladoga, cel mai întins lac european, ocupă locul 14 în ierarhia mondială.

Pe lângă întindere și adâncime, lacurile diferă după modul de formare a depresiunii în care s-a acumulat apa.

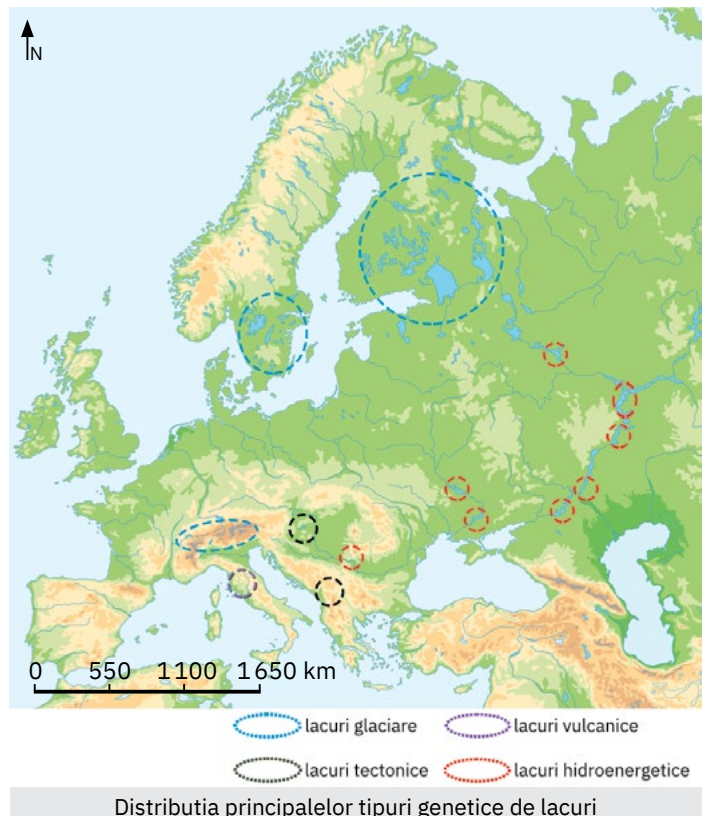

La diversitatea tipurilor genetice de lacuri naturale se adaugă lacurile antropice.

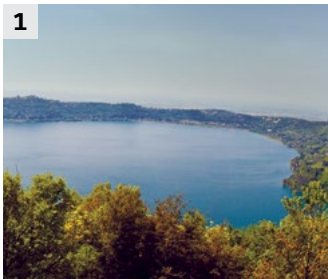
- 2 Localizează pe harta de la pagina anterioară (pag. 57) cele mai cunoscute lacuri europene, prezentate în tabelul de mai jos. Formulează două argumente care să susțină afirmația: *În Europa există o mare varietate de lacuri ca mod de formare și dimensiuni.*
- 3 Analizează pe harta de mai jos distribuția celor mai răspândite tipuri genetice de lacuri. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explicați:
 - a prezența lacurilor glaciare în regiunile de câmpie din nordul Europei;
 - b prezența lacurilor vulcanice în unele regiuni montane (precum lacurile din Munții Apenini – Lacul Nemi, de exemplu –, din Masivul Central Francez sau Lacul Sf. Ana, din Carpații Orientali);
 - c în ce scop au fost amenajate lacurile de acumulare/hidroenergetice.

Lacul	Suprafața (km ²)	Adâncimea maximă (m)	Tipul de lac după modul de formare
Ladoga	17 703	230	glaciar
Onega	9 894	120	glaciar
Vänern	5 655	106	glaciar
Vättern	1 893	128	glaciar
Constanța/ Bodensee	571	254	glaciar
Geneva/Leman	580	310	glaciar
Como	146	410	glaciar
Garda	370	346	glaciar
Balaton	593	12	tectonic
Ohrid	388	288	tectonic
Prespa	259	54	tectonic
Bolsena	114	151	vulcanic
Trasimeno	128	6	vulcanic
Albano	6	170	vulcanic
Kuibîșev/Samara	6 450	44	hidroenergetic
Rîbinsk	4 580	28	hidroenergetic
Volgograd	3 120	41	hidroenergetic
Țimleansk	2 702	35	hidroenergetic

(Sursa datelor: World Lake Database)

- 4 Observă imaginile de mai jos, care sunt reprezentative pentru patru lacuri europene, și citește, cu atenție, enunțurile următoare care descriu modul lor de formare. Corelează fiecare enunț cu imaginea corespunzătoare, după modelul: g – 6.
- A rezultat prin acumularea apei într-o depresiune creată de ghețari.
 - A rezultat prin acumularea apei într-un crater.
 - Este creat de oameni prin bararea unui curs de apă.
 - S-a format într-o depresiune tectonică.

1
Lacul vulcanic Albano
(Italia)

2
Lacul tectonic Balaton
(Ungaria)

3
Lacul glaciatic Bucura
(România)

4
Lacul hidroenergetic Rîbinsk
(Federația Rusă)

✓ Rețin

Europa deține numeroase lacuri, de mărimi și geneze diferite. Pe lângă lacurile *glaciare* care au cea mai mare răspândire, se remarcă lacurile *vulcanice*, *tectonice*, precum și *lagunele și limanurile* din zonele litorale ale Mării Baltice, Mării Negre etc. În Europa există și *lacuri antropice*, create de oameni pentru satisfacerea anumitor nevoi (cu întinderi mai mari sunt lacurile de acumulare/hidroenergetice amenajate pe cursurile de apă).

C. Ghețarii și apele subterane

! Analiză critică

Discută cu colegii și, pe baza informațiilor de mai jos, formulează răspunsuri la următoarele întrebări:

- De ce în Europa ghețarii montani se găsesc doar la altitudini de peste 3 000 m?
- De ce în insulele nordice ale Europei există ghețari de calotă? Aveți în vedere faptul că Cercul Polar de Nord trece prin extremitatea nordică a Europei.
- Ce importanță au apele subterane?

+ Chiar dacă nu au extindere și dimensiuni impresionante, pe teritoriul Europei există ghețari.

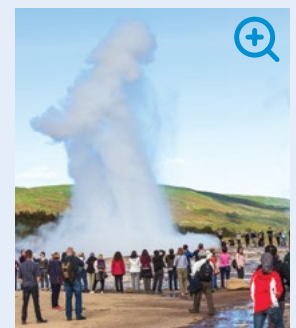
Aletsch, din Munții Alpi (în Elveția), este cel mai lung ghețar montan din Europa (se întinde pe 23 km).

Vatnajökull din Islanda este cel mai mare ghețar de calotă din Europa (peste 8 000 km²).

Apele subterane au o distribuție neuniformă, formarea lor fiind influențată atât de caracteristicile rocilor, cât și de condițiile climatice.

Termenul de gheizer provine de la substantivul propriu Geysir, care este numele renumitului gheizer din Parcul Natural Haukadalur, Islanda.

ȘTIAI CĂ?

Ghețarul de calotă Vatnajökull este astăzi conservat în Parcul Național cu același nume, care acoperă peste o zecime din teritoriul Islandei. Aici se găsesc sute de ghețari pe care turiștii îi pot vizita cu ski-jetul sau chiar cu barca. Sub calota de gheață, care atinge în unele locuri chiar 1 000 m grosime (media este de aproximativ 400 m), se găsesc mai mulți vulcani și vârfuri montane, inclusiv cel mai înalt de pe insulă – Óraefajökull, 2 106 m.

✓ Rețin

Pe teritoriul Europei există **ghețari**, atât în regiunile muntoase înalte (*ghețarii montani* din Alpi, Pirinei, Sierra Nevada, Scandinavia ș.a.), cât și în insulele nordice (*ghețarii de calotă* din Islanda, Svalbard, Novaia Zemlea).

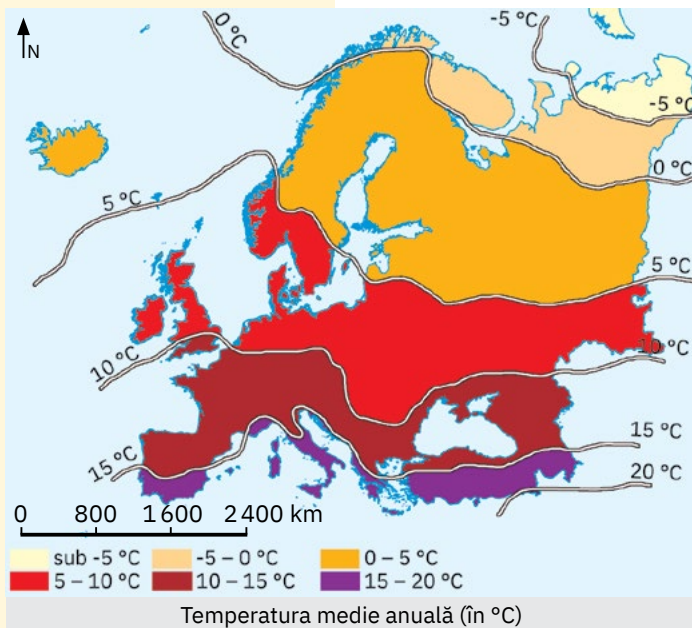
Importante pentru hidrografia Europei sunt și **acumulările subterane** de ape dulci/minerale și ape termale.

ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre elementele meteo (*temperatura aerului, precipitații și vânturi*), despre *zonele și tipurile de climă* de pe glob, despre *vegetație, faună și soluri*.

ȘTIAI CĂ?

Din cauza schimbărilor climatice generate de încălzirea globală, temperaturile maxime înregistrate în Europa au crescut simțitor. Astfel, vara anului 2022 a devenit cea mai caldă vară europeană. În Franța și Marea Britanie au fost depășite recordurile temperaturilor maxime absolute înregistrate vreodată (42 °C în Franța, 40,3 °C în Marea Britanie). Luna ianuarie 2023 s-a dovedit cea mai caldă din istorie pentru multe state, printre care și România.

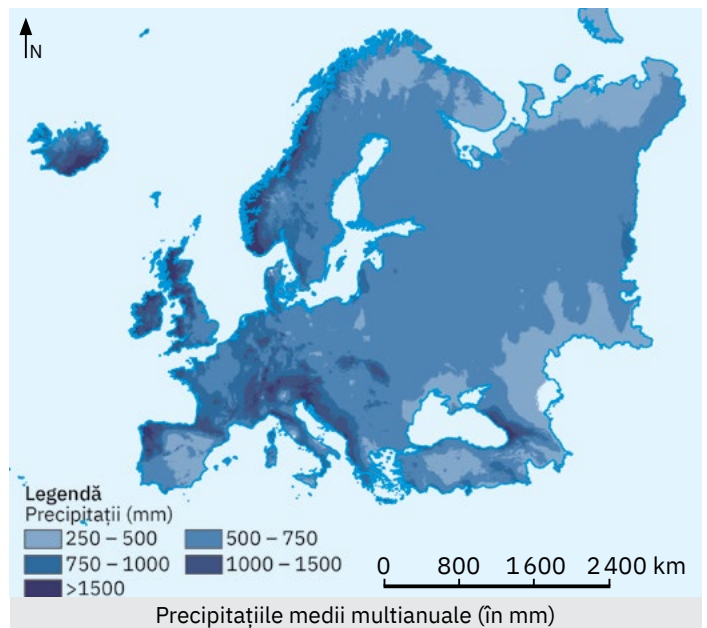
Diferențieri climatice și biogeografice

! Analiză critică

- 1 Clima Europei este rezultatul interacțiunii dintre mai mulți factori, prezentați în lista de mai jos. Analizează lista de factori și influențele exercitate de aceștia, evidențiate în enunțurile de mai jos. Asociază fiecărui enunț factorul climatic corespunzător. Notează pe caiet fiecare asociere corectă, *după modelul: 1 – e*.

Lista de factori		Influențele exercitate	
1.	poziția geografică pe glob	a.	clima Europei este mai blândă decât cea din regiunile nord-americane situate la aceleași latitudini
2.	desfășurarea în latitudine	b.	diferențele de temperatură de la vară la iarnă cresc spre est
3.	circulația generală a atmosferei dominant pe direcția vest-est	c.	modificarea compoziției aerului și schimbări climatice
4.	relieful	d.	etajarea elementelor climatice (temperatura aerului, precipitațiile, vânturile)
5.	deschiderea largă a continentului spre Oceanul Atlantic	e.	încadrarea în zona de climă temperată și extremitatea nordică în zona de climă rece
6.	curentul cald al Atlanticului de Nord (Curentul Golfului)	f.	pătrunderea mult în interiorul continentului a maselor de aer oceanic
7.	vecinătatea cu masa continentală asiatică	g.	scăderea temperaturii aerului de la sud spre nord
8.	omul	h.	scăderea treptată a cantității de precipitații de la vest la est

- 2 Analizează hărțile de mai jos. Discută cu colegii și reformulează următoarele afirmații, astfel încât să exprime realitatea geografică.
- Temperaturile medii anuale cresc în general de la sudul spre nordul Europei.
 - În regiunile muntoase, temperaturile medii anuale sunt mai ridicate decât cele înregistrate în regiunile de câmpie sau litorale.
 - La nivelul Europei, cantitatea de precipitații crește de la vest la est și scade cu altitudinea.

- 3 Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabilește care dintre vânturile prezentate în casetele de mai jos bat la nivelul Europei.

Dați exemple de vânturi neperiodice, care, deși se manifestă regional/local, au importanță deosebită din punct de vedere meteorologic.

Vânturi permanente:

- Alizeele
- Vânturile de Vest
- Vânturile polare

Vânturi periodice:

- Musonii
- Brizele marine
- Brizele de munte-vale

✓ Rețin

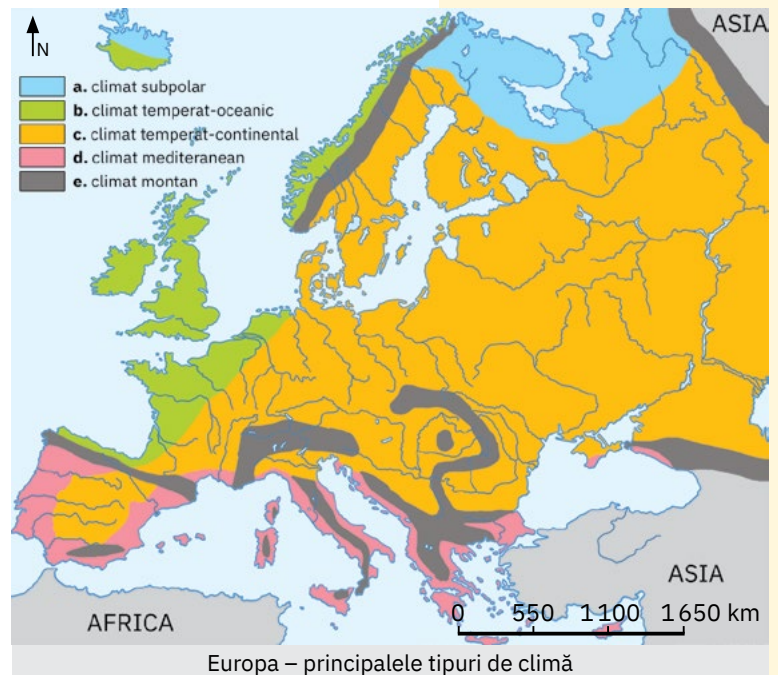
În funcție de repartiția în timp și în spațiu a temperaturilor medii și a cantităților de precipitații și în legătură directă cu circulația generală a aerului, pe teritoriul Europei se înregistrează o serie de **diferențieri climatice** evidențiate de prezența mai multor *tipuri de climă (climate)*.

Sucesiunea predominant latitudinală a tipurilor de climă este întreruptă, pe alocuri, de etajarea climatică verticală impusă de relieful montan.

✎ Aplic

Principalele tipuri de climă (climate) existente la nivelul Europei sunt prezentate pe harta de mai jos și descrise în casetele alăturate. Identifică tipul de climă pe baza caracteristicilor menționate, asociază-l cu litera cu care acesta este notat în legenda hărții și apoi scrie asocierea corectă pe caiet, *după modelul: 1 – f, 2 – k etc.*

- 1 datorită influenței oceanului, verile sunt răcoase și iernile blânde, lipsite de geruri; domină vânturile de vest, fapt ce determină abundența precipitațiilor și repartiția lor relativ uniformă în cursul anului;
- 2 scăzând influența oceanică, precipitațiile sunt mai reduse; predomină circulația estică, bate Crivățul; iernile sunt friguroase și chiar geroase spre est, iar verile călduroase;
- 3 sunt cele mai ridicate temperaturi, verile fiind calde și iernile blânde; pe lângă vânturile de vest aducătoare de ploi iarna, se manifestă și alte vânturi: Siroco, un vânt fierbinte și uscat, ce bate dinspre nordul Africii; Mistralul, care bate iarna și primăvara dinspre Masivul Central Francez spre Marea Mediterană; Bora, care coboară dinspre Munții Dinarici spre țărmurile Mării Adriatice;
- 4 caracteristicile elementelor meteorologice se modifică odată cu creșterea altitudinii, ceea ce impune apariția etajelor de climă;
- 5 bat vânturile polare, precipitațiile sunt scăzute, iar temperaturile coboară mult sub 0 °C iarna.

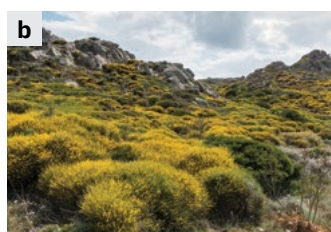
ȘTIAI CĂ?

În nordul Mării Negre și mai ales în nordul Mării Caspice, precipitațiile sunt extrem de reduse, ceea ce conferă climei un caracter *semideșertic* și determină dezvoltarea unei vegetații specifice de ierburi și tufișuri adaptate la uscăciune.

🗺 Explorez

- 1 Diversitatea condițiilor climatice se reflectă în peisaj prin asociații diferite de plante și animale care, grupate, definesc **zonele biogeografice**. Dispunerea relativ uniformă, în fâșii/benzi latitudinale, a tipurilor de climă din Europa impune o repartiție similară a zonelor de vegetație: la nord **tundra**, urmată spre sud de **pădurea de conifere și de foioase**, precum și de **stepă și silvostepă**, care se continuă apoi cu vegetația **mediteraneană**.

Analizează imaginile de mai jos, care sunt reprezentative pentru patru dintre zonele biogeografice ale spațiului european. Identifică, împreună cu colegul/colega de bancă, zona biogeografică în care se regăsesc speciile de plante sau de animale prezentate în fiecare imagine. Ordonați imaginile astfel încât să evidențieze desfășurarea zonelor biogeografice de la sudul spre nordul continentului.

INVESTIGAȚIE:

Solurile din Europa

Învelișul discontinuu al solurilor este strâns dependent de climă, de relief și de vegetație. Cele mai fertile soluri întâlnite în spațiul european sunt cernoziomurile, specifice zonelor de câmpie cu vegetație de stepă. Cu ajutorul Hărții solurilor specifice Europei din Atlasul geografic, descoperă și alte tipuri de sol. Corelează aceste soluri cu tipul de climă și cu vegetația specifică. Discută apoi cu familia și prietenii tăi și explică-le corespondențele dintre climă, vegetație și soluri.

Specialiștii consideră că spațiul european se confruntă deja cu consecințele devastatoare ale încălzirii globale, diferitele fenomene meteorologice extreme manifestându-se din ce în ce mai puternic.

Din 1991 până în 2021, temperaturile medii din Europa au crescut cu o rată de aproape 0,5 °C pe deceniu.

Vara anului 2022 a fost apreciată ca fiind cea mai călduroasă din istoria Europei, valorile puternice de căldură provocând consecințe negative atât asupra mediului, cât și asupra calității vieții.

Combinată cu o lipsă a precipitațiilor, căldura din vara anului 2022 a declanșat în Europa o secetă extinsă, apreciată drept cea mai gravă din ultimii 500 de ani.

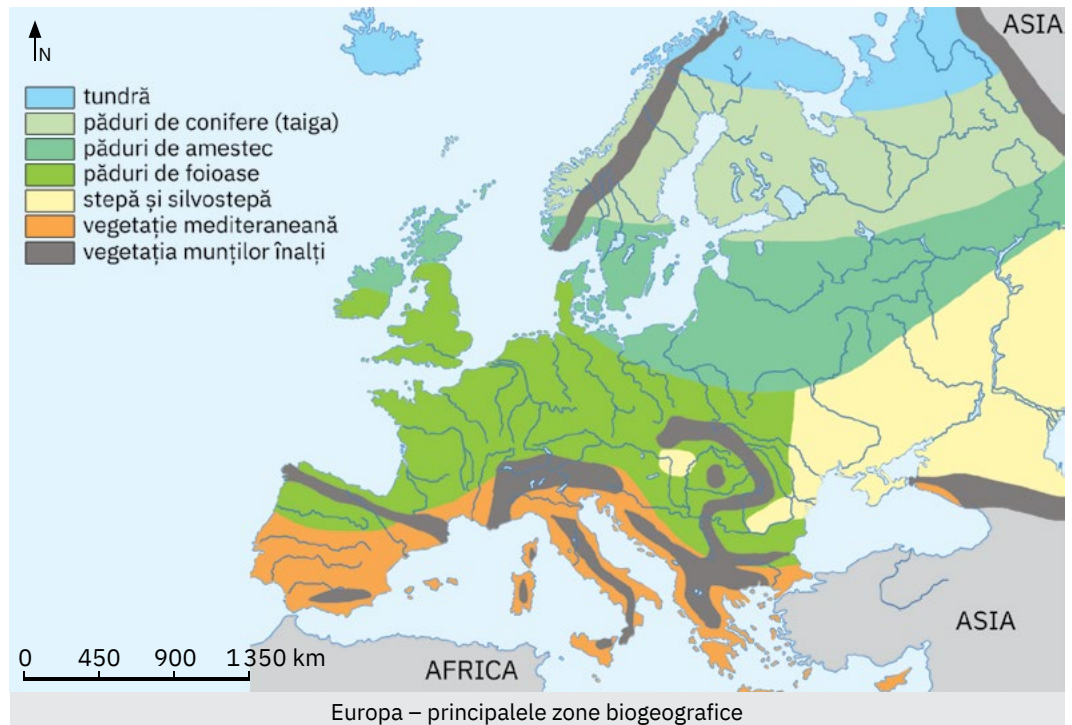
- 2 Succesiunea de la nord spre sud a zonelor biogeografice din Europa prezintă anumite abateri pe direcția vest-est, impuse de prezența curentului cald al Atlanticului de Nord și de caracteristicile reliefului din vestul Europei, respectiv de precipitațiile scăzute și variațiile sezoniere mari de temperatură din estul continentului.

Analizează împreună cu colegii distribuția zonelor biogeografice ilustrată de harta de mai jos și apoi completați afirmațiile din textul următor cu informațiile care exprimă realitatea geografică.

În partea vestică și centrală au o mare extindere pădurile de Zona de stepă este prezentă doar în partea ... a Europei, dezvoltându-se în condițiile climatului temperat-continental cu precipitații mai Tot aici, din cauza temperaturilor ... din perioadele de iarnă, dispar pădurile de foioase pure, iar trecerea de la pădurea de conifere la ... se face printr-o fâșie îngustă de păduri de amestec.

- 3 Vegetația de stepă a fost treptat înlocuită de culturile agricole și întinse suprafețe din pădurea de foioase au fost desfrișate ca urmare a activităților industriale și a urbanizării. Cele cinci milenii de populare a spațiului mediteranean au dus la degradarea pădurilor, care sunt prezente astăzi pe mici areale, treptat locul lor fiind luat de formațiunile vegetale cunoscute sub numele de *maquis*, *garriga* ș.a.

Având în vedere informațiile din acest text și din infograficul de pe coloană, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulați argumente care să susțină afirmația: *Activitățile umane contribuie la modificarea caracteristicilor naturale ale învelișului biogeografic.*

✓ Rețin

Caracteristicile climatice și varietatea reliefului determină în spațiul european **diferențieri biogeografice**, care se manifestă prin existența unor *zone biogeografice* distincte.

✎ Aplic

- 1 Discută cu colegii și completați pe tablă și pe caiete un tabel, după modelul următor:

Tipul de climă	Zona biogeografică	Plante specifice	Animale caracteristice
...

- 2 Explicați de ce zonalitatea biogeografică este perturbată de munții înalți.

Recapitulare și autoevaluare

I Copiază pe caiet enunțurile de mai jos și completează-le cu termenii corespunzători dintre paranteze.

- Fluviul Tamisa este marcat pe hartă cu cifra (6, 8).
- La estul mării marcate cu cifra 3 sunt specifice țărmurile cu (*canale, fiorduri*).
- Poartă numele de Botnic, cel mai mare golf la marea marcată pe hartă cu cifra (2, 4).
- Peninsula Iutlanda este marcată cu litera (g, i).
- Ghețari actuali și numeroase lacuri glaciare se găsesc în unitatea majoră de relief marcată cu litera (B, E).
- Vulcanii activi, calota glaciară și gheizererele sunt elemente caracteristice insulei marcate cu litera (a, d).
- Reprezintă o întinsă câmpie, în care suprafețele netede se asociază cu podișuri joase, unitatea majoră marcată cu litera (H, J).
- Ca geneză este antropic și poartă numele de Rîbinsk, lacul marcat cu numărul (11, 12).

II Citește cu atenție enunțurile de mai jos și stabilește dacă sunt adevărate sau false! Dacă apreciezi că un enunț este adevărat, scrie pe caiet litera A, iar dacă apreciezi că este fals, scrie litera F, după modelul: 1 – A sau 1 – F.

- Elbrus, cel mai înalt vârf din Europa, se află în munții marcați cu litera G.
- Cel mai lung fluviu european se numește Dunărea și este marcat cu cifra 7.
- Munții Scandinaviei, marcați cu litera A, fac parte dintre cei mai vechi munți de pe teritoriul Europei.
- Cele mai scăzute temperaturi medii anuale se înregistrează în climatul mediteranean, care este specific insulei marcate cu litera d.
- Legătura dintre mările marcate cu cifrele 1 și 6 se realizează prin Strâmtoarea Kerci.

III Identifică unitatea de relief, articulația țărmului sau elementul de hidrografie pe baza caracteristicilor și a denumirilor geografice prezentate mai jos. Notează pe caiet litera sau numărul cu care fiecare dintre acestea este marcat pe hartă.

1 peninsulă, Munții Apenini;	5 câmpie, Dunăre, Balaton;
2 insulă, Grecia, climat mediteranean;	6 fluviu, Marea Baltică;
3 câmpie, tundră, stepă;	7 lac, origine glaciară.
4 peninsulă, Meseta Spaniolă;	

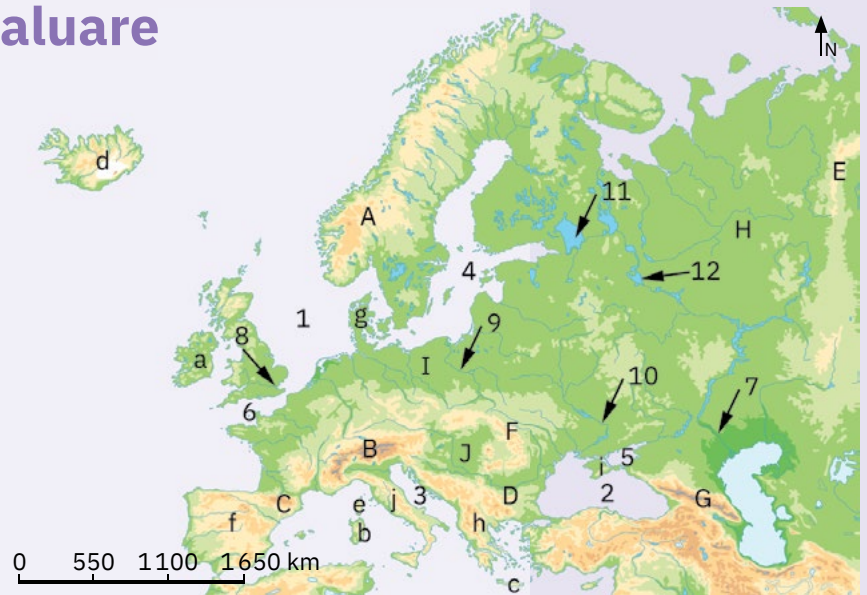
IV Scrie pe caiet două aspecte specifice învelișului biogeografic european.

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

În ce măsură...?

Citește cu atenție enunțurile următoare. Bifează cu X caseta cu varianta de răspuns care consideri că te reprezintă.

În ce măsură...	niciodată	rar	uneori	des (frecvent)
pot să redau, în cuvinte/formulări proprii, semnificația termenilor denumiți de profesor/identificați în manual?				
pot să scriu un text folosind corect termenii dintr-o listă dată?				
pot să citesc și să înțeleg informațiile reprezentate pe o hartă sau pe un grafic?				
caut surse de informare noi pentru a descoperi și alte informații decât cele date de profesor/în manual?				

Harta de mai sus se referă la **subiectele I, II și III**.

Pe hartă sunt marcate:

- *unități de relief* cu litere de la A la J;
- *articulații ale țărmurilor* (insule și peninsule) cu litere de la a la j;
- *elemente de hidrografie* (mări, fluvii și lacuri) cu numere de la 1 la 12.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	8 x 4 p = 32 p
Subiectul II	5 x 3 p = 15 p
Subiectul III	7 x 5 p = 35 p
Subiectul IV	2 x 4 p = 8 p

Total: 32 p + 15 p + 35 p + 8 p + 10 p din oficiu = 100 de puncte

ȘTIU

Amintește-ți de la orele de anterioare ce știi despre *state* și despre *harta politică*.

Oameni și locuri

Harta politică a Europei – state și regiuni

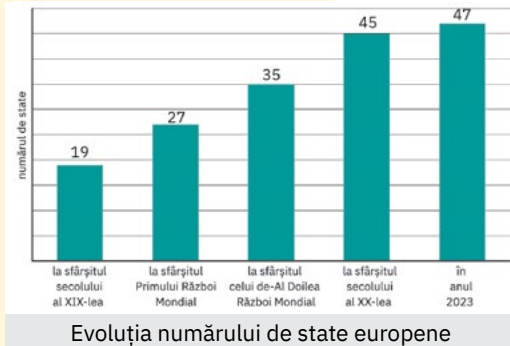
1 Harta politică a Europei a cunoscut de-a lungul timpului numeroase modificări. Schimbările în ceea ce privește numărul de *state*, dimensiunea sau regimul lor politic sunt legate nu numai de perioadele antică și medievală, ci și de epoca modernă și mai ales de perioada contemporană.

Observă reprezentarea grafică alăturată. Câte state existau în Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea? Dar la sfârșitul secolului al XX-lea? Câte state se regăsesc astăzi pe harta politică a continentului nostru? Formulează o părere prin care să explici de ce a crescut numărul de state în Europa începând cu finalul secolului al XIX-lea.

2 În a doua jumătate a secolului trecut, în Europa existau numeroase *state comuniste* (subordonate Uniunii Sovietice), conduse de un partid unic (comunist) și cu o economie planificată. Evenimentele de după 1989 au marcat destrămarea sistemului politic comunist european (statele foste comuniste adoptând democrația, economia de piață și pluripartidismul) și au adus importante modificări pe harta politică. Analizează, împreună cu colegii, hărțile de mai jos. Identificați statele europene care au făcut parte din „Blocul comunist” și notați-le pe caiet.

Identificați, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, statele care au apărut pe harta politică a Europei ca urmare a următoarelor evenimente de după 1989:

- a desființarea URSS;
- b divizarea Cehoslovaciei;
- c destrămarea R.S.F. Iugoslavia;
- d unificarea Germaniei.

Evoluția numărului de state europene

Europa – statele comuniste dinaintea de 1989

Europa – modificări începând din 1989

Istanbul, un oraș situat pe două continente

3 În Europa există astăzi unele state care, sub aspect politico-teritorial, au un statut „deosebit”. Privită din perspectivă politică, limita fizico-geografică stabilită convențional între Europa și Asia impune existența a trei state ale căror teritorii sunt situate pe ambele continente (numite state transcontinentale sau intercontinentale). Foarte interesant este și cazul unui stat insular din Marea Mediterană, care din punct de vedere fizico-geografic aparține Asiei, dar este considerat european ca urmare a apartenenței sale la Uniunea Europeană.

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți un avantaj și un dezavantaj ce rezultă din statutul de stat transcontinental.

Identificați pe *Harta politică a lumii* cele patru state care pot fi considerate cu statut „deosebit”.

! Analiză critică

1 Analizează împreună cu colegii *Harta politică a Europei* de la paginile 66-67 și dați exemple de state care se remarcă prin suprafețele lor extinse.

Identifică statele menționate în tabelul alăturat, care, având în vedere suprafața lor foarte redusă, sunt cunoscute sub numele de *statele liliputane* ale Europei. Notează-le pe caiet în ordinea crescătoare a suprafeței.

Împreună cu colegii și cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, localizați aceste state pe *Harta politică a Europei* de la paginile 66-67.

2 Ca formă de guvernare, cele mai multe țări europene sunt *republici*, cu șef de stat un președinte ales prin vot (cum este și cazul României); doar 10 state europene sunt *monarhii*, având ca șef de stat un monarh, puterea fiind transmisă ereditar (Belgia, Danemarca, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Norvegia, Olanda, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Spania și Suedia).

Localizează pe *Harta politică a Europei* de la paginile 66-67 statele monarhii și apoi notează-le pe caiet sub formă de coloane: coloana A – statele continentale, coloana B – statele peninsulare, coloana C – statele insulare. Ce observi?

3 Statele Europei se grupează după *criterii geografice* în cinci **regiuni**, care se diferențiază prin numărul de state componente, dar și prin întindere, caracteristici fizi-co-geografice sau de natură socio-economică.

Analizează harta de mai jos și numește regiunea care se remarcă prin cel mai ridicat număr de state incluse, precum și regiunea cu cel mai mic număr de state, dar cu cea mai mare extindere teritorială.

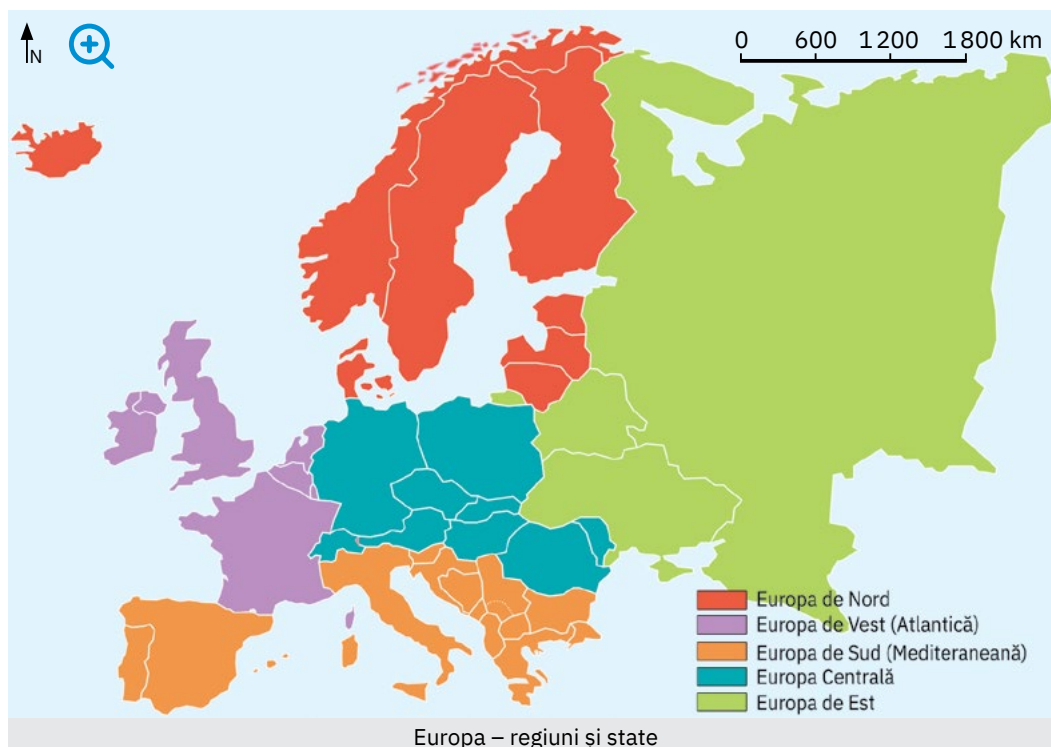
Analizează împreună cu colegii harta de mai jos și *Harta politică a Europei* de la paginile 66-67 și identificați statele din fiecare regiune. Notați-le apoi pe caiet într-un tabel asemănător cu cel alăturat.

Statul	Suprafața (km ²)
Andorra	468
Liechtenstein	160
Luxemburg	2856
Malta	316
Monaco	2
San Marino	61
Vatican	0,44

ȘTIAI CĂ?

Actuala hartă politică a Europei cuprinde peste 40 de teritorii dependente, neautonome sau cu statut special (de exemplu Gibraltar, Insula Man, Insulele Normande care aparțin de Regatul Unit, Insula Jan Mayen și Insulele Svalbard care aparțin Norvegiei etc.)

Regiunea	State
Europa de Nord	...
...	...

ȘTIAI CĂ?

Un proces opus integrării europene, care a condus la constituirea Uniunii Europene, este *secesiunea*, care constă în declararea independenței de către unele unități administrative (provincii, regiuni etc), de regulă pe criteriul etnic. Un asemenea proces a avut loc în anul 2008 în cazul unei provincii din Serbia (populată majoritar de albanezi), care a devenit statul Kosovo (până în iulie 2022, Kosovo a fost recunoscut ca stat independent de 119 dintre națiunile lumii). Asemenea tendințe se manifestă și în unele provincii istorice, precum Catalonia și Țara Bascilor (Spania), Scoția (Marea Britanie), sau în teritorii individualizate mai recent, cum sunt Transnistria și Găgăuzia (din Republica Moldova).

✓ Rețin

Istoria omenirii este strâns legată de istoria Europei, iar evoluția în timp a hărții politice a continentului nostru reflectă numeroasele evenimente care au marcat societatea umană de-a lungul timpului. În prezent, **harta politică a Europei** cuprinde **47 de state**, foarte diferite prin caracteristicile lor de natură teritorială, demografică sau economică, care se grupează în **cinci regiuni** distincte.

CAPITALELE STATELOR MICI ALE EUROPEI
 Andorra – Andora-la-Vella
 Kosovo – Priștina
 Liechtenstein – Vaduz
 Luxemburg – Luxemburg
 Monaco – Monaco-Ville
 San Marino – San Marino
 Vatican – Vatican

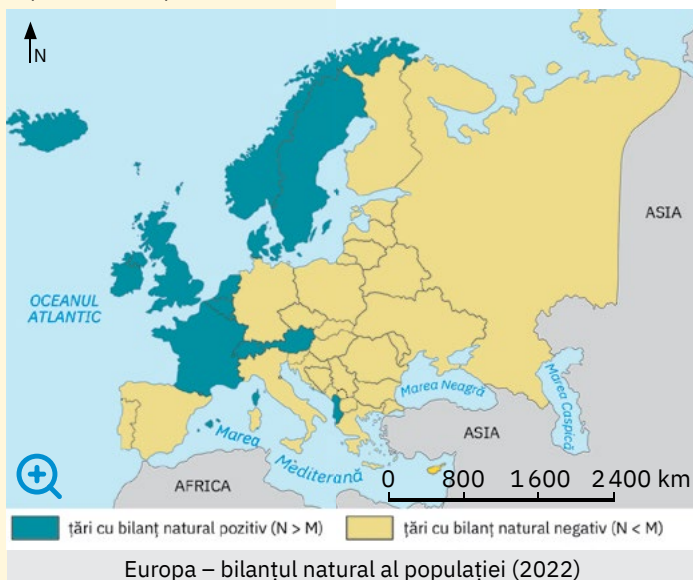
ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre natalitate, mortalitate, bilanț natural, imigranți, emigranți, bilanț migratoriu, diversitate umană.

ȘTIAI CĂ?

- Europa este singurul continent a cărui pondere a populației în totalul mondial a scăzut continuu după Al Doilea Război Mondial, de la 21,6%, în 1950, la 9,5% în 2022.
- Numai cinci state europene, din totalul de 47, concentrează peste jumătate din populația continentului: Federația Rusă, Germania, Regatul Unit, Franța și Italia. Populația celor cinci state însumează 418 milioane de locuitori, în timp ce a Europei se ridică la 745 de milioane.
- Europa este continentul cu cele mai multe mini-state (a căror populație este sub 100 000 de locuitori), cinci, din totalul de 13 la nivel mondial: Vatican, San Marino, Monaco, Liechtenstein și Andorra.

(Sursa datelor: United Nations, Population Division, World Population Prospects 2022)

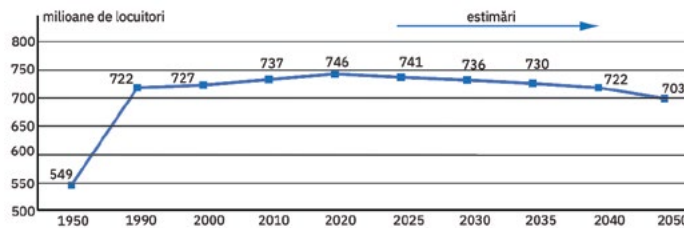
Populația Europei

A. Evoluție, dinamică, repartiție geografică

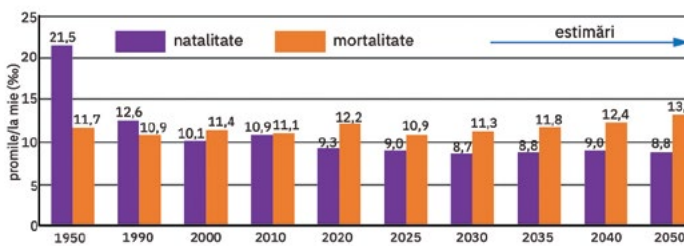
! Analiză critică

- 1 Analizează reprezentările grafice de mai jos și apoi completează enunțurile următoare cu termenii corespunzători dintre paranteze.
 - a În perioada 1990 – 2020, populația Europei a înregistrat o creștere numerică ... (*explozivă, redusă*).
 - b Specialiștii estimează că în următoarele decenii populația Europei va înregistra o ... (*creștere, scădere*).
- 2 Calculează, pe baza datelor din tabelul de mai jos, cu câte procente a scăzut ponderea populației Europei din totalul mondial în perioada 1950 – 2020. Discută cu colegii și explică această scădere, estimată și pentru următoarele decenii.

Evoluția numerică a populației Europei, în perioada 1950-2050

Evoluția natalității și mortalității la nivelul Europei, în perioada 1950-2050

(Sursa datelor: United Nations, Population Division, World Population Prospects 2022)

- 3 Analizează împreună cu colegii harta de mai jos și apoi formulează argumente prin care să susțineți afirmația: *În majoritatea statelor europene bilanțul natural al populației este negativ.*

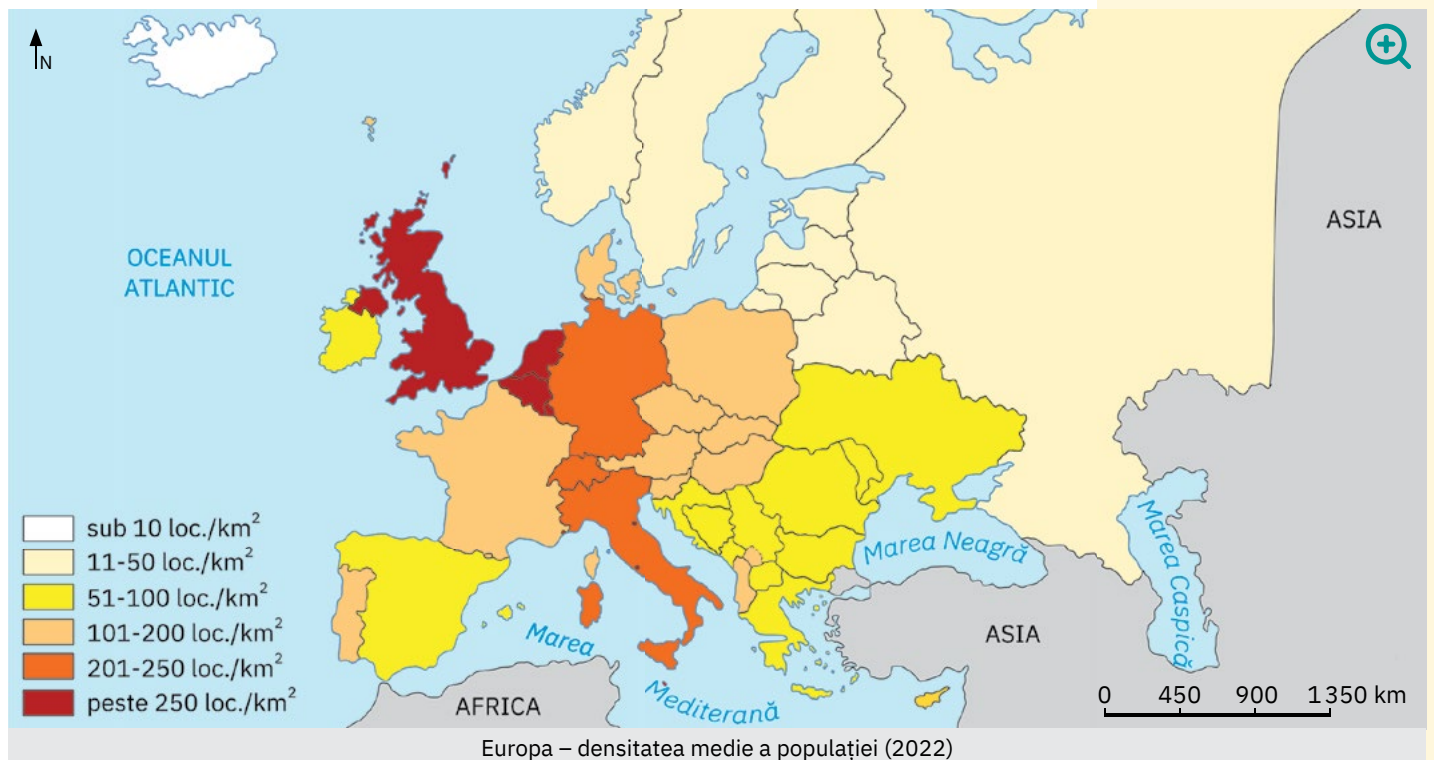
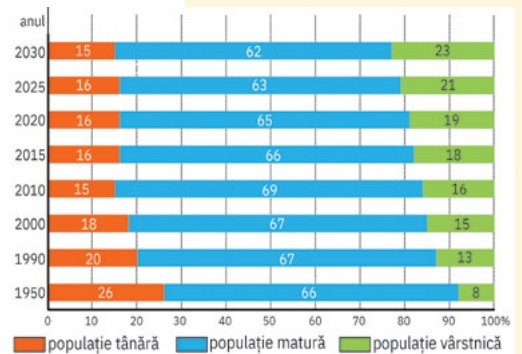
🗺 Explorez

- 1 Migrația internațională din perioada 2010 – 2020 a contribuit la creșterea populației Europei cu peste 4 milioane de persoane. O categorie aparte de imigranți sunt *refugiații*, care provin din țări afectate de conflicte, de atacuri teroriste (Siria, Afganistan, Pakistan, Irak) sau de sărăcie și foamete (Eritrea, Somalia, Nigeria, Sudan). Un val masiv de refugiați a declanșat conflictul armat dintre Rusia și Ucraina. În anul 2022, circa 4,8 milioane de ucraineni au migrat, în principal, în Polonia, țările baltice, România și Slovacia, dar și în Germania. Discută cu colegii și explică cum influențează mobilitatea populației valorile bilanțului migratoriu în statele receptoare de imigranți și respectiv în cele emițătoare de emigranți.

2 Caracteristicile reliefului, diferențierile climatice și biogeografice, dinamica naturală și migratorie a populației, dezvoltarea economică, precum și diferitele evenimente (pandemia Covid-19, conflictul dintre Federația Rusă și Ucraina) sunt factorii care determină **răspândirea geografică** a populației Europei.

Analizează harta de mai jos și formulează argumente care să susțină afirmația: *Populația Europei este răspândită neuniform.*

Discută cu colegii și explică faptul că cele mai mari concentrări de populație se găsesc în zonele litorale din vest și sud, precum și în zonele joase din partea centrală și estică a Europei.

✓ Rețin

Cunoscut ca un teritoriu de locuire străveche, Europa are în prezent o populație totală ce depășește cu puțin 740 de milioane de locuitori, evoluția numărului de locuitori fiind influențată/determinată de:

- *bilanțul natural predominant negativ* (mortalitatea a scăzut ca urmare a progreselor medicale și a ameliorării calității vieții, dar se menține la valori superioare natalității);
- *bilanțul migratoriu*, cu valori negative în multe dintre țările foste comuniste (deplasările definitive sau temporare au la bază cauze de ordin economic și educațional).

Repartiția geografică a populației este neuniformă, peste jumătate din populația continentului (54%) fiind concentrată în șapte state (Germania, Regatul Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Franța, Italia, Spania, Polonia și Ucraina).

📝 Aplic

Explică de ce:

- chiar dacă ocupă suprafețe asemănătoare, Islanda are o populație sub 400 000 de locuitori și o densitate medie de 3,7 loc./km² (cea mai redusă valoare dintre statele europene), iar în Bulgaria populația este de aproape 7 mil. loc. și densitatea medie de aproximativ 63 loc./km²;
- în Monaco, unul dintre statele europene cu o populație puțin numeroasă (aproximativ 36 000 de locuitori), densitatea medie a populației este de 24 476 loc./km², cea mai mare valoare de pe glob.

INVESTIGAȚIE:

Îmbătrânirea populației Europei

Țările europene sunt afectate de procesul de *îmbătrânire demografică*, adică de creșterea ponderii populației vârstnice în totalul populației, concomitent cu scăderea ponderii populației tinere. Descoperă în graficul de mai sus evoluția, în procente, a grupelor de vârstă tânără, matură și vârstnică, din totalul populației Europei. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explică de ce specialiștii apreciază că procesul de îmbătrânire demografică va crea în viitor un deficit de forță de muncă.

ȘTIAI CĂ?

Germania este statul european în care trăiește cea mai mare comunitate de musulmani (peste 5,5 milioane în anul 2021, ceea ce reprezintă aproximativ 6,5% din totalul populației).

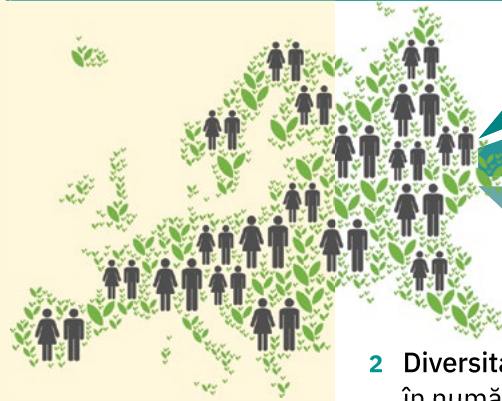
B. Elemente de diversitate umană

Explorez

- Istoria îndelungată și complexă a Europei a dus la o **diversitate etnică** a populației, pusă în evidență de existența a trei categorii majore de comunități etnice. Identifică în infograficul de mai jos comunitățile etnice specifice Europei și apoi notează-le pe caiet. Discută cu colegii și formulează argumente care să susțină afirmația: *Minoritățile îmbogățesc viața culturală a statului în care trăiesc.*

Comunități etnice în Europa:

- **populațiile indigene/autohtone** – aflate pe teritoriul Europei înainte ca aceasta să fi fost populată prin valuri migratoare succesive (de exemplu, populația saami din nordul Peninsulei Scandinavia)
- **imigranții** – care și-au părăsit țara de origine din motive economice sau politice
- **minoritățile** – care reprezintă grupuri etnice diferite de populația majoritară a unui stat (de exemplu, bascii în Spania, maghiarii în România, Slovacia și Serbia, rușii în Țările Baltice, croații și sârbii în Slovenia etc.).

- Diversitatea lingvistică** derivă din originea diferită a popoarelor Europei și se reflectă în numărul mare al limbilor vorbite, ca mijloace de comunicare care permit dezvoltarea relațiilor interumane. Limbile vorbite de populația Europei pot fi reunite în două **familii lingvistice**.

Analizează informațiile prezentate mai jos și identifică familiile lingvistice din care fac parte limbile vorbite de popoarele Europei.

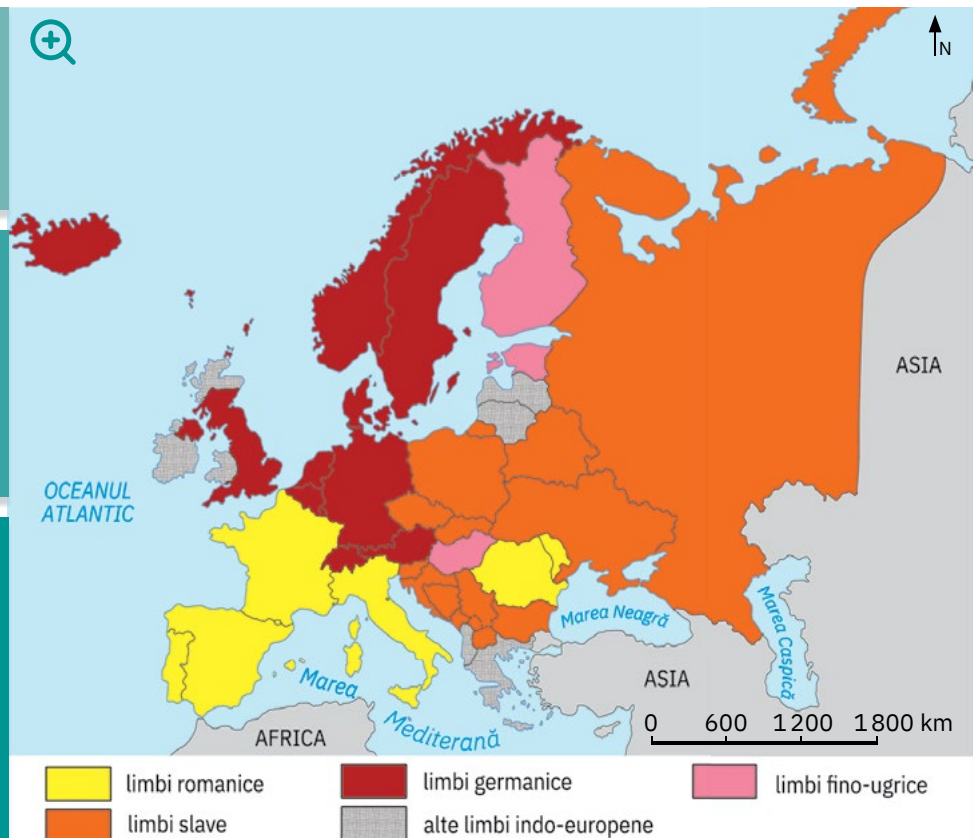
Identifică statele în care se vorbesc limbi romanice și apoi notează-le pe caiet.

Discută cu colegii și explicați de ce este necesar ca fiecare persoană să cunoască limba oficială a statului în care trăiește, indiferent de comunitatea etnică de care aparține.

Majoritatea limbilor fac parte din familia indo-europeană (limbile romanice, germanice, slave etc.), la care se adaugă câteva limbi ce aparțin familiei fino-ugrice (maghiara, finlandeza, estoniana).

În Europa se vorbesc 42 de **limbi naționale** (limbi folosite doar pe teritoriul statelor în care s-au format și s-au dezvoltat națiunile respective), la care se adaugă **limbi regionale** și **minoritare**, specifice unor grupuri etnice, precum și **limbile vorbite de imigranții** sosiți de pe alte continente.

- 36 de state au o singură limbă națională/oficială (între care și România);
- 5 state au două limbi oficiale (Cipru, Finlanda, Irlanda, Kosovo, Malta);
- 4 state au trei limbi oficiale (Belgia, Bosnia și Herțegovina, Danemarca, Luxemburg)
- un stat (Elveția) are trei limbi oficiale la nivelul întregii țări și o limbă oficială de uz restrâns (romansa).

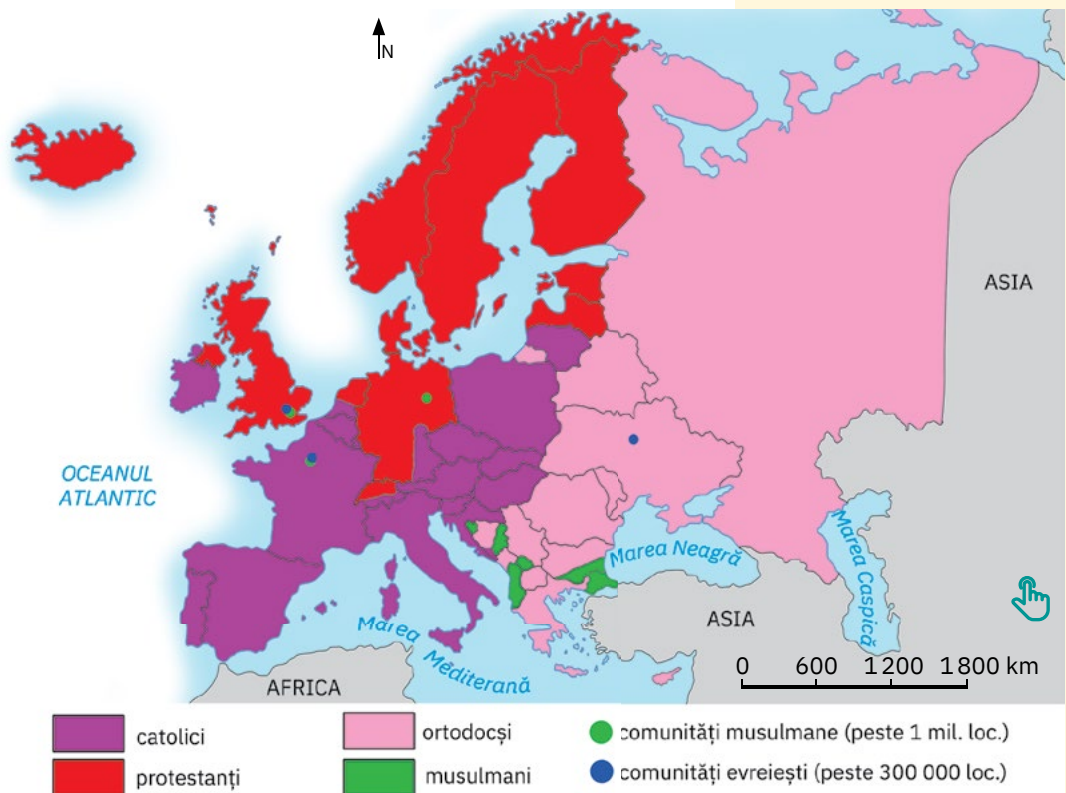
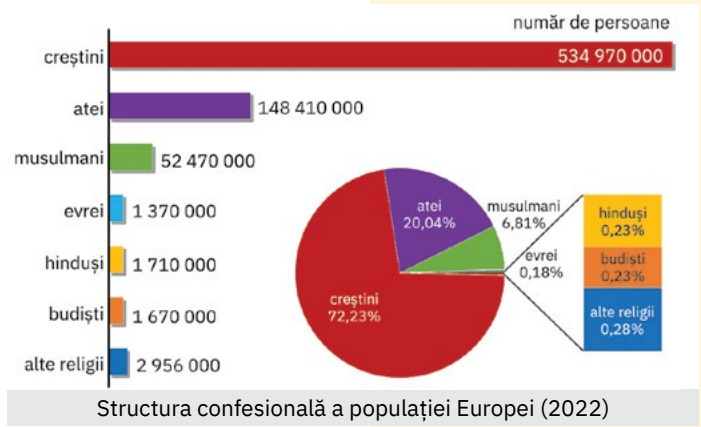
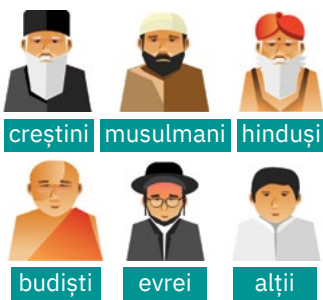

Europa – distribuția spațială a principalelor limbi vorbite

3 Europa este unul dintre continentele cu o mare varietate de credințe religioase. **Diversitatea confesională** s-a accentuat odată cu creșterea numărului de imigranți sosiți din Africa și din Asia.

Analizează reprezentările grafice alăturate și harta de mai jos și completează enunțurile cu termenii corecți.

- a Religia predominantă în Europa este ... cu trei culte principale: ..., ortodoxismul și
- b Pe lângă ..., care sunt majoritari, în Europa există și un număr important de ..., evrei, hinduși,
- c Catolicismul și protestantismul sunt religiile dominante în statele din ... și ... Europei, precum și în unele state din Europa Centrală și Europa
- d Cei mai mulți locuitori de religie ortodoxă trăiesc în statele Europei ..., precum și în unele state din Europa Centrală (de exemplu ... și ...) și Europa de Sud (unele state din Peninsula ...).

Europa – distribuția spațială a principalelor religii

Rețin

Ca urmare a istoriei sale multimilenare, Europa găzduiește astăzi o mare varietate de popoare, de limbi vorbite, de practici religioase.

Limba, religia, obiceiurile și tradițiile sunt repere care definesc cultura, iar **diversitatea culturală/multiculturalismul** reprezintă una dintre valorile caracteristice ale Europei de astăzi.

Aplic

- 1 Pe baza informațiilor din tabelul alăturat, argumentează afirmația: *în Europa există limbi oficiale vorbite concomitent în mai multe state.*
- 2 Începând cu anul 2001, la data de 26 septembrie, în fiecare stat european se sărbătorește *Ziua limbilor vorbite*, eveniment prin care se celebrează diversitatea lingvistică.
Formulează o părere prin care să exprimi de ce este importantă învățarea unor limbi străine.
- 3 Explică faptul că diversitatea etnică, lingvistică și religioasă determină diversitatea culturală.

ȘTIAI CĂ?

În Bosnia și Herțegovina, Albania și Kosovo, populația majoritară este de religie musulmană.

Limba oficială	State
germana	Germania, Belgia, Austria, Elveția și Liechtenstein
franceza	Franța, Monaco, Belgia și Elveția
italiana	Italia, San Marino, Vatican și Elveția
engleza	Marea Britanie, Irlanda și Malta
croata	Croația, Bosnia și Herțegovina
greaca	Grecia și Cipru
româna	România și R. Moldova

Mari orașe europene

Atena, Grecia

! Analiză critică

- 1 Europa se numără astăzi printre cele mai urbanizate continente, populația urbană reprezentând 75% din totalul populației. Pe teritoriul continentului s-a dezvoltat în timp o rețea densă de orașe.

Analizează infograficele de mai jos și, cu ajutorul aplicației Google Maps, localizează pe harta Europei din atlasul geografic orașele menționate.

Formulează argumente care să susțină afirmația: *Primele așezări urbane au apărut în spațiul antic mediteranean și s-au extins în timp la nivelul întregului continent.*

Antichitate

- *orașe grecești:* Atena, Marsilia, Constanța (Tomis)
- *orașe romane:* Roma, Londra (Londinium), Paris (Lutetia), Viena (Vindobona), Lisabona (Olissipona) etc.

Evul Mediu

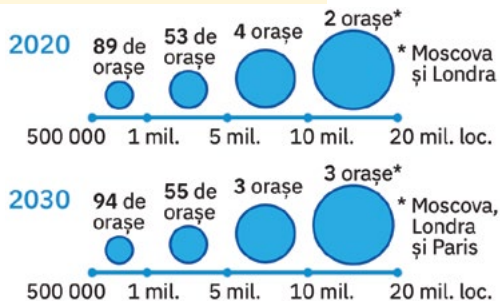
- *orașe-cetăți:* Madrid, Amsterdam, Hamburg, Moscova, Kiev, Praga, Milano, Budapesta, București etc.

Epoca modernă

- *orașe industriale:* Liverpool, Manchester, Essen, Donețk, Minsk, Sankt Petersburg
- *orașe-porturi:* Odesa, Rotterdam, Duisburg etc.

Epoca contemporană

- creșterea numărului de orașe, mai ales în țările comuniste
- extinderea orașelor din perspectivă demografică și teritorială și individualizarea aglomerațiilor urbane și a marilor metropole

Sursa datelor: United Nations, Population Division, World Urbanization Prospects

Mari orașe europene (2022)	
Statul	Orașe mari (peste 1 mil. loc.) exemple
Franța	Paris, Lyon, Marsilia, Lille, Toulouse
Germania	Berlin, Hamburg, Köln, München
Italia	Roma, Milano, Napoli
Regatul Unit	Londra, Manchester, Birmingham, Glasgow
Rusia	Moscova, Sankt Petersburg
Spania	Madrid, Barcelona

Sursa datelor: Demographia World Urban Areas, 2022

- 2 Europa este unul dintre continentele lumii cu o istorie urbană îndelungată, dar numărul actual al orașelor mari (metropolelor) este oarecum redus, iar populația acestora este, de asemenea, relativ mică, comparativ cu caracteristicile urbane specifice spațiului asiatic sau ale celui american.

Analizează informațiile din reprezentarea grafică alăturată. Câte orașe cu peste un milion de locuitori deținea Europa în anul 2020? Cu cât va crește numărul acestor orașe în anul 2030, conform estimărilor specialiștilor?

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explicați de ce în Europa există foarte puține orașe cu peste 10 milioane de locuitori (megaorașe).

- 3 Orașele mari au o distribuție neuniformă, fiind localizate atât pe litoral (orașe-porturi), cât și în interiorul continentului.

Identifică în tabelul alăturat statele europene cu cele mai numeroase și mai mari orașe. Din ce regiuni ale Europei fac parte aceste state? Numește regiunea care va găzdui în viitorul apropiat două din cele trei megaorașe europene.

Localizează pe harta Europei din atlasul geografic orașele mari din fiecare stat.

🗺 Explorez

În diferitele clasamente internaționale (care urmăresc mărimea demografică, influența economică a orașului la nivel mondial, importanța și bogăția valorilor culturale și sociale pe care le promovează, oportunitățile oferite pentru educație, inovare și ocupare a forței de muncă etc.) apar la nivelul superior al ierarhiei urbane mondiale și câteva dintre marile orașe europene.

Citește informațiile de mai jos și identifică aspectele definitorii pentru fiecare dintre cele cinci **mari orașe europene** prezentate. Discută cu colegii și stabiliți împreună trei cuvinte/expresii-cheie care descriu/caracterizează fiecare oraș.

MOSCOVA

- oraș situat în centrul părții europene a Federației Ruse, pe râul cu același nume;
- capitala Federației Ruse, cel mai mare oraș european după populație și cel mai nordic megaoraș de pe glob; principalul centru politic, economic, cultural, științific, financiar și de transport al țării și al Europei;
- în centrul orașului se află Kremlinul, fostă reședință imperială, în prezent sediul președenției și al guvernului, și Piața Roșie, care adăpostește numeroase monumente istorice, a căror valoare a fost recunoscută prin includerea în anul 2004 în patrimoniul mondial UNESCO (denumirea provine de la culoarea roșie care predomină în construcția Catedralei Sfântului Vasile, dar și a zidurilor Kremlinului).

LONDRA

- oraș situat în câmpia din sud-estul Angliei, pe fluviul Tamisa;
- capitala Regatului Unit, al doilea megaoraș european; centru comercial și financiar-bancar de talie mondială, centru industrial, de comunicații și turistic a căru influență depășește granițele țării;
- centru cultural, științific și universitar renumit la nivel internațional (Covent Garden – unul dintre marile teatre de operă din lume; British Museum – comparabil cu Luvrul din Franța; Turnul Londrei, palatul regal Buckingham, Catedrala Westminster – obiective de importanță mondială).

PARIS

- oraș situat în partea central-nordică a Franței, pe fluviul Sena;
- capitala Franței, în perspectivă al treilea megaoraș european; unul dintre marile centre economice și financiar-bancare ale lumii; pol mondial al „industriei” modei, cosmeticelor și parfumeriei;
- cunoscut și sub numele de „Orașul Luminilor”, este unul dintre marile centre turistice, cultural-artistice și universitare ale lumii (Universitatea Sorbona, Muzeul Luvru, Turnul Eiffel, Arcul de Triumf, Catedrala Notre-Dame, Domul Invalizilor ș.a.).

Catedrala Notre Dame, Paris

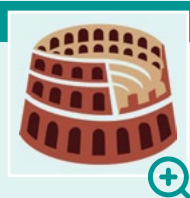
BERLIN

- oraș situat în nord-estul Germaniei;
- capitala Germaniei și cel mai mare oraș al țării; unul dintre centrele cu recunoaștere internațională în ceea ce privește industria de înaltă tehnologie, serviciile, activitățile științifice și turistice;
- oraș recunoscut internațional pentru instituțiile și obiectivele cultural-artistice (Palatul Charlottenburg, Poarta Brandenburg, Zidul Berlinului ș.a.), pentru arhitectura variată și pentru înalta calitate a vieții;
- face parte din categoria „orașelor inteligente” (Smart City) ale Europei (alături de Stockholm, Viena, Copenhaga, Helsinki, Amsterdam, Londra ș.a.) și ale lumii: unul dintre cartierele orașului are deja o rețea inteligentă de iluminat fără fir, soluție inovatoare care oferă „lumină la cerere” adaptativă, făcând luminile stradale să-și regleze luminozitatea pe baza prezenței umane în timp real, reducându-se astfel risipa de energie și sporind în același timp siguranța publică și confortul oamenilor.

ROMA

- oraș situat în vestul Peninsulei Italice, pe râul Tibru, extins pe șapte coline vulcanice („Orașul celor șapte coline”);
- capitala Italiei, oraș reprezentativ al istoriei europene („Cetatea Eternă”); centru internațional bancar, comercial și de comunicații;
- unul dintre marile centre cultural-artistice, științifice și universitare ale lumii (La Sapienza este una dintre cele mai mari și mai vechi universități din lume);
- unul dintre cele mai cunoscute și vizitate orașe ale lumii: găzduiește aproape 2 000 de monumente istorice și de artă, dintre care se remarcă uriașul amfiteatru Colosseum, Columna lui Traian, Panteonul, vestitele piețe și fântâni, statui, poduri etc.
- cunoscut și sub numele de „Orașul Sfânt” deoarece pe una dintre cele șapte coline se află statul Vatican, sediul Papalității și al unor mari valori arhitecturale și artistice (Catedrala Sf. Petru, Muzeele Vaticanului, inclusiv Capela Sixtină).

✓ Rețin

Europa se distinge la nivel mondial prin numărul mare de orașe și prin diversitatea acestora, derivată din poziția și mărimea lor demografică, vechimea și evoluția în timp, funcțiile îndeplinite.

Printre marile orașe ale Europei (după populație, activități economice, cultural-artistice și științifice, nivel de trai și calitate a vieții) se numără Moscova, Londra, Paris, Berlin și Roma, precum și Madrid, Viena, Milano, Rotterdam, Stockholm etc.

Stockholm, Suedia

Economia

Resursele naturale și valorificarea lor

! Analiză critică

- 1 Analizează harta și casetele alăturate și identifică principalele **resurse de subsol** existente în Europa. Discută cu colegii și formulează argumente care să susțină afirmația: *Europa are o varietate de resurse de subsol.*

Cărbuni

- **bazine carbonifere:** Ruhr și Saar (Germania), Silezia Superioară (Polonia), Donbas (Ucraina), Wales, Yorkshire (Regatul Unit)
- **utilizare:** producerea de energie electrică și termică

Mineruri de fier

- Krivoi Rog (Ucraina), Kursk (Rusia), Kiruna (Suedia)
- **utilizare:** siderurgie

Mineruri neferoase

- cupru, zinc, aur, argint, bauxită (din care se extrage aluminiul) – țările Scandinaviei, Polonia, Franța, România etc.
- **utilizare:** industria electrotehnică, aeronautică ș.a.

Petrol

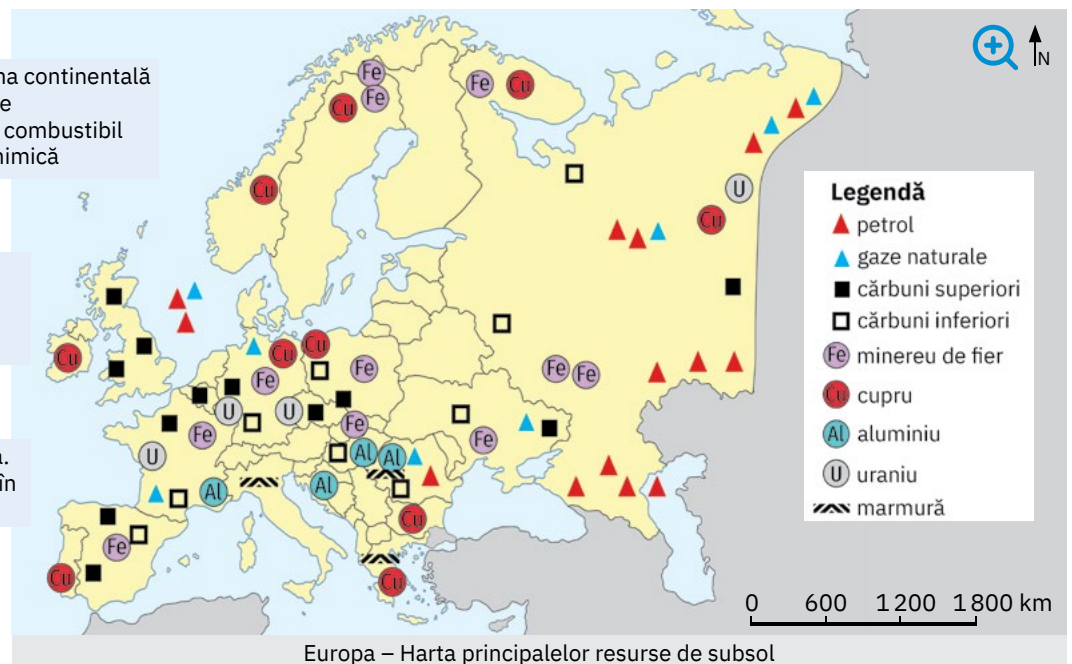
- zona Volga-Ural (Rusia), platforma continentală a Mării Nordului și a Mării Caspice
- **utilizare:** producerea de energie, combustibil pentru autovehicule, industria chimică

Gaze naturale

- sunt asociate cu zăcămintele de petrol și uneori în zăcămintele singulare (România)
- **utilizare:** producerea de energie

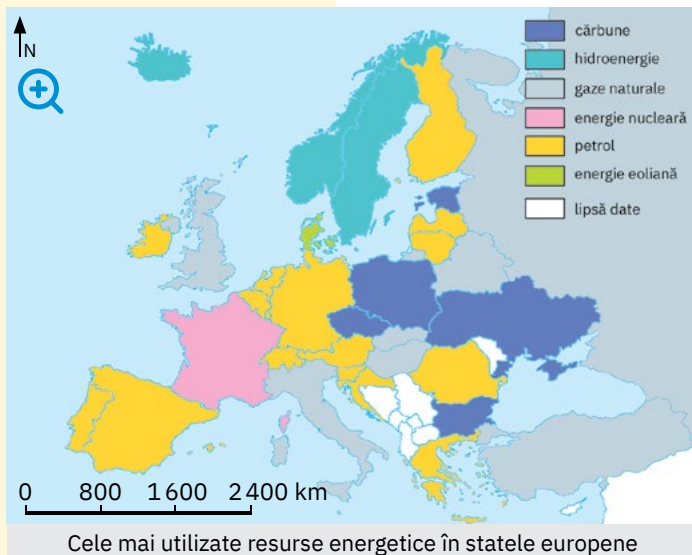
Mineruri radioactive

- uraniul – Cehia, Franța, Rusia ș.a.
- **utilizare:** producerea de energie în centrale atomo-nucleare

- 2 În prezent, tot mai multe țări europene se orientează spre valorificarea **resurselor energetice regenerabile**: *energia solară* (Germania, Spania, Polonia, Țările de Jos, Franța etc.), *energia eoliană* (Germania, Regatul Unit, Țările de Jos, Danemarca, Norvegia, Suedia, România etc.), *energia geotermală* (Islanda, Italia ș.a.), *hidroenergiea* (Norvegia, Suedia, Austria ș.a.), *energia maremotrică* (folosește forța mareelor, Franța).

Sursa: Statistical Review of World Energy 2021

Analizează împreună cu colegii harta alăturată și grupați țările Europei după resursa energetică principală utilizată. Ce observați?

- 3 Asigurarea dezvoltării economice și în egală măsură a calității mediului și a vieții impune diminuarea consumului de resurse neregenerabile. O soluție o reprezintă reutilizarea materialelor și gestionarea corectă a deșeurilor. Dacă unele resurse sunt considerate *nereciclabile* (petrolul, gazele naturale și cărbunii), alte resurse sunt *reciclabile* (minerurile). Cu ajutorul tehnologiilor actuale, obiectele din metal, sticlă, hârtie, plastic, considerate deșeuri, pot fi prelucrate și transformate în produse noi.
- Discută cu colegii și stabiliți în ce măsură contribuți voi și familiile voastre la colectarea separată a deșeurilor în pubele special amenajate.

Explorez

1 Dintre **resursele vegetale** de care dispune Europa, reprezentative sunt **pădurile** ce ocupă în prezent (2020) aproximativ 35% din întinderea continentului și au ponderi diferite de la o regiune la alta, în funcție de condițiile climatice, de relief și de activitățile umane. Cele mai extinse suprafețe forestiere se găsesc în Rusia.

Discută cu colegii și, pe baza informațiilor din tabelul alăturat și graficele de mai jos, prezentați, pe scurt, situația pădurilor din Europa. Ce importanță economică și socială are pădurea?

Statele europene cu cele mai întinse suprafețe forestiere (2020)*

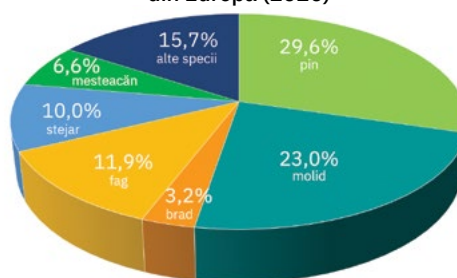
Statul	% pădurilor din suprafața totală (valori rotunjite)
Austria	47
Estonia	56
Finlanda	74
Letonia	55
Muntelegru	61
Slovenia	61
Suedia	69

* fără Federația Rusă

Ponderea tipurilor de pădure în Europa (2020)

Ponderea speciilor de arbori în totalul pădurilor din Europa (2020)

Sursa datelor: Forest Europe, 2020: State of Europe's Forests 2020

2 O importanță deosebită pentru economie, viața și bunăstarea oamenilor o au și **resursele de apă**, care sunt bogate în Europa, dar cu o distribuție neuniformă. Dacă nordul și vestul Europei se remarcă prin rezerve mari de apă, partea estică și sudică a continentului au resurse modeste, chiar deficitare.

Analizează imaginile a și b, discută cu colegii și formulează argumente care să susțină afirmația: *Agricultura, producerea de energie, industria, sistemul public de alimentare cu apă sunt dependente de resursele de apă.* Cum influențează relieful și clima potențialul energetic al apelor curgătoare?

3 Dintre resursele de suprafață fac parte și **solurile**, a căror valorificare economică se realizează prin intermediul activităților agricole. Europa deține resurse de sol favorabile culturilor agricole. Pentru îmbunătățirea calității solurilor, în multe state europene se practică lucrări de fertilizare și irigare.

Explică de ce zonele subpolare și montane înalte ale Europei sunt considerate areale nefavorabile culturilor agricole.

Folosirea apei râurilor/lacurilor pentru irigații

Obținerea energiei cu ajutorul forței apelor curgătoare

Rețin

Europa prezintă o diversitate de resurse de subsol, care au însă o distribuție spațială neuniformă și se găsesc în cantități variabile. O alternativă la reducerea atât a emisiilor de gaze cu efect de seră, cât și a dependenței de importurile de combustibili fosili o reprezintă resursele regenerabile de energie (energia eoliană, energia solară, energia hidroelectrică, energia geotermală, energia mareo-motrică etc.).

La capitalul de bogății naturale de care dispune Europa, se adaugă și resursele vegetale (pădurea), apele și solurile.

Energia eoliană, o alternativă la combustibilii fosili

Activitățile economice: agricultura, industria, serviciile

A. Agricultura

! Analiză critică

- 1 Activitățile agricole (cultura plantelor și creșterea animalelor) sunt determinate și influențate de condițiile climatice, de relief (altitudinea și gradul de înclinare a pantelor) și de caracteristicile solului. Ca urmare, la nivelul Europei se pot individualiza trei mari regiuni agricole, fiecare cu specificul său.

Identifică pe harta alăturată marile regiuni agricole europene și numește regiunea în care terenurile arabile au cea mai mare extindere. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explică de ce partea nordică a Europei (Peninsula Scandinavia, nordul Rusiei) nu poate fi valorificată din punct de vedere al culturilor agricole.

- liderii mondiali la producția de grâu: Federația Rusă, Franța, Germania, Ucraina;
- top 10 mondial la producția de porumb: Ucraina și România;
- statele Europei Occidentale (Franța, Germania, Spania, Marea Britanie), alături de Ucraina, au producții însemnate de orz, în timp ce la producția totală de cereale, Federația Rusă, Ucraina și Franța sunt în primele 10 ale lumii;
- țările europene sunt lideri mondiali la producția de cartofi (Federația Rusă, Ucraina, Germania, Franța, Polonia, Țările de Jos);
- șase state europene (Ucraina, Federația Rusă, România, Bulgaria, Ungaria, Franța) sunt între primii 10 producători mondiali de floarea-soarelui;
- statele mediteraneene (Spania, Italia și Grecia) sunt lideri mondiali la producția de măslină;
- Italia, Franța și Spania sunt principalii producători europeni și mondiali de struguri și vinuri;
- state europene precum Federația Rusă, Franța sau Germania se numără printre primele la nivel mondial la numărul de animale (porcine, bovine) crescute în ferme, precum și la producțiile de carne, lapte și brânzeturi.

- 2 Cultivarea intensivă a terenurilor și productivitatea ridicată, obținută printr-un înalt nivel de mecanizare și tehnologizare a proceselor de producție, conferă unor state de pe continentul nostru poziții fruntașe la nivel mondial. Creșterea animalelor, o ocupație cu vechi tradiții în spațiul european, are, de asemenea, un caracter intensiv, industrial, mai ales în Europa Occidentală.

Identifică, în caseta alăturată, culturile agricole pentru care Europa este renumită pe plan mondial și notează-le pe caiet.

Discută cu colegii și explică de ce statele europene se numără printre principalii producători mondiali de sfeclă-de-zahăr, în timp ce pentru trestie-de-zahăr nu există niciun stat producător din Europa.

Agricultură intensivă

✓ Rețin

Cu o **agricultură** performantă, intensivă (mai ales în țările Europei de Vest și Centrale), adaptată la cerințele pieței și ale schimburilor mondiale, Europa este unul dintre principalii producători și exportatori mondiali de produse agricole vegetale și animale.

B. Industria

Explorez

- 1 Având în vedere informațiile de mai jos, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explicați următoarele situații:
 - a în secolele trecute, amplasarea centrelor și a activităților industriale avea în vedere: apropierea de sursa de materii prime, apropierea de piețele de desfacere și existența forței de muncă.
 - b între specificul actual al industriei statelor occidentale și cel din statele foste comuniste există diferențieri majore.

1

Europa este leagănul *Revoluției Industriale*, care a avut la bază tradițiile meșteșugărești dezvoltate în unele regiuni. Inițial, activitățile industriale s-au concentrat în bazinele carbonifere, în zonele bogate în minereuri de fier, în marile orașe-porturi.

2

Primele care au cunoscut o puternică industrializare au fost statele Europei Occidentale, care, după Al Doilea Război Mondial, au început un amplu proces de dezvoltare. Nou-formatele state comuniste au început și ele să-și dezvolte industria, bazându-se pe schimbul de materii prime din interiorul „Blocului comunist”.

3

După 1989, fostele state comuniste și-au reorientat producția industrială pe principiile economiei de piață.

4

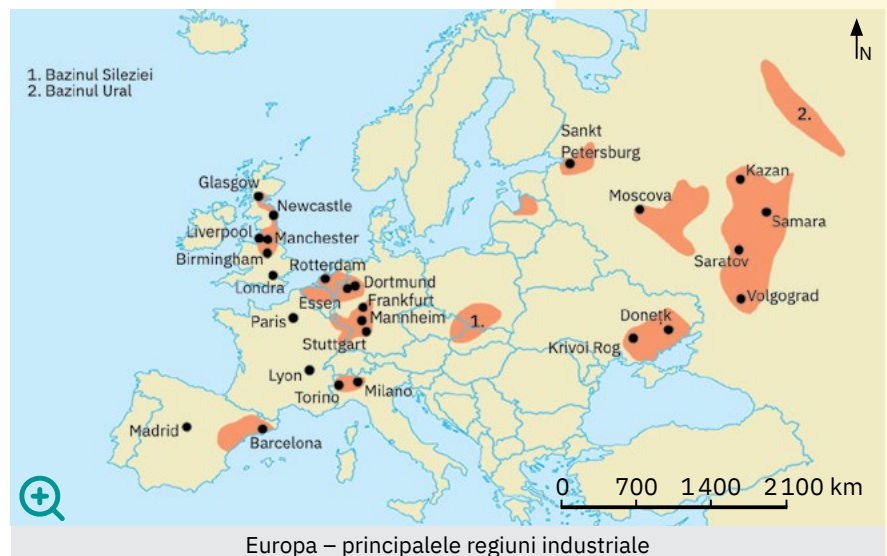
De la începutul *Revoluției Industriale* și până în prezent, Europa a fost și a rămas lider mondial în materie de diferite produse industriale. Ramura care susține majoritatea activităților economice și care a impulsionat dezvoltarea multor state europene este industria construcțiilor de mașini.

- 2 Europa dispune de o industrie complexă și diversificată la nivel de activități și produse industriale. Gradul de industrializare, deși ridicat în majoritatea statelor europene, prezintă unele diferențieri.

Identifică în caseta de mai jos principalele ramuri industriale ale Europei și notează-le pe caiet.

Analizează harta de mai jos și apoi, împreună cu colegii, formulează argumente care să susțină afirmația: *Cele mai multe centre și regiuni industriale sunt concentrate în Europa Occidentală și Centrală și mai puțin în fostele state comuniste.*

- top 10 al principalilor producători de oțel: Federația Rusă, Germania și Ucraina;
- Federația Rusă domină și clasamentele marilor producători mondiali de metale neferoase (cupru, aluminiu, argint etc.);
- industria de automobile, piese și subansamble auto (industria „automotive”) se remarcă prin companii multinaționale, cu producții importante la nivel mondial: Germania, Franța, Italia;
- industria aeronautică și aerospațială;
- industria chimică: petrochimie, industria produselor cosmetice (renumitele mărci francezești), industria farmaceutică etc.;
- industria alimentară: Franța, Italia, Germania, Regatul Unit, Spania, Țările de Jos dețin companii și produse renumite la nivel mondial;
- industria textilă: mărci precum Adidas (Germania), Kappa, Lotto, Diadora (Italia), Zara, Mango (Spania), Lacoste (Franța) sunt apreciate în întreaga lume.

- 3 Citește următorul text, preluat de pe site-ul Agenției Europene de Mediu, și explică următoarea afirmație: *Industria este o componentă esențială a economiei Europei, dar totodată și o sursă de poluare.*

„Sectoarele industriale ale Europei aduc multe beneficii economice și sociale importante: acestea produc bunuri și produse, generează locuri de muncă și venituri fiscale. Cu toate acestea, cele mai mari instalații industriale din Europa sunt responsabile de o proporție semnificativă din totalul emisiilor de poluanți atmosferici importanți și gaze cu efect de seră (GES), precum și de alte efecte asupra mediului, inclusiv eliberarea de poluanți în apă și în sol, generarea de deșeuri și consumul de energie.”

Industria, sursă de poluare a mediului

✓ Rețin

Europa este unul dintre cele mai industrializate continente, **industria sa actuală contribuind substanțial la economia mondială.**

Tendința generală spre care se orientează îndeosebi statele occidentale este de renunțare la unele industrii mari consumatoare de resurse și totodată poluante și de integrare în procesele de producție industrială a inovațiilor tehnologice și a tehnologiilor digitale.

C. Serviciile

! Analiză critică

1 Analizează, împreună cu colegii, casetele și hărțile de mai jos și formulează argumente care să susțină afirmația: **Europa dispune de sisteme de transport diversificate și complementare, ce facilitează traficul de persoane și de mărfuri prin căi și mijloace de comunicație variate.**

Dați exemple de trei orașe noduri rutiere (orașe în care se intersectează mai multe căi rutiere).

Numiți cinci porturi și cinci aeroporturi din Europa.

Transporturile rutiere

- repartiție neuniformă a căilor rutiere;
- rețeaua de autostrăzi este mai dezvoltată în Europa Centrală și de Vest (Franța, Regatul Unit, Belgia, Germania, Țările de Jos);
- căile transeuropene sunt marcate cu simbolul E și numerotate (de ex. E60).

Transporturile feroviare

- căile feroviare le însoțesc și le completează pe cele rutiere, urmând configurația reliefului și a rețelei hidrografice;
- densitatea căilor ferate este mai redusă în țările nordice;
- magistralele feroviare traversează continentul de la vest la est;
- se remarcă trenurile de mare viteză (TGV).

Transporturile fluviale

- principalele artere navigabile sunt Dunărea și Rinul, la care se adaugă și alte fluvii (Tamisa, Sena, Elba, Vistula, Volga etc.);
- o rețea densă de canale leagă cursurile de apă, facilitând navigația în interiorul continentului;
- Duisburg (pe Rin) este cel mai important port fluvial, atât din Europa, cât și de pe glob.

Transporturile maritime

- foarte intense pe fațada atlantică și mediterană, dar și la Marea Baltică, Marea Nordului, Marea Neagră etc.;
- după traficul de mărfuri, Rotterdam este cel mai mare port maritim european.

Transporturile aeriene

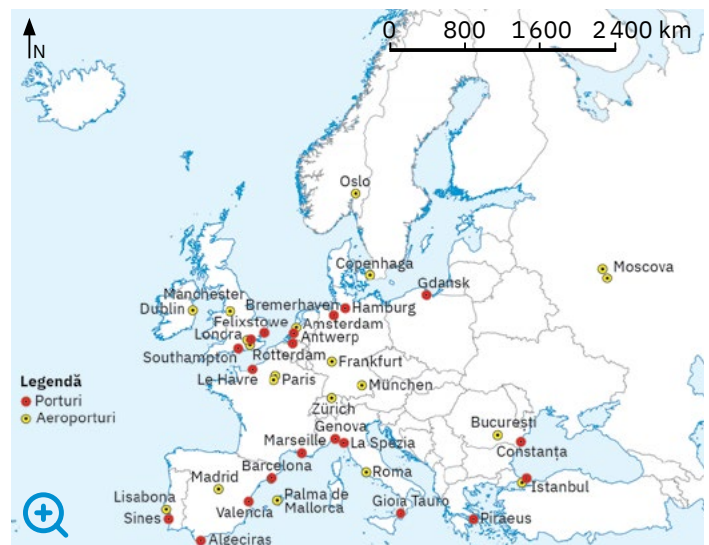
- cel mai intens trafic aerian și cea mai densă rețea se remarcă în Europa Vestică și Centrală, date fiind intensele legături transoceanice;
- cele mai mari aeroporturi, după traficul de pasageri, sunt la Istanbul, Londra (Heathrow) și Paris (Charles de Gaulle).

Transporturile speciale

- bine dezvoltate, reprezentate de: conducte de petrol și gaze, linii electrice de înaltă tensiune, telecomunicații (rețea telefonică și de internet cu performanțe la nivel mondial).

Rețeaua marilor șosele europene

Marile porturi și aeroporturi europene

- 2 Analizează împreună cu colegii infograficele și imaginile de mai jos. Identificați **tipurile de turism** definitorii pentru Europa și principalele **regiuni** prin care continentul nostru atrage anual cel mai mare număr de turiști și realizează cele mai mari încasări din acest domeniu al serviciilor.

Formulați argumente prin care să susțineți afirmația: *Europa deține un potențial turistic remarcabil atât prin varietatea reliefului, a peisajelor și a elementelor naturale cu rol curativ (de refacere a sănătății), cât și prin impresionantele valori cultural-istorice.*

Principalele tipuri de turism

- turismul balnear și climateric (pentru cure heliomarine, pentru odihnă, tratament și cure de ape minerale)
- turismul montan și de sporturi de iarnă
- turismul cultural-istoric

Principalele regiuni turistice

- litoralul mediteranean (Costa Brava, Costa del Sol – Spania, Coasta de Azur – Franța, riviera italiană, litoralul grecesc etc.)
- țările alpine
- țările scandinave
- marile capitale și împrejurimile lor

Muzeul Luvru, Paris

Castelul Chambord, Valea Loarei

Sogne Fjord, cel mai adânc fiord din lume

Viena, Austria

Chamonix, Franța

Orașul-muzeu Stavanger, Norvegia

Plajă pe Costa del Sol, Spania

Mănăstirea Voroneț, România

Santorini, Grecia

- 3 Europa este cel mai mare **exportator** mondial de bunuri prelucrate și de servicii și reprezintă, la rândul său, cea mai mare piață de export pentru circa 80 de țări ale lumii. Statele din Europa cu cele mai mari valori (în miliarde de dolari) ale exporturilor și importurilor sunt Germania, Franța, Țările de Jos, Italia, Regatul Unit și Rusia. Cei mai importanți parteneri comerciali ai statelor din Europa sunt Statele Unite, China, Japonia, Coreea de Sud, dar și unele state sud-americe și africane. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explicați de ce dezvoltarea rețelelor de transport și modernizarea comunicațiilor au determinat intensificarea activităților specifice atât comerțului interior, cât și comerțului exterior.

ȘTIAI CĂ?

Turismul pentru cure heliomarine este foarte dezvoltat pe țărmurile Mării Mediterane:

- litoralul spaniol, împărțit în trei sectoare (Costa Brava/zona Barcelona, Costa Blanca/Valencia – Alicante – Cartagena și Costa del Sol/Almeria – Málaga – Marbella), cărora li se adaugă Insulele Baleare (Majorca, Minorca, Ibiza);
- riviera franceză, dintre Toulon și Monte Carlo, cunoscută sub numele de „Coasta de Azur”, care cuprinde stațiuni celebre în întreaga lume: Cannes, Antibes, Saint Tropez, Nisa, Monte Carlo etc.);
- riviera italiană oferă puncte de interes turistic major atât la Marea Ligurică (San Remo) și Marea Tireniană (Capri), cât și la Marea Adriatică (Rimini);
- litoralul grecesc de la Marea Egee (peninsula Calcidică, Paralia Katerini) și mai ales pleiada de insule din Marea Ionică (Zakynthos, Chefalonia, Corfu) și Marea Egee (Thasos, Creta, Santorini, Rhodos, Naxos, Mykonos, Chios etc.).

Turismul pentru odihnă, tratament și cure de ape minerale este dezvoltat în Franța (Evian), Republica Cehă (Karlovy-Vary), România (Călimănești, Borsec, Sovata).

✓ Rețin

Serviciile reprezintă domeniul cu cea mai mare contribuție la creșterea nivelului de trai și a puterii economice a Europei. Continentul nostru are cel mai diversificat, dens și mai performant sistem de transporturi din lume, este leagănul turismului mondial și un partener activ pe piața schimburilor comerciale internaționale.

ȘTIU

Amintește-ți ce știi despre Uniunea Europeană.

SIMBOLURILE UNIUNII EUROPENE:

- **Imnul:** *Odă bucuriei*, pe versuri de Friedrich Schiller și muzică de Ludwig van Beethoven
- **Ziua Europei:** 9 mai (această zi marchează aniversarea momentului istoric reprezentat de „Declarația Schuman” și celebrează pacea și unitatea în Europa)
- **Drapelul:** un cerc (simbol al unității) format din 12 stele auriu pe fond albastru

- **Mottoul:** „Uniți în diversitate”, folosit pentru prima dată în anul 2000.

Uniunea Europeană

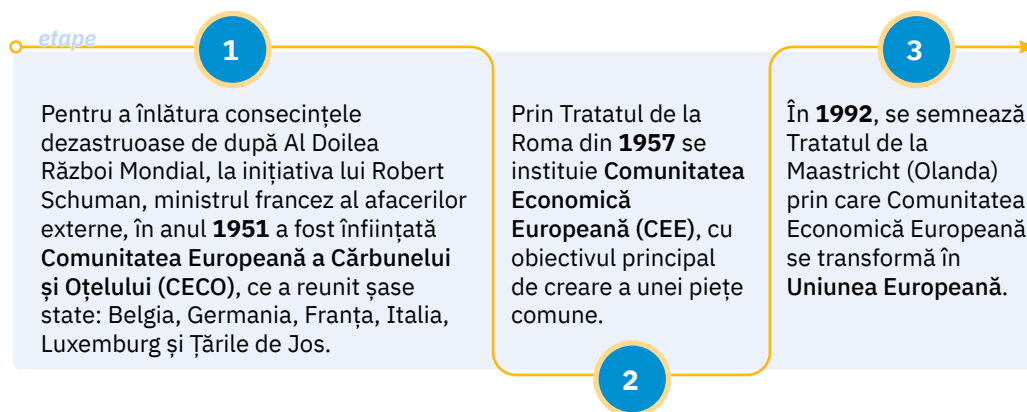
Caracteristici generale

! Analiză critică

- 1 Uniunea Europeană (UE) este o asocierie de state care urmăresc aceleași obiective, pe principiul unui vechi proverb românesc: „Unde-s doi, puterea crește”.

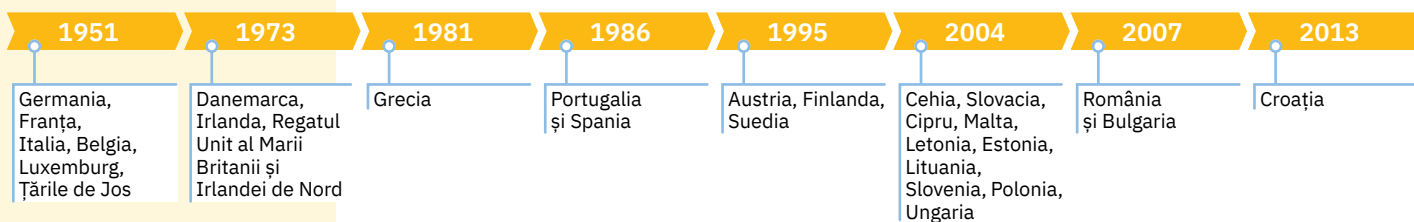
Analizează infograficul de mai jos, care prezintă cele trei etape importante ale formării Uniunii Europene, și stabilește dacă următoarele afirmații sunt adevărate sau false.

- Uniunea Europeană de astăzi își are originea în mai multe tratate semnate în perioada de după Al Doilea Război Mondial.
- Statele fondatoare ale Uniunii Europene sunt Germania, Franța, Italia, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg.

- 2 În cei peste 70 ani de existență, Uniunea Europeană a cunoscut șapte valuri de aderare, dar și un acord de retragere, Regatul Unit părăsind construcția europeană la 31 decembrie 2020.

Observă în cronologia de mai jos evoluția integrării europene. În ce an a aderat România? Care este ultimul stat membru și în ce an a aderat la Uniunea Europeană? Câte state cuprinde în prezent Uniunea Europeană?

ȘTIAI CĂ?

- Actualele țări candidate pentru aderarea la UE sunt: Albania, Muntenegru, Macedonia de Nord, Serbia, Bosnia și Herțegovina, Kosovo și Turcia.
- Motoarele economice ale UE sunt Germania și Franța.
- UE, China și SUA sunt cele mai mari economii din lume, producând fiecare aproximativ 16% din produsul intern brut (PIB) la nivel mondial.

Localizează pe harta de la pagina alăturată **statele membre UE** și notează-le pe caiet. Numește cel mai mare și respectiv cel mai mic stat al UE, după suprafață. Citește apoi afirmația următoare și completează spațiile punctate cu informațiile corespunzătoare: *Având o suprafață de peste 4 milioane km², Uniunea Europeană se extinde geografic aproape continuu în partea ... și ... a Europei, în partea ... și în sudul continentului (mai puțin în Peninsula ...).*

- 3 Uniunea Europeană se individualizează printr-o serie de însemne/simboluri care îi conferă o identitate unică pe plan european și mondial.

Identifică pe coloana alăturată simbolurile Uniunii Europene. Ce consideri că simbolizează stelele de pe drapelul UE? Alege răspunsul corect dintre variantele de mai jos. Argumentează răspunsul.

- a numărul statelor membre UE;
- b numărul limbilor vorbite în UE;
- c suprafața UE (milioane km²);
- d unitatea, solidaritatea și armonia între popoarele Europei.

4 Domeniile de acțiune și interesele comune ale Uniunii Europene și ale cetățenilor europeni sunt promovate în cadrul a patru **instituții principale**, prezentate mai jos. Numește aceste instituții și precizează orașele în care acestea își au sediul.

Parlamentul European
(sediul din Strasbourg, Franța)

- membrii săi sunt aleși prin votul cetățenilor statelor UE; are rol legislativ, de control și bugetar; celelalte sedii sunt la Bruxelles și Luxemburg.

Consiliul European
(Strasbourg, Franța)

- definește direcția politică generală și prioritățile UE; este format din șefii de stat sau de guvern ai tuturor țărilor UE.

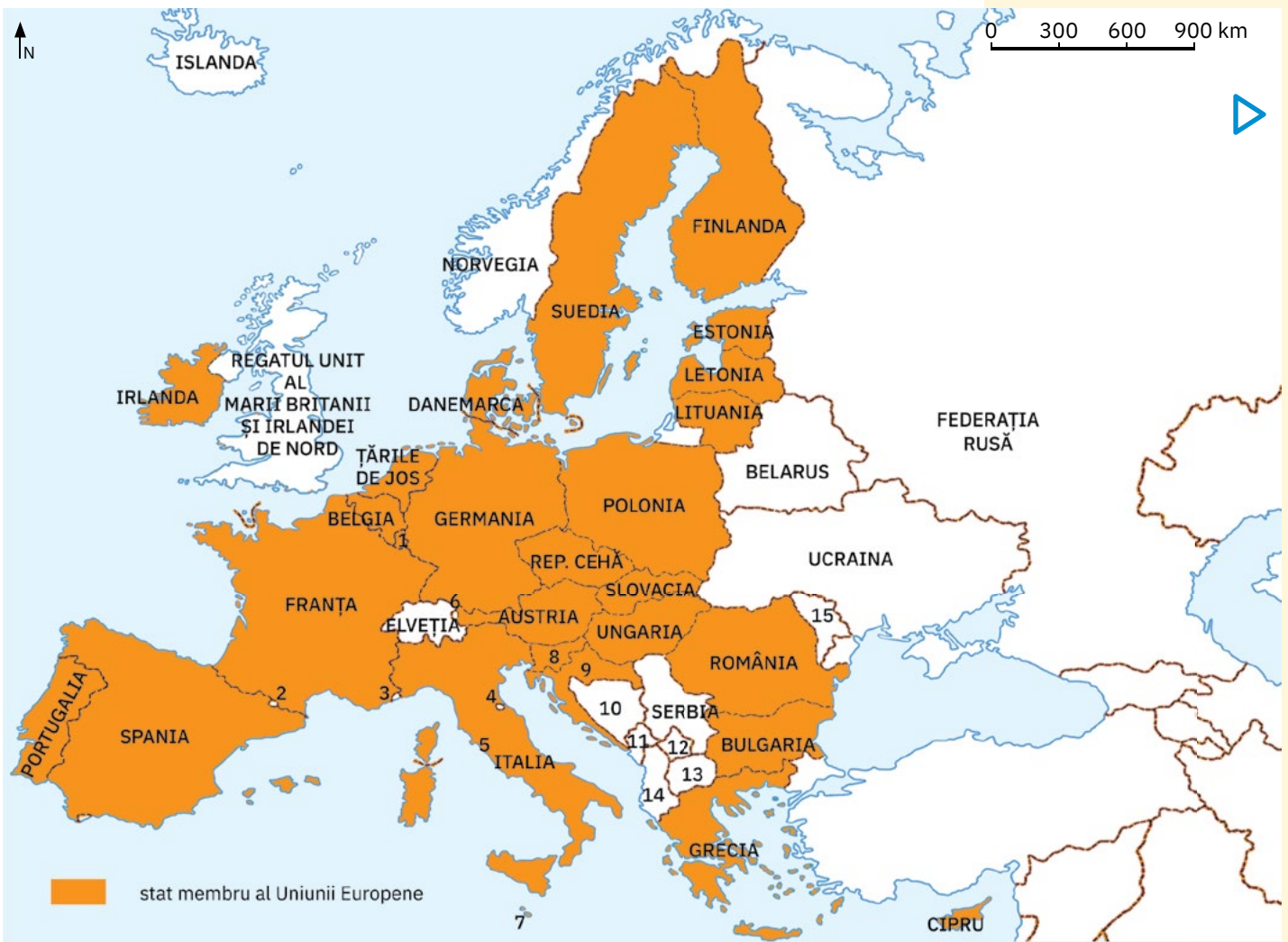
Consiliul Uniunii Europene
(Bruxelles, Belgia)

- adoptă legislația europeană și coordonează politicile UE; reprezintă guvernele statelor membre.

Comisia Europeană
(Bruxelles, Belgia)

- reprezintă interesele comune ale UE și este organul executiv al acesteia.

- 1. LUXEMBURG
- 2. ANDORRA
- 3. MONACO
- 4. SAN MARINO
- 5. VATICAN

- 6. LIECHTENSTEIN
- 7. MALTA
- 8. SLOVENIA
- 9. CROAȚIA
- 10. BOSNIA ȘI HERȚEGOVINA

- 11. MUNTENEGRU
- 12. KOSOVO
- 13. MACEDONIA DE NORD
- 14. ALBANIA
- 15. REPUBLICA MOLDOVA

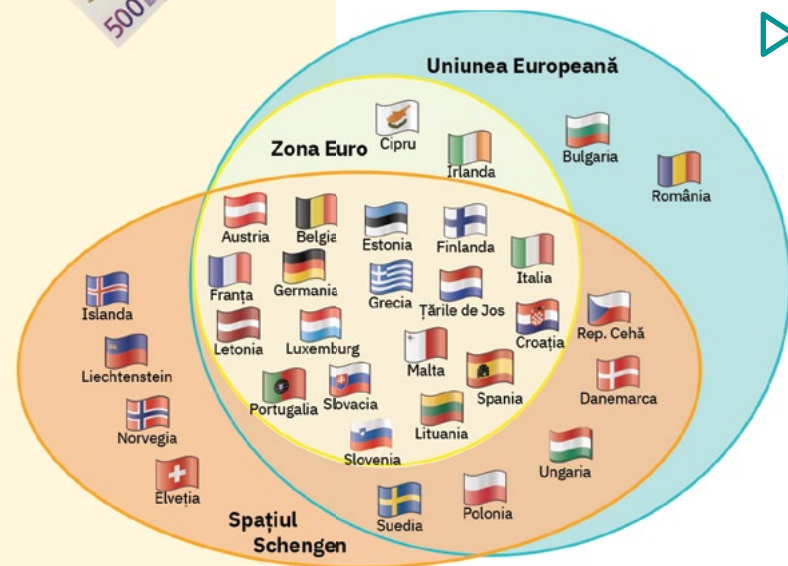
Harta Uniunii Europene

INVESTIGAȚIE:

Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

Întră pe site-ul Comisiei Europene (https://commission.europa.eu/index_ro) și caută *Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene*.

Citește acest document și descoperă drepturile și libertățile de care beneficiezi tu și orice cetățean al UE. Discută cu familia și prietenii tăi despre importanța respectării acestor drepturi.

Explorez

- 1 Uniunea Europeană este întemeiată pe șase **valori fundamentale**, stabilite în tratatele UE și în Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care stau la baza societății în care trăim și trebuie să fie respectate de către toate statele membre. Identifică mai jos valorile comune promovate de-a lungul anilor de Uniunea Europeană și apoi accesează site-ul https://multimedia.europarl.europa.eu/ro/video/what-are-eu-values_B01-ESN-210315. Vizionează împreună cu colegii materialul video și apoi discutați despre importanța respectării acestor valori.

Valorile Uniunii Europene:

- 2 Dintre numeroasele **obiective** ale Uniunii Europene se remarcă următoarele:
 - promovarea progresului economic și social al tuturor statelor membre;
 - crearea unei *piețe comune* (care asigură libera circulație a bunurilor, a forței de muncă, a serviciilor și a capitalului);
 - instituirea unei *monede unice* – Euro (care facilitează schimburile comerciale, tranzacțiile bancare etc.);
 - instituirea *cetățeniei europene* (care nu înlocuiește cetățenia națională, dar o completează, cetățenii UE având dreptul și libertatea de a alege țara UE în care doresc să studieze, să lucreze sau să se pensioneze).

Discută cu colegii și formulați argumente prin care să demonstrați importanța acestor obiective ale UE.
- 3 Identifică în schema de mai jos statele Uniunii Europene care au aderat la moneda unică (Euro) și statele care, deși sunt membre, au încă în circulație propriile monede.

Formulează o părere prin care să exprimi ce schimbări consideri că se vor produce în viața familiei tale când România va intra în Zona Euro.

- 4 Spațiul Schengen este una dintre cele mai importante realizări ale proiectului european. Acesta a început în 1985 (ca proiect interguvernamental între cinci țări ale UE – Franța, Germania, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg) și s-a extins treptat pentru a deveni cel mai mare spațiu de liberă circulație din lume. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți ce importanță are faptul că oamenii pot călători liber, ca urmare a eliminării controalelor la frontieră, între cele mai multe dintre țările UE.

Retin

Uniunea Europeană este o uniune economică și politică, un parteneriat unic între statele membre, care are drept scop asigurarea păcii, stabilității, democrației și a drepturilor omului, a progresului economic și a bunăstării populației, atât în Europa, și pe plan mondial. Întreaga activitate a UE are la bază colaborarea dintre instituțiile sale reprezentative și cele 27 de state membre în prezent (2023).

Prioritățile actuale și de perspectivă ale politicilor UE au în vedere crearea unei economii moderne, eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și competitivă, dar care protejează, în același timp, cadrul natural al Europei, luptând împotriva schimbărilor climatice. Totodată, UE se implică și în domenii care privesc relațiile externe dintre statele lumii, securitatea, justiția, migrația internațională etc.

Recapitulare și autoevaluare

I Scrie pe caiet litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc. Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Orașul Berlin este capitala statului marcat cu litera:
a B; b C; c E; d F.
- Reprezintă capitala unui fost stat comunist orașul marcat cu cifra:
a 2; b 3; c 4; d 5.
- Energia geotermală este intens utilizată în statul marcat cu litera:
a A; b C; c E; d G.
- Face parte din familia fino-ugrică limba vorbită în statul a cărui capitală este orașul marcat cu cifra:
a 3; b 5; c 6; d 8.
- Aeroportul Heathrow este situat în statul marcat cu litera:
a C; b F; c G; d H.

II Scrie pe caiet informația care completează fiecare dintre afirmațiile următoare:

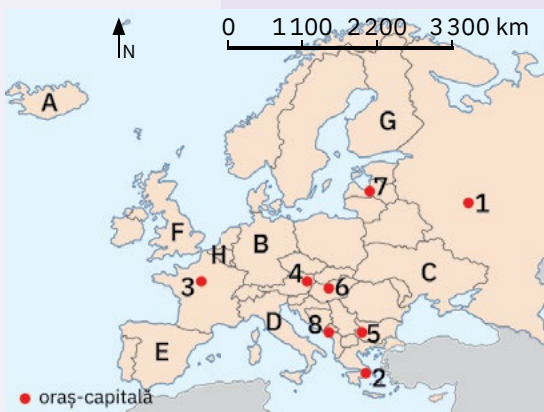
- Pădurile ocupă peste 70% din suprafața statului marcat cu litera ...
- Parlamentul European și Consiliul Uniunii Europene își au sediile în capitala statului marcat cu litera ...
- Exploatează cărbuni din bazinul Donbas statul marcat cu litera ...
- Porturile Marsilia și Le Havre se află în statul a cărui capitală este marcată cu cifra ...
- Orașul-capitală Podgorica este marcat cu cifra ...
- Statul cu capitala la Helsinki este marcat cu litera ...
- Vatican și San Marino sunt situate pe teritoriul statului marcat cu litera ...

III Identifică statul sau orașul-capitală pe baza caracteristicilor și a denumirilor geografice prezentate mai jos. Notează pe caiet litera sau cifra cu care fiecare dintre acestea este marcat pe hartă.

- stat, fondator UE, regiunea industrială Rin-Ruhr;
- stat, turism cultural-istoric, Colosseum;
- oraș-capitală, important nod rutier, Kremlin;
- oraș-capitală, religie ortodoxă, Paralia Katerini;
- stat, monarhie, Costa del Sol;
- oraș-capitală, industria cosmeticelor, Luvru;
- stat, monarhie, cărbuni, Buckingham.

IV Tabelul alăturat prezintă câteva aspecte specifice pentru două state europene. Analizează datele și scrie pe caiet răspunsurile la următoarele cerințe.

- Precizează numele statului cu cea mai mare densitate medie a populației.
- Calculează cu câți kilometri este mai lungă rețeaua feroviară din Italia față de cea din Norvegia.
- Precizează un factor natural care influențează distribuția căilor ferate în spațiul european.

Harta de mai sus se referă la Subiectele I, II și III.

- Pe hartă sunt marcate cu litere de la A la H state europene și cu cifre de la 1 la 8 oraș-capitală.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	5 x 3 p = 15 p
Subiectul II	7 x 4 p = 28 p
Subiectul III	7 x 5 p = 35 p
Subiectul IV	3 x 4 p = 12 p

Total: 15 p + 28 p + 35 p + 12 p + 10 p din oficiu = **100 de puncte**

Aspecte specifice	Italia	Norvegia
Suprafața (km ²)	301 340	384 485
Populația totală (nr. loc.)	59 000 000	5 400 000
Lungimea rețelei feroviare în exploatare (km)	16 779	3 890

(Sursa datelor: INS; valorile sunt rotunjite)

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

În ce măsură...?

Citește cu atenție enunțurile următoare. Bifează cu X caseta cu varianta de răspuns care consideri că te reprezintă.

În ce măsură...	niciodată	rar	uneori	des (frecvent)
sunt interesat/interesată de cunoașterea Europei și a lumii în care trăiesc?				
am grijă la consumul de energie electrică și de apă în viața cotidiană?				
sunt interesat/interesată să particip voluntar la activități de protecție a mediului înconjurător?				

★ **Suprafața:**
357 021 km²

👤 **Populația:**
80,5 mil. loc.

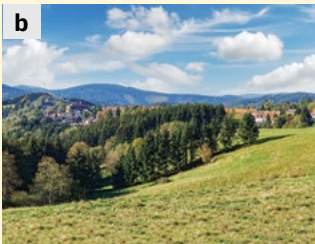
📍 **Capitala:** Berlin;
populația capitalei:
3,5 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică federală

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

Vf. Zugspitze (2962 m),
Alpii Bavariei – cei mai înalți
munți din Germania

Munții Harz (b), Munții
Metaliferi (c), Munții Pădurea
Neagră (d) – masive muntoase
hercinice, puternic erodate

Europa Centrală Germania

! Analiză critică

- 1 Analizează harta Germaniei și harta Europei din atlasul geografic și identifică **poziția geografică** a Germaniei în cadrul Europei, precum și statele vecine. La ce mări are ieșire Germania?
- 2 Având în vedere poziția și **caracteristicile naturale**, reprezentate pe harta alăturată și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la g, reformulează, împreună cu colegii, afirmațiile din textul următor astfel încât să corespundă cu realitatea geografică specifică Germaniei.

Germania are un *relief* dispus în trepte care scad altitudinal de la nord la sud. Cei mai înalți sunt Munții Alpii Bavariei (aproape 2 000 m) situați în partea sudică, la poalele cărora se află Podișul Harz. Partea centrală este formată din masive muntoase vechi, mai joase, iar în sudul țării se întinde o largă câmpie (cu altitudini sub 200 m), sector al Câmpiei Nord-Europene. *Climatul* Germaniei este temperat-continental, cu nuanțe maritime în sud. Un vast sistem de canale leagă principalele *fluvii* (Dunărea – care izvorăște din Munții Alpii Bavariei, Rin, Elba, Oder). *Vegetația* este reprezentată de păduri de foioase și conifere.

- 3 Argumentați afirmația: *Rețeaua hidrografică a Germaniei este colectată de trei bazine marine.*

Fluviile Germaniei (Rin – e, Dunărea – f, Elba, Oder, Weser etc.) sunt legate printr-o rețea de canale construite pentru a facilita navigația.

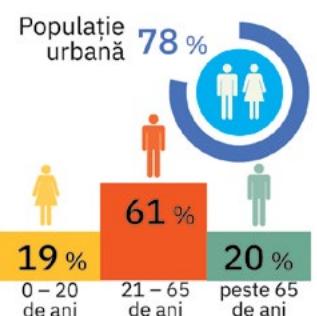

Canalul navigabil Main – Dunărea (153 km)

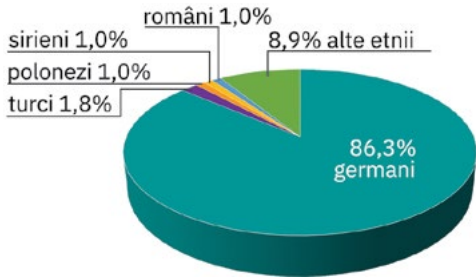
🗺️ Explorez

- 1 Analizează împreună cu colegii infograficele de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Germaniei.

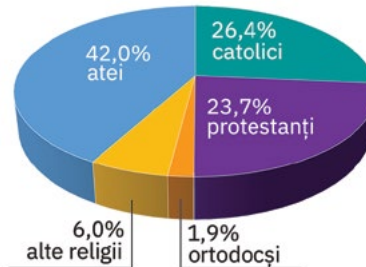

- 2 Analizează textul și graficele de mai jos. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, dați exemple de schimbări survenite la nivelul populației și în viața culturală a acestui stat ca urmare a faptului că Germania este una dintre cele mai căutate destinații de migrație din lume.

Creșterea populației Germaniei din ultimul deceniu s-a datorat în principal numărului ridicat de imigranți proveniți din țări afectate de război și de violență (Siria, Afganistan și Irak în 2015-2016) și recent din Ucraina. O imigrație constantă se înregistrează însă și din țările UE (în principal din România, Bulgaria și Polonia).

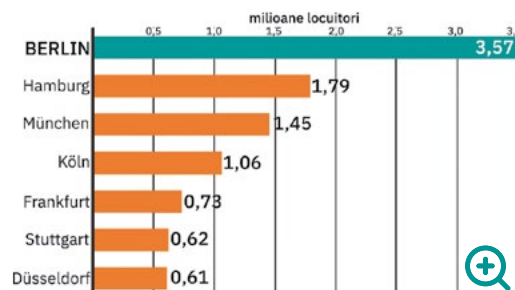

Diversitatea etnică

Diversitatea religioasă

- 3 În Germania sunt 80 de orașe cu peste 100 000 de locuitori (în care trăiește aproximativ 30% din populație) și peste 1 500 de orașe mai mici. Identifică în graficul și în imaginile alăturate primele orașe ale Germaniei, după numărul de locuitori. Notează pe caiet numele orașelor cu peste un milion de locuitori.

- 4 Germania are în prezent (2022) cea mai dezvoltată economie din Europa și a patra din lume (după SUA, China și Japonia). Sectorul serviciilor contribuie cu aproximativ 70% la PIB-ul țării, industria cu 29,1%, iar agricultura cu 0,9%. Pe baza acestor informații și a celor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Germania.

De la reunificarea Germaniei, în 1990, capitala Berlin a devenit un centru global de cultură, educație, mass-media, turism, politică și știință.

Orașul Hamburg găzduiește al doilea port din Europa. Are o tradiție puternică în sectorul financiar, găzduind cea mai veche bursă din Germania.

Orașul München, reședința Bavariei este un important centru industrial (firmele BMW – foto, Siemens), comercial și financiar.

Resurse naturale

- cărbuni (bazinele Ruhr și Saar)
- minereuri de fier (în Munții Harz, Masivul Șistos Renan)
- sare
- sulf etc.

Industria

Deține locuri de prim rang pe plan mondial în domenii precum: siderurgie, metalurgie neferoasă, energie electrică (peste 30% din surse regenerabile), construcții navale, autovehicule (locul 1 din Europa și 4 pe glob), domeniu cu mare tradiție.

Agricultura

Este modernă și performantă, situând Germania pe primele locuri la cereale (îndeosebi orz și ovăz), cartofi, sfeclă-de-zahăr, plante furajere etc., precum și la creșterea porcinelor, la industriile cărnii, a laptelui și a produselor lactate etc.

Serviciile

- Rețea de transport dintre cele mai dezvoltate, diversificate și moderne din lume (Duisburg, cel mai mare port fluvial din Europa).
- Bogat potențial turistic, bine valorificat.
- Germania este unul dintre principalii importatori și exportatori ai globului.

✓ Rețin

Disponând de un relief variat, climă prielnică, importante resurse de apă și de subsol, Germania este a doua cea mai populată țară europeană (după Federația Rusă) și deține una dintre cele mai mari economii din lume, activitățile industriale și serviciile fiind concentrate îndeosebi în marile orașe: Berlin, Hamburg și München.

★ **Suprafața:**
41 285 km²

👤 **Populația:**
8,7 mil. loc.

📍 **Capitala:** Berna;
populația capitalei:
0,13 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică federală

🌐 **Moneda:** francul elvețian (CHF)

Vf. Dufourspitze (4 635 m) din Munții Alpi, care ocupă circa 70% din suprafața Elveției.

Podișul Elveției concentrează majoritatea populației, fiind principala regiune agricolă.

Climatul Elveției este temperat-continental și tipic alpin în zona montană, favorizând practicarea sporturilor de iarnă.

Rinul, Ronul – foto –, Innul (un afluent al Dunării) și Ticino (un afluent al Padului) sunt principalele râuri ale Elveției.

Relieful predominant muntos adăpostește numeroase lacuri glaciare (Geneva – foto, cel mai extins).

Elveția

! Analiză critică

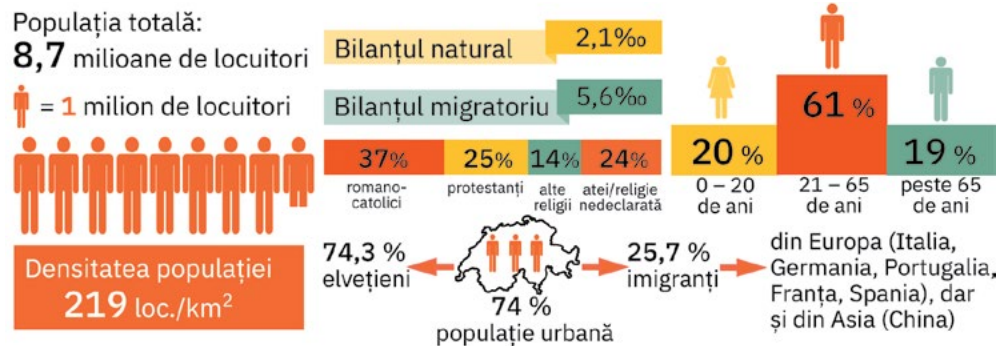
1 Având în vedere harta alăturată și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la e, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Elveției în cadrul Europei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.

- 2 Explicați prezența reliefului glaciar și a numeroaselor lacuri glaciare în acest stat.
3 Formulați argumente care să susțină afirmația: *Principalele cursuri de apă care traversează Elveția sunt tributare la patru mări.*

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Elveției.
Explicați de ce creșterea populației, fenomen început după 1990, va continua și în următorii treizeci de ani (conform estimărilor specialiștilor elvețieni).

Sursa datelor: Federal Statistical Office Switzerland

- 2 Marile orașe ale Elveției reprezintă centre financiar-bancare și comerciale de talie internațională, dar și renumite stațiuni turistice.
Identifică pe harta de mai sus capitala și principalele orașe elvețiene. Notează apoi pe caiet numele acestora.
- 3 Săracă în resurse naturale, Elveția importă materii prime și produse semifinite și exportă produse manufacturate cu un grad ridicat de prelucrare. Succesul economiei elvețiene se bazează pe o industrie performantă, cu un înalt nivel tehnologic și cu investiții permanente în cercetare și dezvoltare. Foarte dezvoltate sunt și activitățile din domeniul serviciilor (care concentrează majoritatea populației active).
Explică de ce principalul sector al agriculturii este zootehnia, Elveția având reputația de a fi țara bovinelor.

✓ Rețin

Elveția, stat alpin cu o întindere relativ redusă și cu o populație în creștere, deține una dintre cele mai dezvoltate economii din Europa.

Este renumită la nivel mondial prin produsele sale emblematice: articolele de orologie (ceasuri), chimice și farmaceutice, alături de ciocolată și brânzeturi.

Austria

Analiză critică

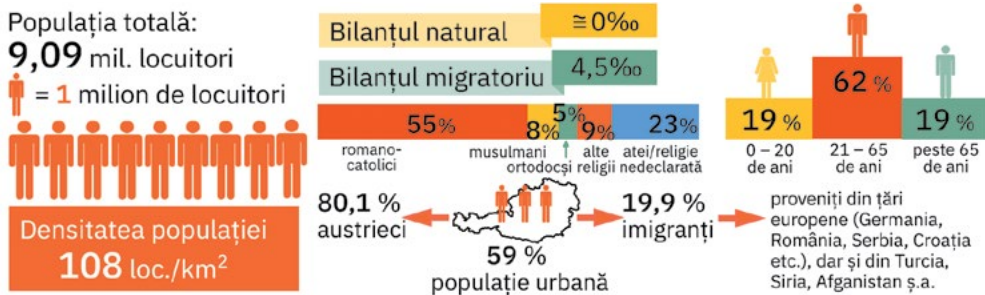

- ★ **Suprafața:** 83 871 km²
- 👤 **Populația:** 9,09 mil. loc.
- 📍 **Capitala:** Viena; populația capitalei: 1,9 mil. loc.
- 🏛️ **Forma de guvernământ:** republică federală
- 🌐 **Moneda:** euro (EUR)

- Având în vedere harta de mai sus și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la d, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Austriei în cadrul Europei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.
- Explicați prezența reliefului glaciar și a lacurilor glaciare în acest stat.

Explorez

- Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Austriei. Reformulați afirmația următoare, astfel încât să exprime realitatea demografică a Austriei: *Creșterea populației în Austria se realizează aproape exclusiv prin natalitatea ridicată, deoarece numărul de imigranți este aproape identic cu cel al emigranților.*

Sursa datelor: STATISTICS AUSTRIA. Statistik des Bevölkerungsstandes, 2021

- Citește informațiile de mai jos privind **orașele** Austriei. Discută cu colegii și formulează opinii prin care să explicați de ce în Austria există doar un singur oraș cu peste un milion de locuitori (Viena). Identificați pe hartă principalele orașe din Austria.

Principalele orașe din Austria sunt și importante centre industriale, financiar-bancare, culturale și turistice (stațiuni montane și de sporturi de iarnă). **Viena**, capitala țării (aproape 1,9 mil. loc.), este situată la poalele masivului muntos Pădurea Vineză și reprezintă una dintre capitalele culturale (renumit oraș al muzicii) și turistice ale Europei, sediu al unor organisme ONU.

Austria are o **economie** dezvoltată, bazată pe servicii (turism, transporturi, activități financiar-bancare). Industria este diversificată (produse ale industriilor constructoare de mașini, chimică, alimentară, de prelucrare a lemnului sunt deosebit de apreciate pe piețele internaționale) și de mare productivitate. Are o agricultură puternic mecanizată, de mare randament.

- Citește informațiile de mai sus privind **economia** Austriei. Ce importanță are pentru economia Austriei faptul că circa 50% din suprafața acestui stat este acoperită de păduri? Numește principala regiune agricolă a Austriei.

Rețin

Austria, statul central-european cu capitala la Viena, are un relief predominant muntos, o populație în creștere datorită imigrației și prezintă o economie dezvoltată, axată pe servicii, cu o industrie și o agricultură performante.

Munții Alpi (vf. Grossglockner, 3 798 m – foto) acoperă aproape 75% din suprafața țării.

Bazinul Vienei, sector al Câmpiei Panonice numit și Burgenland, este principala regiune agricolă a Austriei.

Clima, care are pe mari întinderi un caracter montan/alpin, permite practicarea sporturilor de iarnă, Austria fiind recunoscută internațional prin numeroasele sale stațiuni montane.

Dunărea, în regiunea deluroasă din nordul Austriei

★ **Suprafața:**
312 685 km²

👤 **Populația:**
37,8 mil. loc.

📍 **Capitala:** Varșovia;
populația capitalei:
1,8 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică

💰 **Moneda:** zlotul (PLN)

Peste 70% din suprafața țării are un relief de câmpie (*Marea Câmpie Poloneză*, sector al Câmpiei Nord-Europene), cu altitudini sub 200 m, intens modelată de foștii ghețari de calotă.

Marile acumulări de morene depuse de ghețari se regăsesc astăzi sub forma unor șiruri de coline (*Colinele Pomeraniei* – b) care adăpostesc numeroase lacuri (c – Lacul Sniardwy, cel mai întins dintre *Lacurile Mazuriene*).

Polonia

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, identifică poziția geografică a Poloniei în cadrul Europei, precum și statele vecine. La ce mare are ieșire Polonia?
- 2 Analizează caracteristicile naturale ale Poloniei reprezentate pe harta alăturată, ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la f, precum și în casete. Discută cu colegii și prezentați principalele caracteristici ale **mediului natural** din acest stat.

Urmărește pe hartă traseul Vistulei și stabilește treptele de relief pe care le traversează de la izvoare spre vărsare. De ce acest fluviu este considerat axa hidrografică a Poloniei?

Explică faptul că, după modul de formare, Lacurile Mazuriene fac parte din categoria lacurilor glaciare.

Râul Vistula

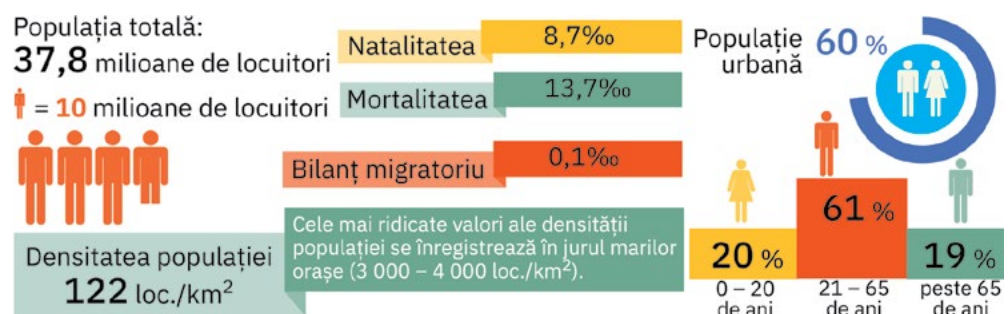
Relieful Poloniei prezintă o dispunere în trepte, munții ocupând partea sudică. Cei mai înalți sunt Munții Beskizi, un sector al Munților Carpați (d), cu altitudinea maximă de 2499 m, vf. Rysy.

Desfășurându-se latitudinal pe mai mult de 5°, climatul temperat-continental (cu nuanțe maritime la nord și etajat în zona montană) prezintă diferențieri de la sud la nord, astfel că podișurile sudice (Podișul Lublin – e) au o intensă utilizare agricolă.

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabilește principalele caracteristici ce definesc populația Poloniei.
- 2 Polonia, cunoscută ca una dintre cele mai populate țări europene, înregistrează de peste un deceniu o scădere relativ constantă a numărului de locuitori, ca urmare a scăderii natalității.

Formulează o părere prin care să explici de ce scăderea populației va continua și în următoarele decenii (specialiștii polonezi estimează că în 2050 populația țării va ajunge la 34 mil. loc.).

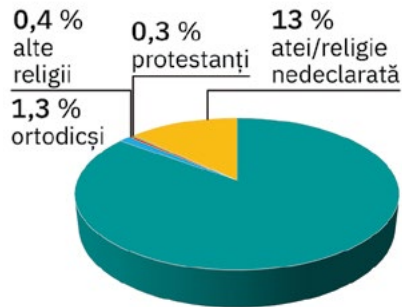

3 Având la bază informațiile de mai jos, discută cu colega/colegul de bancă și formulează două argumente care să susțină afirmația: *Populația Poloniei este relativ omogenă.*

imigranții de pe teritoriul Poloniei provin mai ales din Ucraina, Belarus, Rusia, India, China, Afganistan etc.

Structura etnică

Diversitatea religioasă

4 Tabelul și imaginile alăturate prezintă informații despre cele mai mari orașe din Polonia, după numărul de locuitori (sursa datelor: *Główny Urząd Statystyczny Statistics Poland, 2021*).

Oraș	Populația (nr. loc.)
Cracovia	802 583
Łódz	664 860
Poznań	545 073
Varșovia	1 863 056
Wrocław	674 312

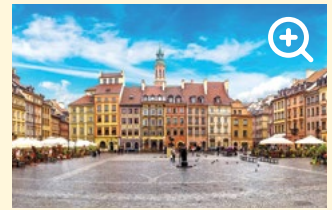
Localizează, pe harta de la pagina 88, orașele prezentate.

Scrie pe caiet orașele din tabel în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori. Citește și completează afirmația următoare cu informația corespunzătoare: *Orașul situat în Marea Câmpie Poloneză, pe fluviul Vistula, cel mai mare ca populație și capitală a Poloniei, se numește ...*

Calculează populația totală din cele cinci mari orașe poloneze.

5 Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Polonia.

Explicați următoarea afirmație: *Relieful de câmpie a favorizat dezvoltarea agriculturii, dar cultura plantelor este axată îndeosebi pe specii rezistente la frig.*

Piața Centrală din centrul vechi al Varșoviei, capitala Poloniei, al treilea oraș ca putere industrială (după Katowice și Wrocław), cel mai important nod de comunicații și centru cultural-științific.

Catedrala Wawel din Cracovia, cel mai important oraș cultural polonez

Wrocław, pe fluviul Odra, oraș dezvoltat în Evul Mediu la încrucișarea unor drumuri care legau Marea Neagră de vestul Europei; supranumit „orașul podurilor” datorită celor peste 200 de poduri peste Odra.

Resurse naturale

Dispune de variate și de bogate resurse naturale:

- de subsol (cărbuni, petrol, minereuri neferoase – cupru, argint, sulf, sare etc.);
- de apă (cu potențial hidroenergetic);
- soluri favorabile agriculturii.

Industria

Ramurile industriei prelucrătoare sunt diversificate și performante: industriile constructoare de mașini, metalurgică, chimică, industria lemnului și cea textilă. Katowice și orașele mai mici din jur formează cea mai mare concentrare industrială din Polonia.

Agricultura

Polonia deține suprafețe însemnate de terenuri agricole, pe care se practică culturi de sfeclă-de-zahăr, cartofi, pomi fructiferi (mai ales meri), alături de creșterea animalelor (mai ales porcine și cabaline).

Serviciile

- Rețeaua de transport este dezvoltată și diversificată, cuprinzând transporturi fluviale (pe Vistula și pe canalele interioare) și maritime (orașe-porturi: Gdańsk, Gdynia și Szczecin).
- Turismul este foarte dezvoltat și valorifică însemnatul potențial natural și antropic.

✓ Rețin

Polonia ocupă locul 9 în Europa ca întindere și locul 7 ca populație.

Disponând de un mediu natural variat și de importante resurse naturale, după căderea comunismului, și-a dezvoltat o economie de piață, competitivă pe plan mondial.

Cel mai mare oraș este Varșovia, capitala țării, important centru industrial, comercial, financiar și turistic.

★ **Suprafața:**
93 030 km²

👤 **Populația:**
9,7 mil. loc.

📍 **Capitala:** Budapesta;
populația capitalei:
1,7 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică

🌐 **Moneda:** forintul (HUF)

a Câmpia Ungară, sector al Câmpiei Panonice, ocupă peste două treimi din suprafața țării.

b În nordul și nord-vestul Ungariei este un relief de coline (**b**) și munți joși, între care Munții Mátra (**c**), cei mai înalți (1 015 m în vf. Kékes, altitudinea maximă din țară).

d Dunărea (**d**) și Lacul Balaton (**e**) – elementele reprezentative ale hidrografiei Ungariei

Ungaria

! Analiză critică

Având în vedere harta alăturată și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la f, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Ungariei în cadrul Europei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.

f Vegetația naturală de stepă (f), cunoscută sub denumirea de „pustă”, a fost înlocuită de culturi agricole.

g Clădirea Parlamentului din Budapesta, capitala statului, oraș situat pe ambele maluri ale Dunării.

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Ungariei.
- 2 Specialiștii estimează că valorile bilanțului natural vor fi negative și în următoarele decenii, iar cele ale bilanțului migratoriu vor scădea sub 1‰. Cum va evolua numeric populația Ungariei în următoarele decenii?

Populația totală:
9,7 mil. locuitori

Bilanțul natural - 6,4‰

Bilanțul migratoriu 2,1‰

Densitatea populației
104,6 loc./km²

93,8 % unghuri
72 % populație urbană

6,2 % imigranți

21 % 0 – 20 de ani
59 % 21 – 65 de ani
20 % peste 65 de ani
proveniți din țări europene (Ucraina, Slovacia, România, etc.), dar și din Vietnam, China, India, Turcia ș.a.

Sursa datelor: KSH, Hungarian Central Statistical Office, 2021

- 3 Capitala Ungariei (**g**) concentrează aproape o cincime din populația țării (1,7 mil. loc.) și este principalul centru politic, economic, cultural-științific și turistic al Ungariei. Numește acest oraș cu funcție de capitală și apoi localizează-l pe harta de mai sus. Identifică pe hartă și alte **orașe** importante din Ungaria (toate cu o populație sub 200 000 loc.) și notează pe caiet numele acestora.
- 4 Citește informațiile din caseta de mai jos și identifică caracteristicile **economiei** Ungariei. Având în vedere climatul, precizează principalele culturi agricole.

Fostă țară comunistă, Ungaria are o **economie** similară țărilor occidentale, orientată spre export. Industria este diversificată, cu o pondere mai mare fiind construcțiile de mașini, industria textilă și alimentară. Disponând de terenuri productive, agricultura este dezvoltată, plantele de cultură sunt variate. Rețeaua de transport cuprinde căi navigabile interne, principalul nod de comunicație fiind Budapesta. Predomină turismul cultural-istoric și balneoclimateric (principalele regiuni turistice: capitala și Lacul Balaton).

✓ Rețin

Ungaria, stat cu relief tipic de câmpie și o climă favorabilă, are o populație în descreștere numerică și concentrată mai ales în așezările urbane, dintre care se remarcă capitala Budapesta, singurul oraș cu peste un milion de locuitori.

Cu o structură a economiei similară țărilor occidentale (serviciile pe primul loc la PIB), Ungaria are o economie performantă, în plin proces de modernizare.

Republica Moldova

! Analiză critică

- 1 Având în vedere harta alăturată și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la c, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Republicii Moldova în cadrul Europei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.
- 2 Observați în imaginea c direcția de scurgere a râului Prut, indicată de săgeată. Precizați litera care marchează teritoriul Republicii Moldova. Cărui stat îi aparține celălalt teritoriu marcat?
- 3 Explicați de ce în acest stat precipitațiile sunt mai reduse, comparativ cu cele din România.
- 4 Explicați de ce în Republica Moldova lipsesc pădurile de conifere (pădurile de foioase ocupând doar 11% din teritoriul acestui stat).

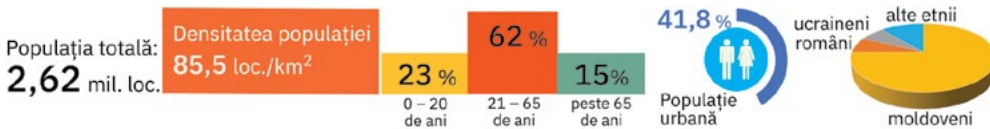

- ★ **Suprafața:** 33 851 km²
- 👤 **Populația:** 2,62 mil. loc.
- 📍 **Capitala:** Chișinău; populația capitalei: 0,81 mil. loc.
- 🏛️ **Forma de guvernământ:** republică semiprezidențială
- 🌐 **Moneda:** leul moldovenesc (MDL)

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile prezentate și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Republicii Moldova.

Indicator	2014	2016	2018	2020	2021
Bilanțul natural (‰)	1,4	1,5	- 2,5	- 9,9	- 6,2
Bilanțul migratoriu (‰)	- 24,7	- 45,9	- 41,8	- 7,1	- 3

Sursa datelor: Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova

- 2 Localizează, pe harta de mai sus, orașul-capitală (d) și identifică celelalte orașe importante din Republica Moldova.
Discută cu colega/colegul de bancă și explicați faptul că singurul oraș cu peste 500 000 de locuitori este Chișinău, celelalte orașe având o populație sub 100 000 loc.
- 3 Citește informațiile din caseta de mai jos și identifică principalele caracteristici ale **economiei** Republicii Moldova. Precizează doi factori naturali care favorizează dezvoltarea agriculturii în acest stat.

Devenit stat independent în 1991, în contextul destrămării Uniunii Sovietice, Republica Moldova are în prezent o **economie** de piață. Chiar dacă domeniul serviciilor are o poziție dominantă în economia națională, acest stat este cunoscut mai ales datorită agriculturii, care se remarcă prin viticultura, pomicultura, cultura tutunului, a plantelor tehnice, precum și prin creșterea animalelor în combine de tip industrial. Orientată spre utilizarea tehnologiilor moderne și diversificare, industria prelucrătoare a adăugat ramurilor tradiționale (tractoare, remorci auto, ciment, produse textile și alimentare) unele moderne (mecanică fină, echipament medical, calculatoare ș.a.).

✓ Rețin

Republica Moldova, stat cu un mediu natural favorabil locuirii, prezintă în ultimele două decenii o scădere relativ constantă a populației. Capitala Chișinău și orașele mari sunt principalele centre industriale, cu activități din sfera ramurilor prelucrătoare. Terenurile agricole ocupă peste 70% din suprafața țării, favorizând dezvoltarea agriculturii. Serviciile, principalul domeniu al economiei, înregistrează o permanentă modernizare și diversificare.

Dealul Bălănești din Podișul Moldovei Centrale (430 m, altitudinea maximă din țară)

Râul Nistru

Râul Prut

Chișinău, capitala țării, oraș medieval situat pe râul Bâc, principalul centru politic, economic și cultural-științific al Republicii Moldova

ȘTIAI CĂ?

Deși se află foarte aproape, Republica Moldova nu are ieșire directă la Marea Neagră, ci indirectă, prin intermediul Nistrului și al Dunării (la Dunăre are o ieșire îngustă, de 500 m).

★ **Suprafața:**
506 030 km²

👤 **Populația:**
47,4 mil. loc.

📍 **Capitala:** Madrid;
populația capitalei:
3,3 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
monarhie
constituțională
(regat ereditar)

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

Aproximativ 1% din suprafața Spaniei este reprezentată de partea sa insulară, formată din *Insulele Baleare* (Mallorca – foto), *Insulele Canare* și câteva insule mici din largul coastelor africane.

Meseta Spaniolă (podișul fragmentat de culmi muntoase vechi, care ocupă peste 60% din suprafața țării)

Munții Sierra Nevada (Vf. Mulhacen, 3482 m, altitudinea maximă din Spania peninsulară)

Muntele vulcanic Teide din Tenerife – *Insulele Canare* (Vf. Pico de Teide, 3718 m, cea mai mare altitudine din Spania)

Europa de Sud/Mediteraneană

Spania

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește poziția geografică a Spaniei în cadrul Europei și statele vecine. Ce ape scaldă țărmurile Spaniei? Ce insule fac parte din teritoriul de stat al Spaniei?
- 2 Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la f, discută cu colegii și stabilește principalele aspecte ce caracterizează cadrul natural din Spania.
- 3 Explicați:

- a de ce altitudinea maximă a acestui stat se află în Tenerife, insulă din Arhipelagul Canare;
- b prezența ghețarilor în Munții Sierra Nevada și în Munții Pirinei.

Câmpia Andaluziei (care împreună cu *Câmpia Aragonului* și câmpiile litorale formează cea mai joasă treaptă de relief a Spaniei)

La vegetația mediteraneană (foto) și pădurile de foioase (din arealele montane) se adaugă tufişurile și ierburile sărăcăcioase din regiunile centrale, unde climatul este continental-uscat.

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabilește principalele caracteristici ce definesc populația Spaniei. Calculați bilanțul total al populației, pentru anul 2021. Majoritatea spaniolilor sunt descendenți ai popoarelor celtice, iberice și gotice, ceea ce a condus la existența, în prezent, a numeroase grupuri etnice (castilieni, andaluzieni, catalani, galicieni, basci ș.a.). Explicați afirmația: *Diversitatea umană din Spania a crescut odată cu fenomenul imigrației.*

Populația totală:
47,4 mil. loc.

Densitatea populației
93 loc./km²

Bilanț migratoriu **3,1‰**

Valorile cele mai ridicate se înregistrează în orașe și în regiunile de coastă dinspre Marea Mediterană.

Natalitatea **7,1‰**

Mortalitatea **9,5‰**

84,6 % spanioli

15,4 % imigranți

îndeosebi din Maroc, Columbia, Venezuela, China, dar și din țări europene (România, Italia, Regatul Unit etc.)

Populație urbană **81 %**

19 % 0 – 20 de ani

61 % 21 – 65 de ani

20 % peste 65 de ani

galițiană 7 %
catalană 17 %
spaniolă/castiliană 74 %
2 % alte limbi

2 Cu un grad de urbanizare ridicat, Spania are 63 de orașe cu peste 100 000 de locuitori, dintre care șase orașe au peste 500 000 de locuitori. Tabelul alăturat și imaginile de mai jos prezintă informații despre cele mai populate orașe din Spania. (*sursa datelor: Instituto Nacional de Estadística, 2021*).

Oraș	Populația (nr. loc.)
Barcelona	1 636 732
Madrid	3 305 408
Málaga	577 405
Sevilla	684 234
Valencia	789 744
Zaragoza	675 301

Descoperă aceste informații și apoi localizează orașele prezentate pe harta de la pagina alăturată (pag. 92).

Scrive pe caiet orașele din tabel în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori. Citește și completează afirmația următoare cu informația corespunzătoare: *Orașul situat în centrul țării, cel mai mare ca populație și capitală a Spaniei se numește ...*

Calculează populația totală din cele șase mari orașe spaniole.

Muzeul Prado din Madrid, orașul-capitală situat în centrul țării, cel mai important centru politic, economic și cultural-științific al Spaniei, al doilea centru industrial, după Barcelona

Catedrala Sagrada Familia din Barcelona, oraș-port la Marea Mediterană, principalul centru industrial al țării, unul dintre cele mai vizitate orașe ale Europei

Oceanografic, cel mai mare complex acvatic din Europa, aflat în Orașul Artelor și Științelor, un ansamblu arhitectural, cultural și de divertisment, un spațiu dedicat științei, artei, naturii și tehnologiei din Valencia, oraș-port la Marea Mediterană

3 Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Spania. Stabiliți cinci cuvinte/expresii-cheie care descriu/caracterizează economia Spaniei.

Resurse naturale

Sunt relativ reduse în raport cu suprafața țării și nevoile economice: cărbuni, petrol, minereuri de fier, cupru, plumb, zinc (locul 8 în lume), uraniu, tungsten, mercur (locul 1 în lume), resurse forestiere (pădurile ocupă 13% din suprața țării), terenuri arabile (33%).

Industria

Ramurile industriei prelucrătoare sunt diversificate: industria metalurgică, industria chimică, a construcțiilor navale, de autovehicule, echipamente electronice, industria textilă și cea alimentară (locul 1 pe glob la ulei de măsline, locul 2 la producția de vinuri).

Agricultura

Spania este renumită pentru plantațiile de măslini, citrice, viță-de-vie. Lipsa de apă a dus la construirea unor sisteme de irigații moderne și la crearea unor ferme mari. Zootehnia se remarcă prin avicultură, creșterea porcinelor și bovinelor. O activitate deosebită este pescuitul.

Serviciile

- Rețeaua de transport este una dintre cele mai extinse și mai moderne din Europa (aproape 15 000 km de autostrăzi, 20 de porturi mari, 46 de aeroporturi).
- Turismul este foarte dezvoltat și valorifică potențialul natural (litoralul mediteranean) și antropoc.

✓ Rețin

Stat peninsular ca poziție, monarhie după forma de guvernământ, Spania se remarcă datorită întinderii sale deosebite (locul 4 în Europa și locul 2 în Uniunea Europeană, după suprafață) prin caracteristici naturale diferențiate de la o regiune la alta.

Cu o populație numeroasă, în creștere în ultimii ani datorită imigrației, Spania are o economie dezvoltată, situându-se pe locuri importante în Europa și în lume la numeroase produse industriale și agricole, înscriindu-se totodată printre primele destinații turistice europene.

ȘTIAI CĂ?

Orașele Spaniei dețin un inestimabil patrimoniu cultural, arhitectural și turistic: vestigii din perioada maură (din Granada, Córdoba), mănăstiri și biserici creștine medievale (Escorial, Santiago de Compostela etc.).

★ **Suprafața:**

302 037 km²

👤 **Populația:**

59,2 mil. loc.

📍 **Capitala:** Roma;
populația capitalei:
2,7 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**

republică parlamentară

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

Munții Alpi (vf. Monte Bianco/ Mont Blanc, 4 810 m, cea mai mare altitudine din Italia)

Munții Apenini (vf. Corno Grande, 2 912 m) reprezintă așa-numita „coloană vertebrală” a Italiei peninsulare

Câmpia Padului, din Italia nordică, cea mai extinsă regiune agricolă a țării

Vulcanul Vesuviu, situat la 10 km de orașul Napoli, cunoscut pentru distrugerea orașelor antice Pompei și Herculaneum (79 d.H.); împreună cu Etna, Vulcano și Stromboli constituie cei mai reprezentativi vulcani din aria mediteraneană.

Italia

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Italiei și statele vecine. Ce bazine marine (componente ale Mării Mediterane) scaldă țărmurile Italiei?

Numește principalele insule care fac parte din teritoriul Italiei. Numește celelalte două state aflate în Peninsula Italică.

- 2 Având în vedere harta alăturată și caracteristicile naturale prezentate în imaginile marcate cu litere de la a la g, discută cu

colegii și stabiliți principalele aspecte ce caracterizează **cadrul natural** din Italia.

Explicați prezența reliefului glaciatic și a lacurilor glaciare în acest stat.

Precizați forma reliefului vulcanic marcată în imaginea d cu cifra 1 și apoi numiți plăcile tectonice „responsabile” de vulcanismul activ din Peninsula Italică și din insulele limitrofe.

1. San Marino
2. Vatican

Hidrografia Italiei cuprinde o rețea de cursuri de apă scurte, cu debite bogate (Pad, Adige, Tibru), numeroase lacuri glaciare (e – Como) și vulcanice (f – Lacul Trasimeno) și ghețari în zona alpină.

Corelată cu relieful și clima, **vegetația** părții peninsulare este mediteraneană (pinul-umbrelă – g, stejarul de plută, laurul, fisticul), în timp ce partea nordică prezintă păduri și pajiști alpine.

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Italiei.
- 2 Populația Italiei este în scădere, evoluție care va continua. Stabiliți cauzele care stau la baza procesului de reducere numerică a populației.

Populația totală:
59,2 mil. loc.

Natalitatea **6,8‰**

Mortalitatea **11,9‰**

Bilanț migratoriu **2,7‰**

Densitatea populației
196 loc./km²

Populație urbană **71%**

13% 0-20 de ani

64% 21-65 de ani

23% peste 65 de ani

alte religii musulmani **0,9%**

atei/religii nedecarate **13,4%**

creștini **80,8%**

89,2% italieni

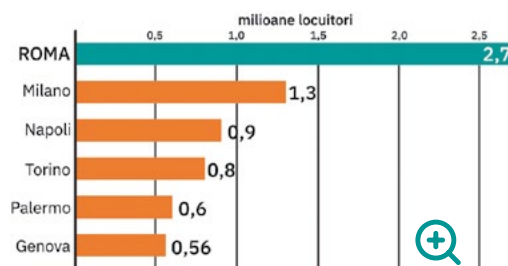
10,8% imigranți

proveniți mai ales din România, Albania, Ucraina, Republica Moldova, Maroc, Egipt, Senegal, China, Bangladesh, India etc.

Sursele datelor: Istituto nazionale di statistica (ISTAT), International Migration Outlook 2022, OECD

3 În Italia sunt peste 40 de orașe cu o populație ce depășește 100 000 de locuitori, dintre care se remarcă șase orașe cu peste 500 000 de locuitori. Identifică în graficul alăturat primele șase orașe italiene, după populație, și apoi localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 94).

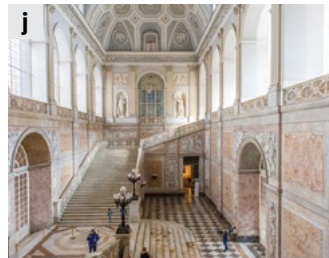
Analizează imaginile de mai jos, care sunt reprezentative pentru patru dintre cele mai importante orașe italiene. Identifică, pe baza caracteristicilor prezentate, orașul ilustrat în fiecare imagine.

Colosseumul împreună cu Pantheonul și numeroase alte vestigii antice, monumente, clădiri și obiective turistice (Fontana di Trevi, Via Appia ș.a.) se află în „Orașul celor șapte coline”.

Domul sau Catedrala Santa Maria Nascente este cel mai important reper al orașului cu peste un milion de locuitori din nordul Italiei, important centru industrial și capitală europeană a modei.

Interior din fostul Palat Regal (una dintre reședințele folosite de către regii Bourbon), situat în orașul de pe țărmul vestic al Italiei peninsulare, în vecinătatea vulcanului Vezuviu.

Mole Antonelliana (167,5 m), clădirea, considerată la momentul finalizării (1889) cea mai înaltă construcție din cărămidă din lume, este astăzi simbolul orașului cu peste 0,8 mil. loc. din nord-vestul Italiei.

4 Pe baza particularităților sociale și economice, în Italia se diferențiază trei mari regiuni: *Italia de Nord*, *Italia Centrală* și *Italia de Sud*.

Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și identificați caracteristicile geografice specifice fiecărei regiuni.

Stabiliți aspectele ce definesc **economia** Italiei.

Italia de Nord

- relief mozaicat (Munții Alpi, partea nordică a Munților Apenini, Câmpia Padului);
- populație densă;
- regiunea cea mai dezvoltată economic;
- Milano, Torino, Genova, dar și Florența, Prato, Pistoia sunt principalele centre ale industriei italiene, renumite pe piața internațională prin produsele ramurilor prelucrătoare: textilă, confecții, încălțăminte, alimentară, chimică, siderurgie (oțel), construcții de mașini (automobile: Fiat, Lamborghini, Maseratti, Alfa Romeo, Ferrari, Lancia; motociclete, nave) etc.;
- agricultură intensivă în Câmpia Padului, axată în principal pe cultura cerealelor (grâu, porumb, orez);
- domeniul serviciilor foarte dezvoltat (căi de comunicație moderne, variate; turism foarte intens ș.a.).

Italia Centrală

- relief muntos și câmpii litorale înguste;
- densitatea populație mai mare în arealele litorale;
- dominată de prezența orașului-capitală Roma;
- economie relativ echilibrată: industrie orientată spre activitățile portuare, agricultură mixtă (citrice, viță-de-vie, creșterea animalelor), turism foarte dezvoltat (cultural-istoric și de agrement) etc.

Italia de Sud

- relief muntos, câmpie litorală, vulcanism;
- populație numeroasă, predominant rurală;
- Napoli, cel mai important oraș;
- regiune predominant agricolă (viță-de-vie, citrice, măslină, creșterea oilor);
- industria reprezentată prin ramurile textilă, alimentară; intense activități portuare;
- domeniul serviciilor în dezvoltare.

PORTOFOLIU

Cu o istorie milenară, ale cărei vestigii sunt răspândite pe tot cuprinsul țării, în afară de Roma, Italia deține și alte centre cultural-istorice:

- Veneția (cu bazilica San Marco, Palatul Dogilor, poduri și canale, insulele Murano și Burano etc.);
- Florența (cu Galeriile Uffizi, Domul, Palatul Strozzi);
- Bologna (cu Palatul Comunal, Universitatea);
- Genova (cu Palatul Doria, Catedrala San Lorenzo, casa memorială a lui Columb);
- Pisa (cu celebrul „Turn Înclinat” și Domul).

Din diverse surse (enciclopedii ilustrate, reviste sau de pe internet), documentează-te despre monumentele și obiectivele turistice menționate și realizează pentru fiecare oraș o fișă de prezentare pe care o vei atașa la Portofoliu, dar numai după ce ai prezentat noile informații colegilor, prietenilor și bineînțelese familiei.

✓ Rețin

Stat cu precădere peninsular, cu un relief dominat de două lanțuri montane între care se află o întinsă câmpie și cu o climă preponderent mediteraneană, **Italia** are o populație numeroasă, dar în descreștere numerică, orașe cu puternice amprente istorice și o economie diversificată. Pe parcursul anilor, Italia și-a câștigat o poziție importantă pe piața internațională în sfera bunurilor de consum (autoturisme, articole de îmbrăcăminte, produse farmaceutice ș.a.), fiind totodată al doilea producător mondial de vin. În cadrul serviciilor, principalul domeniu economic, se remarcă turismul, cu o contribuție ridicată la veniturile naționale.

★ Suprafața:

131 957 km²

👤 Populația:

10,4 mil. loc.

🌐 Capitala: Atena;

populația capitalei:
3,09 mil. loc.

🏛️ Forma de guvernământ:

republică parlamentară

🌐 Moneda: euro (EUR)

Vedere aeriană a Cretei, cea mai mare dintre cele peste 2 000 de insule ale Greciei *insulare* (care reprezintă 18,8% din suprafața totală a statului).

Munții Pindului (2 637 m) ocupă cea mai mare parte a Greciei, inclusiv Peninsula Pelopones (80% din teritoriul Greciei, inclusiv partea insulară, are un relief montan).

Vârful Mytikas (2 917 m) din Masivul Olimp (un masiv izolat, cu puternică rezonanță mitologică) reprezintă *altitudinea maximă din Grecia*.

Muntele Athos (2 033 m) din Pen. Calcidică, recunoscut pe plan internațional ca tărâmul sfânt al credinței ortodoxe (are un statut aparte, fiind o entitate autonomă).

Grecia

! Analiză critică

1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește poziția geografică a Greciei în cadrul Europei și statele vecine. Ce bazine marine (componente ale Mării Mediterane) scaldă țărmurile Greciei? Numește principalele insule care fac parte din teritoriul de stat al Greciei.

2 Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la f, discută cu colegii și stabiliți principalele aspecte ce caracterizează cadrul natural din Grecia.

1 – Câmpia Thesaliei
2 – Câmpia Macedoniei

Râul Axios
Câmpia Salonicului, importantă regiune agricolă a Greciei

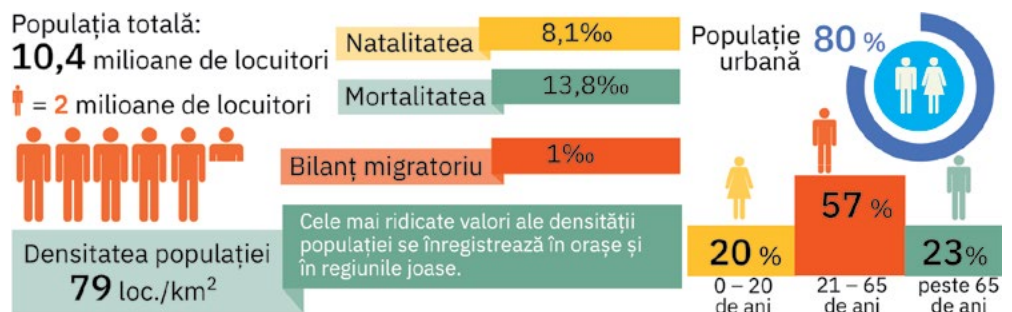
Râurile care traversează Grecia vin din țările vecine: Evros – f (cunoscut în Bulgaria sub numele de Marița), Axios (din Macedonia de Nord, unde este numit Vardar), Strymon (din Bulgaria, numit Struma) ș.a.

🗺️ Explorez

1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc populația Greciei.

Calculați bilanțul total al populației. Explicați de ce specialiștii estimează că populația Greciei este în descreștere numerică.

Accesați site-ul <https://www.populationpyramid.net/greece/2050/> și descoperiți în graficul interactiv evoluția populației Greciei începând din 1950. Câți locuitori se estimează că va avea Grecia în anul 2050? Dar în 2100?

2 Analizează informațiile de mai jos. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți cum s-a modificat structura confesională a populației Greciei odată cu intensificarea fenomenului de imigrație.

În anul 2011, imigranții reprezentau sub 1 % din populația totală a Greciei, iar 98% dintre greci erau adepți ai religiei ortodoxe.

86,9 % greci

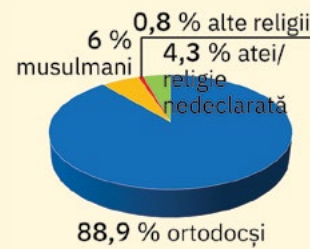
13,1 % imigranți

îndeosebi din Albania, Georgia, Fed. Rusă, dar și din Bangladesh, Afganistan, China etc.

Sursa datelor: *International Migration Outlook 2022, OECD; Religious Freedom in the World Report 2021*

3 Grecia se înscrie în peisajul urban european prin orașele sale vechi, milenare, ce au influențat cultura și civilizația umană. Identifică în tabelul alăturat primele orașe grecești, după numărul de locuitori, și apoi localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 96).

Imaginile de mai jos sunt reprezentative pentru trei dintre aceste importante orașe grecești. Analizează fiecare imagine și identifică, pe baza caracteristicilor prezentate, orașul ilustrat.

Diversitatea religioasă

Oraș	Populația (mil. loc.)
Atena	3,09
Salonic	0,8
Patras	0,17
Iráklion	0,12
Larissa	0,11
Volos	0,10

Parthenonul, templul dedicat zeiței Atena, situat în Acropole, „colina sacră” din cel mai strălucit centru economic, politic și cultural al lumii grecești antice, astăzi o metropolă modernă, capitala Greciei și unul dintre cele mai vizitate orașe din lume.

Turnul Alb (un edificiu construit în secolul al XVI-lea) simbolul orașului nordic numit de greci Thesaloniki, port la Marea Egee și important centru turistic; nucleul istoric al orașului, numit Ano Poli sau Orașul de Sus, a fost declarat Patrimoniu Mondial UNESCO.

Fortăreața Koules, cetatea venețiană de la intrarea în portul vechi din orașul considerat centrul comercial, economic și cultural al celei mai extinse insule din Grecia; la 5 km de centrul acestui oraș se află situl arheologic Knossos, leagănul civilizației minoice de acum 5 000 de ani.

4 Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Grecia. Stabiliți două cuvinte/expresii-cheie care descriu/caracterizează economia Greciei.

Economia Greciei este susținută în principal de veniturile provenite din *turism*. *Industria* este reprezentată în principal de ramurile prelucrătoare (siderurgie, industria chimică, textilă, industria construcțiilor navale, alimentară – locul 3 pe glob la producția de ulei de măsline) ale căror activități sunt concentrate mai ales în centrele Athena-Pireu și Salonic. *Agricultura* este mixtă, dar predomină cultura plantelor: bumbac (locul 1 în Europa), citrice, tutun, viță-de-vie etc. Grecia este o țară cu tradiție maritimă, are una dintre cele mai mari flote comerciale din lume și tradiție în turism.

PROIECT

Alcătuiește împreună cu familia și cu prietenii tăi un top al obiectivelor turistice din Grecia pe care ați dori să le vizitați. Pentru obiectivul aflat pe primul loc în topul preferințelor, realizează un *poster de prezentare*. Acesta va cuprinde informații privind localizarea și descrierea obiectivului, imagini reprezentative. Prezintă apoi posterul familiei, prietenilor și, bineînțeles, colegilor. Realizați, în clasă, o „confruntare” a posterelor. Ce obiectiv turistic a avut cele mai numeroase postere de prezentare?

Rețin

Stat balcanic cu climat tipic mediteranean prin poziție, muntos prin relief, leagăn al civilizației europene, Grecia are o populație în descreștere numerică și o economie de piață bazată în principal pe domeniul servicii, în cadrul căruia se evidențiază turismul și comerțul.

Grecia este recunoscută pe plan mondial pentru vestigiile sale istorice de mare varietate și atractivitate (Colina Acropole din Atena, siturile arheologice de la Delfi, Olympia, Knossos, Rhodos ș.a.), obiectivele religioase creștine (Muntele Athos, Metora, vechile biserici bizantine), dar și pentru destinațiile sale turistice de prim rang, grație peisajului natural exotic (mai ales din insule).

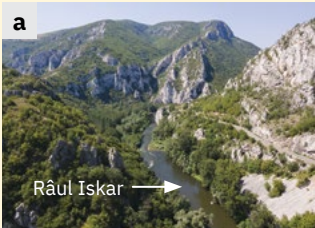
★ **Suprafața:**
110 993 km²

👤 **Populația:**
6,51 mil. loc.

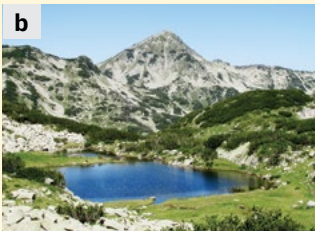
📍 **Capitala:** Sofia;
populația capitalei:
1,2 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică parlamentară

🌐 **Moneda:** leva (BGN)

a
Râul Iskar
Cheile Iskarului din *Munții Balcani*, cunoscuți și ca Stara Planina, după numele culmei muntoase nordice cu înălțimile cele mai mari (vf. Botev, 2 376 m)

b
Munții Rila (vf. Musala, 2 925 m – cea mai mare altitudine din Bulgaria, dar și din Peninsula Balcanică)

c
Câmpia Dunării, cu altitudini ce se apropie de 400 m, este străbătută de văile adânci ale râurilor tributare Dunării (se remarcă Iskar, cel mai lung dintre râurile care curg integral pe teritoriul Bulgariei).

d
Câmpia Traciei Superioare, traversată de râul Marița; pe suprafețe extinse se practică aici cultura trandafirilor.

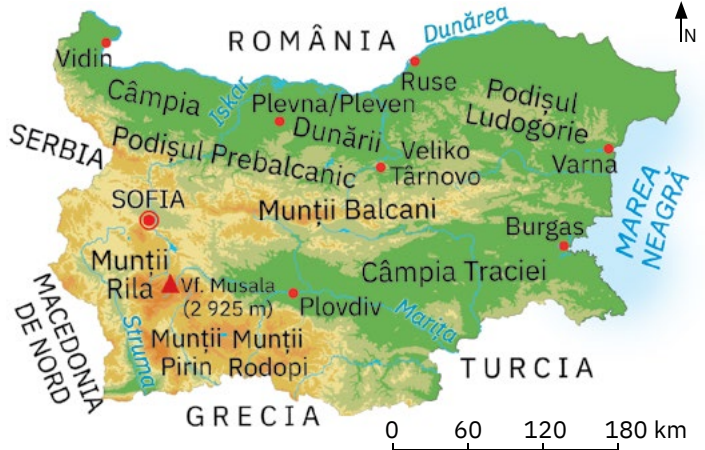
Bulgaria

! Analiză critică

- 1 Având în vedere harta de mai jos și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la e, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Bulgariei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.
- 2 Ce climat caracterizează regiunile situate la nord de Munții Balcani? Dar regiunile din sudul acestora? De ce râurile Bulgariei sunt tributare atât Mării Negre, cât și Mării Egee?

e
Râul Struma limitează la vest Munții Pirin și curge, la fel ca râul Marița, spre Marea Egee.

🗺️ Explorez

- 1 **Populația țării**, predominant urbană (73,3%), este alcătuită în principal din bulgari (84,6%), minoritățile fiind reprezentate de turci (8,4%), romi (4,4%), macedoneni, români, aromâni, ruși, ucraineni etc. Cea mai mare parte a minorității române este concentrată în nord-estul țării, în Cadrilater, parte ce în trecut a aparținut României. Pe baza acestor informații și a celor din tabelul de mai jos, stabilește, împreună cu colegii, ce modificări s-au produs în cadrul populației Bulgariei în intervalul 2011 – 2021.

Anul	Populația totală (nr. loc.)	Bilanțul natural (‰)	Bilanțul migratoriu (‰)	Populația pe grupe de vârstă (%)		
				0-14 ani	15-64 de ani	65 de ani și peste
2011	7 364 570	- 5,1	- 0,7	13,2	68,3	18,5
2021	6 519 789	- 13,2	1,7	14,1	62,4	23,5

Sursa datelor: National Statistical Institute – Republic of Bulgaria, 2021

- 2 Identifică în caseta de mai jos principalele **orașe** din Bulgaria, apoi localizează-le pe hartă. Scrie pe caiet orașele în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori.
- 3 Pe baza informațiilor din casetă, discută cu colegii și prezentați specificul **activităților economice** din Bulgaria.

Principalele **orașe** sunt: *Sofia* (1,2 mil. loc., capitala și primul centru economic, cultural și turistic al țării), *Plovdiv* (0,34 mil. loc., oraș situat în partea central-sudică, pe râul Marița), *Burgas* (0,19 mil. loc.) și *Varna* (0,33 mil. loc.), porturi la Marea Neagră, *Ruse* (0,13 mil. loc.), port la Dunăre.

Economia Bulgariei este una de piață liberă, în curs de dezvoltare. Resursele în cantități mici impun un flux masiv de importuri. **Industria** este axată pe ramurile metalurgie, construcții de subansamble auto, textilă, alimentară etc. **Agricultura** este mixtă, pe lângă legume, fructe, tutun, viță-de-vie ș.a., se impun culturile de trandafiri și lavandă (locul 1 mondial la producția de ulei de trandafir și de lavandă), iar la sectorul zootehnic se remarcă apicultura (lider european în produsele bio apicole). Cel mai dezvoltat este domeniul **serviciilor**, în cadrul căruia un rol important îl deține turismul.

✓ Rețin

Stat balcanic și pontic prin poziție, cu un relief variat și o climă favorabilă locuirii, **Bulgaria** are o populație puțin numeroasă și în scădere. Singurul oraș cu peste un milion de locuitori este capitala Sofia. Fostă țară comunistă, Bulgaria deține o economie dinamică, sectoarele prioritare fiind turismul, agricultura și industria alimentară.

Serbia

Analiză critică

- Având în vedere harta alăturată și harta Europei din atlasul geografic, precum și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la g, discută cu colegii și stabiliți: **poziția geografică** a Serbiei, statele vecine, precum și principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** al acestui stat.
- Explicați afirmația: *Prin Dunăre, Serbia are acces atât la Europa Centrală, cât și la Marea Neagră.*

0 60 120 180 km

Rețeaua hidrografică este reprezentată de Dunăre (care asigură, pe diferite sectoare, granițele cu Croația, în nord-vest, și cu România, în est) și de afluenții săi: Tisa (e), Sava (f) și Morava

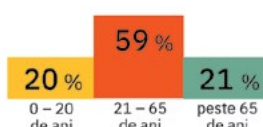
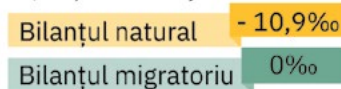

Pădurile de conifere și de foioase acoperă 37,1% din suprafața Serbiei, reprezentând o importantă resursă naturală.

Explorez

- Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Serbiei. Explicați de ce se consideră că în următorul deceniu populația din această țară va scădea.

Populația totală: **6,8** mil. loc.

Sursa datelor: Statistical Office of the Republic of Serbia, 2021

- Identifică în caseta de mai jos principalele orașe din Serbia, apoi localizează-le pe hartă. Scrie pe caiet orașele în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori. Pe baza informațiilor din casetă, discută cu colegii și prezentați specificul **activităților economice**.

După numărul de locuitori și importanța economică, principalele orașe sunt: *Belgrad* (1,7 mil. loc., numit și „Orașul Alb”), *Novi Sad* (0,36 mil. loc.), *Niš* (0,25 mil. loc.), *Kragujevac* (0,17 mil. loc.) etc. **Economia** Serbiei este încă afectată de destrămarea fostei Iugoslavii și de războaiele ce au urmat. **Industria** este axată pe ramurile metalurgice, construcții de vehicule și mașini electrice, chimică, alimentară etc, iar **agricultura** pe pomicultură, viticultură, cultura cerealelor, creșterea ovinelor și bovinelor. Cel mai dezvoltat este domeniul **serviciilor**. Belgrad este cel mai important centru industrial al țării, nod rutier și feroviar ce asigură legături către Europa Centrală și regiunile litorale adriatice (două porturi fluviale și un aeroport internațional), principalul centru turistic.

Rețin

Stat din fosta Iugoslavie, cu un relief dispus în trepte ce cresc altitudinal spre sud, **Serbia** are o populație puțin numeroasă și în scădere. Singurul oraș cu peste un milion de locuitori este capitala **Belgrad**.

Economic, Serbia se află în restructurare către o economie de piață funcțională.

★ **Suprafața:**
77 474 km²

👤 **Populația:**
6,8 mil. loc.

📍 **Capitala:** Belgrad;
populația capitalei:
1,7 mil. loc.

🏛️ **Forma de guvernământ:**
republică parlamentară

🌐 **Moneda:** dinarul (RSD)

Munții Alpii Dinarici din vestul Serbiei (vf. Daravaca, 2 656 m, a fost cea mai mare altitudine din țară, astăzi acest vârf aflându-se pe teritoriul statului Kosovo)

Vf. Midžor (2 170 m) din **Munții Balcani**, cea mai mare altitudine din Serbia

Munții Serbiei (sectorul terminal al Carpaților) în Defileul Dunării

Câmpia Voivodinei, sector al Câmpiei Panonice

★ Suprafața:

643 801 km²
(543 695 km² Franța metropolitană)

👤 Populația:

65,4 mil. loc. (2021)

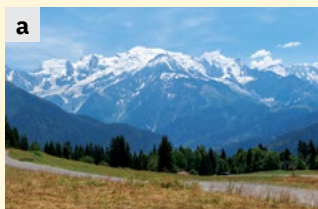
📍 Capitala:

Paris;
populația capitalei:
2,19 mil. loc.
(11,8 mil. loc.
aglomerația urbană)

🏛️ Forma de guvernământ:

republică

🌐 Moneda: euro (EUR)

Munții Alpi cu Mont Blanc, 4810 m, altitudinea maximă din Franța; împreună cu **Munții Pirinei** reprezintă cele mai înalte și mai tinere areale montane franceze.

Munții Jura, din est (se extind și dincolo de graniță, în Elveția), sunt munți mai scunzi, mai vechi, la fel ca **Munții Vosgi** și **Masivul Central**.

Bazinul Parisului, cea mai extinsă unitate naturală a Franței (25% din suprafața țării); relieful de câmpie prezintă, pe alocuri, un aspect vălurit; este traversat de **Sena**

Bazinul Acvitaniei, câmpia traversată de **Garonne**

Europa de Vest/Atlantică

Franța

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Franței și statele vecine. Ce ape scaldă țărmurile Franței? Numește principala insulă care face parte din teritoriul de stat al Franței.
- 2 Teritoriul Franței cuprinde partea continentală a statului, numită „*Franța metropolitană*” (sau „*Hexagonul*”) și o serie de regiuni și insule răspândite pe tot globul, care formează „*Franța de peste mări*”.

Identifică în manualul digital principalele teritorii care formează „*Franța de peste mări*” și apoi localizează-le pe *harta politică a lumii* din atlasul geografic.

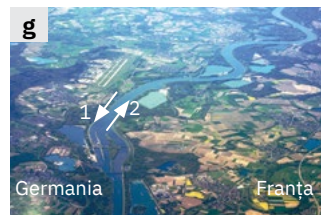
- 3 Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate în imaginile marcate cu litere de la a la g, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce caracterizează **cadrul natural** din Franța metropolitană.
- 4 Observă săgețile din imaginea g. Cu ce cifră este marcată săgeata care indică corect direcția de curgere a fluviului Rin?
- 5 Împreună cu colegii argumentează afirmația: *Rețeaua hidrografică a Franței este reprezentată de cursuri de apă direcționate spre patru bazine colectoare distincte.*

Loara (Loire), cel mai lung fluviu cu cursul integral pe teritoriul Franței

Ron, fluviul care la vărsare a format o deltă, declarată rezervație naturală.

Fluviul Rin, care formează o parte a graniței dintre Franța și Germania.

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Franței metropolitane. Calculați bilanțul total și descoperiți cum va evolua populația Franței în următorul deceniu.

Populația totală:

65,4 mil. loc.

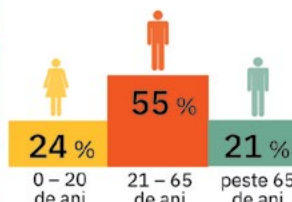
Densitatea populației
120,6 loc./km²

Natalitatea **10,7‰**

Bilanțul migratoriu **2,6‰**

Valorile cele mai ridicate se înregistrează în regiunea pariziană (L'Île-de-France), în regiunile litorale de nord-vest și de sud și în Alsacia (la granița cu Germania).

Mortalitatea **9,8‰**

Sursa datelor: Institut national de la statistique et des études économiques (Insee), France, 2021

2 Din totalul populației, 10,3% sunt imigranți (2021). Sosiți în Franța, imigranții s-au stabilit mai ales în orașe, fapt ce a contribuit la creșterea ponderii *populației urbane* (în prezent de 81%).

Analizează împreună cu colegii graficul alăturat și identificați țările de proveniență ale imigranților. Cum a modificat numărul mare de imigranți specificul poporului francez? Ce motive au stat la baza emigrării lor din țările de baștină?

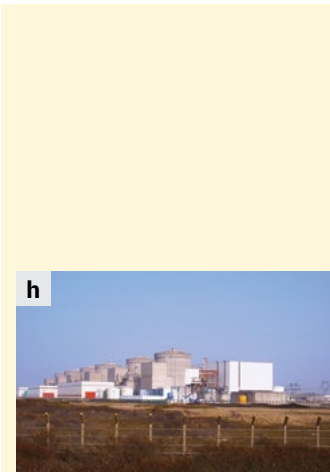
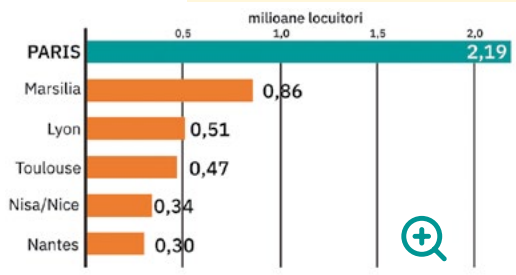
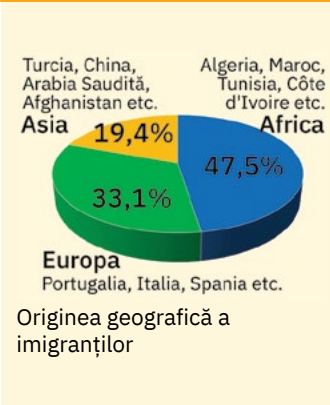
3 Chiar dacă în Franța sunt numeroase orașe cu peste 100 000 de locuitori, doar în șase orașe populația însumează mai mult de 300 000 de locuitori. Identifică în graficul de pe coloană orașele cu peste 300 000 loc. și apoi localizează-le pe hartă (pag. 100). Accesează împreună cu colegii site-ul <https://youtu.be/NMDIb5K2j90> și descoperiți câteva dintre obiectivele turistice de renume internațional din capitala Franței, Orașul Luminilor.

Enunțurile următoare descriu cele mai importante orașe franceze. Identifică orașele și notează-le numele pe caiet, după modelul *f – Paris*.

- a oraș-port fluvial pe Ron, important centru financiar și cultural, cu o populație de 0,51 mil. loc.;
 - b centrul cultural și economic al sudului, oraș cu 0,47 mil. loc, traversat de râul Garonne;
 - c orașul cu 0,34 mil. loc., situat pe țărmul mediteranean, la poalele Munților Alpi, cea mai mare stațiune balneo-maritimă de pe Coasta de Azur;
 - d important centru industrial, comercial, istoric și cultural situat pe râul Loara, la 50 de km de coasta Atlanticului;
 - e al doilea ca populație, dar cel mai mare port francez și cel mai vechi oraș din această țară (oraș fondat ca cetate grecească, numită Massalia, în urmă cu peste 2 600 de ani).
- 4 Pe baza informațiilor de mai jos și a elementelor prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la h la j, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Franța.

Din ce categorie fac parte resursele energetice utilizate în Franța? Precizează două avantaje ale utilizării acestor resurse.

Stabiliți cinci cuvinte/expresii-cheie care descriu/caracterizează economia Franței.

h Centrala nucleară Gravelines, cea mai mare din Franța, a doua din Europa (acest tip de centrale asigură aproape 70% din energia electrică produsă în Franța)

i Prima centrală din lume care produce energie cu ajutorul forței mareelor, situată în zona estuarului râului Rance (vestul Franței)

j Lacul Grand' Maison al hidrocentralei cu același nume din Munții Alpi, locul 5 în topul celor mai mari hidrocentrale europene

Agricultura

Este o ramură de tradiție, modernă și foarte performantă, remarcându-se prin culturile intensive de cereale, sfeclă de zahăr, viță-de-vie, citrice și totodată printr-un sector zootehnic specializat în creșterea bovinelor și ovinelor.

Industria

Se remarcă prin producția de produse electronice, automobile, anvelope, produse agroalimentare, prin domeniile telecomunicații, farmaceutic. Domeniul modei, bijuteriilor, parfumeriei și cosmeticii formează o adevărată industrie a luxului.

Serviciile

- Rețeaua căilor de comunicație este densă, modernă și de o mare diversitate.
- Prin varietatea cadrului natural și imensul patrimoniu cultural, Franța dispune de un potențial turistic de excepție, fiind prima destinație turistică mondială.

✓ Rețin

Ocupând locul 3 în Europa ca întindere și locul 4 ca populație, Franța se remarcă printr-un relief variat, dar predominant cu altitudini sub 500 m, și prin diferențieri climatice și biogeografice datorate întinderii sale deosebite. Capitala Paris este singurul oraș cu peste un milion de locuitori din acest stat, care reprezintă a doua putere economică din Europa (după Germania) și a șasea pe plan mondial.

Domeniile de excelență ale economiei franceze sunt aeronautica, industria farmaceutică, industria alimentară, moda și ramurile industriei chimice: cosmetică și parfumerie.

★ **Suprafața:**

242 495 km²

👤 **Populația:**

67,02 mil.loc. (2021)

📍 **Capitala:** Londra;
populația capitalei:
10,07 mil. loc.
(14,6 mil. loc.
aglomerația urbană)

🏛️ **Forma de
guvernământ:**

monarhie
constituțională

🌐 **Moneda:** lira sterlină

În relief predomină munții vechi, erodați, cu aspect de platouri: **Munții Grampian** cu vf. Ben Nevis, 1343 m, cea mai mare altitudine din țară (a), **Munții Scoției**, **Munții Penini** (b), **Munții Cambrienii** (c), **Munții Morne**, din Irlanda de Nord (d)

Bazinul Londrei, cu relieful său vălurit (e), din care face parte **Câmpia Londrei** (f)

Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord

! Analiză critică

1 Denumit prescurtat *Regatul Unit*, cel mai mare stat insular al Europei este format din *Marea Britanie* (insula principală, cu cele trei provincii istorice *Scoția*, *Anglia* și *Țara Galilor*), nordul Insulei Irlanda (provincia *Irlanda de Nord*) și numeroase insule mai mici.

Explică de ce numele de Anglia sau de Marea Britanie atribuit deseori acestui stat de către diferitele canale mass-media nu este corect din punct de vedere geografic și politic.

2 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Regatului Unit, unitățile acvatice care înconjoară acest stat, precum și singura țară cu care are graniță pe uscat.

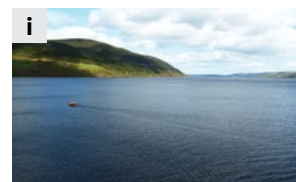
3 Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la i, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce caracterizează **cadrul natural** din Regatul Unit.

Severn, cel mai lung râu din Regat (254 km lungime)

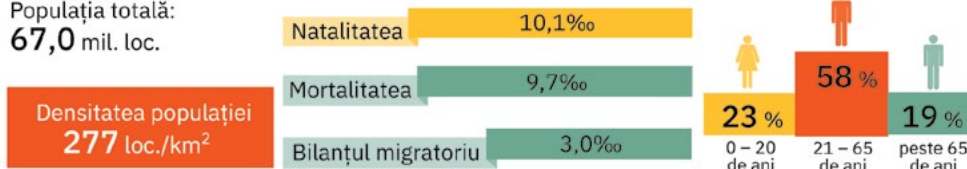
În Regatul Unit sunt și numeroase lacuri, dintre care **Lough Neagh** (h) din Irlanda de Nord are cea mai mare suprafață și **Loch Ness** (i) din Scoția are cel mai mare volum de apă.

🗺️ Explorez

1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Regatului Unit. Accesați site-ul <https://www.macro-trends.net/countries/GBR/united-kingdom/population> și descoperiți în graficul interactiv evoluția populației Regatului Unit începând din 1950. Câți locuitori se estimează că va avea Regatul Unit în anul 2050? Numiți indicatorii demografici cu rol major în evoluția populației.

Populația totală:
67,0 mil. loc.

Sursele datelor: UK Office for National Statistics (ONS); United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2022). World Population Prospects 2022

2 Imigrația a contribuit major la reconstrucția țării după Al Doilea Război Mondial. Din totalul populației actuale, 14% sunt imigranți, proveniți mai ales din: India, Polonia, Pakistan, Irlanda, Germania, România, Nigeria, dar și din Ucraina, Afganistan, ca urmare a conflictelor militare din aceste țări. Imigranții s-au stabilit mai ales în orașe, fapt ce a contribuit la creșterea ponderii populației urbane (în prezent de 84%).

Pe baza acestor informații și a celor din graficele alăturate, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explicați caracteristicile etnice și profesionale ale poporului britanic.

3 Chiar dacă pe teritoriul Regatului Unit s-au dezvoltat în timp numeroase orașe, numai trei sunt, în prezent, multimilionare ca populație. Dintre acestea, se detașează net Londra, capitala statului, care a depășit 10 milioane de locuitori. Identifică în tabelul alăturat cele mai populate orașe din fiecare provincie a Regatului Unit. Localizează pe harta de la pagina alăturată (pag. 102) cel mai populat oraș din fiecare provincie. Accesează împreună cu colegii site-ul <https://www.visitlondon.com> și descoperiți obiectivele turistice emblematice din Londra, precum și evenimentele anuale celebre.

Identifică orașele britanice prezentate în enunțurile următoare și notează-le numele pe caiet, după modelul *g – Londra*.

- a al doilea oraș ca număr de locuitori, centru industrial, comercial și universitar, un important nod de comunicații;
- b cel mai important port mondial al industriei cărbunelui la începutul secolului XX, astăzi primul centru administrativ, comercial și cultural al galezilor;
- c dacă în secolul al XIX-lea era al doilea port al Imperiului Britanic (după Londra), astăzi acest oraș deține doar 0,81 mil. loc.;
- d primul centru mondial al industriei textile și bumbacului din secolul al XVIII-lea, în prezent un prosper oraș financiar-bancar și cultural, cu o populație de 2,53 mil. loc.;
- e cunoscut în secolul trecut prin construcțiile navale, astăzi este cel mai important oraș al Irlandei de Nord;
- f cu o populație 0,52 mil. loc., este principalul oraș administrativ și cultural-istoric al Scoției și totodată un centru financiar internațional de top (locul 2 în Regatul Unit, locul 7 în Europa de Vest).

4 Leagăn al Revoluției industriale și fost stat membru al Uniunii Europene, Regatul Unit deține în prezent firme și companii de top care îi susțin și promovează economia. Pe baza informațiilor din caseta de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Regatul Unit.

De ce politica energetică susține valorificarea resurselor regenerabile?

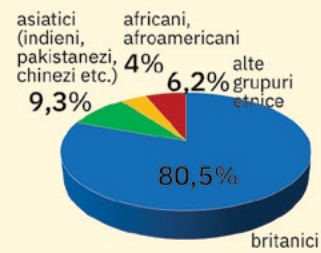
Analizează imaginea *j* și apoi formulează o părere privind importanța acestui tunel feroviar în viața cotidiană a britanicilor și a francezilor.

În sectorul energetic, continuă utilizarea petrolului, a gazelor naturale și a energiei nucleare, dar politica energetică este orientată spre valorificarea resurselor regenerabile (îndeosebi eoliană).

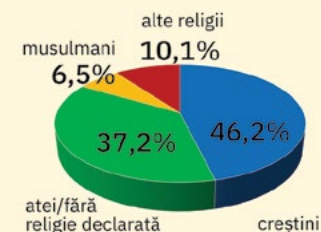
Industria a stat la baza dezvoltării economiei britanice, ramurilor tradiționale (minieră, siderurgică, construcțiile de mașini, textilă) adăugându-li-se, în timp, noi industrii: petrolieră (odată cu descoperirea și exploatarea petrolului și a gazelor naturale din Marea Nordului), aeronautică (unul din cei mai mari producători de motoare de avioane din lume), automotive, farmaceutică etc.

Agricultura, foarte productivă, este axată pe creșterea animalelor (în special ovine și bovine).

Motorul economiei britanice îl reprezintă *serviciile*, aici remarcându-se activitățile din *sectorul financiar și al comunicațiilor*. Regatul Unit are un sistem modern și diversificat de transporturi. Peisajele naturale și mai ales obiectivele cultural-istorice din acest stat se află pe lista destinațiilor turistice internaționale, *turismul și comerțul* fiind domenii care susțin imaginea de mare putere economică a Regatului Unit.

Diversitatea etnică

Diversitatea confesională

Provincia	Principalele orașe după populație (mil. loc.)
Anglia	Londra (10,07), Birmingham (2,57), Manchester (2,53), Newcastle (0,85), Sheffield (0,82), Leeds (0,81), Bristol (0,76), Nottingham (0,66), Liverpool (0,64), Bradford (0,54)
Scoția	Glasgow (0,63), Edinburgh (0,52)
Țara Galilor	Cardiff (0,36)
Irlanda de Nord	Belfast (0,34)

Intrarea în Eurotunel, al doilea tunel feroviar ca lungime din lume (măsoară 50,5 km), considerat una dintre cele șapte minuni ale lumii moderne, asigură prin trenuri de mare viteză (Eurostar) legătura dintre Londra și Paris, pe sub Marea Mânecii.

Rețin

Stat insular vest-european după poziție, monarhie după forma de guvernământ, **Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord** are un relief variat, dar cu altitudini reduse, și climă temperat-oceanică, mai blândă datorită influenței curentului cald atlantic.

Populația numeroasă (locul 3 în Europa) este dominant urbană. Londra, al doilea megaroraș european, este capitala acestui stat care se distinge ca mare putere economică mondială, cu influență politică și culturală internațională.

REGATUL BELGIEI

★ **Suprafața:** 30 522 km²

👤 **Populația:**
11,5 mil. loc. (2021)

📍 **Capitala:** Bruxelles

🏛️ **Forma de guvernământ:**
monarhie
constituțională

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

REGATUL
ȚĂRILOR DE JOS

★ **Suprafața:** 41 532 km²

👤 **Populația:**
17,4 mil. loc. (2021)

📍 **Capitala:** Amsterdam,
Haga

🏛️ **Forma de guvernământ:**
monarhie
constituțională

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

MARELE DUCAT
AL LUXEMBURGULUI

★ **Suprafața:** 2 586 km²

👤 **Populația:**
634 730 locuitori
(2021)

📍 **Capitala:** Luxemburg

🏛️ **Forma de guvernământ:**
monarhie
constituțională

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

TERMENI NOI

polder – porțiune de uscat, aflată sub 0 m, obținută de sub apele mării prin lucrări complexe de îndiguire, desecare, nivelare și drenare.

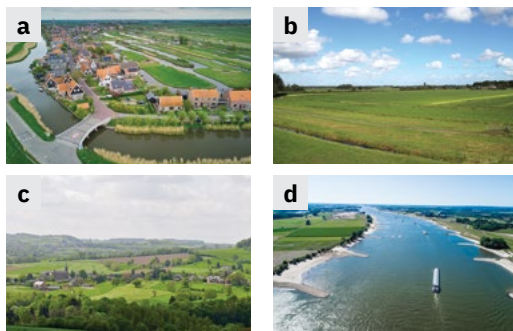
Sursele datelor: Statbel – Belgian statistical office; STATEC – Statistics Luxembourg; StaLine – Statistics Netherlands; International Migration Outlook 2022; Office of International Religious Freedom

Belgia, Țările de Jos și Luxemburg

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții de mai jos și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** și vecinii fiecărui stat. Care dintre cele trei state prezintă ieșire la Marea Nordului?
- 2 Având în vedere harta de mai jos și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la i, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din fiecare țară.
- 3 De ce Podișul Ardeni apare pe unele hărți cu denumirea de Munții Ardeni?
- 4 Accesează împreună cu colegii site-ul <https://www.hollandlandofwater.com/nederlandse-polders/> și descoperiți informații inedite despre polderele olandeze.

Relieful este monoton, de *câmpie*. În fapt, circa 27% din suprafața acestei țări o reprezintă *polderele* (a). Cea mai mică altitudine este astfel cu aproape 7 m sub nivelul mării în *Zuidplaspolder* (b), la nord de Rotterdam, maxima fiind de 323 m în *dealurile* din extremitatea de sud-est (c). Pe teritoriul țării fluviul *Rin* (d) formează la vărsare o deltă.

Relieful țării este format din *Câmpia Flandrei* (e) și *Podișul Ardeni* (f), în fapt munți vechi, hercinici, puternic erodați cu altitudini sub 700 m. *Meuse* (g), cel mai lung râu, se continuă dincolo de graniță sub numele de Maas.

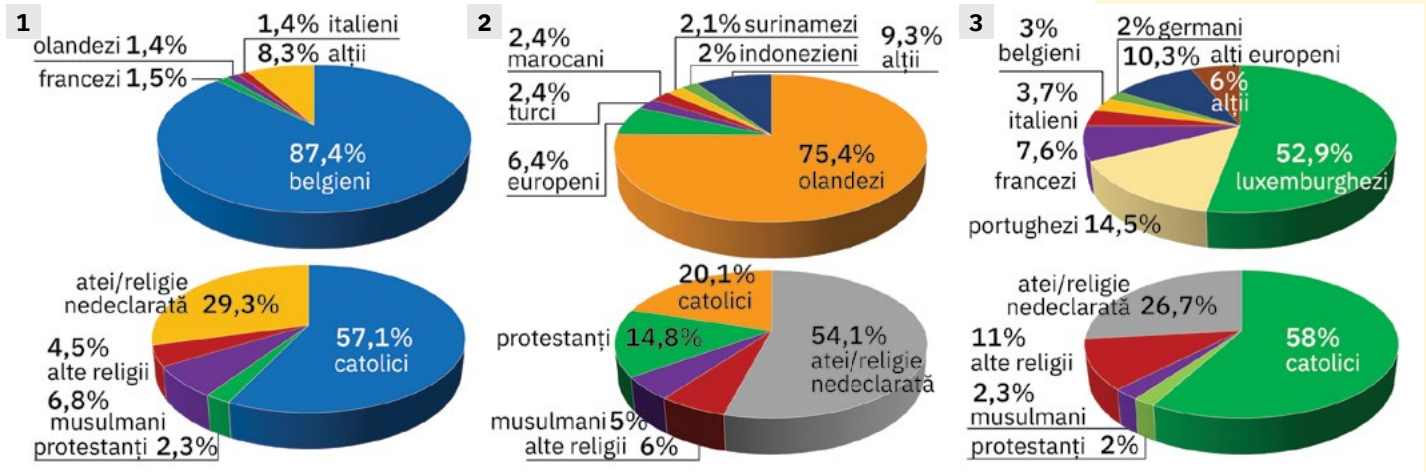

Podișul Ardeni (h) împreună cu câmpia deluroasă din sud formează relieful acestei țări. *Moselle*, afluent al Rinului, este principalul curs de apă, care în drumul său traversează Schengen (i), orașul unde s-a semnat acordul care a pus bazele Europei fără frontiere.

🗺️ Explorez

- 1 Cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formați trei grupe de exploratori. Fiecare grupă își alege unul dintre state. Analizează împreună cu colegii din grupa ta informațiile demografice referitoare la statul ales din tabelul de mai jos și din reprezentările grafice de pe pagina alăturată (pag. 105), apoi prezentați celorlalte grupe principalele caracteristici privind **populația** statului ales. Stabiliți împreună asemănări și deosebiri.

Indicatorul demografic	Belgia	Țările de Jos	Luxemburg
Populația (nr. loc.)	11 521 238	17 475 415	634 730
Densitatea populației (loc./km ²)	377,5	420,7	249,5
Bilanțul natural (‰)	0,48	0,48	1,14
Bilanțul migratoriu (‰)	5,04	6,13	14,5
Imigranți (% din populație)	17,9	14,2	48,2
Populația urbană (%)	98	92	93

Diversitatea etnică și religioasă: 1. Belgia; 2. Țările de Jos; 3. Luxemburg

2 După Al Doilea Război Mondial, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg decid să coopereze din punct de vedere economic. Așa a luat naștere uniunea cunoscută sub numele de *Benelux*. Identifică în caseta de mai jos și în imaginile de pe coloană (j, k, l) principalele orașe din această uniune, apoi localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 104). Notează pe caiet numele orașelor din fiecare țară, în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori.

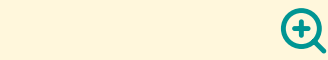
- **Anvers** (0,53 mil. loc.) – al doilea mare port din Europa și primul centru mondial de prelucrare și comercializare a diamantelor, de unde îi provine numele de „Orașul diamantelor”;
- **Amsterdam** (1 mil. loc.) – capitala numită „Veneția Nordului” datorită celor peste 100 de canale și 1000 de poduri;
- **Bruxelles** (1,2 mil. loc.) – oraș cu funcția de capitală a statului și totodată „capitala politică” a Uniunii Europene;
- **Haga** (0,78 mil. loc.) – supranumit „Orașul regal de lângă mare”, deoarece găzduiește reședința regală, sediul Guvernului și al Parlamentului Țărilor de Jos;
- **Luxemburg** (0,12 mil. loc.) – capitala și cel mai mare oraș al Marelui Ducat;
- **Rotterdam** (1,24 mil. loc.) – cel mai mare port european, supranumit și „Poarta Europei”, important centru comercial internațional.

3 Cu resurse naturale reduse (mai importante fiind doar petrolul și gazele naturale din Țările de Jos – cel mai mare producător și exportator de gaze naturale din UE) sau chiar aproape epuizate (minereurile de fier din Luxemburg), țările Beneluxului și-au dezvoltat o economie care a înregistrat în timp numeroase schimbări structurale. Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din cele trei țări.

Industria Belgiei, dependentă în mare măsură de materiile prime importate, se remarcă prin ramurile: construcții de mașini, chimică, alimentară etc. **Agricultura** este orientată din ce în ce mai mult pe produsele ecologice, certificate conform celor mai înalte standarde (legumele de Flandra, porcul Certus și carnea de vită Belbeef ș.a.).

Activitățile **industriale** din Țările de Jos sunt extinse în domeniile de înaltă tehnologie: biotehnologie, chimie fină, industrie farmaceutică, electronică, telematică, IT etc. Cea mai mare concentrare a industriei și a serviciilor se află în zona de vest a țării (Randstat). **Agricultura**, puternic mecanizată, este recunoscută pe piața mondială ca unul dintre furnizorii principali de produse horticoale, produse lactate și carne.

Dezvoltată în secolul trecut în jurul siderurgiei, **industria din Luxemburg** a fost restructurată, modernizată și diversificată (produse din oțel, mașini și echipamente, produse alimentare, diamante, produse chimice etc.). Sectorul **serviciilor**, principala ramură a economiei, se distinge în special prin activitățile din domeniul bancar, al telecomunicațiilor, al transportului aerian și al audiovizualului.

j Universitatea din Utrecht, al patrulea oraș după populație (0,45 mil. loc.) și important centru economic din Țările de Jos

k Liège, al treilea oraș belgian după populație (0,40 mil. loc.), important centru economic, port fluvial (pe Meuse)

l Esch-sur-Alzette, al doilea oraș ca populație (36177 de locuitori) și un important centru cultural și turistic din Luxemburg

✓ **Rețin**

Monarhiile europene cu valori mari ale densității populației și cu ponderi foarte ridicate ale populației urbane, **Belgia, Țările de Jos și Luxemburg** formează uniunea economică numită *Benelux* și se numără printre cele mai bogate state din lume, cu economii performante, dominate de sectorul serviciilor, și cu un înalt standard de viață.

★ **Suprafața:**

450 295 km²

👤 **Populația:**

10,4 mil. loc.

📍 **Capitala:** Stockholm;

populația capitalei:

0,97 mil. loc.

🏰 **Forma de**

gubernământ:

monarhie

constituțională

👑 **Moneda:** coroana

suedeză (SEK)

a Arhipelagul Stockholm

cuprinde o mică parte din cele aproape 270 000 de insule care însumează 3% din suprafața Suediei.

b Alpii Scandinaviei, munți foarte vechi, înălțați în orogeneza caledoniană, cu versanți abrupti și creste înguste și cu numeroși ghețari.

c Vârful Nordtoppen (2097 m) din masivul nordic Kebnekaise, cea mai mare altitudine din Suedia.

Vârful Sydtoppen, tot din masivul Kebnekaise, cunoscut drept cel mai înalt punct din Suedia, se micșorează permanent prin topirea gheții ce îl acoperă. Dacă în 1968, când au început măsurătorile, acest vârf avea 2120 m, în 1998 ajunsese la 2110 m, iar în 2011 atingea 2099,7 m. După numai șapte ani, în 2018, noile măsurători au indicat o înălțime de 2094,6 m.

Europa de Nord

Suedia

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții de mai jos și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Suediei și statele vecine. Numește cele mai mari insule ale acestei țări.
- 2 Ce importanță geografică au strâmtoarele Øresund și Kattegat?
- 2 Având în vedere harta de mai jos și caracteristicile naturale ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la g, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesorei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din Suedia. Explicați de ce numeroasele râuri care brăzdează teritoriul Suediei sunt scurte și au debite bogate.

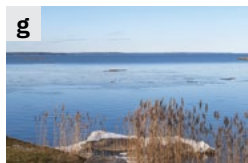
d Podișul Norrland, cu un relief în trepte ce coboară spre est și sud-est, unde se continuă cu o câmpie litorală.

e Podișul Småland, cu altitudini puțin peste 300 m și cu intensă utilizare agricolă

f Câmpia Skåne, din sudul țării, importantă regiune agricolă

g Lacul Vänern, cel mai extins dintre numeroasele lacuri suedeze, al treilea ca suprafață din Europa

Populația totală (2021)	10 452 326 locuitori
Densitatea populației	23 loc./km ²
Natalitatea	10,9‰
Mortalitatea	8,8‰
Bilanțul migratoriu	4‰
Ponderea imigranților în populația țării	20%
Populația cu vârste între 0 – 19 ani	23,2%
Populația cu vârste între 20 – 64 ani	56,5%
Populația cu vârste de 65 de ani și peste	20,3%
Populația urbană	88%

Sursa datelor: SCB Statistikmyndigheten

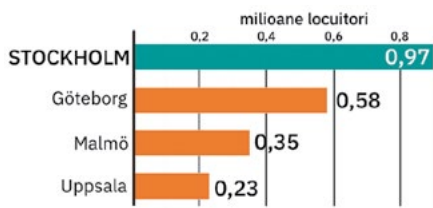
🗺️ Explorez

Analizează împreună cu colegii informațiile din tabelul de mai sus și din reprezentările grafice de pe pagina alăturată (pag. 107) și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Suediei.

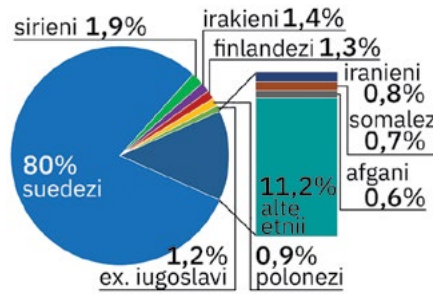
Precizați doi factori naturali care împiedică concentrarea populației în regiunile din nordul și vestul Suediei.

Ce legături există între imigranți și diversitatea etnică și confesională din acest stat?

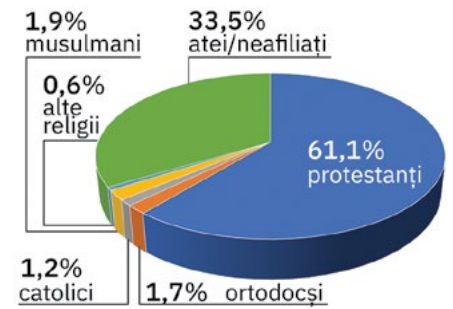

Principalele orașe

Diversitatea etnică

Diversitatea confesională

2 Cu un grad de urbanizare ridicat, Suedia are numeroase orașe, dar majoritatea au o populație sub 100 000 de locuitori. Graficul de mai sus și imaginile de mai jos prezintă informații despre cele mai populate și mai importante orașe suedeze.

Descoperă aceste informații și apoi localizează orașele prezentate pe harta de la pagina alăturată (pag. 106).

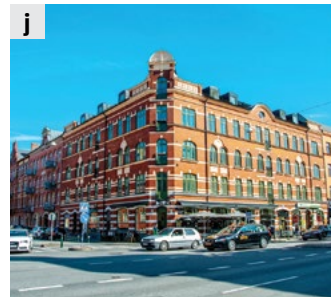
Scrie pe caiet numele orașelor în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori.

h Stockholm, orașul-capitală întins pe 14 insule aflate între apele Lacului Mälaren și cele ale Mării Baltice, este cel mai important centru financiar, comercial, cultural și turistic.

i Göteborg, principala poartă maritimă (cel mai mare port nord-european) și unul dintre centrele industriale importante din Suedia

j Malmö, orașul la strâmtoarea Øresund legat de Copenhaga, capitala Danemarcei, printr-un pod rutier și feroviar, ce se continuă printr-un tunel subacvatic.

k Uppsala, orașul care găzduiește cea mai veche universitate și cea mai mare catedrală din nordul Europei.

3 Cu o economie puternică, axată pe tehnologiile de vârf, Suedia ocupă în prezent locurile de vârf în clasamentele internaționale de competitivitate, inovare și nivel de trai. Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Suedia.

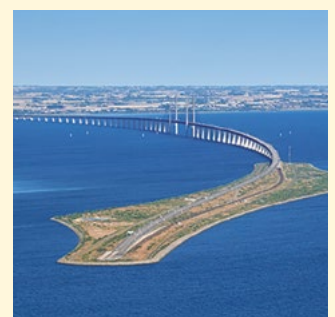
Ați auzit de compania suedeză Hennes & Mauritz (H&M)? Dar de formația de muzică pop ABBA? Documentați-vă și apoi explicați afirmația: *Așa-numitele „industrii creative” (design, muzică, modă) sunt considerate în Suedia ca importante surse de venituri din exporturi.*

Suedia dispune de variate și, în unele cazuri, bogate resurse minerale (uraniu, minereu de fier – în topul primilor 10 exportatori mondiali, minereuri neferoase), resurse forestiere (este una dintre cele mai împădurite țări de pe glob), resurse de apă cu potențial hidroenergetic ridicat.

În ultimii 100 de ani, Suedia a evoluat de la o țară agrară la o țară industrializată, cunoscută pe plan internațional ca producător de: *celuloză și hârtie, oțeluri speciale, autovehicole* (firmele Volvo, Scania, Saab), *aparatură electrocasnică* (Electrolux), *mobilă* (IKEA), *medicamente și echipamente medicale* (AstraZeneca, Healthcare) etc. În domeniul servicii, se remarcă turismul și transporturile (moderne și diversificate).

ȘTIAI CĂ?

Podul Øresund care realizează legătura rutieră și feroviară între Suedia și Danemarca este format de fapt din trei secțiuni: podul propriu-zis (cu o lungime de circa 8 km, cuprinde două niveluri: superior autostradă și inferior cale ferată), insula artificială Peberholm (4 km lungime, permite aducerea traficului rutier și feroviar la același nivel) și tunelul subacvatic (de circa 3,5 km, care completează legătura).

Rețin

Ocupând o parte din Peninsula Scandinavia, cu un relief dispus în trepte, de la vest spre est, și o climă temperat-continentală, mai rece în nord, dincolo de Cercul Polar de Nord, statul-monarhie Suedia are o populație neuniform repartizată (în arealele urbanizate densitatea populației se apropie de 300 loc./km², în nord și în regiunile montane înalte scade la mai puțin de 5 loc./km²). Cu resurse naturale variate, Suedia se numără în prezent printre cele mai dezvoltate țări europene, multe dintre companiile sale fiind printre cele mai cunoscute pe plan internațional.

★ Suprafața:

385 155 km²,
incluzând teritoriile
Svalbard și Jan Mayen

👤 Populația:

5,39 mil. loc. (2021)

📍 Capitala: Oslo;

populația capitalei:
1,04 mil. loc.

🏛️ Forma de guvernământ:

monarhie
constituțională

🌐 Moneda: coroana norvegiană (NOK)

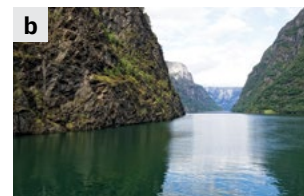
Norvegia

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții de mai jos și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Norvegiei în cadrul Europei, statele vecine și bazinele marine la care are ieșire acest stat. Ce strâmtoare desparte Norvegia de Peninsula Iutlanda? Dintre cele peste 200 000 de insule ale acestui stat se remarcă Svalbard (Spitzbergen) și Jan Mayen. Localizează cele două insule pe *harta fizică a lumii* din atlasul geografic. De ce există ghețari pe aceste insule?
- 2 Analizează, cu atenție, fragmentul de hartă marcat cu cifra 1. Ce importanță geografică are Capul Nordkinn?
- 3 Având în vedere harta de mai jos și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la e, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din Norvegia.

a Munții Scandinaviei (Vf. Galdhøpiggen, 2 469 m, altitudinea maximă din Norvegia), ai căror versanți fostați sunt fragmentați de fostele văi transformate de ghețari și de apa mării în fiorduri.

b Sogne, al doilea fiord de pe Terra ca lungime (204 km) și adâncime maximă (1 308 m), dar cel mai lung fiord fără ghețari și locuit în totalitate de-a lungul său.

c Jostedalsbreen din Munții Scandinaviei, cel mai mare ghețar continental al Europei (un masiv platou de gheață de peste 486 km² și de circa 600 m grosime, care la bază alimentează un lac glaciar).

d Podișul Finnmark, cu altitudini de circa 300 m, un ținut al tundrei și al renilor

e Hornindalsvatnet, cel mai adânc lac glaciar din Europa (514 m adâncime maximă)

Populația totală (2021)	5 391 369 locuitori
Densitatea populației	14 loc./km ²
Bilanțul natural	2,6‰
Bilanțul migratoriu	3,7‰
Ponderea imigranților în populația țării	16,1%
Populația urbană	82,4%

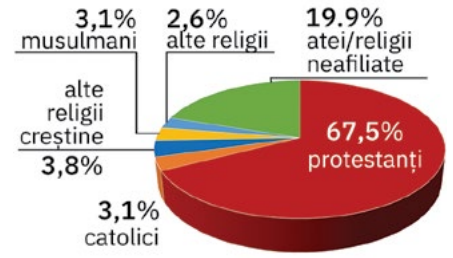
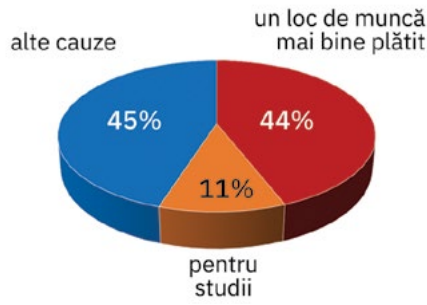
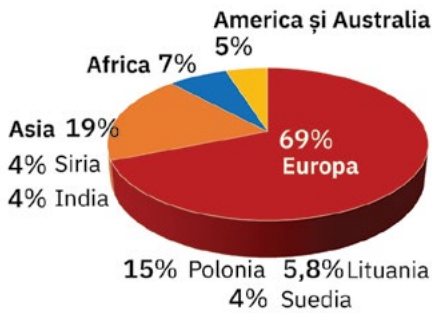
Sursa datelor: SSB Statistisk sentralbyrå, 2021

🗺️ Explorez

TERMENI NOI

- **fiord** – golf maritim foarte îngust, cu versanți abrupti, care pătrunde adânc în uscat, provenit din foste văi glaciare invadate de apele mării

- 1 Norvegia este una dintre cele mai puțin populate țări europene, deși are o întindere considerabilă. Nivelul de trai ridicat și dezvoltarea pe care a cunoscut-o acest stat au atras în ultimele decenii un număr mare de imigranți. Analizează împreună cu colegii informațiile din tabelul de mai sus și din reprezentările grafice de pe pagina alăturată (pag. 109) și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Norvegiei. De ce Norvegia, recunoscută în secolul trecut prin omogenitatea etnică și confesională, este în prezent considerată o țară multiculturală?

Originea geografică a imigranților (2021)

Cauzele imigrației

Diversitatea confesională

2 Norvegia are numeroase orașe, dar majoritatea au o populație sub 100 000 de locuitori. Tabelul de pe coloana alăturată și imaginile de mai jos prezintă informații despre cele mai populate și mai importante orașe norvegiene.

Descoperă aceste informații și apoi localizează orașele prezentate pe harta de la pagina alăturată (pag. 108).

Scrive pe caiet numele orașelor în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori și subliniază orașul cu statut de capitală.

Oraș	Populația (nr. loc.)
Bergen	265 470
Drammen	110 236
Oslo	1 043 168
Stavanger	229 911
Trondheim	191 771

f Castelul Akershus, cel mai important monument medieval din Oslo, orașul-capitală, principalul centru industrial, financiar-bancar și cultural-științific, important nod de transporturi, renumit pentru numeroasele sale muzee.

g Cartierul Bryggen, zona istorică a orașului Bergen, un mare centru industrial și portuar, numit și „orașul lemnului”, întrucât conservă multe clădiri vechi din lemn, pictate.

h Vechea capitală a Norvegiei, Trondheim, oraș situat pe țărmul sudic al fiordului omonim, astăzi centru industrial important, cu numeroase muzee și monumente.

i Gamle sau Orașul Vechi din Stavanger, orașul supranumit „capitala petrolieră a Norvegiei” deoarece s-a dezvoltat ca centru industrial în urma exploatărilor de petrol din Marea Nordului.

3 Descoperirea petrolului și a gazelor naturale în apele teritoriale proprii, la sfârșitul anilor 1960, a dus la o puternică dezvoltare a economiei norvegiene. Activitățile din sectorul petrolier și cele tradiționale, legate de transportul maritim și pescuit, contribuie major la veniturile naționale.

Pe baza acestor informații și a celor din casetele de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Norvegia.

Norvegia deține rezerve de petrol și gaze (în platformele continentale ale mărilor Nordului, Norvegiei și Barents) și numeroase alte resurse naturale: minereuri neferoase, pește, păduri/lemn, resurse hidroenergetice. Norvegia reprezintă un important producător de hidroenergie (locul 2 în Europa și locul 6 în lume). În domeniul energiei, acest stat se orientează în prezent și spre valorificarea resurselor regenerabile (eoliană, solară).

Industria norvegiană se remarcă prin construcțiile navale (cele mai mari nave de pasageri din lume), industria celulozei și hârtiei, alte ramuri ale industriei chimice, industria metalurgică, alimentară, de prelucrare a lemnului și a peștelui etc.

Agricultura este centrată pe creșterea animalelor pentru carne și lapte (bovine, ovine) ori pielicele (vizoni, vulpi). Dispune de o rețea de transport diversificată și modernă, cu o mare flotă comercială maritimă, o rețea rutieră amplă (cel mai mare tunel rutier de pe glob, Lærdal 24,5 km). Turismul, bazat pe „circuitul fiordurilor”, joacă un rol tot mai important în economia țării.

INVESTIGAȚIE:

Populația Sami

Sami (Saami) reprezintă cei mai nordici indigeni ai Europei. Strămoșii acestui popor au trăit de-a lungul coastei Oceanului Arctic din nordul Norvegiei, încă de acum 10 000 de ani. Astăzi, trăiesc în partea nordică a Peninsulei Scandinavia și își asigură în mod tradițional mijloacele de trai prin pescuit, vânatoare și creșterea renilor. Documentează-te din diferite surse (enciclopedii ilustrate, reviste sau de pe internet) și realizează o fișă de investigație cu informații legate viața, obiceiurile, tradițiile și teritoriile în care trăiește acest popor unic. Prezintă rezultatele investigației colegilor și familiei și prietenilor.

Rețin

Cu un teritoriu puternic alungit pe direcția NE-SV, cu relief muntos și climat subpolar în extremitatea nordică, statul monarhie Norvegia se distinge prin populația puțin numeroasă, dar cu un nivel de trai foarte ridicat (comparativ cu alte state europene) grație economiei puternic dezvoltată, bazată pe industrie diversificată, pe transporturi și comerț.

★ **Suprafața:**
338 000 km²

👤 **Populația:**
5,5 mil. loc. (2021)

📍 **Capitala:** Helsinki;
populația capitalei:
0,65 mil. loc.

🏛️ **Forma de
guvernământ:**
republică

🌐 **Moneda:** euro (EUR)

a Podișului Finlandei, cu șiruri de coline morenaice și cu cel mai înalt vârf aflat în întregime pe teritoriul țării (Ridnitsohkka cu 1 316 m)

Populația totală (2021)	5 548 241 locuitori
Densitatea populației	16,4 loc./km ²
Bilanțul natural	- 1,4‰
Bilanțul migratoriu	4,1‰

Sursa datelor: Statistics Finland, 2021

b Podișul Lacurilor mai este numit și Câmpia Lacustră Finlandeză datorită reliefului cu aspect de câmpie și prezenței unui număr mare de lacuri legate de numeroase canale.

c Saimaa (4 370 km²), cel mai întins dintre cele peste 180 000 de lacuri formate în depresiunile create de foștii ghețari; lacurile sunt legate printr-o rețea densă de râuri, formând în multe cazuri adevărate sisteme navigabile.

Finlanda

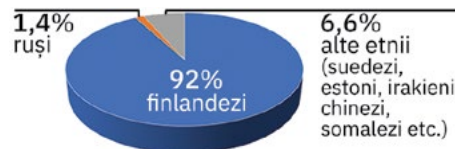
! Analiză critică

- Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Finlandei și statele vecine. La ce mare are ieșire acest stat?
- Citește și completează următoarele afirmații cu informațiile corespunzătoare:
 - Teritoriul Finlandei are o formă alungită pe direcția ..., desfășurându-se între paralelele de ... și ... lat. N.
 - Aproximativ un sfert din teritoriul țării se află dincolo de paralela numită ...
- Având în vedere harta alăturată și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la c, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din Finlanda. De ce Finlanda este numită „Țara celor o mie de lacuri”?

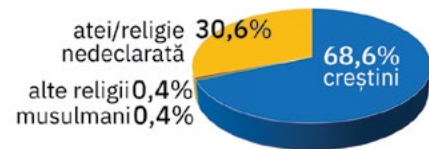

🗺️ Explorez

- Analizează împreună cu colegii informațiile din tabelul alăturat și din graficele de mai jos și stabiliți caracteristicile **populației** Finlandei. De ce populația se concentrează în regiunile sudice? Ce legătură există între fenomenul imigrației și structura etnică a populației finlandeze?

Diversitatea etnică

Diversitatea confesională

- Cu un grad ridicat de urbanizare (aproape 87%), Finlanda are numeroase orașe, dar majoritatea au o populație cu mult sub 100 000 de locuitori. Cele mai populate sunt: capitala *Helsinki* (0,65 mil. loc.), *Espoo* (0,29 mil. loc.), *Tampere* (0,24 mil. loc.), *Vantaa* (0,23 mil. loc.), *Oulu* (0,2 mil. loc.) și *Turku* (0,19 mil. loc.).
- Localizează pe hartă principalele orașe finlandeze și notează-le pe caiet.
- Pe baza informațiilor de mai jos stabilește specificul activităților economice.

Finlanda deține variate **resurse naturale**:

- lemn (pădurile acoperă 77% din suprafața țării);
- minereuri neferoase: cupru, nichel, crom, aur, fier;
- resurse de apă.

Finlanda are în prezent o **economie** modernă, bazată pe industrie și servicii. **Activitățile industriale** sunt diversificate, la ramurile tradiționale (metalurgică, de prelucrare a lemnului, celuloză și hârtie) adăugându-se în ultimele decenii noi ramuri: electronică, chimică, construcțiile navale (nave de croazieră), echipamente optice etc. Domeniul **serviciilor** reprezintă aproximativ 61% din activitatea economică a țării.

✓ Rețin

Cu un relief modelat de foștii ghețari de calotă, o climă temperat-continentală (mai aspră în nord), cu peste 5% din teritoriu ocupat de lacuri, **Finlanda** este una dintre cele mai puțin populate țări europene. Dezvoltându-se pe baza resurselor sale naturale, economia Finlandei este în prezent una dintre cele mai performante de pe piața mondială.

Danemarca

Analiză critică

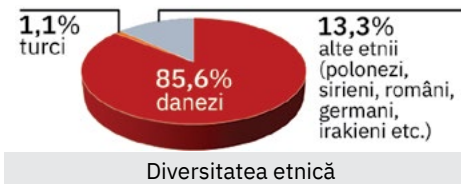
- 1 Teritoriul Danemarcei este format dintr-o peninsulă (Iutlanda) și din peste 400 de insule, majoritatea nelocuite. De Danemarca aparțin, ca teritorii dependente, insulele Groenlanda și Feroe. Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Danemarcei și statul vecin. Numește cele mai mari insule daneze, precum și cel mai mare teritoriu dependent care aparține acestui stat.
- 2 Numește mările la care are ieșire Danemarca. Analizează imaginea marcată cu litera **a**, apoi discută cu colegii și explicați de ce apele acestor mări nu se amestecă.
- 3 Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la **b** la **d**, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din Danemarca.

- ★ **Suprafața:** 43 098 km²
- 👤 **Populația:** 5,8 mil. loc.
- 📍 **Capitala:** Copenhaga, 0,64 mil. loc.
- 🏛️ **Forma de guvernământ:** monarhie constituțională
- 🌐 **Moneda:** koroana daneză (DKK)

Explorez

- 1 Analizează împreună cu colegii informațiile din tabelul și din graficul de mai jos și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Danemarcei. Având în vedere structura etnică, stabiliți principalele țări de proveniență a imigranților sosiți în Danemarca.

Populația totală (2022)	5 873 420 locuitori
Densitatea populației	136 loc./km ²
Bilanțul natural	0,18‰
Bilanțul migratoriu	0,22‰
Populația urbană	88%

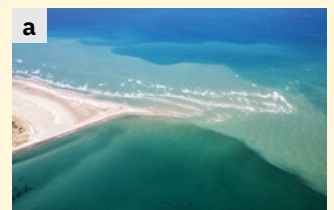
Sursa datelor: Statistics Denmark, 2022

- 2 Chiar dacă sunt numeroase, doar șapte orașe daneze au peste 100 000 de locuitori, cele mai mari fiind: *Copenhaga* (0,64 mil. loc.), *Århus* (0,35 mil. loc.), *Ålborg* (0,22 mil. loc.) și *Odense* (0,20 mil. loc.). Localizează pe harta de mai sus principalele orașe daneze, apoi scrie pe caiet numele acestora și subliniază orașul cu statut de capitală.
- 3 Pe baza informațiilor din caseta de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul **activităților economice** din Danemarca.

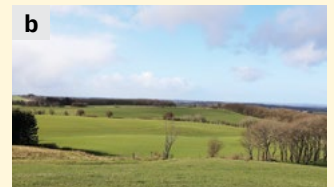
Lipsită de resurse minerale, cu excepția celor de hidrocarburi, Danemarca se remarcă prin utilizarea intensă a energiei eoliene (prima țară care a construit un parc eolian în largul mării). În **industrie**, construcțiilor navale, ramură tradițională, li s-au adăugat domenii de vârf precum generatoarele eoliene, industria farmaceutică. Cu o pondere ridicată a terenurilor arabile (64%), această țară are o **agricultură** foarte performantă, specializată în creșterea animalelor pentru carne și lapte. Dominanța economiei daneze o reprezintă **serviciile** (se remarcă rețeaua modernă de căi de comunicație, cu numeroase poduri și tuneluri ce leagă insulele Sjælland și Fyn, peste strâmtoarea Marele Belt).

Rețin

Constituită dintr-o peninsulă, Iutlanda (75% din suprafața sa), și numeroase insule, cea mai mare fiind Sjælland, cu un relief de câmpie vălurită, o climă moderată de apele Curentului Golfului (Gulfstream), **Danemarca** este cea mai dens populată țară din Europa Nordică. Deși săracă în resurse, are o economie de piață dezvoltată, modernă, aspect care se reflectă în standardul de viață ridicat al populației.

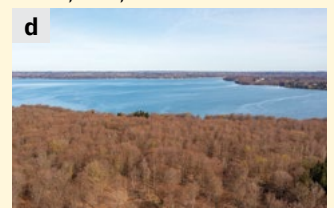
Grenen, din extremitatea nordică a Danemarcei, locul în care apele mărilor se „ciocnesc”, dar nu se amestecă, din nisipurile purtate de valurile lor rezultând un cordon litoral.

Câmpia Daneză, cu relieful său vălurit, modelat în trecut de calota glaciară, are altitudinea maximă în Møllehøj, 171 m.

Gudenå (sau *Guden*), cel mai mare dintre râurile daneze, este mult mai mic, ca lungime, decât râurile Bega, Arieș sau Trotuș din țara noastră.

Furesø (din Insula Sjælland, numită și Zealand), cel mai adânc (35 m) dintre cele peste 100 000 de lacuri daneze, majoritatea de mici dimensiuni (Arresø, cel mai întins lac, are sub 40 km²)

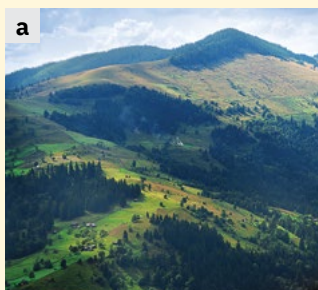
★ **Suprafața:**
603 700 km²

👤 **Populația:**
44 mil. loc.
(41,6 mil. loc. fără
Crimeea)

📍 **Capitala:** Kiev;
populația capitalei:
2,8 mil. loc.

🏛️ **Forma de
gubernământ:**
republică
semiprezidențială

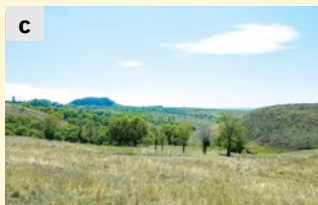
🌐 **Moneda:** hrivna (UAH)

a
Carpații Păduroși (Vf. Hoverla/Hovârla, 2 062 m, cea mai mare altitudine din Ucraina); în acești munți se află izvoarele a trei râuri importante pentru țara noastră: Tisa, Siret și Prut.

b
Podișul Podolic, din partea central-vestică, cu altitudini sub 500 m

c
Podișul Donețului, cu altitudini sub 400 m, traversat de râul Doneț

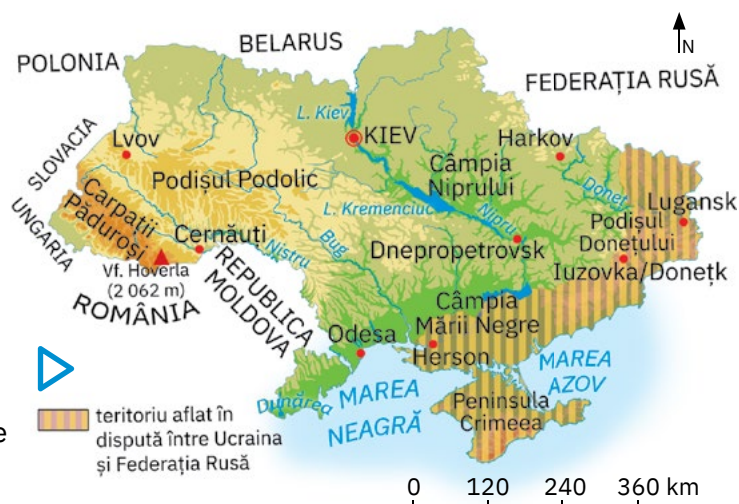

d
Câmpia Niprului, cu altitudini reduse (100 – 150 m); pădurile de foioase (din nord), stepa și silvostepa au fost treptat înlocuite de culturile agricole.

Europa de Est Ucraina

! Analiză critică

- 1 Cu ajutorul hărții alăturate și al hărții Europei din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Ucrainei, statele vecine și mările la care are ieșire acest stat.
 - 2 Ucraina este al treilea stat ca **întindere** din Europa (după Federația Rusă – partea europeană și Franța). Punctele sale extreme sunt definite de coordonate geografice prezentate în tabelul de mai jos.
 - 3 Calculează pe câte grade de latitudine și, respectiv, pe câte grade de longitudine se extinde acest stat.
 - 4 În anul 2014, Peninsula Crimeea a fost anexată Federației Ruse, iar din februarie 2022 Ucraina și Federația Rusă sunt în conflict armat. Identifică pe harta de mai sus teritoriul aflat în dispută.
- Având în vedere harta de mai sus și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la f, discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din Ucraina. Având în vedere faptul că pe teritoriul acestei țări se află izvoarele câtorva afluenți ai Vistulei (principalul fluviu din Polonia), argumentați afirmația: *Rețeaua hidrografică a Ucrainei este colectată de trei bazine marine.*

e
Fluviul Nipru („râul național”), ale cărui ape sunt intens folosite pentru irigații, producerea de energie (Hidrocentrala Nipru), navigație

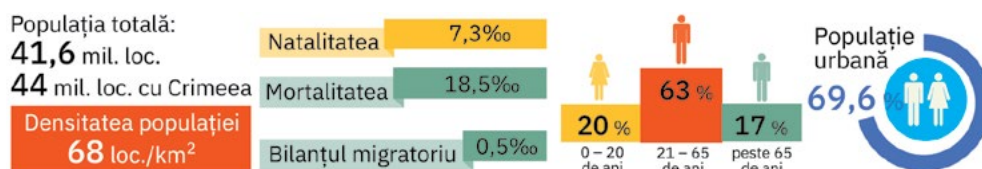

f
Delta creată pe teritoriul Ucrainei de Chilia, brațul cel mai nordic al Deltei Dunării (numită Delta secundară a Chiliei)

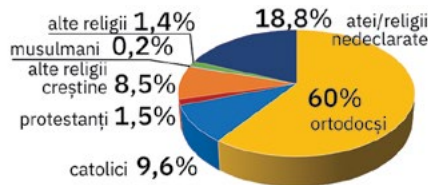
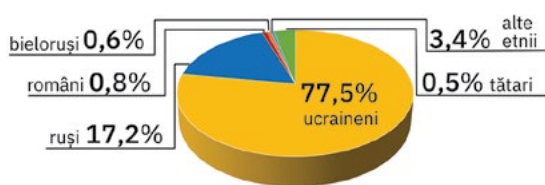
Punctul extrem	Coordonate
Nordic	52° 22' 46" lat. N
Sudic	44° 23' 11" lat. N
Estic	40° 13' 40" long. E
Vestic	22° 08' 13" long. E

🗺️ Explorez

- 1 Analizează, împreună cu colegii, informațiile de mai jos și reprezentările grafice de pe pagina alăturată (pag. 113) și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Ucrainei.
- 2 Pe parcursul anului 2022 s-au înregistrat masive deplasări interne de populație (dinspre regiunile Donetsk și Luhansk) și internaționale, câteva milioane de ucraineni emigrând temporar spre diferite țări europene. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulați argumente prin care să susțineți afirmația: *O dispută militară între două state are multiple consecințe negative.*

Sursele datelor: State Statistics Service of Ukraine, Office of International Religious Freedom, WorldAtlas, International Migration Outlook 2022

Oraș	Populația (nr. loc.)
Dnepropetrovsk	990 381
Donețk	910 252
Harkov	1 430 515
Kiev	2 893 215
Odessa	993 831

3 Ucraina are peste 450 de orașe, dintre care 41 de orașe au peste 100 000 de locuitori. Identifică în tabelul de pe coloană primele cinci orașe ucrainene după populație și localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 112).

Scrie pe caiet numele principalelor orașe din Ucraina în ordinea descrescătoare a numărului de locuitori și subliniază orașul cu statut de capitală.

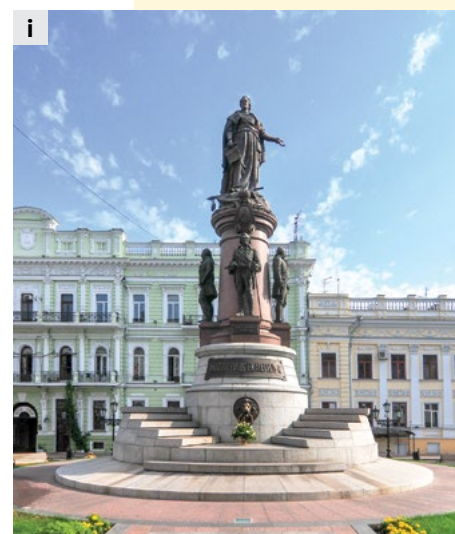
Analizează imaginile de mai jos, care sunt reprezentative pentru trei dintre cele mai importante orașe ucrainene. Identifică, pe baza caracteristicilor prezentate, orașul ilustrat în fiecare imagine.

g Casa Industriei de Stat (Gosprom), o construcție emblematică din al doilea oraș al țării ca populație, un mare centru industrial, comercial, universitar din estul Ucrainei

h Catedrala Sfânta Sofia, monument aflat în Patrimoniul UNESCO, simbolul capitalei situate pe Nipru, un important centru industrial, științific și cultural al țării

i Monumentul împărătesei Ecaterina cea Mare, fondatoarea orașului de pe țărmul Mării Negre cu aproape un milion de locuitori, cel mai mare port maritim ucrainean

4 Economia Ucrainei este marcată de lunga perioadă cât această țară a făcut parte din Uniunea Sovietică și de disputa cu Federația Rusă. Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Ucraina.

Ucraina dispune de *resurse de subsol* variate:

- cărbuni (bazinul Donbas);
- petrol și gaze naturale (nu acoperă necesarul intern, Ucraina fiind dependentă de importurile din Rusia și Turkmenistan);
- minereu de fier (bazinul Dnepropetrovsk – la Krivoi-Rog și bazinul Kerci);
- minereuri neferoase (nichel, bauxită, cupru etc.).

Industria Ucrainei este axată în principal pe ramurile „grele” (industria extractivă, siderurgie, construcții de mașini), mari consumatoare de energie. *Agricultura*, domeniu economic important dar cu nivel redus de dotare, se remarcă prin culturile de cereale, care au ponderi ridicate la exporturi (porumb, grâu, orz), plante tehnice (floarea-soarelui, sfeclă-de-zahăr), cartofi etc. În domeniul *serviciilor*, se remarcă rețeaua rutieră și feroviară, densă, dar puțin modernizată, transporturile maritime și fluviale bine dezvoltate. Principalele centre turistice ale țării sunt Kiev și Odessa.

Rețin

Cu un relief predominant de podișuri și câmpii, o climă temperat-continentală (cu nuanțe de excesivitate din ce în ce mai accentuate spre est), traversată de mari fluvii ale Europei de Est (inclusiv Dunărea la granița cu România), **Ucraina** este una dintre cele mai populate țări europene.

Cu potențial semnificativ de dezvoltare, economia Ucrainei este axată în prezent pe exportul de produse agricole, materii prime și semifabricate.

★ Suprafața:

17 125 187 km²,
din care 4 328 500 km²
în partea europeană

👤 Populația:

145,8 mil. loc.,
din care, partea
europeană:
108,5 mil. loc.

📍 **Capitala:** Moscova;
populația capitalei:
12,6 mil. loc.

🏛️ Forma de guvernământ:

republică federală
prezidențială

🌐 **Moneda:** rubla (RUB)

Munții Caucaz (Vf. Elbrus, 5 642 m, altitudinea maximă din Federația Rusă)

Munții Ural (Vf. Narodnaia, 1 894 m), lanț muntos hercinic de peste 2 000 km lungime

Câmpia Est-Europeană, cea mai extinsă unitate de relief, cu altitudini sub 200 m și aspect ușor vălurit în partea nordică

Podișul Rusiei Centrale, care alături de alte podișuri joase, „sparge” monotonia reliefului Câmpiei Est-Europene.

Federația Rusă – partea europeană

! Analiză critică

- 1 Federația Rusă/Rusia, cel mai mare stat de pe glob (17 125 187 km²), se întinde pe două continente, partea europeană reprezentând peste 23% din suprafața sa. Cu ajutorul hărții de mai jos și al hărții lumii din atlasul geografic, stabilește **poziția geografică** a Federației Ruse, statele cu care se învecinează în partea sa europeană și mările la care are ieșire teritoriul său european.
- 2 Federația Rusă are un relief predominant de câmpie (70% din suprafață), arealele montane și de podiș fiind mai extinse pe partea asiatică. Clima, foarte variată, contribuie la diversitatea învelișului biogeografic și a peisajelor naturale. Hidrografia cuprinde unele dintre marile fluvii și lacuri de pe Terra și importante resurse de ape subterane. Având în vedere harta de mai jos și caracteristicile naturale prezentate și ilustrate în imaginile marcate cu litere de la a la h, discută cu colegii și stabiliți principalele aspecte ce definesc **cadrul natural** din partea europeană a Federației Ruse. Analizați harta Federației Ruse din atlasul geografic. Comparați relieful Rusiei europene cu relieful părții sale asiatice și stabiliți asemănări și deosebiri. Identificați cele mai importante fluvii asiatice din acest stat.

Oka (1 492 km), afluent al fluviului Volga, ca și râul Kama (1 805 km)

Don (1 950 km), fluviul tributar Mării Azov

Ural, fluviul care formează o parte din limita convențională dintre Europa și Asia

Lacul Onega, al doilea rezervor de apă dulce din Europa, după Ladoga

🗺️ Explorez

- 1 Analizează împreună cu colegii informațiile de mai jos și reprezentările grafice de pe pagina alăturată (pag. 115) și stabiliți principalele caracteristici ce definesc **populația** Federației Ruse. Explicați de ce peste 70% din populație este concentrată în partea europeană a țării.

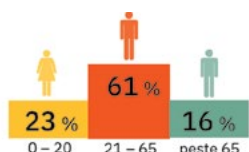
Populația totală:

145,8 mil. loc. **108,5** mil. loc. partea europeană

Densitatea populației
8,5 loc./km²
27,4 loc./km² partea europeană

Bilanț natural - 7,1‰

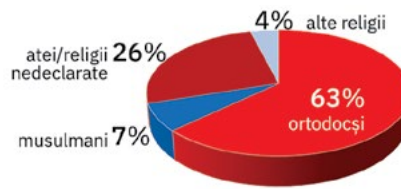
Bilanțul migratoriu 2,9‰

Sursa datelor: Федеральная служба государственной статистики

Diversitatea etnică

Diversitatea confesională

Orașul	Populația (mii de loc.)
Moscova	12 655
Sankt Petersburg	5 384
Kazan	1 257
Nijni Novgorod	1 244
Samara	1 145
Rostov-pe-Don	1 138
Ufa	1 126
Voronej	1 051
Perm	1 049
Volgograd	1 005

2 Cu o populație majoritar urbană (75% populație urbană), Federația Rusă are 156 de orașe cu peste 100 000 de locuitori și 15 orașe a căror populație depășește un milion de locuitori. Identifică în tabelul de pe coloană orașele cu peste un milion de locuitori din europeană a Rusiei și apoi localizează-le pe harta de la pagina alăturată (pag. 114). Discută cu colegii și explicați de ce pe partea asiatică a Rusiei există doar cinci orașe cu peste un milion de locuitori?

În casetele de mai jos sunt prezentate imagini și informații despre cele mai mari orașe ale Federației Ruse. Identifică aceste două orașe și notează pe caiet numele acestora. Analizează imaginile de mai jos, care sunt reprezentative pentru două dintre cele mai importante orașe rusești. Identifică, pe baza caracteristicilor prezentate, orașul ilustrat în fiecare imagine.

a *Catedrala Sfântul Vasile.* Pe lângă numeroase obiective turistice de renume internațional, megaorașul european și capitală a Rusiei dispune de una dintre cele mai impresionante rețele de transport din lume. Aici converg 11 magistrale feroviare și 13 magistrale rutiere.

Râul Moscova și palatele Kremlinului. Prin intermediul râului Moscova și al unui sistem de canale, acest oraș are legături cu cinci bazine acvatice (M. Neagră, M. Azov, M. Baltică, M. Albă și M. Caspică).

b Situat pe râul Neva, la vărsarea acestuia în Marea Baltică, a doua metropolă din Rusia găzduiește numeroase muzee, palate și clădiri istorice. Orașul este renumit prin podurile care se ridică și coboară pentru a permite trecerea navelor.

Un simbol al orașului, numit și capitala culturală a Rusiei, este *Muzeul Ermitaj*, care deține o colecție impresionantă de opere de artă (peste trei milioane de exponate).

3 După prăbușirea Uniunii Sovietice, economia Federației Ruse a trecut prin ample reforme menite să transforme sistemul de tip comunist, planificat și controlat la nivel central, într-o economie de piață liberă. Pe baza informațiilor de mai jos, discută cu colegii și prezentați specificul activităților economice din Federația Rusă.

Prin dimensiunile sale foarte mari, Rusia dispune de *resurse naturale* impresionante: minerale (petrol, cărbuni, gaze naturale, minereuri de fier, crom, mangan, diamante, exploatate în principal în Siberia), forestiere, agricole.

Chiar dacă Rusia este considerată statul cel mai bogat în resurse, nu are cea mai puternică economie mondială. Este o țară industrial-agrară, cu o economie de piață, în curs de transformare. Cu toate acestea, Rusia ocupă primele locuri în ierarhiile mondiale la extracția de gaze naturale, petrol și cărbune, la producția de oțel și fontă. Este *a doua putere militară și spațială* a lumii.

În *agricultură* se remarcă prin producția de sfeclă-de-zahăr, de cereale, cartofi, floarea-soarelui, în etc. Rusia dispune de o *rețea de căi de comunicație uriașă*, dezvoltată în special pentru transportul resurselor din Siberia către marile centre prelucrătoare. Pe teritoriul său se află Transsiberianul, cea mai lungă cale ferată din lume (9 280 km, de la Moscova la Vladivostok), precum și numeroase porturi fluviale (Omsk, pe Irtiș, Novosibirsk, pe Obi, Krasnoirsark, pe Enisei, în partea asiatică, și Nijni Novgorod, Kazan, Samara, pe Volga, în partea europeană).

Rețin

Ocupând cea mai mare parte a Europei de Est, statul transcontinental **Federația Rusă** se distinge prin dimensiunile sale impresionante (statul cu cea mai mare suprafață) și printr-o populație numeroasă, dar în scădere ca urmare a sporului natural negativ. Capitala Moscova este cel mai populat oraș european.

Cu numeroase și variate resurse naturale, este în prezent un stat cu o economie de piață, în dezvoltare.

PROIECT

Imaginează-ți că ești managerul unei agenții de turism și dorești să organizezi o excursie la Moscova. Documentează-te din diferite surse (enciclopedii, reviste, internet) și descoperă monumentele Moscovei înscrise în lista Patrimoniului Mondial UNESCO. Realizează un pliant de promovare a acestor obiective și prezintă-l colegilor. Organizați în clasă un concurs. Votați managerul cu cel mai interesant pliant. Cine a câștigat?

Timp de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II
+ Subiectul III + Subiectul
IV + Subiectul V = 90 de
puncte.

Subiectul I	6 × 3 p = 18 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	8 × 3 p = 24 p
Subiectul IV	2 × 4 p = 8 p
Subiectul V	4 × 4 p = 16 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 18 p + 24 p + 24 p +
8 p + 16 p + 10 p din oficiu
= **100 de puncte**

Test secvențial

 I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Punctul extrem sudic al Europei este reprezentat de Capul:
 - Nordkinn;
 - Roca;
 - Tarifa;
 - Vorkuta.
- Volga, cel mai lung fluviu european, izvorăște din:
 - Munții Carpați;
 - Munții Ural;
 - Podișul Boemiei;
 - Podișul Valdai.
- Vecinătatea cu întinsa masă continentală asiatică determină:
 - creșterea temperaturii aerului de la nordul spre sudul Europei;
 - diferențe mai mari de temperatură de la vară la iarnă în estul continentului;
 - modificarea compoziției aerului și schimbări climatice;
 - scăderea cantității de precipitații de la vestul spre estul continentului.
- A apărut pe harta politică a Europei ca urmare a destrămării R.S.F. Iugoslavia statul numit:
 - Albania;
 - Bulgaria;
 - Croația;
 - Slovacia.
- Vegetația de tundră este specifică părții de nord a Peninsulei:
 - Balcanică;
 - Iberică;
 - Iutlanda;
 - Scandinavia.
- Face parte din grupul statelor fondatoare ale Uniunii Europene statul numit:
 - Austria;
 - Danemarca;
 - Germania;
 - Regatul Unit.

 II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile următoare:

- Persoanele care și-au părăsit țara de origine și s-au stabilit pe teritoriul altei țări poartă numele de
- Legătura dintre Marea Mediterană și Oceanul Atlantic se realizează prin strâmtoarea numită
- Având în vedere evoluția, în procente, a grupelor de vârstă tânără, matură și vârstnică, din totalul populației Europei, specialiștii apreciază că țările europene sunt afectate de procesul de
- Are capitala în orașul Oslo statul european numit
- Se distinge prin valorificarea energiei maremotrice statul european numit
- Amfiteatrul Colosseum este unul dintre obiectivele turistice de renume internațional din orașul

Harta de la pagina 117 se referă la subiectele III și IV. Pe hartă sunt marcate cu numere de la 1 la 12 orașe-capitală cuprinse într-un circuit turistic organizat de o renumită agenție de turism din orașul A.

Linia colorată de pe hartă indică traseul parcurs de turiști, iar săgețile arată direcția de deplasare. Turiștii au avut ocazia să viziteze atât orașele-capitală cât și multe alte locuri din regiunile învecinate sau din regiunile aflate pe traseu acestui circuit.

 III Analizează harta și scrie pe foaia de test:

- numele statului în care se află agenția de turism care a organizat acest circuit european;
- numărul cu care este marcat pe hartă orașul de pe traseu cu cea mai numeroasă populație;
- numele lacului vizitat de turiști, când aceștia au ajuns în orașul-capitală marcat cu cifra 6;

- 4 numele statului în a cărei capitală turiștii au fost impresionați de frumoasele poduri construite peste fluviul Sena;
 - 5 numele insulei de pe traseu în care turiștii au admirat peisajul din vecinătatea vulcanului Etna;
 - 6 numele lanțului muntos, cu altitudini de peste 3 000 m, traversat de turiști, când au parcurs traseul dintre orașele marcate cu numerele 9 și 10;
 - 7 numărul cu care este marcat orașul-capitală în care turiștii au vizitat câteva încăperi din palatul regal Buckingham;
 - 8 numele orașului-capitală din care turiștii au făcut o excursie la Duisburg, cel mai important port fluvial din Europa.
- IV Când au vizitat orașul marcat pe hartă cu cifra 9, turiștii au fost informați de către ghid că statul în a cărei capitală se aflau are o suprafață de 41 285 km² și o populație în creștere numerică, deoarece bilanțul total este pozitiv, adică 7,7‰, iar diferența în promile (‰) dintre natalitate și mortalitate este de 2,1.

Calculează și scrie pe foaia de test:

- 1 valoarea densității medii a populației, știind că acest stat are o populație totală de 8 738 791 locuitori;
- 2 valoarea în promile (‰) a bilanțului migratoriu.

v Scrie pe foaia de test:

- 1 simbolul cu care sunt marcate pe hărțile rutiere căile transeuropene;
- 2 numele statului european în care se află regiunea industrială cu principalul său centru la Barcelona;
- 3 numele unui stat european care se numără printre liderii mondiali la producția de măslina;
- 4 numele statului european în care se află bazinele carbonifere Ruhr și Saar.

U4

Europa în lumea contemporană

Lecția 1	120
Lecția 2	122
Test final	124

Valori culturale și umane europene
Calitatea vieții în Europa

Cultura occidentală, așa cum o cunoaștem astăzi, își are rădăcinile în Europa, în particular în Grecia Antică. Artele (arhitectura, pictura, sculptura, muzica, dansul, literatura cu toate domeniile sale – poezia, dramaturgia, proza), sporturile și științele (matematica, fizica, astronomia, istoria, geografia, biologia, logica, filosofia) s-au născut în vechea Eladă, s-au răspândit în Europa prin intermediul polisurilor grecești dezvoltate după Marea Colonizare Greacă, iar astăzi toate aceste valori culturale au fost adoptate de oameni din întreaga lume.

Valori culturale și umane europene

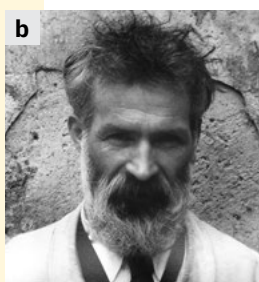
! Analiză critică

- 1 Chiar dacă începuturile umanității nu sunt localizate în Europa (cele mai vechi urme ale strămoșilor oamenilor sunt descoperite în Africa), valorile umane și culturale născute aici, în Antichitate, aveau să cucerească și să domine lumea până în perioada contemporană. Cultura, așa cum o cunoaștem astăzi, își are rădăcinile în Europa, în particular în Grecia antică, cea mai profundă manifestare a creativității umane fiind *arta*.

Imaginile de mai jos prezintă personalități ale căror opere de artă constituie **valori culturale** de referință pentru **patrimoniul cultural** european și mondial. Discută cu colegii, documentați-vă pe internet și stabiliți din ce domeniu artistic fac parte lucrările fiecărei personalități. Dați exemple de alți pictori, scriitori, muzicieni reprezentativi pentru cultura europeană.

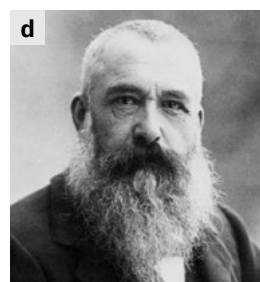
a Ludwig van Beethoven

b Constantin Brâncuși

c Antoni Gaudi

d Claude Monet

e William Shakespeare

- 2 Patrimoniul cultural definește **identitatea culturală** a bătrânului nostru continent și cuprinde monumente, ansambluri de arhitectură, situri (arheologice, urbane, rurale), precum și o varietate de obiecte valoroase (opere de artă, obiecte de cult, unelte, cărți, hărți, monede, timbre, instrumente ș.a.) care sunt conservate și gestionate de instituții precum bibliotecile, muzeele, galerii de artă (de exemplu *Muzeul Luvru* din Paris, *Rijksmuseum* din Amsterdam, *Muzeul Pergamon* din Berlin, *Galeriile Uffizi* din Florența, *Muzeul de Arheologie* din Atena, *Muzeul Prado* din Madrid etc.).

Accesează împreună cu colegii site-ul <https://www.mhtc.ro/muzee-europene-cu-tururi-virtuale/> și vizitați virtual câteva dintre marile muzee europene. Întocmiți un top al primelor trei muzee pe care ați dori să le vizitați și în realitate. Explicați de ce specialiștii consideră patrimoniul cultural european o „resursă neregenerabilă”?

- 3 Pentru cunoașterea valorilor și a diversității culturale europene și pentru încurajarea sentimentului de apartenență a cetățenilor la o zonă culturală comună, în fiecare an (începând din 1985) două orașe sunt alese **capitale culturale europene**. Prin numeroase și variate evenimente, expoziții, spectacole aceste orașe promovează valorile culturale locale și regionale.

Informează-te și descoperă primul oraș din România care, în anul 2007, a primit titlul de capitală culturală europeană, precum și orașul care preia acest titlul în anul 2023.

🗨️ Explorez

- 1 Europa oferă umanității și prețioase **valori culturale imateriale**, izvorâte din diversitatea etnică, lingvistică și confesională ce caracterizează continentul nostru: *tradiții, obiceiuri, ritualuri, muzică și dansuri populare, evenimente festive, meșteșuguri tradiționale* etc. Analizează imaginile (f – i) de pe pagina alăturată (pag. 121), care ilustrează valori culturale imateriale specifice unor comunități europene. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulați argumente care să susțină afirmația: *Valorile culturale imateriale asigură legătura și continuitatea între generații*. Explicați de ce Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), cunoscută pentru implicarea sa în protejarea bunurilor culturale și naturale din lume, a întocmit și o Listă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității.

ȘTIAI CĂ?

Din patrimoniul cultural european fac parte și monumente din România, locuri unice prin frumusețea lor și încărcate de istorie, aflate și în Lista Patrimoniului Cultural Mondial UNESCO:

- 8 mănăstiri din Bucovina;
- Mănăstirea Horezu (județul Vâlcea);
- 7 sate cu biserici fortificate din Transilvania;
- 8 biserici din lemn din Maramureș;
- 6 cetăți dacice din Munții Orăștiei;
- Centrul Istoric din cetatea Sighișoarei;
- Peisajul minier Roșia Montană;
- Delta Dunării;
- Pădurile seculare și virgine de fag din Munții Carpați.

f *Carnavalul de la Basel* (Elveția) contribuie, de peste 600 de ani, la coeziunea socială, promovează toleranța și ajută la protejarea dialectului local; timp de două zile, peste 10 000 de persoane costumate defilează pe străzile orașului.

g „*Castells*”, turnurile umane construite în timpul diferitelor festivități din orașele și satele Cataloniei (Spania); cu o tradiție de peste 200 de ani, acest simbol al identității catalane promovează cooperarea, lucrul în echipă, încrederea, responsabilitatea.

h *Pescaitul de creveți cu plasa trasă de cai în Oostduinkerke* (Belgia), meșteșug tradițional unic în lume ce datează din Evul Mediu; implică o bună cunoaștere a mării și totodată multă muncă, perseverență și determinare.

i *Dansul Călușului*, un ritual străvechi practicat în România de Rusalii, declarat de UNESCO capodoperă a patrimoniului oral imaterial al umanității; cuprinde jocuri, cântece, strigători și dansuri care necesită forță, rîm, agilitate.

2 Valorile culturale sunt bunuri ale umanității care trebuie să fie promovate și conservate pentru a fi transmise generațiilor viitoare. Ele reflectă convingeri, atitudini, comportamente, principii de viață și de acțiune, fiind astfel purtătoare de **valori umane**.

Identifică valorile umane transmise din generație în generație de obiceiurile, tradițiile și meșteșugurile ilustrate în imaginile de mai sus.

3 Precum busola pe care o folosim pentru a ne orienta și a ști în ce direcție să ne deplasăm, valorile umane ne ghidează viața de zi cu zi, acțiunile și deciziile, relațiile cu ceilalți oameni (familia, prietenii, colegii, profesorii, comunitatea în care trăim).

Analizează infograficul alăturat. Alege cinci valori pe care le consideri foarte importante. Stabilește apoi o ierarhie a acestor valori, în funcție de ce înseamnă fiecare valoare în viața ta și în activitatea/relațiile cu oamenii din jur.

Discută cu colegii și identificați valorile care se află pe primele cinci locuri. Poate fi realizată o ierarhie a valorilor umane? Argumentați răspunsurile.

Dați exemple și de alte valori care vă orientează deciziile, comportamentele și acțiunile.

4 Construcție multinațională, multiculturală și multilingvistică, Europa contemporană militează pentru respectarea drepturilor omului în întreaga lume, prin egalitatea șanselor indiferent de sex, religie sau orientare politică, libertatea de opțiune, dreptul la muncă, dreptul la sănătate și la o viață demnă, egalitatea în fața justiției, dreptul la respectarea tradițiilor culturale, toleranța și solidaritatea, valori umane prin care Europa încearcă să se afirme în lumea de astăzi.

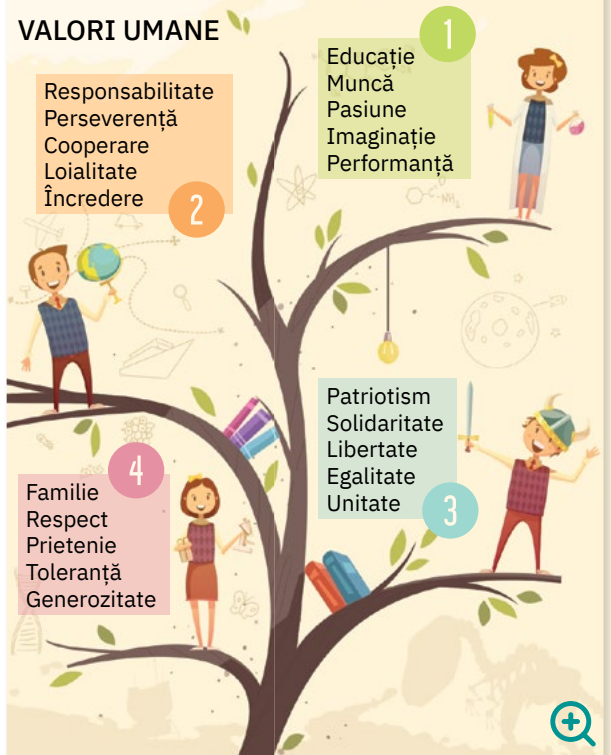
Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți ce rol au valorile umane în prevenirea/rezolvarea situațiilor de conflict între oameni și respectiv între state.

De ce valorile umane stau la baza păcii și bunăstării oamenilor?

✓ Rețin

Europa și-a pus amprenta în dezvoltarea societății din toate timpurile, reprezentând mereu un etalon de civilizație. Chiar dacă este un continent de mică întindere, Europa se distinge ca un spațiu geografic diversificat care a oferit nu doar condiții favorabile locuirii, ci și resurse multiple, prin valorificarea lor creativă rezultând de-a lungul istoriei milenare o paletă largă de **valori culturale și umane** care astăzi îi conferă o personalitate unică.

VALORI UMANE

ȘTIAI CĂ?

România are și șapte elemente în Lista Patrimoniului Cultural Imaterial UNESCO:

- ritualul călușului;
- doina;
- ceramica de Horezu;
- colindatul de ceată bărbătească;
- Feciorescul de Ticuș (jocul fecioresc);
- meșteșugul covoarelor tradiționale (tehnici tradiționale de realizare a scoarței în România și Republica Moldova);
- Mărțișorul (practicile tradiționale asociate zilei de 1 Martie).

Calitatea vieții în Europa

! Analiză critică

Observă imaginile de mai jos. Notează pe caiet literele corespunzătoare imaginilor despre care consideri că ilustrează o viață de calitate. Ce elemente observate în aceste imagini au stat la baza răspunsului tău?

🗺 Explorez

condițiile de viață: amenajările și dotările spațiului de locuire;

situația materială: sursele de venit, stabilitatea financiară;

sănătatea: accesul la serviciile medicale, comportamente preventive;

educația: accesul la educație, accesul la informații;

profesia/locul de muncă: accesul la un loc de muncă, siguranța;

mediul social: accesul la serviciile publice, relațiile dintre oameni, posibilitățile de petrecere a timpului liber;

mediul economic: economia locală/națională, creșterile economice;

mediul politic: politicile de guvernare;

mediul natural: calitatea aerului, apei, solurilor.

- 1 Calitatea vieții urmărește gradul de satisfacție a oamenilor în raport cu viața lor, măsura în care le sunt îndeplinite nevoile de viață, de studiu, de muncă, de petrecere a timpului liber etc.

Identifică în infograficul de mai jos elementele necesare vieții. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, explică această ierarhizare a nevoilor vieții.

De ce odată cu evoluția umanității s-au modificat nevoile și aspirațiile oamenilor?

- 2 Analizează împreună cu colegii domeniile esențiale ale calității vieții, prezentate în casetele de pe coloană. Formulați argumente prin care să susțineți afirmația: *Domeniile esențiale ale calității vieții diferă de la o țară la alta, de la o așezare la alta.* Explicați de ce, pe lângă condițiile oferite de societate, calitatea vieții depinde și de aspirațiile/dorințele, aptitudinile și capacitățile fiecărui om.

3 Calitatea vieții este în strânsă legătură cu starea de sănătate a populației, iar unul dintre indicatorii care pun în evidență acest aspect esențial este *speranța de viață la naștere/speranța medie de viață*.

Analizează împreună cu colegii informațiile prezentate în tabelele de mai jos și apoi argumentați afirmațiile:

- *Europa se remarcă printr-o valoare ridicată a speranței de viață la naștere, cu mult peste media mondială.*
- *În cadrul Europei, speranța de viață la naștere înregistrează cele mai scăzute valori medii în fostele țări comuniste.*

Spațiul geografic de referință	Speranța de viață la naștere (ani)		
	Total	Persoane de sex masculin	Persoane de sex feminin
Terra	72	70	75
Europa	78	75	81
Asia	73	71	76
Africa	63	61	64
America	74	71	78
Australia și Oceania	78	76	81

Speranța de viață la naștere (total)	State
80 – 85 și peste 85 de ani	San Marino – 87 ani; Monaco – 86 ani; Elveția, Malta – 84 ani; Islanda, Luxemburg, Norvegia, Spania, Suedia – 83 ani; Danemarca, Irlanda, Italia, Franța, Finlanda, Liechtenstein – 82 ani; Austria, Belgia, Germania, Grecia, Portugalia, Regatul Unit, Slovenia, Țările de Jos – 81 ani; Andorra – 80 ani
75 – 79 de ani	Estonia – 79 ani; Croația – 78 ani; Albania, Bosnia și Herțegovina, Cehia, Polonia, Slovacia – 77 ani; Kosovo, Muntenegru, Ungaria – 76 ani; Letonia, Lituania – 75 ani
70 – 74 de ani	Belarus, Bulgaria, Macedonia de Nord – 74 ani; Serbia – 73 ani; Federația Rusă – 72 ani; Republica Moldova, România, Ucraina – 71 ani.

Sursa datelor: World Population Data Sheet, 2022

4 *Starea de fericire* a oamenilor este o reflectare a gradului de satisfacție în raport cu viața lor. Începând din 2012, în cadrul ONU, o echipă de specialiști monitorizează statele lumii pentru a afla unde au cetățenii un grad ridicat de satisfacție în raport cu viața lor și astfel sunt fericiți. Pentru realizarea clasamentului celor mai „fericite țări” din lume, calitatea vieții oamenilor din fiecare țară este evaluată în funcție de diferiți indicatori (produsul intern brut pe cap de locuitor, speranța de viață sănătoasă, condițiile de viață, calitatea serviciilor publice, nivelul de încredere în autorități etc.).

Analizează împreună cu colegii tabelul de pe coloană, care prezintă primele 20 de state în *clasamentul mondial al fericirii (2022)*, și câteva dintre aspectele pentru care calitatea vieții locuitorilor este mai bună în aceste state, menționate în caseta de mai jos.

Identificați în tabel statele europene clasate pe primele locuri în topul mondial al fericirii și notați-le pe caiet.

Explicați de ce aspectele menționate în casetă oferă oamenilor din aceste state un grad ridicat de satisfacție în raport cu viața lor.

- Interes crescut pentru un stil de viață sănătos
- Echilibru în viața de familie și în viața profesională
- Sunt încurajate și practicate încă din școală voluntariatul și responsabilitatea socială
- Mediul natural este protejat, există multe spații verzi corespunzător îngrijite și amenajate
- Majoritatea orașelor nu au probleme de trafic
- Spațiile publice sunt curate, bine îngrijite
- Există mult respect și grijă pentru copii și persoanele în vârstă, pentru natură
- Grad ridicat de toleranță față de orice este diferit

Nr. crt.	Țara
1	Finlanda
2	Danemarca
3	Islanda
4	Elveția
5	Țările de Jos
6	Luxemburg
7	Suedia
8	Norvegia
9	Israel
10	Noua Zeelandă
11	Austria
12	Australia
13	Irlanda
14	Germania
15	Canada
16	Statele Unite
17	Regatul Unit
18	R. Cehă
19	Belgia
20	Franța

Sursa datelor: World Happiness Report 2022

✓ Rețin

Calitatea vieții este un concept relativ nou, care „măsoară” nivelul de satisfacție pe care o persoană îl resimte în legătură cu viața sa. Satisfacția personală depinde de mai mulți indicatori socio-economici, dintre care sunt de amintit: resursele financiare, sistemul politic orientat spre interesul național, locurile de muncă disponibile, protecție socială adecvată, calitatea serviciilor publice de educație și de sănătate.

Timpe de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II
+ Subiectul III + Subiectul
IV + Subiectul V = 90 de
puncte.

Subiectul I	6 × 3 p = 18 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	6 × 4 p = 24 p
Subiectul IV	4 × 3 p = 12 p
Subiectul V	1. 1 × 4 p = 4 p 2. 2 × 4 p = 8 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 18 p + 24 p + 24 p
+ 12 p + 12 p + 10 p din
oficiu = **100 de puncte**

Test final

I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Prin călătoriile sale a contribuit la explorarea și cunoașterea Terrei în Epoca Marilor Descoperiri Geografice:
 - englezul Robert Falcon Scott;
 - francezul Jacques-Yves Cousteau;
 - portughezul Fernando Magellan;
 - românul Emil Racoviță.
- Renumiții vikingi Erik Raude (Erik cel Roșu) și fiul său Leif Eriksson (Leif cel Fericit) au explorat numeroase teritorii din nordul continentului numit:
 - Africa;
 - America de Sud;
 - Australia;
 - Europa.
- Face parte din grupul statelor fragmentate, adică cu teritoriul compus din mai multe insule, statul numit:
 - Brazilia;
 - China;
 - Egipt;
 - Japonia.
- La creșterea numerică și la transformările teritoriale și funcționale ale orașelor contribuie:
 - bilanțul natural negativ al populației urbane;
 - dezvoltarea activităților agricole;
 - migrațiile rural-urban;
 - schimbările climatice.
- După modul de formare, Ladoga și Onega fac parte din categoria lacurilor:
 - glaciare;
 - hidroenergetice;
 - tectonice;
 - vulcanice.
- Este traversată în extremitatea sa nordică de Cercul Polar de Nord insula numită:
 - Creta;
 - Irlanda;
 - Islanda;
 - Sardinia.

II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile următoare:

- Ghețari actuali se află în arealele montane europene aflate la altitudini de peste
- Elbrus, cel mai înalt vârf din Europa, este situat pe teritoriul statului numit
- Monumentele istorice, arhitectonice și de artă fac parte dintre resursele turistice
- Cel mai mic stat din lume se numește
- Schimbările comerciale (activitățile de export și import) între statele lumii alcătuiesc comerțul
- Teritoriul delimitat de granițe, bine conturate și recunoscute internațional, permanent populat, organizat și condus de o autoritate politică internă suverană poartă numele de

III Analizează imaginile următoare care sunt reprezentative pentru metropolele mondiale cu peste 20 milioane de locuitori. Scrie pe foaia de test numele continentului în care este situată fiecare metropolă, după modelul g – Europa.

Tōkyō

New Delhi

Shanghai

São Paulo

Mexico City

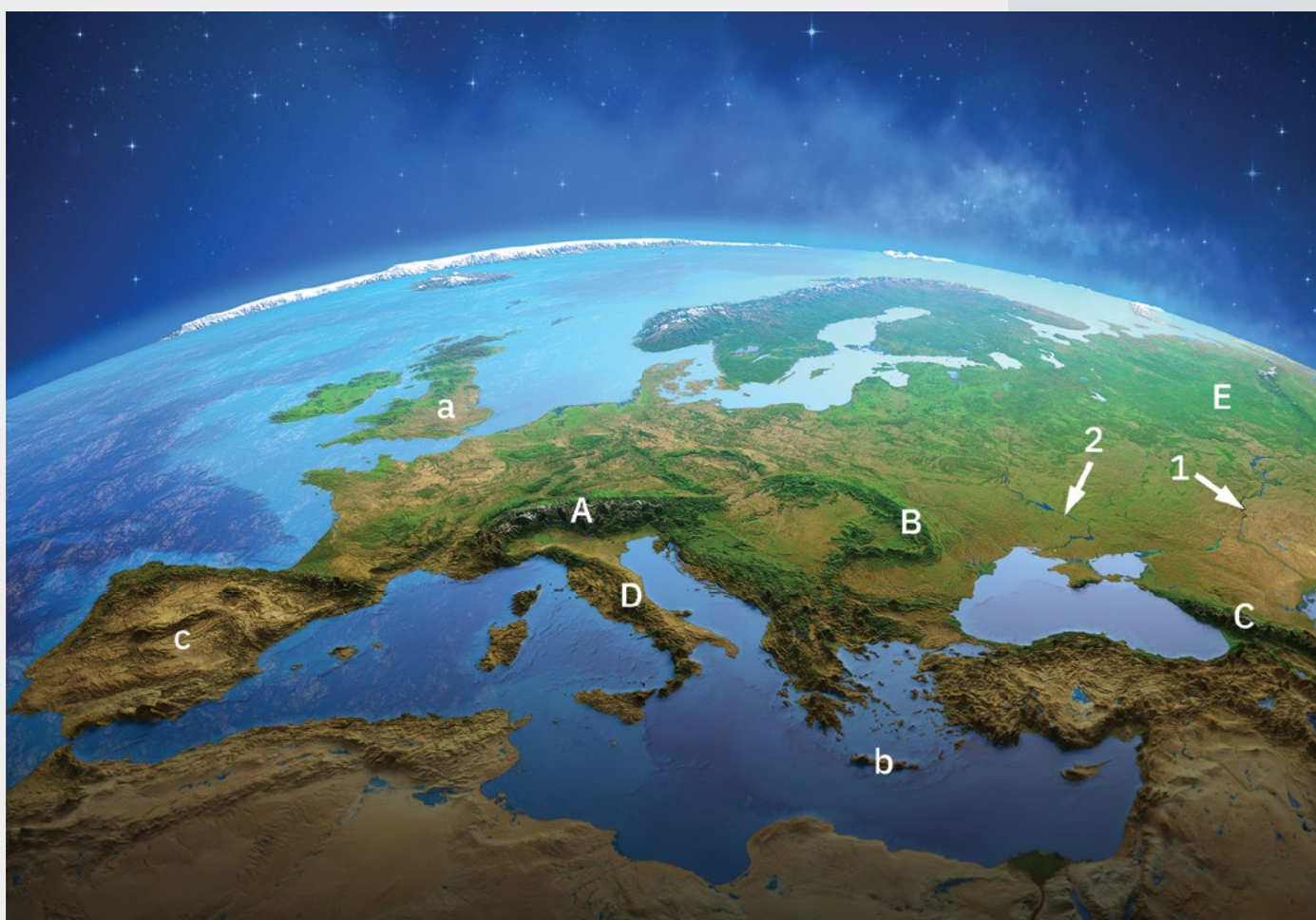
Cairo

IV Pe baza informațiilor furnizate de către sateliți, cartografia digitală furnizează hărți 3D (în relief) precum cea de mai jos, care prezintă suprafața Europei.

Pe această reprezentare a Europei sunt marcate: cu litere de la a la c articulații ale țărmurilor (insule și o peninsulă), cu cifrele 1 și 2 importante fluviile europene și cu litere de la A la E unități majore de relief.

Analizează această reprezentare 3D a Europei și scrie pe foaia de test:

- 1 litera cu care este marcată unitatea de relief caracterizată prin altitudini maxime ce depășesc cu puțin 2 600 m și prin prezența celui mai lung lanț de vulcani stinși;
- 2 numele mării care scaldă țărmurile sudice ale insulei marcată cu litera a;
- 3 numele statului care ocupă cea mai mare parte din suprafața peninsulei marcate cu litera c;
- 4 cifra cu care este marcat cel mai lung fluviu european.

v Scrie pe foaia de test:

- 1 o cauză care, în secolul al XX-lea, a determinat numeroase modificări pe harta politică a lumii;
- 2 două argumente care să susțină afirmația: *Pe teritoriul Europei se înregistrează o serie de diferențieri climatice și biogeografice.*

Glosar

antropic – construit de om; care are legătură cu omul.

batiscaf – aparat de explorare a marilor adâncimi submarine care se poate deplasa prin mijloace proprii sau care poate fi comandat de echipaj uman.

biomasă – partea biodegradabilă (care poate fi descompusă de către factorii naturali) a produselor, deșeurilor și reziduurilor din agricultură, silvicultură și industriile conexe, precum și partea biodegradabilă a deșeurilor industriale și urbane. Biomasa a fost prima resursă energetică utilizată de om, prin arderea lemnului, odată cu descoperirea focului. Astăzi este o importantă resursă energetică, fiind folosită și pentru obținerea biocombustibililor (biodiesel, biogaz etc.).

colonie – teritoriu ocupat și administrat de o națiune străină și care este dependent de aceasta pe plan politic, economic, cultural etc. Un sistem colonial sau un imperiu colonial se constituie din mai multe colonii, situate în regiuni diferite și chiar pe continente diferite, toate administrate de același stat.

confesional/confesională – care are legătura cu credința/confesiunea religioasă.

cronologie – disciplină auxiliară a istoriei care stabilește epocile, datele și succesiunea evenimentelor istorice; listă ce cuprinde un șir de evenimente istorice, ordonate după data la care s-au petrecut.

datare – stabilirea datei sau a perioadei de când începe să existe un obiect, un document, un monument etc.

demografie – știință care studiază fenomenele și procesele referitoare la populație: numărul, repartiția geografică, structura, densitatea, mișcarea populației și structura acesteia pe grupe de vârstă, pe sexe etc.

deșertificare – proces natural sau provocat de activitățile omenești prin care crește suprafața unui deșert.

dezvoltare durabilă/sustenabilă – tip de dezvoltare prin care resursele planetei se folosesc rațional, pentru a satisface nevoile actuale ale omenirii și pentru a crește calitatea vieții, fără însă a pune în pericol șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

emigrare – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane pleacă din țara de origine pentru a se stabili (definitiv sau temporar) într-o țară străină.

energia nucleară – se mai numește și *energie atomică*, deoarece este eliberată în procesele care afectează nucleul anumitor atomi. Deosebit de puternică, energia nucleară are la bază un mineral (uraniul) care, în urma unor reacții, eliberează energie. Aceasta este transformată în energie electrică în centralele nucleare (sau atomoelectrice), având însă ca rezultat secundar și producerea unor deșeuri deosebit de periculoase pentru viețuitoare.

energie geotermală – este energia calorică/termică naturală a Pământului. Cu cât pătrundem mai în adâncime, cu atât planeta noastră este mai fierbinte, iar această energie internă a Terrei poate fi folosită ca sursă de energie.

estimare – evaluare aproximativă; apreciere inexactă, aproximativă a unei cantități, a unei valori sau a unei mărimi.

explozie demografică – creștere accentuată a populației într-o perioadă scurtă de timp.

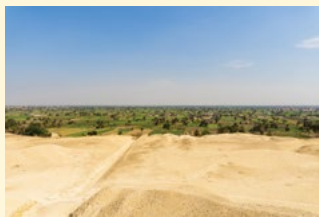
federație – uniune a mai multor state autonome (care își păstrează propria organizare) în cadrul unui stat unitar, cu un guvern central și cu organe de stat comune.

fiord – golf maritim foarte îngust, cu versanți abrupti, care pătrunde adânc în uscat.

gheizer – izvor intermitent de apă fierbinte și de vapori, de origine vulcanică, care aruncă apa, la intervale egale, până la mare înălțime, sub forma unei coloane.

Batiscaf

Deșertificare

Fiord

Gheizer

glaciar – provenit din topirea ghețarilor; rezultat în urma acțiunii ghețarilor. Perioadă (sau epocă, eră) glaciară = perioadă în care ghețarii ocupau regiuni foarte întinse pe Pământ și în care alternau intervalele reci cu cele calde.

globalizare – fenomen care se manifestă la scara întregului glob, prin care bunurile, serviciile, fluxurile de persoane, de mărfuri, de capital și de informații nu mai țin cont de granițele dintre state.

hartă politică – reprezentare cartografică pe care sunt marcate toate statele existente la un moment dat (pe glob sau pe un continent) și teritoriile dependente sau cu statut special.

hidrocentrală – centrală care produce energie electrică prin valorificarea forței apelor curgătoare.

imigrare – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane vine (definitiv sau temporar) într-o țară străină.

industrializare – proces economic prin care producerea bunurilor a trecut de la faza de manufactură și meșteșuguri la faza mecanizată; în procesul de producție, omul a fost înlocuit de „mașină”, iar industria a devenit principala ramură a economiei unui stat.

infografic – element ilustrativ complex, care conține o parte informativă, sub formă de text, și o parte de natură grafică (scheme, hărți, grafice, imagini, linii, casete, forme geometrice de diferite culori, săgeți, marcatori grafici etc.).

lingvistică – știință care studiază limba/ limbile și felul în care acestea/ acestea evoluează.

longevitate – faptul de a trăi mai mult; durată lungă a vieții.

mortalitate – indicator demografic ce reprezintă numărul de decese înregistrat într-un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰). În statele dezvoltate, mortalitatea este sub 10‰, în timp ce în țările slab dezvoltate poate trece de 15‰.

moșie – teritoriul din jurul vetrei în care populația își desfășoară activitatea de bază.

natalitate – indicator demografic ce ia în calcul numărul de copii născuți vii pe o perioadă de un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰). Valorile acestui indicator variază între 30-50‰ în multe țări din Africa, Asia de Sud, Oceania, în timp ce în Europa natalitatea are valori sub 15‰ (este scăzută).

orogeneză – ansamblu de procese tectonice care se produc în zonele mobile ale scoarței terestre și care au drept rezultat formarea unui lanț muntos cutat.

PIB (Produs Intern Brut) – indicator economic ce reflectă suma valorii de piață a tuturor mărfurilor și serviciilor destinate consumului final, produse în toate ramurile economiei în interiorul unei țări, în decurs de un an.

rivieră – regiune întinsă de coastă cu țărmuri joase sau înalte pe care există acumulări de nisip și care este amenajată din punct de vedere turistic, rezultând o suită de stațiuni.

rias – tip de țărm marin cu aspect dantelat, care se formează prin pătrunderea apelor mării pe văile largi ale râurilor dintre culmi muntoase, perpendiculare pe linia țărmului.

rupestru – care ține de un perete stâncos sau de peretele unei peșteri.

rural – care se referă la sat.

secesiune – acțiune de separare a unei regiuni de un stat sau a unui stat față de o federație sau de o confederație.

teritoriu dependent sau cu statut special – teritoriu care depinde economic sau politic de un stat.

termocentrală – centrală care produce energie electrică prin arderea combustibililor fosili (cărbuni, păcură, gaze naturale).

urban – care se referă la oraș.

vatra (unei așezări rurale) – spațiul în care s-a format și a evoluat o grupare omenească și în care se află locuințele propriu-zise plus construcțiile aferente (anexe gospodărești).

Hidrocentrală

Riviera franceză

Picturi rupestre

Termocentrală

Credite foto

pag. 3: Dreamstime; pag. 4: Dreamstime; pag. 7: Dreamstime.

Unitatea 1: Cunoașterea lumii în care trăim

pag. 8-9: Dreamstime; pag. 10 coloană: Wikipedia Commons/Public Domain; pag. 11 Explorez 2: Science Photo Library; pag. 11 *Harta Marilor Descoperiri Geografice*: Răzvan Mădălin Spiridon; pag. 12 Analiză critică 1: Science Photo Library; pag. 12 infografic: Dreamstime (1-2), Science Photo Library (3-4); pag. 12 Analiză critică 2: Getty Images; pag. 13 infografic: Science Photo Library (1 și 4), Dreamstime (2) Wikipedia Commons/Public Domain (3); pag. 13 Știi că 1: Science Photo Library; pag. 13 Știi că 2: Elektro-L; pag. 14 coloană: Osama Shukir Muhamed Amin FRCP (Glasg.); pag. 14 Explorez 1 a-b: Dreamstime, c-d Science Photo Library; pag. 14 Explorez 2: Science Photo Library; pag. 15 coloană: NASA/JPL/Jet Propulsion Laboratory; pag. 15 Explorez 3: Dreamstime; pag. 16: Dreamstime; pag. 16: baze cartografice: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa, Răzvan Mădălin Spiridon; pag. 18-19: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 20: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 20 Știi că 1: Science Photo Library; pag. 20 Știi că 2: Dreamstime; pag. 22-23: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa.

Unitatea 2: Antroposfera – omul și activitățile umane

pag. 24-25: Dreamstime; pag. 26-27: baze cartografice: Dreamstime, grafice: Ionuț Popa; pag. 28-29: baze cartografice: Dreamstime, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 30 grafic: Ionuț Popa; pag. 30 Analiză critică 2 a-d: Dreamstime; pag. 31 Explorez 1-2 a-h: Dreamstime; pag. 31 Știi că: Dreamstime; pag. 32 coloană: Dreamstime; pag. 32 Investigație: Science Photo Library; pag. 33: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 34-35: Dreamstime; pag. 36: Dreamstime; pag. 37 a-c: Dreamstime; pag. 37 Analiză critică 2: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 38 a-e: Dreamstime; pag. 39 1-6: Dreamstime; pag. 40: Dreamstime; pag. 41 a-h: Dreamstime; pag. 44 a-e: Dreamstime; pag. 41 bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 47 bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 47 subiectul V: Dreamstime.

Unitatea 3: Europa. Identitate geografică

pag. 48-49: Dreamstime; pag. 50 coloană: Dreamstime; pag. 50: baze cartografice: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 51 coloană a-c: Dreamstime; pag. 51: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 52 a-d: Dreamstime; pag. 52: baze cartografice: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 53: bază cartografică: Science Photo Library, cartografie: Ionuț Popa; pag. 53 a-d: Dreamstime; pag. 54 Explorez: Dreamstime; pag. 54: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 55 coloană și a-f: Dreamstime; pag. 56 a-d: Dreamstime; pag. 56-57: baze cartografice: Dreamstime, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 58: Dreamstime; pag. 58: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 59 1-4: Dreamstime; pag. 59 Analiză critică: Dreamstime; pag. 60: cartografie Răzvan Mădălin Spiridon; pag. 61: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 61 a-d: Dreamstime; pag. 62-63: baze cartografice: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 64-65: baze cartografice: Dreamstime, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 66-67: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 68-69: baze cartografice: Dreamstime, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 70-71: baze cartografice: Dreamstime, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 72 coloană: Dreamstime; pag. 72: grafic Camelia Rădulescu; pag. 73: Dreamstime; pag. 74: baze cartografice: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 75: grafice: Ionuț Popa; pag. 75 a-b și coloană: Dreamstime; pag. 76: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 76 coloană: Dreamstime; pag. 77: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 77 coloană: Dreamstime; pag. 78 Analiză critică 1: Dreamstime; pag. 78 cartografie: Răzvan Mădălin Spiridon; pag. 79 a-i: Dreamstime; pag. 80: Dreamstime; pag. 81 Dreamstime; pag. 81: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 82: Dreamstime; pag. 82 grafic: Ionuț Popa; pag. 83: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa; pag. 84 bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 84 a-g: Dreamstime; pag. 85 coloană: Dreamstime; pag. 85: grafice: Ionuț Popa; pag. 86: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 86 a-e: Dreamstime; pag. 87 bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 87 a-d: Dreamstime; pag. 88: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 88 a-e: Dreamstime; pag. 89 grafice: Ionuț Popa; pag. 89 coloană: Dreamstime; pag. 90: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 90 a-g: Dreamstime; pag. 91 bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 91 a-d: Dreamstime; pag. 92: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 92 a: NASA/JPL/Jet Propulsion Laboratory; pag. 92 b-f: Dreamstime; pag. 93: Dreamstime; pag. 94: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 94 a-g: Dreamstime; pag. 95 grafic: Ionuț Popa; pag. 95 h-k: Dreamstime; pag. 96: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 96 a-f: Dreamstime; pag. 97 grafice: Ionuț Popa; pag. 97 g-j: Dreamstime; pag. 98: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie: Ionuț Popa; pag. 98 a-e: Dreamstime; pag. 99: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 99 a-g: Dreamstime; pag. 100: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 100 a-g: Dreamstime; pag. 101: grafice: Ionuț Popa; pag. 101 h-j: Dreamstime; pag. 102: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 102 a-i: Dreamstime; pag. 103 grafice: Ionuț Popa; pag. 103 j: Dreamstime; pag. 104: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie: Ionuț Popa; pag. 104 a-i: Dreamstime; pag. 105 grafice: Ionuț Popa; pag. 105 j-l: Dreamstime; pag. 106: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie: Ionuț Popa; pag. 105 a-g: Dreamstime; pag. 106 grafice: Ionuț Popa; pag. 106 h-k: Dreamstime; pag. 106 Știi că: Dreamstime; pag. 108: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie: Ionuț Popa; pag. 108 a-e: Dreamstime; pag. 109 grafice: Ionuț Popa; pag. 109 f-i: Dreamstime; pag. 110: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și grafice: Ionuț Popa; pag. 110 a-c: Dreamstime; pag. 111: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și grafic: Ionuț Popa; pag. 111 a-d: Dreamstime; pag. 112: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 112 a-f: Dreamstime; pag. 113 grafice: Ionuț Popa; pag. 113 g-i: Dreamstime; pag. 114: bază cartografică: Șerban Bogdan, cartografie și infografic: Ionuț Popa; pag. 114 a-h: Dreamstime; pag. 115 grafice: Ionuț Popa; pag. 115 a-b: Dreamstime; pag. 117: bază cartografică: Dreamstime, cartografie: Ionuț Popa.

Unitatea 4: Europe în lumea contemporană

pag. 118-119: Dreamstime; pag. 120-121 a-j și ilustrație: Dreamstime; pag. 122-123: Dreamstime; pag. 124-125: Dreamstime; pag. 126-127: Dreamstime.

